

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

ÇEVİRİ ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNDE YER ALAN DEĞERLERİN
İNCELENMESİ

DOKTORA TEZİ

FERİDE İDİ TULUMCU

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET ÖZDEMİR

AĞUSTOS 2021

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

ÇEVİRİ ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNDE YER ALAN DEĞERLERİN
İNCELENMESİ

DOKTORA TEZİ

FERİDE İDİ TULUMCU

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET ÖZDEMİR

AĞUSTOS 2021

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Feride İDİ TULUMCU

ÖN SÖZ

Edebiyat eserleri aracılığıyla farklı insanları, hayatları, coğrafyaları, tarihleri, kültürleri tanıma şansı bulan okur; empati yapma, sorgulama, eleştirel düşünme, insanı ve hayatı anlama yolunda yeni deneyimler edinir. Çocukların da küçük yaştan itibaren nitelikli eserlerle tanışmasının onların hayatında önemli bir fark yarattığı araştırmalar sonucu ortaya konulmuştur. Çocuğun dünyasını algılayabilen, onun bakış açısını yakalayan ve çocuğu özne konumuna koyan çocuk edebiyatı eserleri, çocukların kitapları ve edebiyatı sevmesinde önemli bir etken olarak karşımıza çıkar. Türkiye’de çocuk edebiyatının doğmasına ve gelişmesine büyük ölçüde katkı sağlayan çeviri çocuk edebiyatı eserleri de bu anlamda önemlidir. Çeviri eserler yoluyla; çocuklar farklı insanlara, ülkelere, kültürlere tanıklık etme şansı bulur, hayata bakış açıları genişler, farklılıklara karşı hoşgörü kazanabilir. Edebiyat eserlerinin her ne kadar eğitmek ve öğretmek gibi bir misyonu olmasa da nitelikli eserlerin davranış değişikliğine olumlu yansımaları yadsınamaz. Toplumun büyük çoğunluğu tarafından kabul gören bireyin davranışlarına yön veren inanç ve ilkeler olarak tanımlanan değerler, şüphesiz savaşların, mültecilerin, açlığın, iklim krizlerinin yaşandığı çağımızda toplumlar ve devletler tarafından daha da önemsenmekte ve çocuklara küçük yaştan itibaren etkili bir değerler eğitimi verilmesi amaçlanmaktadır. Gerek değerlerin aktarımında gerekse değerler eğitiminde kullanılan yöntem ve tekniklerde olsun edebi eserler önemli bir materyal olarak karşımıza çıkar. Edebi eserlerin öğreticilikten uzak sezdirerek değerleri aktarması çocuğun aktarılan değerleri içselleştirmesini sağlar. Çeviri eserler yoluyla da farklı ülkelerin ve farklı kültürlerin eserleriyle karşılaşan okur, bu ülkelerin değerleri ile de karşılaşmış olur. Bu değerler evrensel değerler olabileceği gibi ülkelere özgü de olabilir. Yapılan bu çalışmada da Türkiye çocuk edebiyatı eserlerinin hemen hemen yarısını oluşturan ve çocuk okurlar tarafından sıklıkla tercih edilen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin hangi değerleri ele aldığı ve bu değerleri nasıl aktardığı araştırılmıştır.

Lisansüstü öğrenimim ve akademik yaşantım boyunca rehberlik eden, karşılaştığım zorluklar ve sıkıntılar noktasında desteğini esirgemeyen, akademik duruşu ve karakteriyle kendime örnek edindiğim değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Özdemir’e; yapılan bu çalışmaya tez izleme süreçlerinde değerli görüşleri ve yapıcı eleştirileriyle yön veren saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Alpaslan Okur’a ve Prof. Dr. Mustafa Bektaş’a teşekkür ederim. Doktora öğrenimim sürecinde maddi olarak destekleyen ve bilimsel çalışmalara destek olan TÜBİTAK’a (2211-A Genel Yurtiçi Doktora Burs Programı) teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olan, desteğini ve sabrını daima hissettiren kıymetli aileme ve değerli arkadaşım Zeyneb Ören’e ayrıca teşekkür etmek isterim. Uzun ve meşakkatli bir yolculuk olan doktora sürecini sabrı ve özverisiyle kolaylaştıran, umutsuzluğa düştüğümde beni motive edip cesaretlendiren, her zaman destek olan kıymetli eşim Fatih Mehmet Tulumcu’ya teşekkürü bir borç bilirim.

Feride İDİ TULUMCU

ÖZET

ÇEVİRİ ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNDE YER ALAN DEĞERLERİN İNCELENMESİ

Feride İDİ TULUMCU, Doktora Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÖZDEMİR

Sakarya Üniversitesi, 2021.

Türkiye’de çocuk edebiyatı tarihi Tanzimat Dönemi’ne uzanmaktadır ve yazılı çocuk edebiyatı ürünleri ile bu dönemde karşılaşmaya başlanmıştır. Karşılaşılan ilk çocuk edebiyatı ürünlerine dönemin çocuk dergilerinde rastlanılsa da öykü, roman ve fabl gibi edebi türlerde yazılan ilk çocuk edebiyatı eserleri Batı’dan yapılan çeviri eserler yoluyla Türk çocuk edebiyatına girmiştir. Tanzimat Döneminde klasik eserlerin çevirisiyle başlayan çocuk edebiyatında çeviri etkinliği ilerleyen dönemlerde de artarak devam etmiş ve çocuk edebiyatı üzerinde etkisini her zaman korumuştur. Günümüzde de çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin telif eserler ile kıyaslandığında yüzde elliye yakın bir oranda yer aldığı görülmektedir. Aynı zamanda çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde niceliksel artışın son yıllarda bir ivme kazandığı ve son yirmi yılda yapılan çevirinin bütün dönemlerde yapılan çeviri eser sayısından çok daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Edebi eserler çocuklara değer aktarımında önemli bir araç olarak karşımıza çıkar. Küçük yaştan itibaren etkili bir değerler eğitimi verilmesi amaçlanıyorsa edebi eserlerin mutlaka göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Farklı bir toplumda dolayısıyla farklı bir kültürde ortaya çıkan çeviri çocuk edebiyatı ürünlerinin aktardığı değerler de farklılık gösterebilir. Aynı zamanda çeviri çocuk edebiyatında yayınevi, çevirmen ve okuyucu etkili üç önemli unsurdur. Bu hususlar değerlendirildiğinde yapılan bu araştırmanın amacı çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan değerleri tespit etmek olmuştur. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme metodu kullanılmıştır. Araştırmaya konu olan eserler seçilirken; eserin yayımlandığı yayınevi, ilk baskısına 2000 yılından sonra yer vermeye başlanması, baskı sayısının çokluğu, 7 yaş üstü çocuk okura hitap etmesi ve öykü, roman gibi edebi bir türde yazılmış olması gibi özellikler dikkate alınmış ve belirlenen bu ölçütler doğrultusunda altı farklı yayınevinden 24 kitap seçilmiştir. Seçilen eserler; hangi değerlere yer verdiği, değerleri ele alış şekli, yayınevine göre eserlerde değerlerin farklılık gösterme durumunun olup olmadığı gibi kriterler doğrultusunda incelenmiştir. Eserler incelenirken içerik analizi yapılmış; açık kodlama tekniği kullanılarak eserlerde araştırmacı tarafından

tespit edilen değerlere bulgularda yer verilmiştir. Araştırmanın sonucunda incelenen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde 35 farklı olumlu değer tespit edilirken, 4 farklı olumsuz değer aktarımına rastlanılmıştır. Araştırma sonuçları literatür dikkate alınarak yorumlanmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: çocuk edebiyatı, çeviri çocuk edebiyatı, değer, değerler eğitimi

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE VALUES IN TRANSLATION OF CHILDREN'S LITERATURE WORKS

Feride İDİ TULUMCU, Doctoral Thesis

Supervisor: Assist. Assoc. Prof. Dr. Mehmet Özdemir

Sakarya University, 2021.

The history of children's literature in Turkey dates back to the Tanzimat Period and written children's literature products began to be encountered in this period. Although the first children's literature products were encountered in the children's magazines of the period, the first children's literature works in literary genres such as short stories, novels and fables entered Turkish children's literature through translation works from the West. The translation activity in children's literature, which started with the translation of classical works in the Tanzimat Period, continued to increase in the following periods and has always maintained its influence on children's literature. Today, it is seen that the translation of children's literature works is close to fifty percent when compared to copyrighted works. At the same time, it is noteworthy that the quantitative increase in translated children's literature works has gained momentum in recent years and that the number of translations made in the last twenty years is much higher than the number of translated works in all periods. Literary works appear as an important tool in transferring value to children. If it is aimed to provide an effective values education from a young age, literary works must be taken into consideration. The values conveyed by the translated children's literature products that emerged in a different society and therefore in a different culture may also differ. At the same time, the publisher, translator and reader are three important factors in translation children's literature. When these issues are evaluated, the aim of this research was to determine the values in the translated children's literature works. In the research, the document analysis method, one of the qualitative research methods, was used. While selecting the works that are the subject of the research; The publishing house where the work was published, the first edition to be included after 2000, the large number of editions, the appeal to children over the age of 7, and the fact that it was written in a literary genre such as short stories and novels were taken into consideration and 24 books were selected from six different publishing houses in line with these criteria. Selected

literary works; It has been examined in terms of criteria such as which values it includes, the way it handles values, whether there is a difference in values in the works according to the publisher. While examining the works, content analysis was made; The values determined by the researcher in the works using the open coding technique are included in the findings. As a result of the research, 35 different positive values were determined in the translated children's literature works, while 4 different negative value transfers were found. The results of the research were interpreted by considering the literature and suggestions were made.

Keywords: children's literature, translation of children's literature, value, values education

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1 Problem durumu.....	3
1.2 Araştırmanın amacı ve önemi	3
1.3 Problem cümlesi.....	5
1.4 Alt Problemler.....	5
1.5 Varsayımlar.....	5
1.6 Sınırlılıklar.....	5
1.7 Tanımlar	6
BÖLÜM II.....	7
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1 Okuma eylemi ve edebiyat	7
2.2 Çocuk edebiyatı	9
2.3 Çocuk edebiyatı tarihi	12
2.4 Çeviri çocuk edebiyatı.....	19
2.5 Çocuk edebiyatı çevirisinde etkili olan faktörler	24
2.5.1 Çevirmen	24
2.5.2 Editör	28

2.5.3 Yayınevi.....	29
2.6 Türkiye’de çeviri çocuk edebiyatı ve tarihsel gelişimi	30
2.7 Çeviri çocuk edebiyatının dünyada yaygınlaşmasını sağlayan etmenler	44
2.7.1 IBBY (Uluslararası Çocuk Kitapları Kurulu)	44
2.7.2 IRSCL (Uluslararası Çocuk Edebiyatı Araştırma Derneği)	45
2.7.3 Uluslararası ödüller	45
2.7.4 Akademik faaliyetler, kütüphaneler ve kitap fuarları.....	46
2.8 Değer ve değerler eğitimi	47
2.9 Çocuk edebiyatı eserleri ve değerler eğitimi	50
2.10 İlgili araştırmalar	52
BÖLÜM III.....	55
YÖNTEM.....	55
3.1 Araştırmanın modeli.....	55
3.2 Örneklem seçiminde etkili olan faktörler	55
3.2.1 Mavibulut Yayıncılık	56
3.2.2. Can Çocuk	56
3.2.3 Günışığı Kitaplığı.....	57
3.2.4 Tudem Yayın Grubu.....	57
3.2.5 Erdem Yayıncılık	57
3.2.6 Genç Timaş	58
3.2.7 Seçilen yayınevlerinin çeviri kitapları hakkında genel bilgiler	58
3.3 Örneklem	61
3.3.1 Mavibulut Yayıncılık	62
3.3.2 Can Çocuk	62
3.3.3 Günışığı Kitaplığı.....	63
3.3.4 Tudem Yayınları	64

3.3.5 Erdem Yayınları	65
3.3.6 Genç Timaş Yayınları	65
3.4 Verilerin analizi	66
3.5 Verilerin Geçerliliği ve Güvenilirliği	66
BÖLÜM IV	68
BULGULAR	68
4.1 İncelenen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin özetleri	68
4.1.1 Can Çocuk Yayınları'ndan seçilen eserlerin özetleri	68
4.1.1.1 Gökyüzünden Gelen Pasta	68
4.1.1.2 Kitaplardan Korkan Çocuk	69
4.1.1.3 Oleg Ya Da Kuşatma Altındaki Şehir	70
4.1.1.4 Tabiat Ana Anlatıyor	72
4.1.1.5 Uçan Ev	72
4.1.1.6 Yeşil Parmaklı Tistu	74
4.1.2 Erdem Yayınları'ndan seçilen eserlerin özetleri	76
4.1.2.1 Takıma Alınmayan Çocuk	76
4.1.2.2 Zamanda Kırılma	76
4.1.3 Genç Timaş yayınları'ndan seçilen eserlerin özetleri	77
4.1.3.1 İçimdeki Müzik	77
4.1.3.2 Kendine Ait Bir Ada	79
4.1.3.3 Kiraz Ağacı İle Aramızdaki Mesafe	81
4.1.4 Güneşli Kitaplığı'ndan seçilen eserlerin özetleri	82
4.1.4.1 Balonlu Sakız Ağacı	82
4.1.4.2 Bunun Adı Findel	83
4.1.4.3 Dünya Büyülü Bir Yer	84
4.1.4.4 Kraliçeyi Kurtarmak	85
4.1.4.5 100 Şatolu Çocuk	86

4.1.5 Mavibulut Yayıncılık'tan Seçilen eserlerin özetleri	88
4.1.5.1 Konuşan Köpek.....	88
4.1.5.2 Yoksa Okul Müdürü Bir Vampir Mi?	88
4.1.6. Tudem Yayınları'ndan seçilen eserlerin özetleri	90
4.1.6.1 Babam Süt Peşinde	90
4.1.6.2 Babam ve Ben	90
4.1.6.3 Çizgili Pijamalı Çocuk.....	91
4.1.6.4 File Bekçisi	93
4.1.6.5 Hitler Oyunağımı Çaldı.....	93
4.1.6.6 Savaş Atı.....	95
4.2 İncelenen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan değerler	97
4.2.1 Adalet	98
4.2.2 Aile sevgisi/aile birliğine önem verme.....	99
4.2.3 Affetme/bağışlama	104
4.2.4 Alçakgönüllülük	104
4.2.5 Arkadaşlık/dostluk	105
4.2.6 Bilimsellik (sorgulama/araştırma).....	110
4.2.7 Cesaret	116
4.2.8 Çalışkanlık	117
4.2.9 Dayanışma	118
4.2.10 Dürüstlük	120
4.2.11 Dini Değerler	123
4.2.12 Doğal Çevreye Duyarlılık.....	126
4.2.13 Değişime/yeniliklere açık olma	129
4.2.14 Farklılıklara saygı ve duyarlılık	130
4.2.15 Fedakârlık	138

4.2.16 Güven	139
4.2.17 Hayal Gücü	140
4.2.18 Hayvan sevgisi/hayvanlara karşı duyarlılık	140
4.2.19 Hoşgörü	145
4.2.20 İş birliği yapma	146
4.2.21 İşini iyi yapma.....	146
4.2.22 İyilik	147
4.2.23 Kanaatkârlık.....	149
4.2.24 Kararlılık.....	151
4.2.25 Konukseverlik	152
4.2.26 Merhamet	153
4.2.27 Nezaket	153
4.2.28 Sanatsal duyarlılık/estetik zevk.....	158
4.2.29 Saygı.....	161
4.2.30 Savaşa karşı olma	164
4.2.31 Sözünde durma.....	170
4.2.32 Sorumluluk.....	171
4.2.33 Vatan sevgisi.....	171
4.2.34 Vefa	172
4.2.35 Yardımseverlik.....	173
4.3 Çeviri eserlerde yer alan değerlerin yayınevleri ve eserlere göre dağılımı	178
4.4 İncelenen çeviri eserlerde yer alan olumsuz değer aktarımları	188
4.4.1 Dilin özensiz kullanımı.....	188
4.4.2 Kopya çekme	189
4.4.3 Şiddet.....	189
4.4.4 Yalan söyleme.....	191

BÖLÜM V	192
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	192
5.1 Sonuç ve tartışma	192
5.1.1 Problem cümlesine ilişkin sonuç ve tartışma.....	192
5.1.2 Birinci ve ikinci alt probleme ilişkin sonuç ve tartışma	192
5.1.3 Üçüncü alt probleme yönelik sonuç ve tartışma	197
5.1.4 Dördüncü alt probleme yönelik sonuç ve tartışma.....	197
5.2 Öneriler.....	197
5.2.1 Araştırma sonuçlarına dayalı ve yayınevi, çocuk edebiyatı yazarları ve çevirmenlere yönelik öneriler	197
5.2.2 Milli Eğitim Bakanlığı'na, eğitimcilere ve çocuk edebiyatı eleştirmenlerine yönelik öneriler	198
5.2.3 Gelecek araştırmacılara yönelik öneriler	199
KAYNAKLAR	200

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1 Çeviri uzmanının okumasında dikkate alınması gereken hususlar	25
Tablo 2 Yazarlar ve çevrilen eser sayıları	37
Tablo 3 Çeviri çocuk edebiyatında kitaplar ve baskı sayıları	40
Tablo 4 Mavi Bulut yayıncılık'tan seçilen eserlerin künye bilgileri	62
Tablo 5 Can Çocuk Yayınları'ndan seçilen eserler künye bilgileri	62
Tablo 6 Güneşli Kitaplığı'ndan seçilen eserlerin künye bilgileri	63
Tablo 7 Tudem Yayınları'ndan seçilen eserlerin künye bilgileri	64
Tablo 8 Erdem Yayınları'ndan seçilen eserlerin künye bilgileri	65
Tablo 9 Genç Timaş Yayınları'ndan seçilen eserlerin künye bilgileri	65
Tablo 10 Çeviri eserlerde tespit edilen değerler listesi	97
Tablo 11 Can Çocuk Yayınları, Erdem Yayınları ve Genç Timaş yayınlarından seçilen çeviri çocuk edebiyatı eserlerde yer alan değerler	178
Tablo 12 Güneşli kitaplığı, Mavi Bulut Yayıncılık ve Tudem yayınlarından seçilen çeviri çocuk eserlerde yer alan değerler	180
Tablo 13 Can Çocuk Yayınları tarafından basılan çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan değerlerin sıklıkları	182
Tablo 14 Genç Timaş Yayınları tarafından basılan çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan değerlerin sıklıkları	183
Tablo 15 Güneşli Kitaplığı tarafından basılan çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan değerlerin sıklıkları	184
Tablo 16 Mavi Bulut Yayıncılık tarafından basılan çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan değerlerin sıklıkları	186
Tablo 17 Tudem Yayınları tarafından basılan çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan değerlerin sıklıkları	186
Tablo 18 Çeviri eserlerde tespit edilen olumsuz değerler	188

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin yayınevlerine göre dağılımı.....	36
Şekil 2. Çocuk edebiyatı eserlerinin telif ve dağılımı	37
Şekil 3. Çeviri eserlerin orijinal dillerinin dağılımı	39
Şekil 4. Çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin yıllara göre dağılımı	40
Şekil 5. Çeviri çocuk kitaplarının yayınevlerine göre dağılımı	56
Şekil 6. Seçilen yayınevlerinde basılan çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin orijinal dillerine göre dağılımı	58
Şekil 7. Seçilen yayınevlerinde çevrilen çocuk edebiyatı eserlerinin belirli dönemlere göre sayıları.....	59
Şekil 8. Seçilen yayınevlerinde çevrilen çocuk edebiyatı eserlerinin yaş aralığına göre dağılımı	60
Şekil 9. Seçilen yayınevlerinde çevrilen çocuk edebiyatı eserlerinin türlere göre sayıları..	61

BÖLÜM I

GİRİŞ

Edebiyat, bireyin kendi yaşantısından çıkıp yeni yaşantılara, yeni deneyimlere açılabilmesi için ona yeni pencereler sunar. Bireyin zihin dünyasının zenginleşmesi, entelektüel bir kişiliğe erişmesi ve varoluşunu gerçekleştirmesinde edebiyat yadsınamaz bir paya sahiptir. Ancak ülkemizde günümüzde en çok tartışılan konulardan bir tanesi de kitap okumaya ayrılan sürenin ve okur kitlesinin azlığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Edebiyatın insan hayatındaki önemi göz önünde bulundurulduğunda bu durum düşündürücüdür. Bu sorunun üstesinden gelmek için farklı çözüm yolları bulmak gerekmektedir. Ülkede okur oranı artırmak için nitelikli bir okur yetiştirmeye şüphesiz ki küçük yaşlardan itibaren başlanmalıdır. Çocukları nitelikli eserlerle buluşturmak ve onlara okuma alışkanlığı kazandırmak öncelikli amaçlardan olmalıdır. Bu durumda karşımıza çocuğa göreliği ve çocuk gerçekliğini temel alarak onların dünyasına hitap etmeyi, hayal güçlerini zenginleştirmeyi ve iyi birer kişilik olarak yetişmelerini sağlamayı amaçlayan “çocuk edebiyatı” çıkar. Ülkemizde yerli yazarların ürettikleri eserlerle oluşturulan çocuk edebiyatının yanı sıra bir de çeviri çocuk edebiyatı gelişmiştir. Çocuk yazını alanında yerli yapıtların az oluşu çevirinin ister istemez ağırlık kazanmasına yol açtı (İpşiroğlu, 2006, s. 174). Çeviri çocuk edebiyatı, özellikle 1928’den sonra etkin bir modernleşme çabası için kullanılmıştır. Okulun ve okuryazarlığın yaygınlaştığı bir dönemde, çeviri kitaplar ülke genelinde çok okunan kitaplar arasında ilk sırada yer almıştır (Şirin, 2007, s. 79). 1930’lu yılların sonunda başlatılan çeviri seferberliği kapsamında Türkçeye aktarılan dünya çocuk klasikleri günümüzde hala egemenliklerini sürdürmektedirler. Bu eserlerin pek çoğu yeniden çevrilmek yerine, yalnızca yeniden düzenlenerek satışa sunulmaktadırlar (Bakkalbaşı, 2009, s. 32). Çeviri eserlerle Tanzimat döneminde tanışılmış ve bu eserler Cumhuriyet tarihinde de yoğun bir şekilde edebiyatımıza girmiş ilerleyen yıllarda ve dönemlerde de hep var olmuştur. Günümüzde de yayınevleri tarafından dünyada çocuklar için çıkarılan ve çok satan kitaplar çevrilmeye devam etmektedir.

Edebiyat, insana yeryüzünde ne kadar insan varsa o kadar ayrı mizaç ve kişilik olduğunu canlı örneklerle gösterir (Kavcar, 1999, s. 5). Çeviri eserler de okura farklı toplumları ve bu toplumlara ait kültürleri sunmasıyla bir bakıma bu amaca hizmet eder. Çocuklar,

okudukları kitabın akışına kendilerini bırakırken yazar veya çevirmenin kim olduğunu sorgulamazlar. Bundan dolayı çeviri eser, orijinal eserde olduğu gibi akıcılığını koruyabilmelidir. Bu durumda çeviri eseri okuyan çocuk, bir yandan anlatılanların farklı bir kültüre ait olduğu ayırımına varırken diğer yandan da verilmek istenen iletiyi veya tanıtılan farklı dünyayı anlamalıdır (Aytaş, 1999). Çocuk kitaplarının; çocuğun bakış açısını genişletecek, merak ve keşfetme duygusunu geliştirecek, aynı zamanda yaratıcılığına katkıda bulunacak ve farklı kültürleri tanımasına, bilmediklerini keşfetmesine yardımcı olacak niteliklerde hazırlanmış olması gerekmektedir (Mert, Albayrak ve Serin, 2013, s. 71).

Çeviri her zaman metinlerin farklı kullanıcıları için yeni hedef dildeki izleyiciler için yeniden yazmayı içeren bir meseledir (Oittinen, 2000, s. 75). Çeviri çocuk edebiyatında yayınevi, yazar-çevirmen ve okurun etkili unsurlar olduğundan bahsetmek mümkündür. Bunların arasında çevirmenin rolü ve sorumluluğu oldukça fazladır. Çocuk edebiyatı alanında yazılmış metinler, çevirmeninden çok daha yoğun bir dikkat talep eder.

Başka dilden yapılan çeviri edebiyat ürünleri sayesinde farklı kültürleri tanıma şansı yakalayan okur aynı zamanda farklı bir ufuk da kazanır. Çeviri eserler yoluyla çevirinin yapıldığı dili kullanan toplumun kültürü de okura aktarılır. Kültürel özellikler dil birimlerinin kullanılışını ve anlaşılmasını etkiler. Kültür ifadesini dilin içinde ve dil aracılığıyla bulur. Dilbilimsel çeviri kuramı kültür boyutunu da içine dâhil etmelidir. Bir dilden diğerine çeviri aslında bir kültürden diğerine çeviridir (Komissarov, 2016, s. 98). Kültürle beraber o toplumun değerlerinin de dolaylı yoldan aktarıldığından bahsetmek mümkündür. Nitekim Kavcar (1999, s. 6)'ın da belirttiği gibi edebiyat eserleri insana özgü bazı değer ve niteliklerin yerleşip kökleşmesi, toplumsal yaşamın ve çağın gerektirdiği değerlerin benimsenmesi yolunda önemli roller oynar. Dolayısıyla çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin diğer edebiyat eserlerinde olduğu gibi aktardığı birtakım değerler mevcuttur.

Değerler, bireyin sağlıklı bir kişilik gelişimi için gerekli, sosyal hayata katılımını sağlayan, toplum hayatını düzene koyan ve kültür aktarımının gerçekleşmesinde önemli rol oynayan kavramlardır. Harland ve Pickering (2011, s. 3) “hepimiz hayatımızı karşılaştığımız durumlarda iyi seçimler yapmaya çalışarak değerler aracılığıyla yaşarız” ifadesiyle değerlerin insan hayatındaki önemini vurgulamıştır. Değerlerin, gerek insan karakterinin gelişmesinde gerekse toplum hayatında yadsınamaz bir önemi vardır. Çocuklara küçük yaştan itibaren etkili bir değerler eğitimi verilmesi amaçlanmaktadır. Edebiyat eserleri de değer aktarımında önemli bir vasıta olarak karşımıza çıkar. Karakter geliştirme temalarına

sahip iyi bir edebiyat eseri, öğrencilere önemli temel etik değerleri yerleştirmeye yönelik gerekli önermeleri geliştirip şekillendirir ve güçlendirir (Almerico, 2014, s. 3). Üst düzey okuma becerilerine sahip bireyin gerçekleşen zihinsel aktivitelerin bir sonucu olarak siyasi, bilimsel ve estetik değerlerin kazanımında önemli düzeyde gelişme sağladığı görülür.

1.1 Problem durumu

Her toplumun kendisine ait kültürü olduğundan, her kültürün kendine özgü değerleri vardır (Ulusoy ve Dilmaç, 2014, s. 21). Değerler, toplum üyeleri için nelerin kabul edilebilir nelerin kabul edilemez olduğunu, nasıl düşünülüp nasıl hissetmeleri ve nasıl davranmaları gerektiğini belirler (Çınar, 2013, s. 194). Dolayısıyla çeviri çocuk edebiyatı eserleri ele alındığında bu eserlerin doğduğu bir toplum olduğu ve bu toplumun değerleri ve kültürel özelliklerinden bağımsız düşünülmemeyeceği aşıkardır. Bireye küçük yaştan itibaren etkili bir değerler eğitimi verilmesi gerek içinde bulunduğumuz toplum gerekse eğitim sistemimiz tarafından öncelenmektedir. Dolayısıyla gerek yerli yazarlar tarafından oluşturulan çocuk edebiyatı ürünleri gerekse çeviri çocuk edebiyatı ürünleri bu noktada önemli bir vasıta olarak karşımıza çıkar. Farklı bir toplumda ortaya çıkan bu eserlerin değerlere nasıl yer verdiği ve hangi değerleri aktardığı çocuk okurlar ve onların ebeveynleri açısından önemlidir.

Edebi eserler değer aktarımında önemli bir materyal olarak karşımıza çıkmaktadır. Küçük yaştan itibaren etkili bir değerler eğitimi verilmesi amaçlanıyorsa edebi eserlerin mutlaka göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Farklı bir toplumda dolayısıyla farklı bir kültürde ortaya çıkan çeviri çocuk edebiyatı ürünlerinin aktardığı değerler de farklılık gösterebilir. Aynı zamanda çeviri çocuk edebiyatında yayınevi, çevirmen ve okuyucu etkili üç önemli unsurdur. Bütün bunlar da göz önünde bulundurularak bu araştırmanın problem durumunu çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan değerlerin neler olduğu sorusu oluşturmaktadır.

1.2 Araştırmanın amacı ve önemi

Değerler, toplumun devamını sağlamak, toplumdaki ahlaki düzeni korumak gibi birçok açıdan önem arz etmektedir. Son yıllarda toplumlarda çeşitli ahlaki sıkıntıların baş göstermesiyle de bu konuya gösterilen önem ve hassasiyet artmıştır. Küçük yaştan itibaren etkili bir değerler eğitimi verilmesi için farklı eğitsel yollara başvurulmaktadır. Okullarda okutulmakta olan her dersin bünyesinde doğrudan ya da dolaylı olarak değerler eğitimi de verilmekte hedeflenen belirli değerler kazandırılmaya çalışılmaktadır. Değerler eğitiminde

etkili bir materyal olarak edebi eserlerin karşımıza çıktığı görülmektedir. Değerlerin öğretiminde ve aktarılmasında kullanılan farklı yaklaşımlar değerlendirildiğinde edebi metinlerle değer öğretiminin bu yaklaşımlardan birçoğu ile uygunluk gösterdiği anlaşılmaktadır. Edebi metinlerle değer öğretiminde; değer açıklama, değer analizi ve ahlaki muhakeme yaklaşımlarından faydalanmak mümkündür ve bu yaklaşımların uygulamaya geçmesinde edebi metinler iyi bir vasıtaadır.

Çeviri çocuk edebiyatı eserleri yoluyla çocuk farklı dünyaları, farklı kültürleri tanır. Bununla beraber diğer edebi eserlerde olduğu gibi çeviri eserlerde de aktarılan değerler mevcuttur. Bu değerlerin evrensel değerler olmasının beklenmesinin yanı sıra eserin ortaya çıkmış olduğu toplumun kendi değerlerini de yansıtmaları olasıdır. Çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin hangi değerlere ne ölçüde yer verildiğine dair özellikle 2000-2019 yılı arasında yayımlanan eserleri yayınevlerine göre ele alıp bunları yer verdiği değerler bakımından analiz eden ve değerlendiren herhangi bir çalışma mevcut değildir. Yapılan bu araştırmada öncelikle çeviri çocuk edebiyatı alanında yayımlanan eserlere dair yayınevleri bünyesinde basılan eserlerden hareketle bir analiz yapılmış ve çeviri eserlerle ilgili güncel verilere ulaşılmıştır. Elde edilen bu verilerden hareketle; 2000-2019 yılları arasında Türkiye’de yayımlanan çeviri çocuk edebiyatı eserleri tespit edilmiştir. Bu eserler arasından yayınevleri ve bastığı eserler belirli kriterler doğrultusunda seçilerek özellikle baskı sayısı en çok olanlar, yani çocuk okurlar tarafından en çok tercih edilen eserler araştırmaya konu olmuş ve yer verdiği değerler bakımından incelenmiştir. Çeviri çocuk edebiyatı alanında yapılan araştırmalar incelendiğinde Türkiye’de çeviri çocuk edebiyatını kapsamlı bir şekilde ele alan çalışmalara (Neydim, 1995; Neydim, 2000) rastlanmakla beraber bu çalışmaların, 1980 yılı öncesini ve 1980-2000 yılları arasını kapsadığı görülmektedir. Yapılan araştırma sonucunda Türk çocuk edebiyatı tarihinde çeviri eserlerin ne kadar her dönemde etkili olduğu ve özellikle klasik eserlerin her dönemde basıldığı ve basılmaya devam ettiği görülse de çeviri çocuk edebiyatı eserleri arasında en büyük artışın 2000 yılından sonra olduğu görülmektedir. Bu tarihler arasında yapılan çeviri eserlerin sayısının bu tarihten önce yapılan bütün çeviri eserlerden daha fazla olduğu görülmüştür. Bu durum dikkate alınarak yapılan bu çalışmanın, 2000 yılından sonra yayımlanan çeviri eserler seçilerek güncel bir çalışma olması, çeviride yayınevleri ve yayınevlerinin yayın politikalarının etkili bir unsur olarak öne çıkmasından ötürü farklı yayınevlerinden farklı kitaplar seçilmesiyle özgün, baskı sayısı en çok olan çeviri kitaplar seçilmesi, dolayısıyla günümüz çocuk okurları tarafından çok okunan kitapları ele alması nedeniyle işlevsel ve

seçilen kitapları yer verdiği değerler açısından incelemesi ve daha önce yapılan bu kriterlerin tamamını göz önünde bulunduran bir çalışmaya rastlanılmaması bakımıyla da önemli bir araştırma olduğundan bahsetmek mümkündür.

1.3 Problem cümlesi

Alanyazın incelendiğinde ocuk edebiyatı alanındaki eviri eserler ile ilgili yapılan çeşitli çalışmalara rastlanılmıştır. Bu çalışmalara bakıldığında eviri eserler yayınevine göre farklılıklar, kültürel ögeler, paradigma değişimi gibi çeşitli değişkenler açısından incelenmiş; yıllara göre yapılan çeviriler ele alındığında ise 2000 yılına kadar yapılan ocuk edebiyatı çevirilerin temel alan araştırmaların yoğunlukta olduğu grlmştr.

Bu araştırmanın amacı ise 2000-2019 yılları arasında ocuk kitaplarına odaklanan yayınevleri tarafından çevirisi yapılan popüler (baskı sayısı fazla olan) eviri ocuk edebiyatı eserlerinde yer alan değerleri tespit etmek ve eserlerin değerleri ele alış biçimini yorumlamaktır.

1.4 Alt Problemler

Bu bağlamda araştırmanın alt amaçları şöyle belirlenmiştir:

- 2000-2019 yılları arasında yayımlanan eviri ocuk edebiyatı eserlerinde yer verilen değerler nelerdir?
- 2000-2019 yılları arasında yayımlanan eviri ocuk edebiyatı eserlerinde yer verilen olumsuz değerler nelerdir?
- 2000-2019 yılları arasında yayımlanan eviri ocuk edebiyatı eserlerinde değerlere nasıl yer verilmiştir?
- Yayınevlerine göre eviri eserlerde yer alan değerler nasıl bir farklılık göstermektedir?

1.5 Varsayımlar

Yapılan bu araştırma nitel bir çalışma olduğu için herhangi bir varsayımdan söz etmek olası değildir. Genellemeler rnekleme belirtilen kriterler çerçevesinde seçilen 6 yayınevi ve 24 eser özelinde duruma özgü yapılmaktadır.

1.6 Sınırlılıklar

Araştırma 2000 yılından sonra ilk defa baskısı yapılmış ve 2000-2019 yılları arasında basılan ve belirli ölçütler doğrultusunda tercih edilen Can ocuk, Erdem Yayınları, Genç

Timaş, Günişığı Kitaplığı, Mavibulut Yayıncılık ve Tudem Yayın Grubu tarafından çevirisi yapılmış olan çocuk edebiyatı eserleri ile sınırlıdır. Yayın yelpazesi çocuk kitaplarına odaklanmayan, çocuk edebiyatı editörü bulundurmayan veya çocuk edebiyatı yayıncılığı ile ilgili yayın politikası sunmayan yayınevleri ve bu yayınevlerinde basılan ilgili eserler dışarıda bırakılmıştır. Özellikle klasikleşen ve baskıları sürekli yapılagelen çeviri çocuk edebiyatı eserleri de dışarıda bırakılmıştır.

1.7 Tanımlar

Çocuk Edebiyatı: Çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır (Sever, 2008, s.17).

Çeviri Çocuk Edebiyatı: Farklı ülkelerde üretilen çocuk edebiyatı eserlerinin orijinal dilinden hedef dile çevrilmesi sonucu ortaya çıkan edebiyattır.

Değer: İnsanın davranışlarında etkili olan ve ona yön veren içinde yaşadığı toplumun büyük çoğunluğu tarafından kabul edilen inançlar, ilkeler ve öğelerdir.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Okuma eylemi ve edebiyat

“İnsanın türlü araçları arasında en şaşırtıcı olanı hiç kuşkusuz kitaptır. Mikroskop ile teleskop, görme yetimizin uzantısıdır; telefon sesin uzantısıdır; saban ile kılıç insan kolunun uzantısıdır. Kitap ise bambaşka bir şeydir: insan belleği ile düş gücünün uzantısıdır.” (Jorge Luis Borges).

İnsanlığın yazıyı icat etmesine kadar dayandırılabilir okuma eyleminin tarihi. Düşünceyi geliştiren ve besleyen bir eylemdir okumak. Okumak, insanın kişisel gelişimini, düşünce ve belleğini zenginleştirmesinin yanı sıra kendisini ve dünyayı farklı perspektiflerden değerlendirme olanağı sağlar. Elbette bütün bu gelişimi sağlayan unsur kitaplardır. Çağlar boyunca insanoğlu hep kitaplarla düşünegelmiş, kitaplara koymuştur düşüncesini. Dolayısıyla günümüzün gerçek anlamda çağdaş insanı, düşünen insanı, okuyan insandır (Göktürk, 2012, s. 111). Okumayı anlamlı kılan ve estetik bir zevk haline getiren unsur ise şüphesiz ki edebiyattır. Edebiyat eserleri aracılığı ile okumaktan keyif alır farklı dünyalara yol alarak çeşitli deneyimler edinir sanatsal bir edinim içinde buluruz kendimizi. Okuru, sanatçı duyarlılığı ile örülmüş öznel bir gerçeklikle karşı karşıya getiren edebiyat, çağlar boyunca insanoğlunun duyduğu, düşündüğü ve yaptığı her şeyi en zengin ve en etkili biçimde ortaya koyan bir sanattır (Gültekin, 2009, s. 99). Edebiyat farklı zamanları, yerleri ve hayatları deneyimlememizi mümkün kılar (Luken, Smith ve CoffeI, 2018, s. 6). Edebiyat yapıtlarıyla tarihe, kültür tarihine ilişkin çeşitli deneyimler ve bir hayat felsefesi edinebiliriz. Çünkü okur, hayata yönelik deneyimlerini yalnızca kendi yaşadıklarıyla değil, okuduğu edebiyat yapıtlarıyla da oluşturur, bunlarla ruh dünyasını zenginleştirir. Edebiyat, okurun ‘güzel’e karşı duyarlılığını güçlendirir, onda estetik ilgi uyandırır (Sever, 2008, s. 13). Edebiyat; kendimizden farklı olan, bizden farklı ülkelerde yaşayan, farklı diller konuşan, yaşama farklı şekillerde değer veren insanların hayatlarına bakabileceğimiz pencereler sunar (Luken, Smith ve CoffeI, 2018, s. 6). İnsan edebiyat yoluyla hem kendini sanatsal bir şekilde ifade etme imkanı bulur hem de edebiyat vasıtasıyla gerek karakter ve kişilik gelişiminde olgunluğa erişme imkanı gerekse duygu ve düşünce dünyasında zenginlik gibi olanakları yakalar.

Edebiyatın insan hayatındaki yadsınamaz önemi göz önünde bulundurulduğunda küçük yaştan itibaren kitaplarla dolayısıyla edebi metinlerle tanışmanın gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Çocukların ilgi ve gereksinmelerine seslenen dilsel çevreler oluşturma sürecinde, çocuklar için sanatçılar tarafından hazırlanmış öğretici ve yazınsal kitaplar önemli bir sorumluluk üstlenir (Sever, 2018, s. 11). Değişen toplumsal koşullara ayak uydurmanın en etkileyici yollarından birinin de okumaktan geçtiği kaçınılmazdır. 21. yüzyılda dünyaya gelmiş çocukların da 21.yüzyılın becerilerini kazanmalarını ve bunlara uyum sağlamalarını da kolaylaştıracak bir unsur olarak değerlendirilebilir edebi metinler. Eğitim sisteminin her halkasındaki sınavlara koşullanmış olan öğrenciler için edebiyat metinleri, doğru metinler ve yöntemler kullanıldığında aslında bir rahatlama, kendini sorgulama ortamı sunar (Dilidüzgün, 2018, s. 29). Edebiyat yapıtlarında sanatçıların özenli sözcük seçimi ve çeşitli uzunluktaki tümce yapılarıyla çocuklar için öykünebilecekleri birer dil çevresi yaratılır. Bu dil çerçevesinde, anadilinin anlatım olanakları, dil ve anlam evrenine uygun olarak çocuklara duyumsatılır. Çocukların sınırlı sözcük dağarcıkları öğretici ve kurgusal metinlerle desteklenir. Anlatı becerileri için onların düş ve düşünsel birikimleri beslenir (Sever, 2018, s. 11).

Edebiyat aracılığıyla kişinin yalnızca zihin ve belleği güçlenmez aynı zamanda karakteri eğitilir duyuşsal gelişimi desteklenir. Küçük yaşlarda karakterin şekillendiği ve gelişimin hızlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda çocuklar için edebiyatın önemi ve gerekliliği daha iyi anlaşılacaktır. Nitekim Aslan'a (2018) göre de edebiyat, yaşamın ve insana ilişkin her türlü durumun, duygunun, düşün, düşüncenin, sorunun, güzelliğin sanatçının düş gücüyle ve dilin olanaklarıyla yaşam bulmasıdır. Diğer sanat dalları gibi edebiyat da iyi bir insan olma yolunda insanın acılarına, sömürüye, zulme karşı kişinin duyarlık kazanmasına yardımcı olur; aslında insanı insan kılar bir bakıma. Edebiyatın toplumların gelişmesinde de oldukça önemli bir yeri vardır.

Edebiyatın kişide bütün bu gelişimleri sağlayabilmesinin koşulları ise nitelikli edebi metin ve eleştirel okuma yapan okurdur. İnsanı sorgulamaya ve düşünmeye yönlendiren yazınsal metinlerin belirli özelliklere sahip olması beklenir. Yazınsal metnin iletisi, önceden belirlenmiş, kurallaştırılmış bir yargı, değişmez bir gerçek değildir. Metnin iç yapısına ağıdırılmış, yaşamla çok yönlü bağlantıları olan, okurun süzüp çıkaracağı tek anlamlılıktan uzak bir ilişkiler yumağıdır (Özdemir, 2007, s. 44). Okurun da edebi metinleri sorgulayacak ve anlamlandırarak bir yetkinlikte olması beklenir. Yazınsal ya da kurmacasal hiçbir metin gerçek yaşamdaki insanları, onların davranış kalıplarını olduğu

gibi yansıtmaz. Bunları seçer, seçilenleri kendi arasında yeniden düzenler. İşte eleştirel okumada okura düşen de bu düzenlemeyi görebilmesidir (Özdemir, 2007, s. 128). Akılcı, işlevsel bir anlayışla gerçekleştirilecek bir yazın eğitimi ile okuma zevki, okuma alışkanlığı, edebiyat duyarlılığı, bilgi birikimi, yazınsal metin çerçevesinde yapılan düşünce antrenmanlarıyla daha sağlıklı düşünebilme ve çevresini daha iyi anlayabilme gibi alışkanlıklar yerleşecektir (Dilidüzgün, 2004, s. 38). Nitelikli edebi metinlerle karşılaşan ve okuduklarını eleştirel bir süzgeçten geçirip sorgulayabilen okur, hem zihin dünyasını daha iyi yapılandıracak hem de entelektüel açıdan gelişim gösterecektir.

2.2 Çocuk edebiyatı

Çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak, küçük yaştan itibaren kitaplarla tanıştırmak, iyi bir okur olarak yetiştirmek noktasında edebiyat eserleri devreye girer. Edebiyatın ne için öğretileceği öğretim izlencelerinde değişik yönleri, değişik boyutlarıyla belirlenmiştir. Bunların bir bölümü nirengi noktalarıyla şöyle özetlenebilir: Öğrencilere okuma, anlama, düşünme ve yorum gücü kazandıracaktır edebiyat öğretimi. Eleştirel düşünme alışkanlığı verecektir. Duyarlıklarını geliştirecek, beğenilerini inceleyecektir. Güzelliklerin ayırımına varmayı, bunlardan güzel duyuşsal bir tat almayı öğretecektir. Doğa ve insan sevgisi aşılacaktır onlara. Düş ve duygu evrenlerini kurup genişletecektir (Özdemir, 1987, s. 78). Görüldüğü gibi edebiyat eserleri çocuğun hem bilişsel gelişimine hem de duyuşsal gelişimine doğrudan katkı sağlamaktadır.

Çocukların, gelişim özellikleri, dil gelişimleri ve bilişsel gelişimleri düşünüldüğünde yetişkinlerden ayrı bir edebiyata ihtiyaç duydukları aşikardır. Bu noktada devreye çocuk edebiyatı girmektedir. Çocuk edebiyatı, tarihsel açıdan bakıldığında ‘çocukluk’ sürecinin özel bir dönem olarak algılanması ve bu süreç içinde edebi eserlerle kurulacak ilişkinin tanımlanmasını içeren yeni ve farklı bir kavrayışın sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Yazıcı, 2018, s. 40). Çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır (Sever, 2008, s.17). Buna göre çocuk yazını, okul öncesi zaman dilimi ile çocuğun ergenliğe ulaştığı döneme kadar olan bir zaman dilimini kapsamaktadır. Yani 4 ila 12 arası yaşlara yönelik, yazınsal ve düşünsel bir tabanı olan kitaplar çocuk kitapları ya da yazını olabilir (Dilidüzgün, 2007, s.18).

Çocuk metinlerini ana akım edebiyattan ayıran şey, "çocuk kodu" ve "yetişkin kodu"ndan oluşan bir çift kod sisteminin varlığıdır (Nikolova, 1996, s. 61). Çocuk edebiyatı kuramında merkezi bir konu olarak ele alınan asimetrik iletişim, başlangıçta metnin dışında kendini gösterir. Yetişkin yazar ve çocuk okuyucu arasındaki iletişimin ilkeleri, dile hâkimiyetleri, dünya deneyimleri ve toplumdaki konumları açısından eşitsizdir; bu, genç okuyucunun gelişimi sırasında azalan bir eşitsizliktir. Bu nedenle çocuk edebiyatı, okuyucularının gereksinimlerine ve yeteneklerine uyum sağlaması gereken edebiyat olarak kabul edilir (O'Sullivan, 2005, s.13). Metinlerin yetişkinler tarafından çocuklara atanmasından doğan eşitsiz ilişki, çocuk ve yetişkin edebiyatı arasındaki temel farklılıkların çoğunun türediği kurucu bir unsurdur. Görünüşte genç okuyuculara hitap eden çocuk edebiyatı yetişkinler tarafından yazılır, tercüme edilir, yayınlanır, gözden geçirilir ve tavsiye edilir (O'Sullivan, 2013, s. 452). Çocuk edebiyatının muhatap kitlesini yetişkinler ve çocuklar oluşturur. Yetişkinler, çocuk eserini sipariş vermek, satın almak, çocuğa vermek, çocuklara yüksek sesle okumak gibi işlevleri yerine getiren aracı kimliğinde çocuk edebiyatının hedef kitlesi içinde yer alırlar (Atalay, 2019, s. 135). Nitelikli çocuk yazınının özelliği çocuklara olduğu kadar yetişkinlere de seslenebilmesi. Çünkü sonuçta yetişkinler çocuklar için çocuk kitaplarını okuyan, seçen ve değerlendiren aracı konumundalar. Ayrıca günümüzde çocuk ve yetişkin arasındaki sınırlar da yavaş yavaş çözülmeye başlamıştır. (Her yetişkinin içinde çocuğun, her çocuğun içinde de yavaş yavaş gelişmekte olan bir yetişkinin olması). Özellikle çocuk klasiklerinin hem çocuklara hem de yetişkinlere seslenen bir gücü olması da buna örnek gösterilebilir (İpşiroğlu, 2006, s. 174). Çocuk edebiyatını çift yönlü bir okur kitlesine sahip olması onu yetişkin edebiyatından ayrı kılmakta ve bazı dezavantajları da beraberinde getirmektedir. Her ne kadar, yetişkinlere hitap etme bakımından sanat ve estetik açısından belirli bir niteliği de beraberinde getirmesi gerekse de, yetişkinler tarafından çocuk kitaplarına sansür uygulanması gibi sorunlara da yol açabilmektedir.

Geleceğin düş gücü gelişmiş, seçici, eleştirebilen, sorgulayan, gerçek ve kurmaca dünyayla iç içe yaşamanın tadına varabilmiş, öykü sever bireylerini çocuk yazını yetiştirir (Yener, 2007, s. 149). Çocuk edebiyatının en temel işlevlerinden biri çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukları nitelikli metinlere yönlentmeyi başarabilen, onlara zamanla okuma kültürü kazandırabilen bir sorumluluk üstlenmelidir (Sever, 2008, s. 19). Çocuk edebiyatının işlevi de edebiyattan ayrı olarak düşünülemez. Nasıl ki edebi bir metinden estetik ve sanatsal değer açısından beklentimizi

yüksek tutuyorsak aynı şekilde çocuk edebiyatı metinlerinden de beklentimiz bu yönde olmalıdır. Çağdaş çocuk yazını çocuğa uygun olmalı ancak çocukça olmamalı, çocuğun kültür gelişimine, düş gücünün gelişmesine, okuma alışkanlığı kazanmasına katkıda bulunacak nitelikleri içermelidir (Dilidüzgün, 2007, s.18). Çağdaş çocuk yazınından söz ettiğimizde çocukları önemseyen, ciddiye alan, yaşadıkları ortam ve koşullarla hesaplaşmaktan kaçınmayan, onların dünyalarını bulgulamaya, sorunlarını gündeme getirmeye çalışan, gereksinmelerine yanıt arayan bir yaklaşımı arıyoruz (İpşiroğlu, 2006, s.173). Çocukların da ayrı bir birey olduğu, toplumun bir parçası olduğu ve onların da kendi sorunları olabileceği gibi toplumda yaşanan sorunlardan bağımsız bir hayat sürmedikleri göz önünde bulundurularak çocuğu bir nesne değil özne olarak görmek ve onun ihtiyaçlarını ve sorunlarını, onun gerçekliğini göz önünde tutarak ele alabilmek önem taşımaktadır. 1960'lerden itibaren çocuk kitaplarında ırkçılık, cinsiyetçilik ve hatta yaş ayrımcılığı hakkında genel endişeler var olmaktadır. Üstün zekalılar, öğrenme güçlükleri veya fiziksel engeller nedeniyle özel ihtiyaçları olan çocuklara hitap etme isteği olmuştur. Çocuğun yaşadığı ülkede etnik azınlıkların çocuklarına veya ilk dili bir azınlık dili olan çocuklara yönelik hükümler hakkında fikirler paylaşıldı (Ray, 2005, s.652). Türkiye’de özellikle 2000’li yıllardan sonra çocuk kitaplarında konu çeşitliliği yaşanmış, çocuğun ve toplumun sorunlarına yönelik konular da çocuk kitaplarının konusu olmaya başlamıştır. Her ne kadar çeviri eserlerde konu çeşitliliğine daha çok rastlansa da son yıllarda telif eserlerde de farklı konulara eğilim artmaktadır.

Sanat eseri olan bir çocuk kitabı, sayfalarında yazılardan daha fazlasını içerir. Çocuğun okuduğu diğer kitapların ve çocuğun kişisel deneyiminin bir anısı vardır. Metinle bu özel karşılaşmanın altında çocuğun mizacına, yetişmesine, önceki bilgisine, ruh haline ve atmosferine bağlı olarak çeşitli şekillerde işleyen duygusal bir yük vardır (Nikolojeva, 1996, s.54). Çocuk edebiyatı, farklı tarihsel dönemlerdeki metinlerin yorumlama gelenekleri ve kabullerinin tarihini yeniden anlatır. Çoğu zaman, bir kitap çocuğa okuma sanatlarını öğretir. Kendi üretimi hakkında hikayeler anlatabilir ya da - daha mecazi olarak - hayatlarımızı kitaplara ve metinlere nasıl dönüştürdüğümüzü bize gösterebilir (Lerer, 1955, s. 4). Çocuğun dilsel, bilişsel, kişilik ve toplumsal gelişimine uygun olmayan; onun ilgi ve gereksinmelerine seslenmeyen dilsel ve görsel metinler, yaşamın ilk yıllarında çocukla kitap arasında engeller oluşturmaya başlar. Çocuğun, metinlerle iletişim kurma isteğini köreltir (Sever, 2008, s.16). Günümüzde çağdaş bir çocuk yazarından beklenen çocuğu kendi kişiliği ve gelişme gizilgücü olan bir birey olarak ciddiye alması, onun

dünyasını önemseyerek keşfetmesi, bu bağlamda da cinsiyet ayrımcılığı yapmadan çocuk haklarına sahip çıkabilmesi (İpşiroğlu, 2006, s. 175). Çocuk kitaplarının nitelik ve sanatsallıktan ödün vermeden, farklı konuları ele alması, çağı yakalayabilmesi, çocuğu özne konumunda görüp ona değer vermesi aynı zamanda çocuğun bakış açısını yakalayarak çocuğa hitap etmesi beklenmektedir.

Çocuk Yüzyılı, çocuğun değeri. Çocuk Bayramı, çocuk hakları, uluslararası çocuk hakları bildirileri ve özellikle yüzyılımızda Çocuk Ruhbilimi'nin gelişmesi eğitim ve öğretimde (Çocuğa Görelik İlkesi)ni getirmiştir (İnan, 1983, s. 30). Çocuğa görelik ve çocuk gerçekliği kavramları çocuk edebiyatı denilince akla gelen en önemli iki kavramdır ve çocuk kitaplarının mutlaka bu kavramlar dikkate alınarak şekillenmesi beklenir. Çocuğa görelik ilkesi, çocuğun düşlem gücüne seslenen, onun rahatça ve tat alarak okuyup anlayabileceği dili ve anlatımı içinde barındıran, ilgi duyabileceği konuları işleyen, onu duygu ve düşünce yönünden besleyen, kurgusu ve olay örgüsü karmaşık olmayıp onun kavrayabileceği bir düzeyde olan, dikkat dağıtıcı ayrıntılardan arıtılmış olan (Yurttaş, 1995'den aktaran Dilidüzgün, 2004, s. 41) şeklinde tanımlanmaktadır. Çocuk gerçekliği ise çocukların gerçekmiş gibi alımladıkları fakat da hiç de nesnel olmayan alımlama farklarının yakalanmasıdır (Dilidüzgün, 2004, s. 41). Kuşkusuz çocuğa göreliği belirlerken çağdaş dünyada çocuğa nasıl bakıldığı, bugünün çocuk anlayışının ne olduğu önem kazanacak. Çünkü çocuğa görelik de tarihsel süreç içinde değişen bir kavram. Bu açıdan çocuk yazını değerlendirirken çocuk okuyucunun yaş, yaşam deneyimi ve alımlama kapasitesinin ve içinde bulunduğu ortam ve koşulların göz önüne alınması gerekiyor (İpşiroğlu, 2006, s. 175). Çocuk edebiyatı yazarları yirmi, on hatta beş yıl öncesinde farklı olarak daha görsel, kavrayışı daha yüksek çocuk okurlara hitap etmektedirler. Bu, kısmen televizyon ve bilgisayar gibi mecraların daha görünür ve daha ulaşılabilir olduğu bir toplumdan kaynaklanmaktadır (Luken, Smith ve Coffel, 2018, s. 15). Günümüzde çocuklar için uyaranlar artmış durumda, teknolojinin etkisiyle oyunların bile tanımı değişmekte, medya ve sosyal medya her alanda etkisini göstermektedir. Dolayısıyla toplumsal alanda bu değişimler edebiyata da yansımakta; çocuk kitapları gerek şekil özellikleri gerekse içerik özellikleri bakımından çeşitlilik göstermektedir.

2.3 Çocuk edebiyatı tarihi

Kayıtlı kültürün başlangıcından beri insanlar öğrendikleri ve sevdikleri kitaplarla büyüdüler. Çocukluğun her aşaması yeni müfredatlarla kendini gösterir. Tanıdık hikayeler tekrar okunur ve müfredata yeni yazarlar eklenir. Antik Yunan ve Roma için çocuğun

gelişimi kitapla ölçülmüştür ve klasik antik çağ için bir “çocuk edebiyatı” varsa, Yunan ve Roma yaşamlarının ve kütüphanelerinin kanonlarından uyarlanan metin ve masallarda yatmaktadır (Lerer, 1955, s. 17). Çocukların kendi başlarına alabilecekleri bir kitap, muhtemelen ilk olarak 1300 civarında ortaya çıkan Latince bir masal derlemesi olan Gesta Romanorum'dur (Romalıların İşleri). Görünüşte ahlaki bir amacı olsa da, bu derlemeyi asırlarca kullanımda tutan ve resmi olarak bir yetişkin eseri olmasına rağmen çocukları ona yönlendiren canlı hikayelerdir (Stevenson, 2011, s. 184).

Orta Çağ'da çocuklar için tasarlanan metinler, eğlendirmek için değil, eğitmek için görgü kurallarıyla ilgili tekerlemelerden oluşuyordu (Granahan, 2010, s. 46). Basılı edebiyatın ilk aşamalarında, özellikle çocuklar için basılmış kitap çok azdır veya hiç yoktur. Avrupa ülkelerinde on beşinci veya on altıncı yüzyılda basılan nezaket veya davranış kitapları ve gelişmekte olan ülkelerdeki örgün okul müfredatını desteklemek için basılan yirminci yüzyıl ders kitapları gibi geniş anlamda eğitim amaçlı birkaç kitap vardır (Ray, 2005, s. 646). 15. yüzyılda, genç beylere nezaket yollarında rehberlik eden nezaket kitapları öne çıktı ve ilk olarak 1479'da İngilizce olarak çıkan Stans Puer ad Mensam (Çocuklar için Tablo Davranışlar) ve The Babees 'Book (Bebelerin Kitabı, 1475 civarı), kişinin büyükleri ve üst makamlar karşısında gösterdiği davranışlar hakkında sert, sıklıkla kafiyeli öğütler verdi (Stevenson, 2011, s. 184). 15.yüzyılda yaşanan en önemli gelişme olarak matbaanın etkisiyle kitap baskı sayılarındaki artış ve aslında çocuklar için yazılmasa da çocuklar tarafından da okunan ve sevilen bir eser olan Ezop'un Fabllar kitabının İngiltere'de çok sayıda baskısının yapılması gösterilebilir. William Caxton tarafından 1476'da İngiltere'ye matbaa getirilmiş ve Caxton, 1484 yılında, bugün hala çocuklar için mevcut olan en eski materyal olan Ezop'un Fabllar'ını Fransız baskısından tercüme ederek basmıştır. Fabllar okumayı öğretme yetenekleri nedeniyle değerliken, eğitici olduğu kadar eğlendirici olmuştur ve sonraki sayısız baskı, onların kalıcı popülerliğine tanıklık etmektedir (Stevenson, 2011, s.184).

On altıncı yüzyılda birkaç yeni okuma materyali türü ortaya çıkmıştır: hornbook (alfabe kitabı), broadside (bir gravür ve kısa metinden oluşan el ilanı şeklinde, postere benzeyen kitap) ve chapbook (içinde tekerleme, hikaye ve anlatıların bulunduğu kitap) (Granahan, 2010, s. 47). Hornbook isimli bu kitaplar ve bu yüzyılda basılan diğer birçok çocuk kitabının içeriğini dini bilgiler ve din eğitimi oluşturmuştur. On yedinci yüzyılda da dinin ve öğreticiliğin çocuk edebiyatı üzerindeki etkisi devam eder. On yedinci yüzyıla gelindiğinde Püritenler dini ve ahlaki eğitim sağlamak için tasarlanmış birçok çocuk kitabı

oluşturmuştur. Kitaplar genellikle derslerle doluydu çünkü yetişkinler kitapların bir çocuğa öğretmek için olduğuna inanıyordu. Bir çocuğun zihni, iyileştirilmesi gereken bir şey olarak kabul edildi. Hayal gücünden vazgeçildi ve yaşamın gerçekliği, özellikle dini ve ahlaki yönleri vurgulandı (Granahan, 2010, s.49). Bununla birlikte, 17. yüzyılın tüm önemli eserleri doğası gereği dini değildi; dönemin en önemli katkılarından biri, Latince ve yerel dillerde dünyanın sayısız yönünü anlatan harika ansiklopedik bir rehber olan Orbis Pictus'du (Comenius, 1658, ilk İngilizce baskısı 1659). Bilgiyi iletmek için metin ve resim kombinasyonu, hem Fransız eleştirmen Isabelle Jan (1974) hem de Amerikalı eleştirmen Margaret Hodges (bkz.Smith, 1980) tarafından çocuklar için ilk resimli kitap olarak sınıflandırılmaktadır ve aynı zamanda çocuklar için ilk büyük bilgilendirici kitaptır. Bu nedenle, sonraki çocuk edebiyatının büyük bir bölümünün öncüsüdür (Stevenson, 2011, s. 188).

Din, basılı edebiyatın gelişiminde de önemli bir faktördür ve özellikle çocuklara yönelik olan ilk kitapların çoğu, dini ve ahlaki eğitimi desteklemek için tasarlanmış dini kitapların veya yayınların basitleştirilmiş versiyonlarıdır (Ray, 2005, s. 646). Rundell (2020, s. 20), 1715'te Isaac Watts'ın neşeden nasibini almamış Divine and Moral Songs for Children (Çocuklar için Kutsal ve Ahlaki Şarkılar) kitabını yayımladığından bahseder ve bu kitabı yazarının çocuklar için yazmanın entelektüel açıdan onur kırıcı olduğu düşüncesinin on sekizinci yüzyılda dahi güçlü olduğunu göstermesi bakımından büyüülü bulduğunu söyler. Bununla birlikte, çocukların eğlenmesi için özel olarak tasarlanmış kitaplar 18. yüzyılın başlarında çıkmaya başlamıştı. Bu türden en eski ve en az övülen simge yapılardan biri, 1702-1712 yılları arasında yayınlanan "T.W." nin Küçük Çocuklar İçin Küçük Kitap, kafiyeyle bir alfabe içermesine rağmen, asıl amacı entelektüel iyileştirmeden ziyade açıkça zevkti (Stevenson, 2011, s. 188). Bu yüzyıllarda yazılan masallarda da dinin ve eğiticiğin etkisi görülmektedir. Günümüze kadar gelen ve etkisini sürdüren, çoğunlukla çocuklara yönelik olduğu düşünülen ve çocuklar için baskısı yapılan masalların birçoğu da bu dönemde yetişkinleri eğitmek ve eğlendirmek için yazılmıştır. Lerer (1955, s.210), Güzel ve Çirkin, Hansel ve Gretel, Karlar Kraliçesi, Rumpelstiltskin, Küçük Deniz Kızı ve benzerlerinin çocuk hikayeleri olarak değil, saraydaki yetişkinler için örnek masallar olarak ortaya çıktıklarından ve ideal davranışı öğrettiklerinden söz eder. Günümüzde eserleri okunmaya devam eden Charles Perrault'un eserlerini de ilk olarak yine bu dönemde görmekteyiz. Charles Perrault, on yedinci yüzyılın son on yıllarında bu masal anlatıcıları arasında en iyi ve en çok okunan kişi olarak ortaya çıktı. Anne Kaz hikayeleri

haline gelecek hikayeleri ona borçluyuz ve onun "Külkedisi", "Çizmeli Kedi", "Kırmızı Başlıklı Kız" versiyonları ve diğer birçok hikayesi bunların çocuk kütüphanesinin tanınmış kanonunun ortaya çıkmasına yardımcı oldu (Lerer, 1955, s.210). Çocuk kitaplarında dinin etkisi ve öğreticilik her ne kadar devam etse de eğlendirici özelliklerin ortaya çıkmasında klasikleşen masalların etkisinden söz etmek olasıdır.

Çocuk edebiyatının ilk ürünleri arasında kabul edilen masallar, halk hikayeleri, mitler ve efsaneler çocuklar için yazılmamıştır. Halk masalları, masallar, genellikle dini imalar içeren ahlaki masallar, genç okuyucular için özel bir edebiyatın olmadığı bir zamanda geçici bir çözümdü. Halk masallarının bu çözümün bir parçası olması, onların çocuk edebiyatı haline geldiği anlamına gelmez. Sözlü halk masallarının çoğu çocuklar için uygun değildir çünkü genellikle şiddet ve çocuk istismarı içerirler. Dahası, bazen müstehcen ve ahlaksızdırlar, çocuğu uygun yetiştirme idealleriyle çelişirler (Nikolojeva, 1996, s. 14). Ahlaki masalın çeşitli enkarnasyonları 19. yüzyıl boyunca güçlü bir şekilde devam ederken, diğer çocuk edebiyatı türleri onu merkez sahneden uzaklaştırmaya başladı. Halk masalları, bir halk edebiyatını ortaya çıkarmaya (veya daha doğrusu yanlış temsil edilen toplama alışkanlıkları ışığında, yaratmaya) hevesli halk bilimciler ve milliyetçiler olan Jakob ve Wilhelm Grimm ile güçlü bir dönüş yaptı. Kinder- und Hausmärchen (Çocuk ve Ev Masalları) adlı iki ciltlik masal koleksiyonlarını 1812 ve 1815'te Almanya'da yayınladılar (İngilizce baskısı 1823 ve 1826) ve bu sadece kendi başına popüler olmakla kalmadı, çok daha sonraki edebiyatın yolunu açtı, sadece halk masalı yeniden anlatımlarını değil, Hans Christian Andersen'in koleksiyonları tarafından örneklenen ve Nathaniel Hawthorne'dan Oscar Wilde'a büyük yazarlar tarafından uygulanan edebi peri masalının da yolunu açmıştır (Stevenson, 2011, s. 190). 21.yüzyılda da halk masalı olarak ortaya çıkan bu eserlerin ve yazarlarının kabul gördüğü ve çocuklar tarafından okunan klasik eserler arasında karşımıza çıktığı görülmektedir.

On sekizinci yüzyılda çocuk edebiyatı için en önemli gelişme John Newberry'nin ortaya çıkışı olmuştur. 1744'te John Newberry'nin, genellikle çocuk edebiyatının yayımlanmış ilk eseri olarak anılan kitabı basıldı: "Küçük Efendi Tommy ile Tatlı Bayan Polly'nin Eğitimi ve Eğlenmesi İçin Yazılmış Küçük Hoş Bir Cevap Kitabı, Dev Öldüren Jack'ten İki Mektup, Bir Top ve İğnedenlik ile Birlikte, ki Kullanılmaları Halinde Tommy İyi Bir Oğlan, Polly de İyi Bir Kız Olacaktır" (Rundell,2020, s. 22). Newbery'den önce, insanlar genellikle yetişkinlere yönelik bazı materyallerin çocuk edebiyatı olarak kabul edilebileceğini düşünüyorlardı çünkü çocuklar hikayeleri okuyordu. Mevsimlerin

değişmesi ve gece ile gündüzün neden var olduğu gibi doğal olayları açıklamaya çalışan eski mitler, halk hikayeleri ve masallar bunlara dahildir (Granahan, 2010, s. 44). Newberry'nin metni bir şablon çizer: Çocuk kitaplarının öncelikle eğitici. İkinci olarak da eğlenceli olması beklenir (Rundell, 2020, s. 22). Newberry'nin önemli olmasının bir başka nedeni de bir endüstri olarak çocuk yayıncılığını başkalarının da onunla ilgilenmesini sağlayacak kadar karlı bir endüstri olarak kurmasından gelir (Stevenson, 2011, s. 189). Kitaplarla sürekli rekabetin bir sonucu olarak, çocuklar için ticari yayıncılık on sekizinci yüzyılın sonunda yayıncılık alanının yerleşik bir kolu haline geldi. Newbery'nin kitapları, diğer ticari yayıncıların taklit etmeye çalıştığı bir model haline geldi. Hem ticari unsurun hem de yeni eğitim görüşlerinin ortaya çıkması, resmi sistemde bir değişikliğe yol açtı. Yavaş yavaş, çocuk edebiyatı katmanlaştı ve rakip unsurlar ile rakip sistemler arasında rekabete maruz kaldı: çocuklar için resmi ve resmi olmayan kitap sistemi (Shavit, 1995, s. 34). Newberry ile birlikte çocuk edebiyatı her ne kadar öğreticiliğinin yanı sıra eğlenceli olmaya ve çocuklara yönelik hazırlanmaya başlansa da bu alan kar sağlayan ticari bir araç olarak da görülmeye başlamıştır.

On dokuzuncu yüzyılın ortalarında kağıt biraz ucuzlayıp çocuklarda okuryazarlık oranları hızla yükselince, çocuk edebiyatı da çocukların gerçekten ne istediğini dikkate almaya başladı (Rundell, 2020, s. 34). Çoğu Avrupa ülkesi on altıncı yüzyılda özellikle çocuklar için basılmış bir veya iki izole kitap örneğini iddia edebilse de, çocuk edebiyatı genel olarak nüfusun, eğitim olanaklarının arttığı ve teknolojik gelişmelerin olduğu hem kağıdın hem de baskı sürecinin makul bir fiyata sunulduğu bir zamanda on dokuzuncu yüzyılda gelişmeye başladı (Ray, 2005, s. 646). Çocuklar için tasarlanmış öyküler okulların ve kilisedeki vaiz kürsüsünün boyunduruğundan kurtuldu ve çocuk kitaplarının İlk Altın Çağı başladı. Lewis Carroll, Rudyard Kipling, J.M. Barrie ve E. Nesbit ana babaları öldürdüler ya da terk ettiler; Harikalar Diyarı'na düşerken veya Düşler Ülkesi'ne uçarken onları geride bıraktılar ve böylece çocuğu yetişkin dünyasının tahakkümünden kurtardılar (Rundell, 2020, s. 34). Bu yazarlar sayesinde çocuk edebiyatı kendine bir alan açmış ve kendi ilkeleri doğrultusunda varlık göstermeye başlamıştır denilebilir.

On dokuzuncu yüzyılın sonları ve yirminci yüzyılın başlarında E. Nesbit, Beatrix Potter, Frances Hodgson Burnett çocuk edebiyatı alanında etkili adımlar atmış ve bu alanda eserler vermiş önemli yazarlar olarak karşımıza çıkar. Edith Nesbit (1858-1924), kendisi ile okurları arasındaki entelektüel ve ahlaki farklılıklar konusunda ısrar ederek, kendi ve diğer yetişkinlerin gözünde çocuklara yazmasını haklı gösterme gereği duymayan çocuklar

için ilk profesyonel kurgu yazarıydı. Hiç yokmuş gibi davranmasına rağmen, kendisi ve okurları arasındaki yaş farkını istismar etmedi. Bunun yerine, çocukları ikinci sınıf arkadaş ve ocuk edebiyatı ikinci sınıf edebiyatı sayan kamuoyunu hiçe sayarak, kendi çocukları ve onların akranları ile arkadaş olabileceği için okuyucularıyla arkadaş oldu ve onların arkadaşlıklarından zevk almaya koyuldu. Bunu büyük bir duruş ve haysiyetle yaptı ve böyle yaparak yeni bir tür ocuk edebiyatının gelişmesini mümkün kıldı (Wall, 1991, s. 149). Nitekim Edith Nesbit tarafından kaleme alınan Demiryolu ocukları, Hazine Avcıları gibi kitaplar günümüzde de çocuklar tarafından okunmaya devam etmektedir.

Beatrix Potter ve Frances Hodgson Burnett'in de ocuk edebiyatının gelişmesinde benzer etkilerinden söz etmek mümkündür. Zamanın ocuk yazarları arasında en büyük yazarlardan biri olarak gösterdiği Beatrix Potter (1866-1943), yetişkin yazar ile ocuk okuyucu arasındaki 'büyük uçurumu' da ilgisiz kabul etti; ve şaşırtıcı başarısı, yazılarında tamamen kendisi olmasının da bir sonucuydu (Wall, 1991, s. 157). Yirminci yüzyılın başlarında aktif olan bu yazarlar ocuk edebiyatı alanında büyük değişikliklerin öncülüğünü yapmış, onu yetişkin tahakkümünden kurtararak kendine özgü bir edebiyat haline gelmesinde öğreticilikten ve otoriter bakış açısından kurtulması yolunda önemli adımlar atmıştır. Yirminci yüzyılın ilk yarısında A.A.Milne'in Winnie The Pooh (1926) ve Tolkien'in Hobbit (1937) eserlerini ocuk edebiyatı alanında eserler olarak görürüz. Wall (1991, s. 178) bu dönemin ocuk edebiyatı için zayıf bir zaman olarak kabul edildiğini, yalnızca A.A. Milne'in Pooh kitaplarına ocuk klasikleri statüsü verildiğini, ellinci doğum günü kutlamalarının ardından Hobbit'in de listeye katılacak gibi göründüğünden bahseder; bu yazarlardan her ikisinin de on dokuzuncu yüzyıl tarzını kullandığını ekler.

Yirminci yüzyılın ortalarında Amerika, ocukların en çok bilinen kitaplarından bazılarını üretti. E. B. White'dan Stuart Little, Dr. Seuss'un The Cat in the Hat ve Robert McCloskey ve George Selden'in hikayeleri, çeşitli şekillerde, stil sahibi ya da estetik açıdan yaratıcı çocuğun bir topluluktaki yerini anlamayı amaçlamaktadır (Lerer, 1955, s. 289). İsveç'teki 1960'lar ve 1970'ler, ocuk edebiyatına sosyal katılım yıllarıydı. Yazarlar, toplumdaki çocukları etkileyebilecek çok çeşitli konuları ele almaya başladılar: ebeveynlerin boşanması, alkol bağımlılığı veya suç davranışı; okul kabusları, öğretmenlerin çocuğun psikolojisini anlamaması, acımasız sınıf arkadaşları tarafından mobbing ve kırsal kesimden büyük şehre taşınmanın travması; kardeş rekabeti; evlenmemiş geç anneler; ve benzeri konular ele alınan bu konular arasındadır (Nikolojeva, 1995, s. 44). Aynı dönemde Almanya'da ise ocuk edebiyatı alanında tamamen farklı bir bakış açısı mevcuttu. (Doğu

Almanya’da) Çocuk edebiyatının temel görevi, sosyalist gelişimlerinde çocuklar için “amaca yönelik” olmaktı. 1950’lerde ve 1960’larda, özellikle sosyalist yapılanma aşamasında, çocuk kitapları, sosyalist bir toplumun taleplerine uygun bir tür davranış sergileyerek ülkenin politik ve sosyal gelişimini aktif olarak destekleyen bir propaganda aracı haline geldi. Sosyalist Gerçekçilik, temel kültürel kavram olarak, tipik sosyalist özellikleri ve durumları bu yeni çağda olumlu ve iyimser olana vurgu yaparak “sosyalist gerçekliğe” yakın bir şekilde tasvir edilmesini talep etti. Çocuk edebiyatı, komünist dünyayı, insanların herhangi bir maddi kısıtlamadan uzak, gerçek benliklerini buldukları tek “mutlu” dünya olarak idealize etti. Kitaplar, şartlandırılmış çocuklar büyüdüktan sonra kendiliğinden oluşacak bir toplumun geleceğini tasvir etmeyi amaçlıyordu (Thomson-Wohlgemut, 2003, s. 242). Ancak bu durum 1970’lerden sonra değişmeye başlamış, Almanya’da da daha özgürlükçü ve otoriter bakış açısından uzak çocuk edebiyatı gelişmeye başlamıştır. 1971’de bir iktidar değişikliğinden sonra, edebiyat politikası hala genel politik iklime bağlı olsa da, daha liberal bir aşamaya girdi. Çocuk kitaplarındaki "yeni" kahramanlar soru sorma, şüphe etme, çaresizlik ve güvensizlik içinde bulunma hakkına sahipti. Giderek, otoriter düşünceden uzaklaştılar, politik ve sosyal sistemdeki kolektif ve hatta dile getirilen tutarsızlıklardan bağımsız olarak kendi kişiliklerini oluşturdular (Thomson-Wohlgemut, 2003, s. 243). Yetmişli yıllarda çocuk edebiyatındaki hızlı büyüme sadece konu seçiminde bir değişikliğe neden olmakla kalmadı, aynı zamanda çocuk kitaplarının statüsünü ve kalitesini de kademeli olarak iyileştirdi. Uzun süre sadece olgun bir izleyici kitlesine uygun görünen konular ve türler birdenbire genç okuyuculara uygun hale geldi. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra çocuk edebiyatında otobiyografik türün yükselişi ve türün yetmişli yıllardan itibaren artan başarısı, politik, sosyal ve eğitimsel değişikliklerle bağlantılıdır (Ghesquiere, 2014, s. 24). Yirminci yüzyılın ikinci yarısında çocuk edebiyatı akademik olarak da kabul edilmeye başlanmış ve bu alanda Avrupa’da kürsüler kurularak akademik çalışmalar başlatılmıştır. 1960’ların sonlarından sonra Almanya’da edebiyat çalışmalarında çok atıfta bulunulan paradigma değişikliği, alanı 'yüksek' edebiyat dışındaki alanlara açarak, yapısalcılık ve alımlama estetiği gibi yeni yaklaşımlarla birleştğinde, çocuk edebiyatının akademik bir konu olarak gelişmesine izin verdi. Konuyla ilgili ilk kürsü 1964’te Frankfurt’ta kuruldu. Fransa’daki ilk çocuk edebiyatı üniversite kürsüsü (1974’te Bordeaux III Üniversitesi’nde) "Littérature populaire et pour la jeunesse" e ayrılmıştı. Çocuk edebiyatı çalışması böylece edebiyat bağlamına yerleştirildi. İngiltere’de ise 1990’ların sonuna kadar çocuk edebiyatı çalışmaları için bir profesörlük

yoktu; uzun bir süre çocuk edebiyatı, ağırlıklı olarak kütüphanecilerin eğitiminde üçüncü düzeyde yer aldı (O’Sullivan, 2005, s. 40).

Yirmi birinci yüzyıla gelindiğinde ise çocuk edebiyatı alanında hem nicelik hem de nitelik olarak bir artış yaşandığı görülmektedir. Çocuğun doğumundan itibaren kitapla tanışması amaçlandığı için şekil ve içerik bakımından çok çeşitli çocuk kitapları basılmaktadır. Çocuk kitapları yaşa (0-3 yaş, 3-6 yaş, 8 yaş üstü vb), şekle (board book, pop-up book (üç boyutlu), sessiz kitap, resimli kitap) veya konusuna (bilim, doğa, fantastik, bilimkurgu vb.) göre farklı şekillerde basılmaktadır. Bununla beraber akademik olarak da çocuk edebiyatı alanında çeşitli çalışmalar yapılmakta, çocuk edebiyatı alanında lisansüstü programlar açılmakta, uluslararası kütüphaneler bulunmakta, bu alanda yazarlara ve illüstratörlere çeşitli ödüller verilmekte, çocuk edebiyatı merkezleri kurulmaktadır.

2.4 Çeviri çocuk edebiyatı

"Çeviri" kelimesi, çocuk edebiyatı araştırmalarında (ve sıklıkla bunun dışında) iki büyük ölçüde farklı fenomeni tanımlamak için kullanılır. Analitik veya edebi yönelimli çeviri çalışmaları alanı, orijinal olarak bir dilde yazılmış bir metnin kaynak dil olarak adlandırılan, hedef dil adı verilen diğerine aktarılması sürecine ve sonuçlarına odaklanır (Nikolojeva, 2011, s. 405). Göktürk (2012, s. 121-122) çeviri etkinliğini anlatırken yunanca hermeneuein (yorumlamak) sözcüğünün anlamından yola çıkar. Bu sözcüğün anlamlarında ortak olan yönü, yabancı, bilinmedik, zamanı-uzamı yaşantı niteliği ayrı bir şeyi, bildik, tanıdık, anlaşılır bir çerçeveye sığdırmak, bildik bir iletişim dizgesinin biçimleri aracılığıyla başkaları tarafından da anlaşılır kılmak çabası olarak betimler. Okur, diller ve kültürler arasında bir köprü görevi yapan çeviri eylemi sayesinde yeni deneyimler edinme şansı bulur. Kaynak metin ile hedef metin arasındaki belirli diyalog biçimini yalnızca hem dil hem de kültürde akıcı okuyanlar anlayabilir. Bu anlamda çeviri bir kazançtır, çünkü çeviri olmadan kaynak metin bu diğer dilde yeni bir yaşam kurmayı başaramayacak ve yepyeni bir okur kitlesine ulaşamayacaktır (Desmet, 2001, s. 42). Çeviri sayesinde yeni kültürleri tanıma şansı yakalayan okur, başka toplumları tanıma şansı bulurken farklılıkları görme, hayata farklı pencerelerden bakma şansı yakalar.

Edebiyatta çeviri önemli bir eylem olarak karşımıza çıkar. Çocuk edebiyatının gelişmesinde ve yaygınlaşmasında da çeviri eserlerin rolü oldukça fazladır. Oittinen (2014, s. 36) diğer birçok ülkede olduğu gibi, Finlandiya’da da çocuklar için ilk kitaplar çeviriler olarak ortaya çıktığından ve bu çevirilerin tümüyle yerli bir çocuk edebiyatı

geleneginin gelişiminin yolunu açtığından söz eder. Türkiye için de benzer bir durumdan bahsetmek olasıdır. Türk edebiyatında da Tanzimat dönemi ile birlikte eserler çevrilmeye başlanır ve çocuk edebiyatı alanında ilk eserler olarak kabul edilir. Çocuklar için çeviri yapmak yetişkinlere çeviri yapmaktan farklılıklar içermektedir. Yazılı metinlerle yeni yeni iletişim kurmaya başlayan, metinlerin dünyasına yetişkinler kadar aşina olmayan, bambaşka bir gerçeklik algısına sahip bu kitle için metin yazmak ve çevirmek farklı bir bakış açısı gerektirir (Dilidüzgün, 2003, s. 23-24). Çocuklar için çeviri yapan çevirmenin çocuğun gerçekliğini yakalayabilmesi ve doğru bir yaklaşımla çeviriyi gerçekleştirmesi beklenir. Çocuk edebiyatının çevirisi bir dizi özellikle karakterize edilir. Bunlar arasında, alandaki akademisyenler tarafından en yaygın olarak ele alınanlar şunlardır: (1) kültürel bağlam adaptasyonu, (2) ideolojik manipülasyon, (3) çift okuyucu (hedeflenen kitle hem çocukları hem de yetişkinleri içerir), (4) sözlü anlatım özellikleri, ve (5) metin ve görüntü arasındaki ilişki (Alvstad, 2010, s. 22).

Bu başlıkları detaylandıracak olursak; çevirinin kültürel olarak adaptasyonu, hedef kültür ve kaynak kültürdeki farklılıkları iyi bilmeyi ve çevrilen metni hedef kültürle çelişmeyecek şekilde ancak farklı bir kültürden aktarıldığı gerçeğini de yadsımadan büyük bir ustalıklı yapmayı gerektirir. Bir kültürde kabul edilebilir olan şey başka bir kültürde saldırgan olabilir; bir kültürde yeterli edebi yetkinlik olarak kabul edilen şey, başka bir kültürde çok ileri düzeyde algılanabilir. Sonuç olarak, bazı çocuk kitapları başka bir kültür içinde tamamen reddedilebilirken, diğerleri çeviri ve yayınlama sürecinde önemli değişikliklere maruz kalabilir (Nikolajeva, 2011, s. 405). Dolayısıyla çocuklar için eser çevrilirken kaynak ve hedef dilin kültürel öğeleri göz önünde bulundurularak hedef dilin kültüründe kabul edilebilir bir çeviri yapılmaya çalışılır.

Çocuk edebiyatında çeviri yapılırken karşılaşılan bir diğer unsur ideolojik manipülasyondur. Ülkeler, politik ideolojilerini çocuk edebiyatı eserleri üzerinden yapabilmektedir. Kendi ideolojik görüşleri doğrultusunda çevrilecek eserlerin içeriğine ve türüne karar verebilirler. Doğru Almanya devleti, çeviriyi, çocuklar da dahil olmak üzere insanları, kabul edilebilir olduğu düşünülen ülkeler ve kültürlerle tanıştırmamanın bir yolu olarak görüyordu. Çocuk edebiyatının amacı genç sosyalistleri yetiştirmekti ve bu nedenle burjuva toplumu hakkında duygusallaştırılmış kitaplar seçilmedi. Aynı şekilde, anti-semitik, antisosyal veya anti-hümanist olarak kabul edilen temalar yasaklandı (Oittinen, 2014, s. 40-41). Çocuk edebiyatı çevirilerini incelemek, belirli bir zamanda hedef kültürdeki çocukluk imajı hakkında çok şey ortaya koymaktadır. Kültürdeki çocuk imajı ve

biyresel çevirmenin imajı belki de en önemli faktörlerdir; okuyan çocuk hakkındaki fikrini ve o çocuk için uygun görülen edebiyat türünü belirler (O’Sullivan, 2013, s. 453). Devletlerin politikaları, sosyolojik parametreler, yayınevi ve çevirmen faktörlerinin tamamı çocuk kitaplarının çevirisine karar verirken ideolojik göstergeleri göz önünde bulundurması bakımından etkili birer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocuk edebiyatının, yetişkin ve çocuk olmak üzere çift okura seslenmek zorunda olması durumu, çocuk edebiyatı eserlerini çevirirken de göz önünde bulundurulması gereken bir husus olarak karşımıza çıkar. Yetişkin editörler, çevirmenler, öğretmenler, kütüphaneciler ve ebeveynler de çocuk edebiyatı okur; yayımlayarak ve satın alarak kitapları çocuklar için ulaşılabilir hale getiren genellikle onlardır. Bu yüzden çocuk kitapları çevrilirken yalnızca çocukların sahip olduğunu varsaydığımız değerler ve zevkler değil, yetişkinlerin değerleri ve zevkleri de dikkate alınır (Alvstad, 2020, s. 69).

Çocuk kitaplarında ritim ve kafiye, tekerlemelerin kullanılması gibi özellikler sözlü anlatım özellikleri olarak karşımıza çıkar. Dolayısıyla orijinal metinde yer alan kafiye, şiirsel anlatımı çevirinin yapıldığı dile aktarmak kolay olmamaktadır. Aynı zamanda çocuk kitapları çoğunlukla görsellerden oluşur, metin ve görsel arasında bir bağ olur veyahut görseller metni tamamlar. Çocuk kitaplarının görsel unsurlara ve resimli kitaplar gibi çok modlu metinlere güçlü bir şekilde bağlılığı, bu metin türlerine özel çeviri stratejileri gerektirir. Çocuk kitaplarındaki sözcükler ve resimler arasındaki ayrılmaz ilişki, çevirmenin iki göstergebilim düzeyinde çalışmasını gerekli kılar, bu iki göstergebilimsel düzeyden ikisi de çeviri sürecinde izole edilemez. , kafiye ve yansıma sözcükler, çevirmen adına özel bir tür yaratıcılık gerektirir (O’Sullivan, 2013, s. 454).

İlk olarak on sekizinci yüzyılın ortalarında kuzeybatı Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan çocuk edebiyatı, kendi üretim, dağıtım ve alım alanlarıyla genel edebiyat sisteminin özel ve farklı bir bölümüdür. Başlangıcından bu yana, yoğun bir çeviri etkinliği alanı olmuştur ve diğer dillerden yapılan çalışmalar, gelişiminin anahtarı olmuştur (O’Sullivan, 2013, s. 451). Günümüzde klasik eser olarak kabul edilen birçok eser çeviriler sayesinde başta Avrupa olmak üzere tüm dünyada yaygınlaşmış ve herkesin bildiği, üzerinde yorumlar yapabildiği edebi ürünler olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupalı çocuklar ortak bir edebi mirası paylaşıyorlar - Moomintrolls (Finlandiya), Heidi (İsviçre), Struwwelpeter (Almanya), Babar (Fransa), Pippi Uzunçorap (İsveç) ve Alice (İngiltere) farklı ülkelerdeki birçok çocuk tarafından bilinen karakterlerdir. Hans Christian Andersen'den itibaren, evrensel olarak tanınan ve sevilen yazarlar vardır (Ray, 2005, s. 649). Çeviri vasıtasıyla

çocuklar, farklı coğrafyalarda ve kültürlerde büyüyen akranları ile ortak bir noktada buluşma imkanı yakalarlar. Çocuk edebiyatı uluslararası bir fenomendir. Sadece dünyanın her yerindeki gelişmiş ülkelerde çocuklara adanmış kitaplar değil, aynı zamanda en öne çıkan ve başarılı çocuk kitapları genellikle diğer dillere çevrilir. Harry Potter kitapları yeni ve ikna edici bir örnektir. Alice Harikalar Diyarında, Winnie-the-Pooh, Küçük Prens ve Pippi Uzunçorap gibi büyük çocuk klasikleri Latince, Esperanto, Frizce, Katalanca, Kymrian ve Zulu dahil düzinelerce dile çevrilmiştir (Nikolajeva, 2011, s. 404). Çeviri sayesinde, dünyanın her yerindeki çocuklar aynı zevkleri, hedefleri ve umutları okumaktan ve takdir etmekten zevk alabilirler (Okuyuz, 2017, s. 167).

Çeviri çocuk edebiyatı kültürlerarası iletişim bütününün bir parçası ve önemli bir alanı. Farklı toplumlarda çocuk edebiyatında gelişen eğilimler böylece hem farklı toplumların çocuklarına ulaşabiliyor, hem de tek tek ülkelerin çocuk edebiyatlarını etkileyebiliyorlar (Atayman, Dilidüzgün ve Kurultay, 1993, s. 11). Çevrilen çocuk kitapları, hedef kültürdeki okurları birçok yönden zenginleştirebilir. Yeni türler ve stiller sunabilir, mevcut türleri yenileyebilir ve egemen fikirlere, stereotiplere, normlara veya değerlere meydan okuyan alternatif bir dünya görüşü sunabilirler (Coillie, 2020, s. 142). Çocuk edebiyatının çevirisinin yapılması aynı zamanda onu geliştiren bir etmendir. Bu yolla var olan toplumda tabular yıkılabilir, bakış açıları genişleyebilir, yeni ve farklı içerikler kitaplarda konu olarak kendine yer bulabilir dahası farklı edebi türler ile tanışılabilir ve eserler verilebilir. Tarih bize, çevirilerin çocuk edebiyatının statüsünü büyük ölçüde iyileştirdiğini ve yeni girişimleri teşvik ettiğini öğretir, çünkü yazarları başka yerlerden en iyileriyle karşı karşıya getirerek, ulusal dilde edebiyat üretimini teşvik etmiştir. Çeviri, yaratıcılığı, yeni fikirleri ve edebi modelleri paylaşmanın bir yolu olmuştur ve olmaya da devam etmektedir (Ghesquiere, 2014, s. 25).

Çeviri çocuk edebiyatı kültürlerarası iletişim bütününün bir parçası ve önemli bir alanı. Farklı toplumlarda çocuk edebiyatında gelişen eğilimler böylece hem farklı toplumların çocuklarına ulaşabiliyor, hem de tek tek ülkelerin çocuk edebiyatlarını etkileyebiliyorlar (Atayman, Dilidüzgün ve Kurultay, 1993, s. 11). Avrupalı yayıncılar kendi listelerini tamamlamak için çevirileri kullanıyor: Avrupa'da yayınlanan çocuk kitaplarının yüzde 30 ila 70'i tercüme ediliyor ve çocukların okuması için birçok ülkeden kitapların bulunması önemli kabul ediliyor (Jobe, 2005, s. 512). Çocuk edebiyatında çeviri oranları yüzde birden yüzde seksenlere kadar değişir. Çocuk edebiyatının büyük tüketicileri olan Amerika ve İngiltere'de çeviri oranı son yıllarda yüzde %2,5 ile %4 arasındadır. Bugüne kadar en

yüksek rakam 1970'li yıllardaki %5'lik orandır. Amerika bu oranı %1-2 düzeyine düşürmeyi hedeflemektedir (Atalay, 2019, s. 148). Çeviri lig tablosunun başında Finlandiya gelmektedir ve onu diğer İskandinav ülkeleri yakından takip eder; Hollanda ve İtalya çevirilerin yüzde 40'ından fazlasını ve Almanya yaklaşık yüzde 30'unu üretiyor. Tüm bu çevirilerin yaklaşık yüzde 80'i İngilizcedir (O'Sullivan, 2013: 458). Finlandiya'da, bu dönemde çevrilen çocuk kitaplarının yüzde 80'i İngilizceden çevrildi; İsveç'te bu rakam yüzde 70'ti; Hollanda'da yüzde 62 idi. Diğer diller çok geride kaldı. Örneğin Hollandaca'da çevrilen çocuk kitaplarının yüzde 18'i İtalyanca'dan, yüzde 10'u Almanca'dan, yüzde 4'ü Fransızca'dan ve yüzde 2'si İsveççe'den çevrilmiştir. Diğer diller yüzde 1'in altında çevrilmiştir (Coillie, 2020, s. 143). İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri gibi İngilizce konuşulan ülkeler dışında Avrupa'nın çoğunluğunda İngilizce'den yapılan çocuk edebiyatı çevirilerinin hâkim olduğu görülmektedir.

Çocuk edebiyatı çevirisi denilince en çok karşılaşılan bir başka konu da klasik eserlerin çevirisi olmaktadır. Klasik eserlerin çevirilerinin basılmaya devam etmesinin alıcı bir okur kitlesi olmasının yanı sıra yayınevi politikaları gibi başka faktörler de etkilidir. Yayın şirketlerinin, klasik çocuk kitapları grubunu piyasada tutan seçme veya en azından aktarım araçları olarak işlevi küçümsenmemelidir. Klasikler, yayıncılar için güvenli bir alandır: iyi satarlar, telif hakkı genellikle tükenmiştir, bu nedenle hiçbir telif ücreti ödenmez ve yeni bir konuyla ilgisi olmadığı için raf ömürleri sınırlı değildir (O'Sullivan, 2005, s. 112). Dolayısıyla klasik eserler yayınevleri tarafından risksiz kabul edildiği için her dönem yayımlanmaya devam etmekte, ebeveynler tarafından tanındık ve bilindik olması nedeniyle güvenli bulunmakta ve bu eserler her dönem yayımlanmakta ve satın alınmaktadır.

Bugün klasikler olarak tanımladığımız birçok kitap 19. yüzyılda popüler kitaplar olarak öne çıkmış, ancak tarihsel süreçte klasikleşerek günümüze kadar gelmişlerdir (Neydim, 2004, s. 76). Çocuk edebiyatı klasikleri, üç farklı kaynaktan eserler içerir:

- Yetişkin edebiyatından (Robinson Crusoe, Gülliver'in Gezileri, Don Kişot vb.) eserlerin uyarlamaları;
- Genellikle sözlü öykülerden (destanlar, peri masalları, efsaneler) kaynaklanan geleneksel anlatılardan uyarlamalar; ve
- On dokuzuncu yüzyılın ortalarından beri baskın biçim olan çocuklar için özel olarak yazılmış edebiyat eserleri (Struwwelpeter, Alice Harikalar Diyarında, Pinokyo, vb.) (O'Sullivan, 2005, s. 112).

Yetişkin edebiyatından uyarlanan eserlerin yanı sıra, bugün de hala çocuklar için basılan pek çok masal ve fabl da, esasında ilk çıktıklarında okur olarak yetişkinleri hedefleyen ve yetişkinler için yazılmış, zamanla çocuk edebiyatına mal edilmiştir. Bu eserler sadeleştirilmiş, çocuklara uygun hale getirilmiş ve çocuklar için basılmaya başlanmıştır ve günümüzde de basılmaya devam etmektedir.

2.5 Çocuk edebiyatı çevirisinde etkili olan faktörler

Çocuk edebiyatında çeviri farklı etmenlerden etkilenmektedir. Çocuk edebiyatı çevirisinde üç önemli faktör:

- Çevirmen
- Yayınevi
- Editör (Özyer, 2014, s. 362), olarak karşımıza çıkar.

2.5.1 Çevirmen

Hedef dile kaynak dilden aktarım yapan çeviri eyleminin mimarı çevirmenlerdir ve iyi bir çeviri, çevirmenin her iki dile olan hâkimiyetinin yanı sıra çeviri yaptığı alandaki uzmanlığına da bağlıdır. Çeviri süreci çevirmenin her iki dile de hâkim olmasını, edebiyattan zevk almasını, yazarı anlamasını ve eseri çözümlemesini gerektirir (Erten, 2014, s. 354). Göktürk (2012, s. 143), iyi çeviri için çevirmenin sözün yüzey anlamının yanı sıra çağrıştırdığı anlamlara ve metnin satır aralarını kavrayabilecek bir dil yetisine sahip olması gerekliliğine değinir. Görüldüğü üzere çeviride doğru anlamı yakalayabilmek, çeviri yapılan dillere hâkim olmak ve dilsel yetkinlik öncelikle aranan özelliklerdir ve çevirmenin bu meziyetlere sahip olması beklenir. Çevirmen, her iki dili de orijinal dilde ne kastedildiğini bilecek kadar iyi bilmeli ve ardından ikinci dildeki deneyiminin ve muhakemesinin derinliklerinden en etkili, en uygun ve en çok çağrıştıran eşdeğer kelime veya ifadeleri araştırmalıdır. Buna ek olarak, çeviri sadece dilbilimsel vites değiştirme meselesi değildir. Aynı zamanda bir kültürden diğerine, bir düşünce biçiminden diğerine, bir yaşam biçiminden diğerine geçiştir (Fenton 1977'den aktaran Jobe, 2005, s. 513).

Göktürk (2012, s. 121-122) çeviri etkinliğini anlatırken yunanca hermeneuein (yorumlamak) sözcüğünün anlamından yola çıkar. Bu sözcüğün anlamlarındaki ortak olan yönü; yabancı, bilinmedik, zamanı-uzamı yaşantı niteliği ayrı bir şeyi, bildik, tanıdık, anlaşılır bir çerçeveye sığdırmak, bildik bir iletişim dizgesinin biçimleri aracılığıyla başkalarınca da anlaşılır kılmak çabası olarak betimler. Bir dil felsefesi olarak Hermeneutik, yabancılığı anlama olasılığını, örneğin metinlerdeki garip veya alışılmadık

yönleri tartışır. Ancak buna okuyucunun kendisi de dâhildir. Benim için anlaşılması zor olan şey, ülkeyi gezmiş ve belirli şeyleri zaten görmüş olan veya yazarını tanıyan veya ilgili bilim alanına erişimi olan başka bir okuyucu için tamamen açık olabilir. Ne anladığımı zaten bildiklerime bağlı. Bu nedenle çevirideki temel sorun, çevirmenin bilgi tabanı ve kişi olarak metinsel girdiyle etkinleştirilecek ideolojisi (Stolze, 2003, s. 214).

Başarılı bir çeviri yapabilmesi için çevirmenin sahip olması gereken özellikler vardır. Bu özellikler Stolze (2003, s.215) tarafından, çeviri uzmanının okumasında dikkate alınması gerekli hususlar olarak aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

Tablo 1

Çeviri Uzmanının (Çevirmenin) Okumasında Dikkate Alınması Gereken Hususlar

Çeviri uzmanı	Edebiyat	Uzmanlık gerektiren metinler
Kültür	İnsanlar, ülke	Araştırma ve çalışma alanı (bilim, beşeri bilimler)
Söylem alanı	Sosyal geçmiş & iletişim alanı, yazarın ideolojisi	Disiplin & etki alanı, iletişim düzeyi
Kavramlar	Kültürel çağrışımlar, anahtar kelimeler, kalıp yargılar (stereotipler)	Terminolojik kavramsallaştırma (tanım/tümdengelim - uzlaşma/yorum)

Hedef kitlenin yaşı, okuma becerileri ve didaktik niyetleri çevirmenin kararlarını etkiler (Rodríguez, 2015, s. 134). Çocuklar için çeviri yapmak da onların gelişim özelliklerinin yanı sıra, okuma düzeylerinin ve dil yetkinliklerinin iyi bilinmesini gerektirir. Bununla beraber çocuk edebiyatı alanında çeviri yapan çevirmenin çevrilen dilin kültürüne ve kendi kültürüne yeterince hâkim olması ve kültürel farkların ne oranda korunacağına karar vermesi de gereklidir. Çocuk edebiyatı çevirmeni kendileri için çeviri yaptığı çocukların kültürüne hâkim olmalıdır. Çevirmen çocukların neşe ve eğlence dolu dünyasına giriş

yapmayı bilmeli ve o dünyayı yeniden deneyimlemelidir (Atalay, 2019, s. 48). Çocuklar için çeviri yaparken kültürlerarası eğitimi akılda tutmak, orijinal metnin “kültürel referanslarını” korumak ve kabul edilebilirlik ve okunabilirlik konularına dikkat etmek önemlidir. Çevrilen metin, gelecekteki okuyuculara, çocuklara dikkat etmemiz gerektiğinden, orijinal dilin "dilsel söylemini" korumamalıdır. Kulağa tuhaf gelen cümlelere ve karmaşık gramer yapılarına sahip bir metin çocuklar tarafından sevilmeyecektir (Pascua, 2003, s. 280). Çevirisi yapılan metin hedef dilde okuyacak olan çocuklar için anlaşılır bir hale getirilmeli ve çocuk okur için karmaşık gelebilecek yönlerinden çevirmen tarafından arındırılmalıdır.

Çevirmenler kendi okumalarındaki boşlukların farkında olabilirler, belirli metinler arası veya kültürel referansların hedef kültürde işe yaramadığını gözlemleyebilir ve bu nedenle belirli referansların hedef kültürdeki hedef kitlenin çoğu için hareketsiz kalacağını fark edebilirler (Desmet, 2001, s. 35). Çevirmenin okura karşı sorumlulukları vardır. Metnin orijinaline hakim olan çevirmen, metnin anlamından ve nasıl aktardığından sorumludur. Eski ile yeninin, orijinal dil ve kültürün ve hedef dilin ve kültürün başarılı bir kombinasyonunu veya diyalogunu elde etmek için, çevirmen - sorumluluk duygusuyla hareket ederek - kaynak metnin kısmen yabancı kelimelerini kendi kelimelerine dönüştürmelidir. Tercüme edilen metinler her zaman tercümanın niyetlerini, duygularını ve ahlaki değerlerini ortaya çıkarır ve tercümeyi doğası gereği etik bir konu haline getirir (Oittinen, 2014, s. 37). Çocuklar için çeviri yaparken bu sorumluluklar daha da bariz hale gelir ve doğru kararlar almak zorlaşır. Çevirmenler bir ikilemle karşı karşıyadır: Hikayenin gerçek, kelimesi kelimesine aktarımını mı üretecekler yoksa hikayenin özünü mi devam edecekler? Her iki durumda da içsel tehlikeler vardır, zira canlılık ve okunabilirlik eksikliği çok gerçek olmanın sonucu olabilir ve uyarlanmış bir versiyon yazarın orijinal niyetinden kolayca uzaklaşabilir (Jobe, 2005, s. 513). Dolayısıyla çocuklar için edebi metin çevirecek olan çevirmenin görevi bu tür çeviri kararlarını alıp uygulamasının getirdiği sorumluluktan dolayı bir hayli fazladır.

Çevrilen eserde kültürel öğeler çevirmenin üzerinde durması gereken başka bir husus olarak karşımıza çıkar. Çevirmen öncelikle hedef dil ve kaynak dilin kültürlerine yeterince hâkim olmalıdır; yaptığı çevirinin çocuk okurlar için anlaşılır olması adına çeviri yaparken hangi kültürel öğelerin korunacağına ve hangilerinin çevrilen metinde yer almayacağına karar vermelidir. Klingberg, çocuk edebiyatının bir kuralı olarak, hedeflenen okuyucuların (varsayılan) ilgileri, ihtiyaçları, tepkileri, bilgileri, okuma yetenekleri ile kaynak ve hedef

metinlerin okuyucularının kültürel bağlamları farklı olduğundan, bir çocuk metninin çevirmeni onu potansiyel hedef okuyucuların referans çerçevelerine uyarlamazsa, hedef metnin anlaşılması zorlaşacak veya daha az ilgi çekici hale gelecektir der (Aktaran Alvstad, 2010, s. 22). Yiyecek ve içeceklerle ilgili kültüre özgü öğeleri çevirirken, çevirmenlerin tercihleri kültürel ve daha spesifik olarak dini normlar tarafından yönlendirilebilir. Dahası, çocuk kitaplarının birçok Batı çevirisinde alkollü içecekler alkolsüz içeceklerle değiştirilir veya tamamen çıkarılır. Bu tür kültürel uyarlamalar, çocuk kitaplarının sınırları aşmasını, yeni bağlamlara uygun hale getirilmesini ve küresel olarak dağıtılmasını sağlar (Coillie, 2020, s. 146). Çevrilen metinde yabancı unsurların hepsinin ya da bir kısmının korunması veyahut tamamının çıkarılması kararı çevirmene düşmektedir. Çevirmenlerin bir kısmı kültürel uyarlamalar yaparken bir kısmı da okurun kitapla bütünleşmesi adına hedef kültüre yabancı öğelerin tamamının kalmasına karar verebilir. Özellikle, kaynak metnindeki yabancılığı ortadan kaldıran çevirmenler, genellikle genç okuyucuların yabancı unsurları anlamak veya algılamak için dilsel, edebi veya kültürel gelişimlerinde yeterince ilerlemediklerini varsayarlar; asıl endişe, yabancı unsurların genç okuyucuları tam olarak anlamalarını engelleyebilmesidir. Tersine, bir kaynak metinde yabancılığı korumayı seçen çevirmenler, genellikle bunu çocukların biraz tuhaflıkla başa çıkabileceği ve yabancıyla karşılaşmanın bir zenginlik olduğu inancıyla yaparlar (Coillie, 2020, s. 145). Çeviride ne kadar yerleşme yapılacağı, kaynak metindeki yabancı unsurlara ne ölçüde bağlı kalınacağı da çevirmenin, çeviri yaklaşımı ve bu konuya yönelik görüşü ile doğrudan ilintilidir.

Çocuklar için çeviri yaparken çevirmenin dikkat etmesi gereken başka bir husus da dilsel öğelerdir. Çocuk kitapları genellikle kafiyelidir ve bir ritme sahiptir. Çevirmenin bunu hedef dilde yakalaması, çocuk okurların okudukları ya da dinledikleri eserden zevk almaları için önemlidir. Çevirmen, çeşitli yollarla - tekrar, cümle yapısı, satır kesmeleri, ritim ve noktalama işaretleri - metnini yüksek sesle okuyucunun dilinde yaşatır. Çevirmen aynı zamanda farklı ifade potansiyellerinin (tonlama, ton, tempo, duraklamalar, vurgu, ritim, süre) farkında olmalı ve sesli okuyucunun hikayeden zevk almasına mümkün olan her şekilde katkıda bulunmalıdır. (Oittinen, 2014, s. 39).

Çocuk kitaplarının resimlere yer vermesi, resimli çocuk kitaplarının bulunması, resim ve metin arasında uyumu yakalamak, çevirmenin karşılaştığı ve dikkat etmesi gereken başka bir özelliktir. Çocuk kitaplarının görsel unsurlara ve resimli kitaplar gibi çok modlu metinlere güçlü bir şekilde bağlılığı, bu metin türlerine özel çeviri stratejileri gerektirir

(O’Sullivan, 2013, s. 454). Resimli çocuk kitaplarının çevrilmesi de resim metin arasındaki uyumu yakalamak, görsellerle tamamlanan metinlerin doğru anlamını ve ifadesindeki yalınlığı sağlamak bakımından çevirmen için önemli bir başka husustur.

Çevirmenlerin çocuk edebiyatının arabuluculuğundaki rolü mantıksal olarak yabancı edebiyatla sınırlıdır. Çevirmenlerin gücü ve görünürlüğü başka şekillerde de sınırlıdır: Piyasa güçleri tarafından, kurum içi editörlerin veya yayıncıların potansiyel müdahalesi ve son olarak, en önemlisi, çevirinin yapıldığı kitabın formatı ile sınırlıdır (Dollerup, 2003, s. 86). Çocuk edebiyatı alanında çeviride önemli bir unsur olan ve birçok konuda karar alıp çevrilen eserin anlaşılır ve okunabilir olması adına çaba gösterse de çevirmenin yetkileri de sınırlı olabilmektedir. Her şeyden önce çevrilen kitap bir yayınevinin bünyesinde basılacak olmasından dolayı yayınevi politikaları veyahut editör yönlendirmeleri çevirmen üzerinde etkili olan ve onu sınırlayan unsurlar olarak karşımıza çıkar.

2.5.2 Editör

Çevirmenin kültürel arka planı, metinle kurduğu ilişki, kitlesine bakışı, siyasi tutumu, yaptığı işi algılayışı, beklentilere uyma eğilimi gibi kişisel yapısından kaynaklı etmenler dışında, o çevirmeni yayınevine ve bağlı olduğu sistemlerin, yönettiği ilişkilerin, beklentilerin gerçekliğine çeken ikinci bir aktör göze çarpar: editör (Erkurt, 2019, s. 47). Çocuk kitapları basan yayınevleri genellikle çocuk kitapları için bir editör bulundurur ve hangi kitabın basılacağına ya da çevirisinin yapılacağına editör tarafından karar verilir. Çocuk yayınları çeviri editörü olan Özdeniz (2017), yaptığı işi yurt dışındaki yayıncıların ve telif ajanslarının kataloglarını, bültenlerini takip ederek yeni kitaplardan haberdar olmak, yayınevinin yayın çizgisine uygun kitaplar seçip okuyarak yayın kuruluna sunmak şeklinde özetlemiştir. Çocuk ve gençlik edebiyatı alanında ciddi ve yetkin bir editörden yoksun olan yayınevlerinin yayımladığı çevirilerin başarılı olamayacağı yadsınamaz bir gerçektir. Yayınevlerinde çevirilerin çocuk edebiyatı alanında yetkin bir editör tarafından orijinali ile karşılaştırılmadan, titiz bir incelemeye tabi tutulmadan yayımlanması, çeviri çocuk edebiyatının niceliğini yükseltirken, niteliğini düşürmektedir (Özyer, 2014 s. 363) Çocuk yayınları editöründen sahip olması beklenen özellikler vardır. Çocuk yayınları editörü; dilin özelliklerine ve kazanımlarına, çocuk edebiyatına, psikolojiye, estetiğe, sanata, çocuk bakış açısına vakıf olmalıdır. Bu alandaki bilgileri özümsemeli, resimden anlamalı; çocuklara yönelik kitapların teknik ve fiziki yapısı, tasarımı konusunda derinlemesine fikri olmalı (Azim, 2020, s. 36). Bu özelliklere sahip olmasının yanı sıra

editör tarafından alınması ve uygulanması beklenen çeviri kararları ve sorumlulukları vardır.

Çocuk edebiyatında çeviri eserler yoluyla çocukların perspektifini genişletmesi yeni kültürleri tanınması beklenir. Ancak çevrilen eserde kültürel öğelerin ne boyutta aktarılacağı hususunda tartışmalar vardır. Çeviri anlayışı gereği olarak, yabancı unsurların tamamına hedef dilde yer verme, çocuklar tarafından anlaşılmayacağını düşünerek ya da hedef kültüre uygun olmadığı düşünülerek yerleştirme yapma ya da bu yabancı unsurlara hiç yer vermeme durumları vardır. Burada da karar merci olarak editör karşımıza çıkmaktadır. Genellikle bu tür durumlarda yayınevinin yayın çizgisini dikkate alarak editörler karar vermektedir. Editörler ve çevirmenler tarafından bu çelişkili hedefler alanında alınan fiili kararlar, çocuk okuyucular hakkındaki değerlendirmelerine bağlıdır: kaynak literatürden yeni ve (henüz) bilinmeyen unsurları dilsel olarak nasıl ve ne kadar aktarılacağına ve dilbilimsel ve kültürel olarak yabancı etmenlere ne kadar yer verileceğine karar verilir (O'Sullivan, 2005, s. 64).

2.5.3 Yayınevi

Çocuk ve gençlerde okuma kültürü oluşturmada, onları kitaba yaklaştıran içlerinde bir kitap sevgisi yaratmada yayınevlerinin kuşkusuz önemli bir yeri vardır. Örneğin kullanılan kâğıt, kapak, metin içinde tercih edilen puntolar, yazı karakteri, işini bilen bir sanatçının çizimleri ya da kullandığı renkler ve özellikle de profesyonel bir editörün çalıştırılması gibi yayınevlerinin özverili yaklaşımları nitelikli eserlerin ortaya çıkmasına büyük katkı sağlayacaktır (Gültekin, 2009, 98). Yayınevinin baskıya aldığı çeviri eserler söz konusu olduğunda da eserlerin çeviri eser olduğu okur tarafından anlaşılmalıdır. Çeviri eserin ön kapağında çevirmenin adı görünmelidir; arka kapağında ise çocuk okurun yaş grubu belirtilmelidir. İç kapakta da hem yazar hem de çevirmen hakkında bilgi verilmelidir. Kitabın özgün adı yine iç kapağın arkasında yer almalıdır. Çeviri eser kısaltılmadan ve basitleştirilmeden çevrildiyse bu da bir cümle ile ifade edilmeli, eğer uyarlama ise uyarlama olduğu da ön kapakta yer almalıdır (Erten, 2014, s. 355). Yayınevlerinin basımı yapılacak çeviri esere karar vermenin yanı sıra eseri basarken çeviri olduğunu vurgulayan bir takım ilkelere özen göstermesi de önem teşkil etmektedir.

Yayınevleri, basılacak eserlere karar vermesi ve yayınlaması nedeniyle çocuk edebiyatı eserleri çeviri sürecinde çevirmen ve editör kadar önemli bir unsur olarak karşımıza çıkar. Her yayınevinin, bir yayın politikası vardır ve yayınevi kurulunun ideolojisi, bakış açısı

yayınevinin vizyon ve misyonunu etkiler ve yayınlanacak gerek telif eserler gerekse çeviri eserler bu durumdan etkilenir. Yayınevi çevrilecek kitapların belirlenmiş olan politika çerçevesinde çevrilmesini talep etmektedir. Yayınevleri kitapları yalnızca gelir elde etme amacıyla çeviri görevini veriyor görünseler de, aslında kendi dünya görüşüne ve ideolojisine uygun kitapları seçmek eğilimindedirler. Bundan dolayı da çevrilecek kitapların hangi ölçütler ve kriterler çerçevesinde çevrileceğine karar veren birer mekanizmalardır (Arı, 2015, s. 66). Bir yayıncı veya çevirmen, hikayenin tanınırlığını artırmak için bir yerleştirme stratejisi veya genç okuyucunun bilgisini genişletmeyi amaçlayan bir yabancılaştırma stratejisi benimseyebilir (Coillie, 2020, s. 151). Dolayısıyla yayınevinin benimsemiş olduğu yayın politikası ve yayınevinin vizyonu çeviri eserler üzerinde oldukça etkilidir.

Yayınevinin görüşü çevirmenin üzerinde de etkilidir. Çevirmenin her ne kadar bireysel bir eylem gerçekleştirdiği düşünülse de, çevirmen çeviri süreci boyunca yayınevinin etkisi altında çevirisini gerçekleştirmektedir (Arı, 2015, s. 66). Yayınevleri her ne kadar nitelikli eser basmaya özen gösterse bile ticari birer kuruluş olmaları gereği ticari kaygılar da öne çıkmaktadır. Nikolojeva (2011, s. 406) resimli kitapların açık arayla en çok çevrilen çocuk kitabı olmasının nedenini görüntünün/resmin kültürden kültüre kolayca aktarılmasına inanılması olarak görür. Ancak tercüme edilen resimli kitapların çoğunun metnin yazarından söz edilmeyen Disney yan ürünleri olduğunu ifade eder. Çocukların hayal gücünü harekete geçirmeyen, düz ve vasat bu kitapların yayınevleri için güvenli liman olarak görüldüğünü ekler ve bunun nedenini maliyetlerinin daha ucuz olmalarına, benzin istasyonları ve süpermarketlerde dahi satılmalarına ve kar sağlamalarına bağlar.

Ticari kaygıdan uzak, niteliği ön planda tutan ve bu doğrultuda yayın yapan yayınevleri de vardır ve telif eser ve çevri eser yayınlarken kaliteden ödün vermeyip edebi ve estetik zevk gibi motivasyonlarla yayın çıkarırlar. Yayıncıların kendi kültürlerindeki boşlukları doldurma, diğer kültürleri tanıtmak ve okuyuculara en iyi uluslararası edebiyatı sunmak teşviki ile en yüksek kalitede yabancı kitaplar da çıkardıkları kabul edilmelidir (Nikolojeva, 2011, s. 406).

2.6 Türkiye’de çeviri çocuk edebiyatı ve tarihsel gelişimi

Ülkemizde çocuk edebiyatı alanında yapılan yayınlara bakıldığında yerli içerikten ziyade dünyadaki çeşitli ülkelerden farklı dillerde yapılan çeviri metinlerin yoğunluğu karşımıza çıkmaktadır. Dilin, insanlığın ve uygarlıkların gelişiminde göz ardı edilemeyecek bir

öneme sahip olan çeviri, kültürel ve dilsel etkileşimin ve oluşumun temel aracıdır (Sivri, 2018, s. 55). Dolayısıyla çeviri eserlerin varlığı gerek edebiyatın zenginleşmesi gerekse de başka kültürleri tanınması ve yeni ufuklar edinmesi açısından okur için de kıymetlidir. Çocukların farklı çevreleri, kültürleri tanıma aşamasında aynı zamanda kendi kültürlerinin de farkına varabilmelerini sağlayan çeviri çocuk kitapları, çocuklara farklı çevreler arasında kendilerini bulabilme imkânı da sunarlar (Mert, Albayrak ve Serin, 2013, s. 72). Nitekim Sever (2009) de, çeviri çocuk edebiyatının çağdaşlaşmaya katkısının yanında yazınsallık, başka kültürleri tanıma, kültürler arası iletişim, dil bilinç ve birikimi sağlamakta rol oynadığını vurgulamıştır.

Türkiye’de çocuk edebiyatı tarihi incelendiğinde öykü ve roman gibi modern yazılı edebiyat türleri ile üretilmiş eserlere ilk kez Tanzimat döneminde çeviri eserler yoluyla rastlanıldığı görülmektedir. Edebiyat geleneğimizde başlangıçta Batı’da olduğu gibi çocuk edebiyatı yetişkinlerle ortak sözlü edebiyata (masallara ve destanlara) dayandığı ve ayrı bir çocuk edebiyatından söz edilemeyeceği için bu boşluğu doldurmakta çeviri çocuk edebiyatından yararlanılmıştır (Neydim, 2020, s. 36). Çocuklar için yazıldığı düşünülen klasik eserler bu dönemden itibaren çeviri yoluyla Türk çocuk edebiyatına girmiştir. Andersen (Masallar); Frances Burnet (Küçük Prenses); Carlo Collodi (Pinokyo); Daniel Defoe (Robinson Crusoe); Charles Dickens; Jonathan Swift (Guliver); Mark Twain (Tom Sawyer); Jules Verne; La Fontaine; Samet Behrengi; Enid Blyton; Cervantes (Don Kişot); Alexandre Dumas (Monte Cristo Kontu); Rene Goscinny (Pıtırcık dizisi); Eleanor Porter (Pollyanna); Frances Burnet; Lewis Carroll; Grimm Kardeşler, Viktor Hugo; Sempe ve Goscinny; Johanna Spyri; R. Luise Stevenson; Florens Stratton; Jonathan Swift; Rudyard Kipling Hector Malot; Ferenc Molnar; R. A. Montgomery; Edward Packard; Charles Perrault. Belli bir seçki olarak değinilen bu yazar ve kitapların Tanzimat döneminden bu yana yüzlerce baskı yaptığını ve her on yılda yeniden popülerleştiğini söylemek mümkündür (Neydim, 2020, s. 862). Tanzimat döneminde başlayan çeviri çocuk edebiyatı eserleri varlığını hemen her dönemde sürdürmesiyle birlikte Cumhuriyetin ilk dönemlerinde batı kültürü merkez olmasına karşın çeviri çocuk edebiyatı merkez olmaktan bir süre çıkar. Bu dönemde yazarlar özgün eserler verme çabasına girerler (Neydim, 2009, s. 55). Bu dönemde telif eserler üreilmeye başlansa da ilerleyen yıllarda çeviri etkinliğini korumaya devam eder. 1930’lu yılların sonlarında başlatılan geniş bir çeviri seferberliğiyle dünya çocuk edebiyatının klasikleri bir bir Türkçe’ye çevrilmiştir. Sonraki dönemlerde yayınevlerinin yaptığı çocuk ve gençlik yayınları büyük ölçüde ilk dönem çevirilerine

dayanmıştır. Aynı klasik yapıtlar farklı yayınevlerince, farklı çevirmen ve editörlerce sayısız kere yeniden düzenlenerek yayımlanmıştır (Kurultay ve Neydim, 1998, s. 51).

1960-1970-1980’li Yıllarda En Çok Çevrilen Yazar ve Kitap Toplam Baskı Sayısı:

Aesopus (Masallar)/11

Andersen (Masallar)/62

M. Louisa Alcot(Jo’nun Çocukları, Küçük Erkekler, Küçük Kadınlar)/11

Robert Ballantyne (Mercan Adası)/7

Enid Blyton (Değişik kitapları)/54

Lewis Carrol (Alis Harikalar Diyarında)/10

Cervantes (Don Kişot)/10

C. Collodi (Pinokyo)/11

Daniel Defoe (Robinson Crusoe)/17

Charles Dickens (David Coperfield, Oliver Twist)/22

Alexander Dumas (Monte Cristo, Siyah Lale, Üç Silahşörler)/16

Grimms Brüder (Masallar)/66

Rene Guillot (Değişik kitapları)/11

Erich Kaestner (Değişik kitapları)/11

Johanna Spyri (Heidi)/11

R. Loise Stevenson (Define Adası, Kaçırılan Çocuk, Kara Ok)/23

Harriet Beacher Stowe (Tom Amcanın Kulübesi)/7

Jonathan Swift (Gulliver)/13

Jules Verne (Değişik kitapları)/141

Ignazc Kunuos (Değişik kitapları)/ 11

La Fantoine (Değişik kitapları)/38

Hector Malot (Kimsesiz Çocuk)/8

Charles Perrault (Değişik masalları)/11

Eleanor H. Porter (Pollyanna, Küçük Kemancı)/20

Antoine de Saint Exuperry (Küçük Prens)/7

(Neydim, 2020a, s. 44-45)

Şirin (2019, s. 35), Cumhuriyet dönemi çocuk edebiyatının üç evreden oluştuğunu ifade eder. Bu evreler; 1970'lere kadar çocuk üzerine manzume, hikaye, roman, masal ve piyeslerin yazıldığı didaktik-otoriter anlayışın egemenliğini sürdürdüğü çocuk edebiyatı evresi, 1970'ten 1980'lerin ortalarına kadar süren, farklı dünya görüş savunucularının güdümlü, ideolojik, kurtarıcı ve sosyal içerikte çocuk kitabı yazmaya yöneldiği ve kalıcı çok az sayıda kitabın yazıldığı politik söylem ağırlıklı angaje çocuk edebiyatı evresi, 'çocuk gerçekliği'ne dayalı, poetik kalabilmeyi önceleyen ve 'çocuğa göre' örneklerin yazılmaya başlandığı 1980 sonrası yenilikçi çocuk edebiyatı evresi şeklinde özetlenebilir. Çeviri çocuk edebiyatı da bu evrelerin bazılarından etkilenmiştir. 60'lı yıllardaki çeviri kitap baskı yoğunluğunun 70'li yıllarda azalması göze çarpar. Bu dönemde yerli yazarlara telif eserler yazdırma çabasına girilmiş, birçok ünlü yazar çocuklar için kitaplar yazmış ancak bu sürekliliğini koruyamamıştır. 70'li yılların en büyük özelliği sola dönük kitapların çeviri, uyarlama ve telif eser olarak çok fazla baskı yapmış olmasıdır (Neydim, 2020, s. 45). 80'li yıllarda ise dini kesimin yoğun olarak çocuk edebiyatına yöneldiğini görüyoruz. Bu kesimlerin edebiyatta yapmaya çalıştıkları, kendi ideallerine uygun karakterleri canlandırmak ve kendi ideal değerlerini yeni kuşaklara aşılama olmuştur (Neydim, 2020, s. 48).

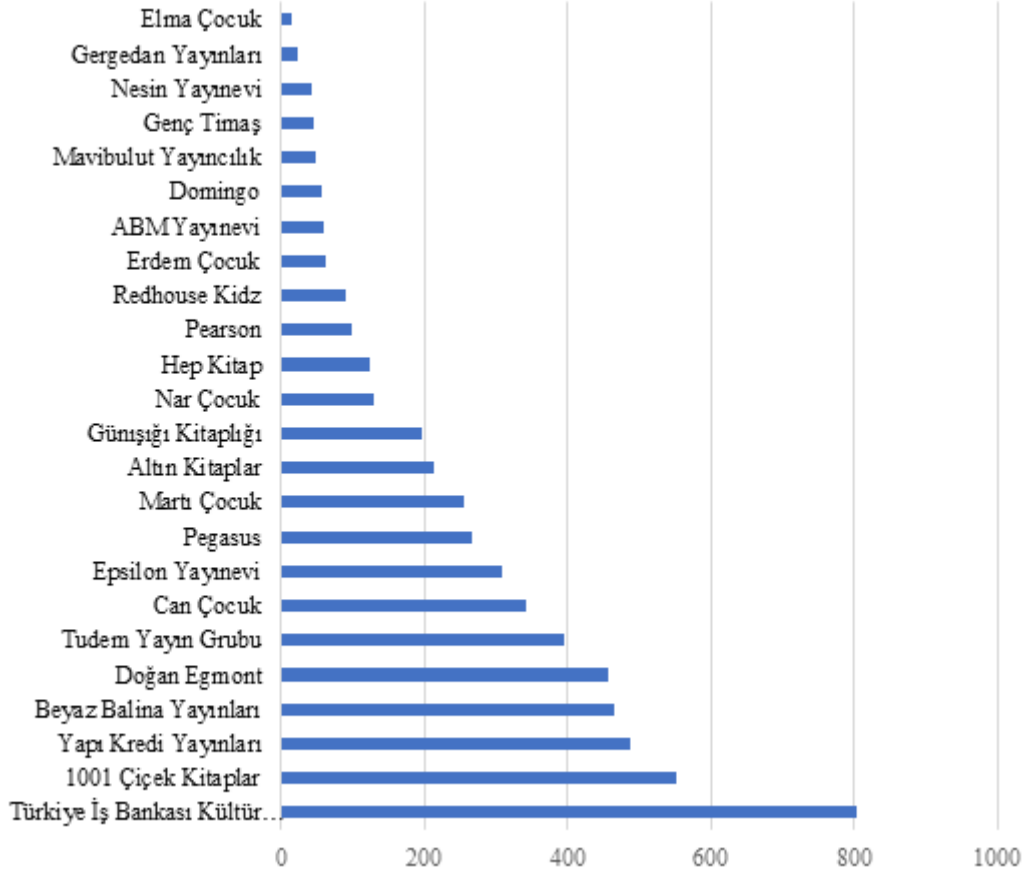
Türkiye'de çocuk edebiyatı alanında yayın yapan kitapevleri incelendiğinde de çocuk edebiyatı tarihi ile bir paralellik olduğu görülür. Cumhuriyet tarihi boyunca çocuk kitabı basan yayınevleri var olsa da çocuklara yönelik kitap basmak amacıyla ve çocuğu merkeze alarak kurulan ilk yayınevlerine 1980'li yıllarda rastlanılmaktadır. Fatih Erdoğan tarafından yalnızca çocuk kitapları yayımlamak amacıyla kurulan Mavibulut Yayınları bu alandaki ilk yayınevidir. Mavibulut Yayınları'nı 1980 'de kurulan Erdem Çocuk ve 1981 yılında kurulan Can Çocuk Yayınları takip etmiştir. 1980-2000 yılları arasında sınırlı sayıda da olsa çocuğu merkeze alan yayınevlerinin kurulması çocuk edebiyatının gelişimi açısından önemlidir. Bu dönemde basılan çeviri eserlerin çoğunluğunu da yine Neydim'in (2020) ifade ettiği gibi klasik eserler oluşturur. Ancak sayıları az olsa da farklı yazarlar da çevrilmeye başlanır. Çocuk edebiyatının önemli yazarlarından Road Dahl'ın kitaplarının çevirisinin 1980'li yıllarda basılmaya başlandığı görülür. 1990-2000 yılları arasında yine

çeviride baskın olan klasik eserlerdir. Çocuk kitapları yayıncılığı alanında asıl gelişmenin 2000 yılı sonrası olduğu dikkat çekmektedir. Son yirmi yılda hem sadece çocuk kitaplarını merkeze alan ve yalnız bu alanda eser yayımlayan yayınevleri kurulmuş hem de yetişkinler için kitap basan yayınevleri çocuk kitabı da yayımlamaya başlamıştır. Çocuk edebiyatı alanındaki yayıncılığın gelişmesi ile birlikte hem telif eserlerde hem de çeviri eserlerde büyük oranda artış olmuştur. Çeviri eserler özelinde konuyu ele alacak olursak çeviri eserlerde klasik eserlerin her ne kadar basımına devam edilse de çocuk edebiyatı alanındaki hâkimiyetinin kırıldığı ve geniş bir yelpazede çevirilerin yapıldığı görülmektedir. Çağdaş yazarlar, dünyada etkin olan ve geniş okuyucu kitlelerine ulaşan kitaplar da eş zamanlı olarak Türkçe'ye çevrilmeye başlanmıştır. Kurultay ve Neydim (1998, s.51), 1987 yılında çıkmış olan Çocuk Edebiyatı Yıllığı'nda yayımlanan bir bibliyografya üzerinde sayısal bir inceleme yaptıklarında, klasiklerden olmayan edebiyat çevirilerinin oranının %16 olarak çıktığını (toplam sadece 17 kitap) ve bu oranın çocuk ve gençlik edebiyatı içinde toplam %4'lük bir orana denk düştüğünü ifade etmiştir. Bugün gelinen noktadaysa bu durumun oldukça değiştiği görülmektedir.

Tarih bize, çevirilerin çocuk edebiyatının statüsünü büyük ölçüde iyileştirdiğini ve yeni girişimleri teşvik ettiğini öğretir, çünkü yazarları başka yerlerden en iyileriyle karşı karşıya getirerek, ulusal dilde edebiyat üretimini teşvik etmiştir (Ghesquiere, 2014, s. 25). Nitekim Türk çocuk edebiyatında da çok uzun yıllar süregelen öğreticiliğin ve otoriter bakış açısının kırılmasında çeviri eserlerin de payından bahsetmek mümkündür. Çocuk kitapları editörü ve çevirmenleri de çeviri eser ve telif eser arasındaki etkileşimi olumlu değerlendirmiş ve çeviri eserlerin telif eserlere olan katkısından bahsetmiştir. Erkurt (2017), çeviri eser ve telif eser etkileşimini görece olumlu gördüğü konulardan biri olarak ifade etmiş; "Çocuğa bir öykü anlatırken ya da o öyküde bir çocuğu, bir genci konu ederken ille de didaktizme sığınmak zorunda olmadığımızı, dikkatli olacağız derken nasıl da öykü yazamaz hâle gelebildiğimizi, kendimize bir türlü güvenemediğimiz noktaları büyük ölçüde bu türün çeviriyle gelmiş iyi örneklerinden gördük." sözleriyle çevirinin telif eserlere olan katkısından bahsetmiştir. Özdeniz (2017) de telif eserlerde odaklanılan konuların daha sınırlı oluşuna; 'tabu' olarak görülen konulara telif eserlerde daha az yer verilirken çağdaş dünya çocuk edebiyatında bu konuların yer bulduğuna ve konuların daha çeşitli oluşuna, dikkat çekmiştir. Çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin Türk çocuk edebiyatını nicelik ve nitelik açısından etkilediği görülmektedir. Çeviri eserler yoluyla Türk çocuk

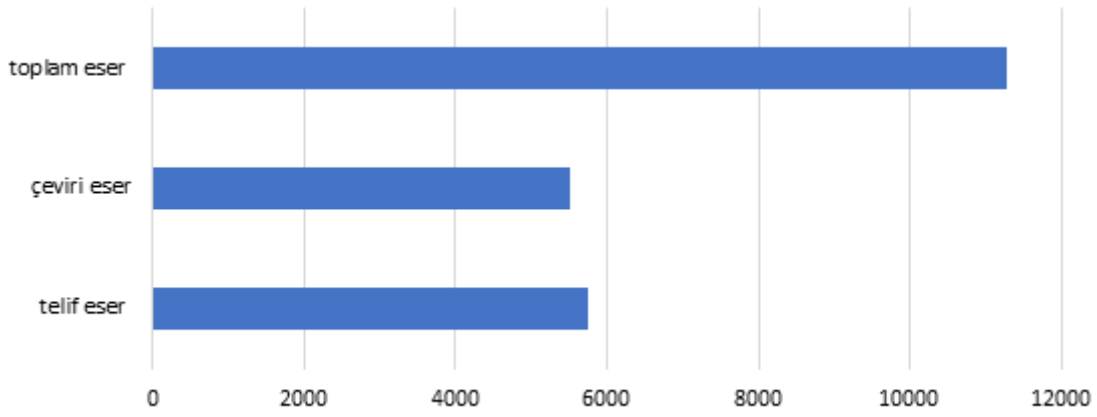
edebiyatında çeşitlilik sağlanırken aynı zamanda yeni türler ve içerikler de kendine yer bulur.

Türkiye’de çeviri çocuk edebiyatının özellikle son yirmi yıl içerisinde nasıl bir noktada olduğunu belirlemek, çeviri çocuk edebiyatı eserlerine yönelik güncel bir analiz yapmak amacıyla çocuk kitabı yayımlayan yayınevlerinin 2020 yılı itibari ile yayımladıkları kitaplar, yayınevlerinin sitesinde yer alan verilerden hareketle incelenmiştir. Bu alanda yayın yapan yayınevleri incelendiğinde çok sayıda yayınevi ile karşılaşılmaktadır. Net bir rakam vermenin zorluğunun yanı sıra internet üzerinden satış yapan çevrimiçi platformlarda çocuk kitabı baskısı yapan yayınevleri listelendiğinde bu rakam değişmekle birlikte yüze yakın yayınevini bulmaktadır (URL 1). Bu yayınevleri arasından çocuk edebiyatı alanında eserler basan bir yayınevi olması, çocuk kitaplarını değerlendirme açısından editör bulundurması, yayımlanan çocuk kitaplarının yayınevinin yayımladığı kitaplar arasında büyük oranda yer tutması gibi koşullar belirlenerek çocuk edebiyatı alanında en bilinir olan ve en çok kitap yayımlayan yirmi dört yayınevi seçilmiş ve çeviri eserlerle ilgili güncel verilere ulaşılmıştır (Yayınevlerinin kuruluş yılından 2020 yılının sonuna kadar yayımladıkları çeviri kitapların tamamı incelenmiştir, yayınevlerinin sitesinden 01.02.2021 tarihinde araştırmaya konu olan verilere erişilmiştir). Bu doğrultuda Türkiye’de özellikle 1980-2020 yılları arasındaki çeviri çocuk edebiyatının özelliklerine dair çeşitli sonuçlara ulaşılmış ve bu sonuçlar çeviri çocuk edebiyatı açısından değerlendirilmiştir.

Şekil 1. Çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin yayınevlerine göre dağılımı

Çocuk kitapları basan yayınevi olarak ön plana çıkan, çocuk kitapları editörü bulunduran veya tüm yayın yelpazesi içinde büyük oranda çocuk kitaplarına yer veren yayınevleri incelendiğinde 5519 çeviri çocuk edebiyatı eseri karşımıza çıkmaktadır. Şekil 1 incelendiğinde farklı yayın çeşitliliğine sahip olan yayınevlerinin de çocuk kitapları bastığı görülmektedir. Bunun yanında sadece çocuk kitabı yayımlayan, çocuğu önceleyen isimler alan yayınevleri bulunmaktadır.

Şekil 2. Çocuk edebiyatı eserlerinin telif ve çeviri eserler arasında dağılımı

Şekil 2 incelendiğinde yayınevlerinin toplam eserleri arasında çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin %49'luk bir oranla önemli bir yer tuttuğu görülmektedir.

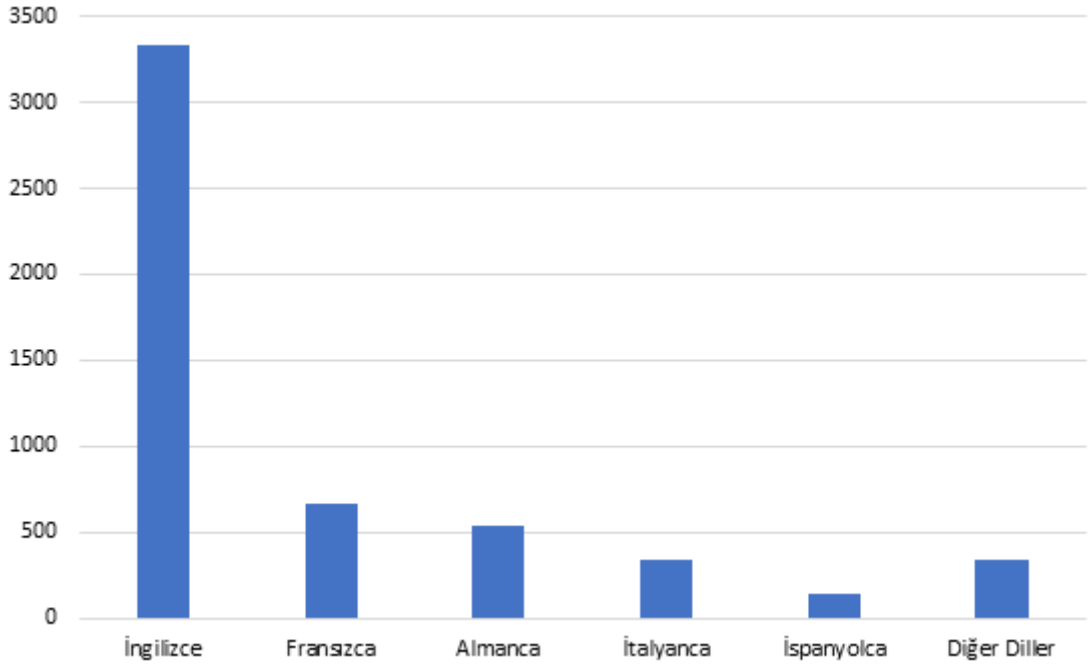
Tablo 2

Yazarlar ve Çevrilen Eser Sayıları

Sıra	Yazar	Çevrilen Eser Sayısı	Sıra	Yazar	Çevrilen Eser Sayısı
1	Gilbert Delahaye	68	26	Erich Kastner	17
2	Adam Blade	64	27	Roald Dahl	17
3	Julia Donaldson	48	28	Thomas Brezina	17
4	Liane Schneider	47	29	Michaela Morgan	16
5	Vivian French	42	30	Tom & Matt Oldfield	15
6	Jim Davis	37	31	Claire Jobert	15
7	Brigitte Labbé	36	32	Alyssa Satin Capucilli	15
8	Christine Beigel	33	33	Jürgen Banscherus	15
9	Rosie Banks	30	34	Coco Simon	14

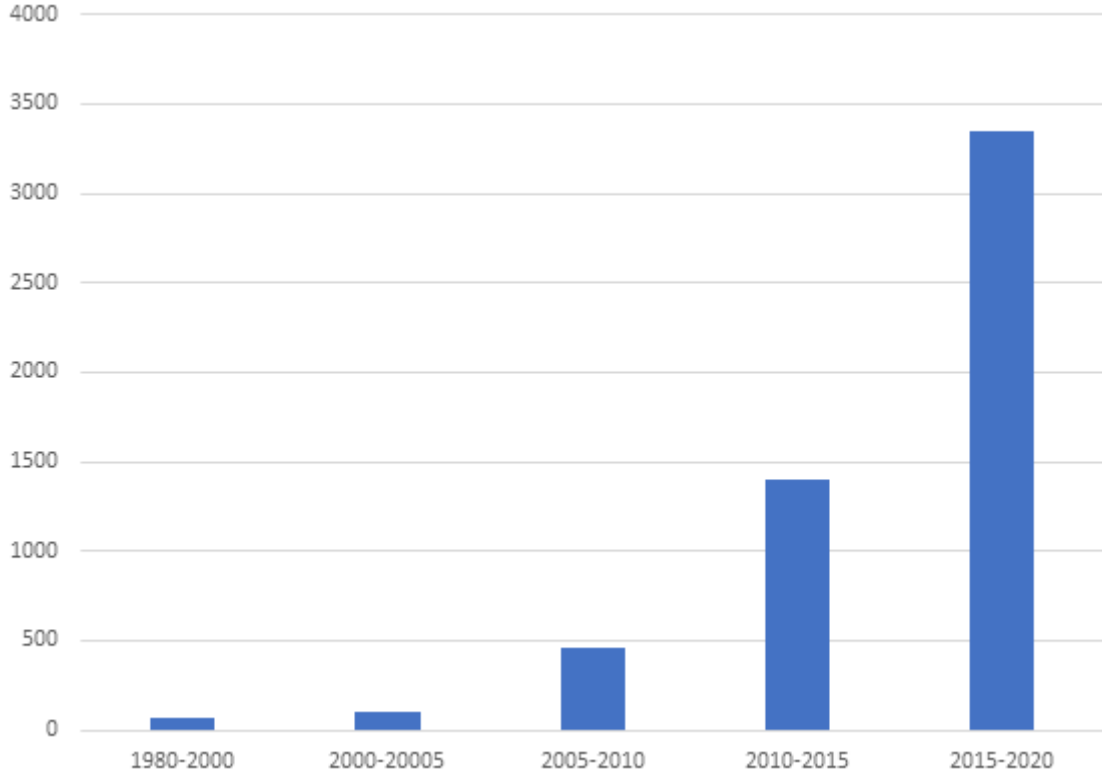
10	Ralf Butschkow	29	35	Sempe/Rene Goscinny	14
11	Holly Webb	29	36	Rudyard Kipling	14
12	Pierdomenico Baccalario	27	37	Elizabeth Singer Hunt	14
13	Christian Tielmann	26	38	Lemony Snicket	13
14	Heather Amery	25	39	Astrid Lindgren	13
15	Christine Nöstlinger	25	40	Beatrice Masini	13
16	Rick Riordan	23	41	Judith Kerr	13
17	John Flanagan	22	42	Terry Pratchett	12
18	Sienna Mercer	22	43	Barbara Mitchelhill	12
19	Dav Pilkey	20	44	Roderick Hunt, David Hunt	12
20	Valerie Thomas	20	45	Roger Hargreaves	12
21	Kate McMullan	19	46	Christian Heinrich	12
22	Martin Widmark	18	47	Charlie Small (Nick Ward)	12
23	Jeff Kinney	18	48	J.K. Rowling	11
24	Angela Sommer-Bodenburg	17	49	Samed Behrengi	11
25	Alan Macdonald	17	50	Axel Scheffler	11

Tablo 2’de yer alan yazarlardan eserleri en çok çevrilen yazarların eserleri incelendiğinde genellikle *seri* şeklinde birbirinin devamı kitaplar olduğu görülmektedir. Gilbert Delahey’nin Ayşegül kitapları, Adam Blade’in Canavar Peşinde Serisi, Liena Schneider’in Elif Serisi, Vivian French’in Prenses Okulu Serisi, Jim Davis’in Garfield kitapları bu kategoriye örnek olarak verilebilir. Bununla beraber bir yazarın seri kitapları olmayıp birbirinden bağımsız farklı çok sayıda kitabının da çevrildiği görülmektedir. Julia Donaldson, Christine Nöstlinger, Erich Kaestner, Roald Dahl gibi yazarların kitapları da bu kategoride örneklendirilebilir.

Şekil 3. Çeviri eserlerin orijinal dillerinin dağılımı

Şekil 3’de çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin çevrildiği diller incelendiğinde İngilizceden çevrilen eserlerin büyük çoğunluğu oluşturduğunu görmekteyiz. Bununla beraber Fransızca ve Almancadan da çok sayıda eser çevrilmiştir. İtalyanca ve İspanyolca eserler de en çok çevrilen eserler arasında yer almaktadır. Diğer dillerden yapılan çeviri eserlerin çevrildiği diller sırasıyla şöyledir: İsveççe, Arapça, Farsça, Danca, Rusça, Hollandaca, Yunanca, Felemenkçe, Macarca, Korece, Portekizce, Çince, Fince, Japonca, Norveççe, Bulgarca, Hintçe, Hırvatça, İbranice, İzlandaca, Lehçe, Moğolca, Rumence, Slovakça ve Slovence’dir.

Şekil 4. Çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin yıllara göre dağılımı

Şekil 4 incelendiğinde 2000 yılından itibaren çeviri eserlerin sayısında önemli bir artış olduğu görülürken özellikle son beş yıl içerisinde meydana gelen artış dikkate değerdir.

Tablo 3

Çeviri Çocuk Edebiyatında Kitaplar ve Baskı Sayıları

Yazar	Kitap Adı	Baskı Sayısı	Yazar	Kitap Adı	Baskı Sayısı
Jose Mauro De Vasconcelos	Şeker Portakalı	130	Jean-Jacques Sempe/Rene Goscinny	Küçük Pıtırıcık	36
Vladimir Tumanov	Kraliçeyi Kurtarmak	125	Christine Nöstlinger	Konrad ya da Konserve Kutusundan Çıkan Çocuk	35

Vladimir Tumanov	Haritada Kaybolmak	110	Christine Nöstlinger	Kim Takar Salatalık Kral'ı	34
Rick Riordan	Percy Jackson 1 Şimşek Hırsızı	77	Jean-Jacques Sempe/Rene Goscinny	Pıtırıcık Tatilde	34
J.K. Rowling	Harry Potter ve Felsefe Taşı	72	Brigitte Labbé	İyi ve Kötü	34
Jose Mauro De Vasconcelos	Güneşi Uyandırılım	72	Road Dahl	Dev Şeftali	34
Roald Dahl	Charlie'nin Çikolata Fabrikası	68	J.K. Rowling	Harry Potter ve Zümrüdüanka Yoldaşlığı	33
Erich Kastner	Uçan Sınıf	58	Jean-Jacques Sempe/Rene Goscinny	Pıtırıcık Futbolcu	31
J.K. Rowling	Harry Potter ve Azkaban Tutsağı	55	J.K. Rowling	Harry Potter ve Melez Prens	30
J.K. Rowling	Harry Potter ve Sırlar Odası	54	Brigitte Labbé	Doğa ve Kirlilik	30
Rick Riordan	Percy Jackson 2 Canavarlar Denizi	52	Christine Nöstlinger	Konuk Değil Baş Belası	30
Susanna Tamaro	Kitaplardan Korkan Çocuk	50	Hans Magnus Enzensberger	Sayı Şeytanı	29
J.K. Rowling	Harry Potter ve Ateş Kadehi	49	Jean-Jacques Sempe/Rene Goscinny	Pıtırıcık Satranç Oynuyor	29
Luis Sepulveda	Martıya Uçmayı Öğreten Kedi	49	Jean-Jacques Sempe/Rene Goscinny	Pıtırıcık'ın Bisikleti	29

Ferenc Molnár	Pál Sokağı Çocukları	48	Margaret Davidson	Louis Braille (Görmezlerin Kitap Okumasını Sağlayan Çocuk)	29
Rick Riordan	Percy Jackson 3 Titan'ın Laneti	47	Miguel de Cervantes Saavedra	Don Kişot	29
Andrew Clements	Bunun Adı Findel	44	Brigitte Labbé	Bildiklerimiz ve Bilmediklerimiz	29
Roald Dahl	Charlie'nin Büyük Cam Asansörü	43	Helen Stratton	Ay'ı Kim Çaldı? Would	28
Antoine de Saint- Exupéry	Küçük Prens	43	Jean-Jacques Sempe/Rene Goscinnny	Pıtırık Kampta	27
Elena Favilli, Francesca Cavallo	Asi Kızlara Uykudan Önce Hikâyeler	42	Brigitte Labbé	Gerçekten ve Yalancıkdan	27
Sharon M. Draper	İçimdeki Müzik	42	John Boyne	Çizgili Pijamalı Çocuk	26
Rene Guillot	Beyaz Yele	41	Bernardo Atxaga	Kendini Aslan Sanan Şola	26
Rick Riordan	Percy Jackson 4 Labirent Savaşı	41	David Almond	Dünya Büyülü Bir Yer	26
Rick Riordan	Percy Jackson 5 Son Olimposlu	40	Brigitte Labbé	Oğlanlar ve Kızlar	26
Natalie Babbitt	Ölümsüz Aile	40	Brigitte Labbé	Güzellik ve Çirkinlik	26
Anonim (derleme)	Her Güne Bir	40	Brigitte Labbé	Cesaret ve Korku	26

Masal

Jose Mauro De Vasconcelos	Delifişek	39	Brigitte Labbé	Başarı ve Başarısızlık	26
Lev Nikolayeviç Tolstoy	Erik Çekirdeği	38	Brigitte Labbé	Mutluluk ve Mutsuzluk	25
Roald Dahl	Matilda	38	Jean-Jacques Sempe/Rene Goscinny	Pıtırık'a Bir Öpücük	25
Brigitte Labbé	Adalet ve Haksızlık	37	Victor Hugo	Sefiller	25
Pierdomenico Baccalario	Ulysses Moore 1 - Zaman Kapısı	37	La Fontaine	La Fontaine'in Masalları	25
Samed Behrengi	Bir Şeftali Bin Şeftali	36	Andre Maurois	Şişkolarla Sıskalar	24

Tablo 3 incelendiğinde Jose Mauro De Vasconcelos'un klasikleşen eseri Şeker Portakalı kitabı en çok baskısı yapılan eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Erich Kaestner, Road Dahl, Jean-Jacques Sempe/Rene Goscinny, Christine Nöstlinger, Antoine de Saint-Exupéry ve Samed Behrengi gibi çocuk edebiyatı alanında öne çıkan ve yayınevlerinin güncel verilerine göre 1980'li yıllardan bu yana baskı yapan çocuk kitapları en çok çevirisi yapılan kitaplar arasında yer almaktadır. Baskı sayısı fazla olan diğer bir kitap kategorisinde ise fantastik eserler değerlendirilebilir. Fantastik kurgu türünde yazılan Kraliçeyi Kurtarmak, Haritada Kaybolmak (Vladimir Tumanov), Harry Potter Serisi (J.K. Rowling) ve Percy Jackson Serisi (Rick Riordan) en çok baskı yapan çeviri çocuk kitapları arasında yer almaktadır. Pál Sokağı Çocukları (Ferenc Molnár), Beyaz Yele (Rene Guillot), La Fontaine'in Masalları (La Fontaine), Sefiller (Victor Hugo) ve Don Kişot (Miguel de Cervantes Saavedra) gibi klasik eserler de çok sayıda baskı yapmaya devam etmektedir.

2.7 Çeviri çocuk edebiyatının dünyada yaygınlaşmasını sağlayan etmenler

Çocuk edebiyatının gelişmesi ve uluslararası alanda yaygınlık kazanması adına çeşitli kurumlar ve kütüphaneler kurulmuştur. Bu kuruluşlar ve kütüphaneler hem çocuk edebiyatının gelişimine ve yaygınlaşmasına katkı sağlamakta hem de çocuk edebiyatı alanında çeviri faaliyetlerini arttırmaktadır. Bunun yanı sıra çocuk kitapları özelinde düzenlenen uluslararası kitap fuarları, uluslararası kongre ve sempozyumlar ve çocuk edebiyatı ve çeviri çocuk edebiyatı alanında verilen ödüller çocuk edebiyatının ve bu alanda çeviri faaliyetlerinin gelişmesine zemin hazırlamıştır.

2.7.1 IBBY (Uluslararası Çocuk Kitapları Kurulu)

1953'te, çocuk kitaplarının kalitesini ve dağıtımını aktif olarak geliştiren bir organizasyon olan Uluslararası Gençlere Yönelik Kitaplar Kurulu (IBBY- International Board on Books for Young People) kuruldu (iki yılda bir Hans Christian Andersen Madalyası'nın Astrid Lindgren, Erich Kästner, Maurice Sendak veya Mitsumasa Anno gibi çocuk yazarlarına ve illüstratörlerine verilmesi gibi diğer faaliyetlerinin yanı sıra, iki yılda bir verilen bu ödüllere ulusal IBBY tarafından aday gösterilen çocuk kitaplarının dikkat çeken çevirileri için verilen sertifikalar eşlik etmektedir) (Tabbert, 2002, s. 303-304). IBBY, 1953 yılında İsviçre'nin Zürih kentinde kurulmuş, iyi gelişmiş kitap yayıncılığı ve okuryazarlık programlarına sahip ülkeler ile çocuk kitabı yayıncılığı ve tanıtımında öncü çalışmalar yapan sadece birkaç özel profesyonelin bulunduğu diğer ülkeleri temsil eder ve görevlerini şöyle açıklar:

- Çocuk kitapları aracılığıyla uluslararası anlayışı teşvik etmek
- Çocuklara her yerde yüksek edebi ve sanatsal standartlara sahip kitaplara erişme fırsatı vermek
- Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kaliteli çocuk kitaplarının yayımlanmasını ve dağıtımını teşvik etmek
- Çocuk ve çocuk edebiyatı ile ilgilenenlere destek ve eğitim sağlamak
- Çocuk edebiyatı alanında araştırma ve bilimsel çalışmaları teşvik etmek
- BM Çocuk Hakları Sözleşmesine göre Çocuk Haklarının korumak ve desteklenmek (URL 2).

IBBY, bunların yanı sıra çocuk edebiyatı alanında çeşitli ödüller vermekte, kongreler düzenlemekte, Bookbird isimli uluslararası hakemli bir çocuk edebiyatı dergisi çıkarmaktadır.

2.7.2 IRSCL (Uluslararası Çocuk Edebiyatı Araştırma Derneği)

IBBY'nin kuruluşunu 1970 yılında, iki yılda bir sempozyumlar düzenleyen, daha akademik odaklı Uluslararası Çocuk Edebiyatı Araştırma Derneği (IRSCL) takip etmiştir (Tabbert, 2002, s. 303-304).

IRSCL (Uluslararası Çocuk Edebiyatı Araştırma Derneği), çocuk edebiyatı alanındaki araştırmaları desteklemek ve teşvik etmek için kurulmuş uluslararası bir bilimsel kuruluştur. Dünya çapında kırktan fazla ülkeden üyesi bulunmaktadır.

Çocuk ve gençlik edebiyatı, okuma ve ilgili alanlarda akademik araştırma ve bursları teşvik etmek, farklı ülkelere araştırmacılar arasında iş birliği ve koordinasyon sağlamak amaçları arasındadır (URL 3).

2.7.3 Uluslararası ödüller

Ödül kültürü, bir asırdan fazla süredir edebi yayıncılığa bilgi sağladı ve Amerika'da 1920'lerden beri çocuk kitapları kanonunu şekillendirmeye yardımcı oldu (Lerer, 1955, s. 274). Ödüller birden fazla amacı yerine getirir: Kazananların açıklanmasından önce endişeli bir beklenti yaratırlar, böylece ödülün odağına olan ilgiyi arttırırlar; ödüllü kitaplar ülkedeki hemen hemen her kütüphane tarafından satın alınır; kazanmak yazarlara, sanatçılara ve yayıncılara finansal ödüller getirir; ödül kazananlar, belli kriterlere göre mükemmel olarak belirlenir ve yaygın kullanılabilirlik, kazananların güçlü bir eğitim, sosyal ve kültürel etkiye sahip olduğu anlamına gelir (Joels, 1999, s. 71). Bir çocuk kitabının çevirisi için bir kişiye verilen tek büyük ödül, Astrid Lindgren Çeviri Ödülüdür. Bu ödül Uluslararası Çevirmenler Federasyonu tarafından desteklenmektedir ve her üç ya da dört yılda bir ya olağanüstü kalitede tek bir çeviri ya da bir çevirmenin çalışması için verilmektedir (Jobe, 2005, s. 520). Uluslararası bir kuruluş olan FIT (the Fédération Internationale des Traducteurs/International Federation of Translators) tarafından verilen Astrid Lindgren Çeviri Ödülü, çocuk edebiyatı çevirisini teşvik etmek, kalitesini artırmak ve dünya halklarını kültür açısından birbirine yakınlaştırmada çevirmenlerin rolüne dikkat çekmek için tasarlanmış uluslararası bir çeviri ödülüdür (URL 4).

Çeviri çocuk edebiyatı alanında eserleri teşvik eden bir başka ödül ise ABD'de verilen Bathchelder Ödülü'dür. Batchelder Ödülü, Amerika Birleşik Devletleri dışındaki bir ülkede ve İngilizce dışında bir dilde yazılmış ve daha sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde yayınlanmak üzere İngilizce'ye çevrilmiş kitapların arasından en seçkin kabul edilenin yayıncısına verilir (URL 5). Batchelder kitapları, gençlere coğrafi olarak

uzak yaş akranlarının benzersiz perspektiflerini, özgün kültürel çeşitliliği görmeleri için eşsiz fırsatlar ve kaliteli edebiyatla zengin deneyimler sunar (Joels, 1999, s. 73).

2.7.4 Akademik faaliyetler, kütüphaneler ve kitap fuarları

Çocuk edebiyatı alanında yapılan akademik faaliyetler de çeviri çocuk edebiyatının gelişmesini ve ilerlemesini sağlamıştır. Çocuk edebiyatı çevirisine ilginin artmasında IRSCS'nin 1976 yılında düzenlenen üçüncü konferansını bu konuya adanması önemli bir faaliyet olarak gösterilmektedir (O'Sullivan, 2013, s. 454). Akademik kongrelerin yanı sıra akademik dergilerin de çeviri çocuk edebiyatının yaygınlaşmasına katkı sağladığından söz edilebilir. META dergisi de bu alanda katkı sağlamıştır. Ritta Oittinen'in çocuk edebiyatının çevirisi alanında dünya çapında yapılmış az sayıda çalışma bulunması tespitinin ardından, Avrupa, Kuzey ve Güney Amerika ve Afrika ülkesinden çocuk edebiyatı, dilbilim ve çeviri çalışmalarında geçmişe sahip on altı akademisyen tarafından çocuklar için çeviri üzerine yirmi beş katkı içeren çalışma yayınlanmış ve bu alanda akademisyenler çeviri dergisi META'nın iki cildinin editörü olmuştur. Bu cilt, çocuklar için çeviri konusunun artık haritada sağlam bir şekilde yer aldığını göstermiştir (O'Sullivan, 2005, s. 66).

1876'da kurulan Amerikan Kütüphane Derneği, aynı zamanda çocuk kütüphaneciliğinin de kaynağıydı, bugün bildiğimiz kadarıyla çocuk edebiyatının arkasındaki muhtemelen en büyük güç olan profesyonel bir kategori: ayrı bir bölüm, kitapları inceleyen eleştirmenler ve kitapları genç okuyucularla buluşturan binlerce kütüphanecinin gelişmesini sağlamıştır. Kuruluşu, her yıl binlerce kitabı, ödülleri ve çok satanlar listesiyle modern çocuk edebiyatı çağının başlangıcına işaret etmektedir (Stevenson, 2011, s. 192). Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu (IFLA) ve Uluslararası Okul Kütüphaneciliği Derneği (IASL) gibi kuruluşların yayınları da çocuk edebiyatına ve tek tek ülkelerdeki mevcudiyetine ve konumuna ilginç bir ışık tutmaktadır (Ray, 2005, s. 652).

Çocuk kitaplarının çevirisi üzerinde diğer bir etkisi olan husus da uluslararası düzenlenen kitap fuarlarıdır. Dünyadaki en büyük kitap fuarı, her sonbaharda düzenlenen Frankfurt Kitap Fuarı'dır, ancak bu fuarda çocuk kitaplarının yalnızca küçük bir yönü vardır ve bu nedenle etkisi nispeten daha azdır. Çocuk kitapları için en önemli kitap fuarı her bahar İtalya'nın Bologna kentinde düzenlenmektedir (Jobe, 2005, s. 519). Bologna Çocuk Kitapları Fuarı, yaklaşık 80 ülkeden 1.400'ün üzerinde katılımcı ve yaklaşık 30.000 ziyaretçiyi çeken çocuk yayıncılığı sektörüne adanmış dünyanın önde gelen profesyonel

etkinliğidir (URL 6). Düzenlenen kitap fuarları sayesinde farklı ülkelerden; yayınevi temsilcileri, yazarlar, çevirmenler, illüstratörler iletişim içinde olma imkanı bulmakta,  ocuk kitapları dünya genelinde yaygınlaşmaktadır.  ocuk edebiyatı eserlerinin çevrilmesi hususunda da kitap fuarlarının katkısı oldukça fazladır.

2.8 Değer ve değerler eğitimi

İnsanın varoluşundan bu yana davranışlarında ve yaşam tarzında etkili olan değerler, her ne kadar insanlık tarihi kadar eski olsa da dünya nüfusunun artması, buna bağlı olarak ekolojik ve sosyal sistemlerde yaşanan değişimler, yaşanan savaşlar, açlık, iklim krizi gibi faktörlerin 20. ve 21. yüzyılda daha çok ortaya çıkması nedeniyle toplumların ve devletlerin daha çok üzerinde durmasına ve değerlerle ilgili bir eğitim politikası belirleyip uygulamaya koymalarına sebep olmuştur. Toplumun tarih boyunca oluşturduğu, biriktirdiği, koruduğu, savunduğu; çocuklara ve genç kuşaklara hem yetişkinlerin rol model olması aracılığıyla aktardığı hem de örgün, yaygın ve sargın eğitimle kazandırmak istediği, davranışa yansması gereken olumlu duygu, düşünce ve kurallar bütününe değer diyoruz (şimşek, 2020, s. 113). Bununla beraber değerin bireylerin yaşamında da aktif bir rolü olduğu ve kişinin davranışlarına yön verdiği de bir gerçektir. Bacanlı (2004) değerin kişinin yaşamındaki rolünden yola çıkarak iki türlü değer olabileceğinden bahseder, bu değerleri sizin için neyin önemli olduğunu gösteren değer ve sizin davranışlarınızı kestirmeye imkan veren değer şeklinde açıklar ve değer bir yandan kendimiz için ileriki davranışlarımızın yönünü gösterirken, diğer yandan (ve daha önemlisi) başkalarına bizimle ilgili bilgi, davranışlarımızla ilgili kestirme yapma imkanı vereceğinden söz eder. Halstead (1996, s. 5) ise değeri tanımlarken, davranışlara karar vermede inançların veya eylemlerin değerlendirilmesinde referans noktaları olarak hareket eden ilkeler, temel inançlar, idealler, standartlar veya yaşam duruşlarına atıfta bulunmak için kullanıldığına ve kişisel bütünlük ve kişisel kimlikle yakından bağlantılı olduğuna değinir.

Schwartz (2012) temel değerlere ilişkin anlayışın özelliklerini bu alanda çalışan araştırmacı ve akademisyenin çalışmalarından yola çıkarak şöyle özetlemiştir:

- Değerler inançlardır. Ancak bu inançlar nesnel ve soğuk fikirlere değil, ayrılmaz bir biçimde duyguya bağlı inançlardır.
- Değerler motivasyonel bir yapıdır. İnsanların ulaşmak için çabaladığı, arzu edilen hedeflere işaret ederler.

- Değerler belirli eylem ve durumların ötesindedir. Soyut hedeflerdir. Değerlerin soyut doğası onları, genellikle belirli eylemlere, nesnelere veya durumlara atıfta bulunan normlar ve tutumlar gibi kavramlardan ayırır.
- Değerler, eylemlerin, politikaların, insanların ve olayların seçimine veya değerlendirilmesine rehberlik eder. Yani değerler standartlar veya kriterler olarak hizmet eder.
- Değerler birbirlerine göre önem derecesine göre sıralanır. İnsanların değerleri, onları birey olarak karakterize eden sıralı bir değer öncelikleri sistemi oluşturur. Değerlerin bu hiyerarşik özelliği aynı zamanda onları norm ve tutumlardan da ayırır.

Çocuklar değerleri küçük yaştan itibaren öncelikle ailelerinde olmak üzere medya, akranları, oyun grupları, bakıcıları, içinde bulundukları topluluk ve diğer kuruluşlardan öğrenirler (Halstead ve Taylor, 2000, s. 169). Her toplumun ideal insan tipi vardır ve gelecek kuşak olarak gördüğü çocukları bu doğrultuda yetiştirmeye gayret eder. Bu doğrultuda toplumun içinde bulunduğu kültürün de etkisiyle hedeflenen değerler, küçük yaştan itibaren eğitim kurumları olan okullar aracılığıyla çocuklara aktarılmaya çalışılır. Bir toplumda yaygın olan değer öncelikleri, kültürünün belki de en merkezi olan anahtar unsurdur ve bireylerin değer öncelikleri, davranışın tüm yönleriyle ilgili merkezi hedefleri temsil eder. Öte yandan değerler, değişen ekolojik ve sosyopolitik bağlamlardaki günlük deneyimlerden doğrudan etkilenir. Bu nedenle değerler, tarihsel ve sosyal değişimlere cevap olarak devam eden kültürel ve bireysel değişim sürecini incelemek için çok uygundur (Smith ve Schwartz, 1997, s.80).

Kişinin hangi değerlere sahip olması gerektiği veyahut hangi değerlerin çocuklara aktarılması gerektiği tartışmalara ve araştırmalara konu ola gelmiştir. Değerlerin doğası ve yapısı evrensel olsa da bireyler ve gruplar, değerlere atfettikleri göreceli önem bakımından büyük ölçüde farklılık gösterir. Yani bireyler ve gruplar farklı değer “önceliklerine” veya “hiyerarşilerine” sahiptir (Schwartz, 2012, s.3). Bu gibi durumlar farklı değer önceliklerini ve değer sınıflamalarını beraberinde getirmiştir. Kişilerin ve toplumların sahip olduğu ya da öncelik verdiği değerler değişebilmektedir.

UNESCO (2002, s. 28) tarafından insan haysiyetine bağlı temel ve birbiriyle ilişkili değerleri sekiz ana başlıkta şu şekilde belirlemiştir:

- Sağlık ve doğayla uyum (bütünsel sağlık, yaşama saygı, fiziksel uygunluk, çevreye özen gösterme)
- Doğruluk ve bilgelik (Eleştirel düşünme/bütüncül düşünme, bilgilenme, ilim/içgörü, geleceğe uyum sağlama, bilimsel hümanizm)
- Sevgi ve şefkat (Kendine değer/özgüven/kendini gerçekleştirme, dürüstlük/doğruluk, öz disiplin, empati/ilgi ve paylaşım)
- Yaratıcılık ve güzelliğin takdir edilmesi (Hayal gücü, sezgisel duyu, sanatsal ifade duyarlılığı)
- Barış ve adalet (insan haklarına saygı, sosyal sorumluluk, eşitlik hoşgörüsü, iş birliği, şiddetsizlik)
- İnsani gelişimin sürekliliği (Ekonomik adalet ve eşitlik, yaratıcılık/verimlilik, kaynakların yönetimi, iş etiği/endüstri, sadelik)
- Ulusal birlik ve küresel dayanışma (Vatan sevgisi, dayanışma, demokrasi, uluslararası anlayış, aktif ve sorumlu vatandaşlık, küresel barış, farklılıklar içinde beraberlik)
- Küresel maneviyat (Kutsal kaynağa inanç, dini hoşgörü, iç huzur, dayanışma ve birbirine bağlılık).

Belirlenen değerlerin çocuğa aktarılabilmesi için etkili bir değerler eğitiminin gerekliliği ortaya çıkar. Değerler eğitimi, antik çağda Konfüçyüs ve Aristoteles'e, ortaçağda Gazali, Thomas Aquinas ve Thomas More'a uzanır, modern eğitim teorilerinin olduğu yirminci yüzyılda John Dewey, Laurence Kohlberg ve Richard S. Peters'te anlam bulur (Lovat, 2011, s. 148). 21. yüzyıla gelindiğinde ise değerler eğitiminin toplum hayatında önemi daha da belirginleşmiş devletler bu konuya ayrı bir önem vermeye başlamıştır. Hemen her ülkenin örtük veya açık programlarda belirlediği aktarmayı amaçladığı ve okullarda öğretilmesini beklediği değerler vardır. Türkiye'de ise 2006 programları ile sistematik bir şekilde öğretim programlarında yer alan değerler; en son 2018 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından programların yenilenmesi ile yenilenen programlarda da yer bulmuştur. İlk ve ortaokulların öğretim programlarında değerler kök değerler başlığı altında ele alınmıştır. Öğretim programlarında yer alan kök değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik şeklinde belirlenmiştir. Türkçe Öğretimi programı özelinde değerler, ele alınacak olursa programda yer alan kök değerlere ek olarak erdemler temasında değerler geçmektedir. Erdemler temasında yer alan değerler ise şöyledir; ahlak, alçak gönüllülük, azim,

cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma (MEB, 2019).

Değerler eğitiminin amacı, çocuğun doğuştan getirdiği en iyi tarafı ortaya çıkarmak; kişiliğinin her yönüyle gelişmesini sağlamak; insani mükemmelliğe ulaşmasına yardımcı olmak; bireyi ve toplumu kötü düşünce ve davranışlardan korumak ve kurtarmak, bunun yanında iyi düşünce ve davranışlarla donatmak ve devamını sağlamaktır (Aydın, 2020, s. 2). Değerler eğitimi Bacanlı'ya göre (2004) doğrudan, dolaylı ve tesadüfi yapılabilir: Doğrudan değer eğitimi doğrudan değer veya değerlerin öğretilmesini amaçlayan etkinliklerden oluşur. Dolaylı değer eğitiminde ise, doğrudan değer eğitimi planlanmaz. Diğer çalışmalar esnasında değerlerin öğretilmesi amaçlanır. Bu eğitim uygulamasında doğrudan değer eğitimi amaçlayan uygulamalar bulunmaz. Diğer dersler ve etkinliklerin hedefleri arasında, duyuşsal hedeflerin yer alması gibi değer eğitim hedefleri yer alır. Tesadüfi değer eğitiminde ise, değerlerin öğretilmesi için doğrudan veya dolaylı bir etkinlik planlanmaz. Öğretmenlerin uygun ortam ve koşullarda değer eğitimi yapacağı varsayılır.

2.9 Çocuk edebiyatı eserleri ve değerler eğitimi

Değerler eğitiminin ve değer aktarımının doğrudan ve otoriter bir biçimle yapılamayacağı açıktır. Çocukların değerleri içselleştirmesi ve davranışlarına değerler çerçevesinde yön vermesi beklendiğinde onlara değer eğitimin çeşitli yöntem tekniklerle ve çeşitli materyallerle vermek gerekir. Bu noktada edebi metinler karşımıza çıkmaktadır. Öğrencileri nitelikli edebiyat eserleri ile buluşturmak, onların gerek zihinsel gerek duygusal gelişimlerini sağlamak ve onlara okuma alışkanlığı kazandırmak açısından büyük önem arz etmektedir (Özdemir ve İdi Tulumcu, 2017, s. 727). Bunun yanı sıra nitelikli eserlerle buluşan çocuk değerleri sezinleyerek öğrenir ve davranışlarına kendiliğinden yansıtabilir. Nitelikli çocuk ve gençlik edebiyatı ürünleri bir doğruyu, bir değeri, bir güzelliği, güzel bir sanat olan edebiyatla kavratarak, duyumsatarak çocukların/gençlerin duyarlılıklarının artmasına, yenilenmesine ve incelmesine katkıda bulunur (Aslan, 2018, s. 37). Maren ve Grisebach (1995)'e göre bir edebi metin çok çeşitli açılardan değerlendirilebilir; ahlaki değerler, milli değerler ve davranışlar, tarihe yardım edecek unsurlar, daha sonraki zamanların okuyucusu açısından ferdi psikolojik ve sosyal psikolojik değerler bunlara arasında gösterilmiştir. Çocuk edebiyatı ürünleri, bir yandan çocuğun dil becerilerini geliştirirken bir yandan çocukta, millî ve evrensel kültür

değerlerine ilişkin bir bilincin uyanmasını ve bir tutumun gelişmesini sağlar (Karatay, 2015, s. 941).

Kişilik gelişiminde bireyin edindiği birikimlerin etkili olması, çocukların karşılaştıkları yazınsal ürünlerin önemini göstermektedir. Çünkü çocukluk, kişilik oluşumundaki en önemli dönemdir (Yıldız, 2016, s. 437). Bu dönemde çocukları nitelikli ve onların karakter gelişiminde etkili olacak doğru eserlerle tanıştırmak önemlidir. İyi kitaplar çocuklar için çok şey yapabilir. Ellerinden gelenin en iyisini yaparak, ufkunu genişletirler ve çocuklara hayatın harika karmaşıklığı duygusu aşılarlar... Çocuklar için mevcut olan başka hiçbir eğlence, empatiye ve insan sevgisinin artmasına bu kadar yardımcı olamaz. Başka hiçbir zevk, bir çocuğun zihnine uygarlığın sembolleri, kalıpları, derinlikleri ve olasılıklarını bu kadar zengin bir şekilde veremez (Landsberg 1987'den aktaran Lesnik-Oberstein, 2005, s. 15). Sanatçının izlenim, düş gücü, gözlem ve duyarlılıklarıyla örülü edebiyat yapıtları duygusal yoğunluklu, düşünsel içerikli anlatımları yoluyla bize eksiklerimizi, çelişkilerimizi, yanlışlarımızı, yanılgılarımızı, ön yargı ve kalıp yargılarımızı yansıtır. Tüm boyutlarıyla insanı tanımamıza ve yaşamı anlamamıza yardımcı olur. Kendi bireysel yaşamımızın ve sorunlarımızın dışına çıkarıp başkalarının acılarına, sorunlarına, sevinçlerine, umutlarına, duygularına, düşlerine düşüncelerine, uğradıkları haksızlıklara ortak eder (Aslan, 2019, s. 24).

Bir hikayenin, romanın yazılış amacı yalnız eğitcilik öğreticilik değildir. İyi bir metin aynı zamanda edebi ve estetik bir bütünlük içerisinde çeşitli kültür ve değer yargılarını da içermelidir (Küçük, 2006, s. 305). Çocuk edebiyatı eserlerinin taşıması gereken belli başlı özellikler vardır. Nasıl ki bir edebiyat eserini yetişkin olarak 'öğrenme' amacıyla değil estetik ve edebi zevk gibi amaçlarla okuyorsak çocuklar için de okuyacakları eserlerde aynı beklenti söz konusudur. Edebiyatın olduğu gibi çocuk edebiyatının da amacı herhangi bir şey öğretmek değil; hissettirmek, farkındalık oluşturmaktır. Bildirme değil, sezdirmedir. Bu çerçevede değerleri sezdirme, onların farkına vardırma edebi metinde örtük iletilerle gerçekleştiriliyorsa bu tavır onaylanabilir (Şimşek, 2020, s. 116). Dolayısıyla belirli bir şeyi doğrudan öğretmek eğitim-öğretim içerikli ders kitaplarında ve kurmaca dışı, bilgilendirici metinlerde kabul edilebilir ve beklenen bir durum olsa da edebi metinlerden böyle bir beklenti söz konusu olamaz. Çocuk edebiyatı metinlerinin de öğreticilikten ve otoriter bakış açısından uzak olması beklenir. Edebiyat ve çocuk edebiyatında değer, didaktik bir söylem dışında bir öz, temanın yansımaları, konu ve tiplerin

duygu ve düşüncelerinde bir değerin sezdirilmesi olarak yer alır, ya da almalıdır (Şirin, 2020, s. 90).

Çocuk okurlar, telif çocuk edebiyatı ürünlerinin yanı sıra çeviri çocuk edebiyatı eserlerini de okumaktadırlar. Türkiye’de çeviri eserlerin telif eserler arasında neredeyse yüzde elli gibi bir oranda yer alması nedeniyle sıklıkla çeviri eserlerle karşılaştıklarından da söz edilebilir. Bu bağlamda çeviri eserlerin öne çıkardığı değerlerin de çocuklara aktarılacağı bir gerçektir. Bu bağlamda çocuk edebiyatında eserler çevrilirken belirli hususlara dikkat edilmektedir. Çocuk kitaplarının değerleri ve fikirleri kültürel açıdan büyük önem taşır çünkü çocuk kitapları çocuklar tarafından ve çocuklar için okunur ve bu tür değerler ve fikirler genellikle gelecek nesillere aktarılır. Irkçı veya cinsiyetçi unsurlara, küfürlere ve diğer tabulara yönelik kültürel manipülasyon ve somut müdahaleler bu bağlamda yorumlanmalıdır. Belirli bir toplum, çocukların “kötü” kelimeler kullanmasının veya kızların bikini üstü olmadan yıkanmasının uygunsuz olduğunu düşünüyorsa, bu tür eylemler çocuklara sağlanan okuma materyalinde kutlanamaz (Alvstad, 2010, s. 26). Yarının büyükleri çocuklarımızın ve gençlerimizin küreselleşen bir dünyada, sağlıklı bir şekilde toplumsal değerlere yabancılaşmadan kendi içinde bütünleşmiş çağdaş bir toplumda, kimlik ve kişiliklerini korumaları kültürel değerlerine sahip çıkmalarına ve onlara sadık kalmalarına bağlıdır. Aksi durumda ulusal değerlerle beslenmeyen bir toplum ister istemez kendine yabancılaşacaktır (Binyazar, 2004, s. 54). Bununla beraber çocuk nitelikli yazılmış telif ve çeviri eserler doğru oranda karşılaştığında hem kendi değerlerine yabancılaşma gibi bir durum olmayacak hem de çeviri eserler tarafından aktarılan evrensel değerleri kazanma bunun yanı sıra başka toplumların değerlerini tanıma imkanı bulacaktır. Çocuğun toplumsallaşmasına yardımcı olmak için onun öteki kültürlerden insanları ve onların yaşam biçimlerini, kültürel değerlerini anlatan yabancı çocuk yazını ürünlerinden de beslenmesini sağlamak gerekir. Böylece çocuk, öteki toplumlara özgü değerleri ve kültürel öğeleri de görmüş olacak ve daha geniş anlamda toplumsallaşacaktır.

2.10 İlgili araştırmalar

Neydim (1995), tarafından yapılan “Türkiye’de Çeviri Çocuk Edebiyatında Tarihsel Süreç İçerisinde Çizilen Çocuk Figürlerine Toplumsal Bakış Açısından Yüklenen İşlevler” başlıklı yüksek lisans tezinde çocuk kitaplarındaki figürlerin tarihsel süreç içerisinde göstermiş olduğu değişim o dönemde etkili olan dünya görüşü göz önünde bulundurularak ele alınmış ve yorumlanmıştır.

Neydim (2000), tarafından yapılan “80 Sonrası Paradigma Değişimi Açısından Çeviri Çocuk Edebiyatı” başlıklı araştırmada Türkiye’nin 1980 yılı ile 2000 yılı arasında geçirmiş olduğu toplumsal alandaki değişiklikler göz önünde bulundurularak çeviri çocuk edebiyatı eserleri ele alınmış ve yorumlanmıştır.

Bakkalbaşı (2009), “Johanna Spyri’nin “Heidi” Adlı Eserinden Yola Çıkarak Yayınevlerinin Çeviri Çocuk Edebiyatı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi” isimli çalışmada beş farklı yayınevi tarafından çevrilen “Heidi” eserini bu farklı çevirileri incelenmiş ve yayınevlerinin çeviri üzerindeki etkisini araştırmıştır.

Levent (2010), tarafından yapılan “Çocuk Edebiyatı Çevirilerinde Karşılaşılan Sorunlar” adlı çalışmada çocuk edebiyatında çevrilen eserler çeviri kuramları çerçevesinde ele alınmıştır. Yapılan bu çalışmada Road Dahl’ın eseri ve iki farklı çevirisi Gideon Toury’nin erek odaklı çeviri kuramının özellikleri göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

Şahbaz (2016), tarafından yapılan araştırmada “Çeviri Çocuk Edebiyatı Ürünlerindeki Kültürel Ögeler” konu olarak ele alınmıştır. Araştırma kapsamında çeviri çocuk edebiyatı etrafıca ele alınmış, çeviri çocuk edebiyatı ile kültür arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmada on iki çeviri eser incelenmiş ve bu eserlerde yer alan kültürel ögelerin neler olduğuna değinilmiştir.

Biros (2019), tarafından yapılan “Çeviri Çocuk Kitaplarındaki Değerler Eğitimi Üzerine” başlıklı çalışmada, 6-10 yaş aralığına hitap eden çocuk kitapları arasından 17 ülkeye ait çeviri eserler belirlenmiş ve bu eserler Schwartz Değerler Listesi kullanılarak incelenmiştir. Eserlerde; güç, başarı, hazcılık, uyarılma, öz denetim, evrenselcilik, yardımseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik başlıkları altında değerler tespit edilmiştir.

Hastürkoğlu (2020) tarafından “Çocuk edebiyatında kültürü çevirmek: Letters From Father Christmas’ın Türkçe çevirisi üzerine bir çalışma” isimli çalışmada Tolkien’in Letters From Father Christmas kitabının Türkçe çevirisinde yer alan kültürel ifadeler incelenmiştir. Çevirideki kültürel farklılıklardan yola çıkılarak çevirmenin, çeviri üzerindeki rolü tartışılmıştır.

Çetinkaya ve Durmaz (2020) tarafından yapılan “Çeviri Resimli Çocuk Kitaplarının Kültür Aktarımı Açısından İncelenmesi Stili” başlıklı çalışmada okul öncesi ve ilkökul dönemine hitap eden 50 resimli çocuk kitabı kültürel ögeler bakımından incelenmiş; eserlerde beklenin aksine evrensel değerlere yönelik bulgulara rastlanmazken yabancı kültüre ait

bulgulara sıklıkla rastlanılmış ve kendi kültürel öğelerimize yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Çeviri çocuk edebiyatı alanında yapılan araştırmalar incelendiğinde bu alanda ülkemizde yeterli sayıda çalışmanın olmadığı ilk dikkat çeken unsurdur. Yapılan çalışmalarda ele alınan konular değerlendirildiğinde, çeviri eserlerdeki kültürel öğeler, çeviride karşılaşılan sorunlar, yayınevlerinin çeviriler üzerindeki etkisi ve dönemlere göre çeviri çocuk edebiyatı üzerinde durulduğu görülmektedir. Çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin aktardığı değerlerle ilgili yalnız bir çalışmaya rastlanılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1 Araştırmanın modeli

Edebiyat biliminde metodoloji öncelikle metnin doğru kavranılması, doğru açıklanması, doğru yorumlanması, benzerleri ile ilgili değerlendirmelerin karşılaştırmalı olarak yapılabilmesi ve nihayet tarih içindeki yerine doğru oturtulabilmesi için denenen yollar demektir. En basitinden en karmaşığına kadar her metin, yaratıldığı şartları da dikkate alarak hangi ihtiyaçları karşıladığını da gözden uzak tutmayarak yorumlanabilir ve değerlendirilebilir (Tural, 1995).

Nitel araştırmada amaç genelleme değil, bütüncül bir resim elde etmektir. Nitel araştırma çalışılan konuyu derinlemesine ve tüm olası ayrıntıları ile incelemeyi amaç edinmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 136). Bu bağlamda bu araştırmanın doğasına en uygun olan nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Doküman inceleme, belgesel tarama olarak belirtilen, geçmişteki olguların izlerini taşıyan resim, film vb. yapıtları, olgularla ilgili olarak yayınlanmış kitap, dergi vb. birtakım yazılı materyalleri analiz etmek için kullanılan nitel araştırma yöntemidir (Karasar, 2008, s. 183).

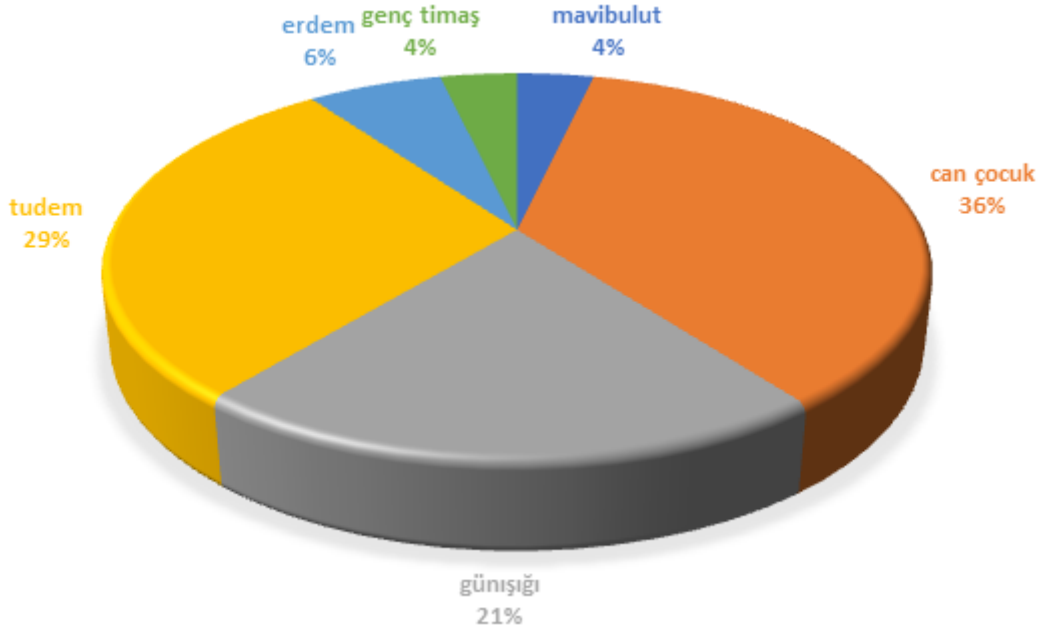
3.2 Örneklem seçiminde etkili olan faktörler

Yapılan bu çalışmada çocuk kitaplarına özel yayınevi bulunan ve bu alanda baskı yapan yaklaşık olarak yüz yayınevi arasından altı yayınevi seçilmiş ve bu yayınevlerinin çeviri kitapları farklı değişkenler göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Çok sayıda yayınevi arasından bu yayınevlerinin seçiminde etkili olan faktörler ise seçilen yayınevlerinin diğerlerine oranla daha büyük bir yayınevi olması, çocuk edebiyatı alanında tanınan ve bilinen yayınevleri olması, çok sayıda çocuk kitabı baskısına sahip olmasıdır. Bunun yanı sıra araştırmanın kapsayıcılığını sağlamak adına farklı vizyon ve yayın politikalarına sahip yayınevleri arasından seçim yapılmaya çalışılmıştır. Bu yayınevlerinin isimleri şöyledir:

- Mavibulut Yayıncılık
- Can Çocuk
- Günışığı Kitaplığı
- Tudem Yayınları

- Erdem Yayıncılık
- Genç Timaş

Seçilen bu yayınevleri tarafından basılan çeviri kitaplar Mavibulut 33, Can Çocuk 330, Günışığı 195, Tudem 266, Erdem 58 ve Genç Timaş 33 olmak üzere toplamda 915 kitaptan oluşmaktadır (Yayınevlerinin sitesinden 18.12.2019 tarihinde erişilmiştir.)

Şekil 5. Çeviri çocuk kitaplarının yayınevlerine göre dağılımı

Seçilen bu yayınevleri hakkındaki bilgiler yayınevlerinin kendi sitelerinin alınan bilgiler doğrultusunda şöyledir:

3.2.1 Mavibulut Yayıncılık

“Mavibulut Yayınları, çocuk yazarı Fatih Erdoğan tarafından 1980 yılında çocuklara nitelikli yayınlar sunma amacıyla kuruldu ve böylece Türkiye’de sadece çocuk kitapları yayımlamak üzere kurulan ilk yayınevi oldu.

Mavibulut'un amacı; kitap okuma alışkanlığının çocuklukta kazanılacağı bilinciyle ve bir çocukla kitap okumayı sevmek arasındaki en önemli engelin kötü sunulmuş edebiyat olduğunun farkındalığıyla çocuklara iyi kitaplar sunmaktır” (URL 7).

3.2.2. Can Çocuk

“Erdal Öz’ün 1981 yılında otuz kitapla yola çıkarak kurduğu Can Çocuk Yayınları, Türk edebiyatının önemli yazarlarını bünyesinde toplayıp dünya çocuk edebiyatının nitelikli yapıtlarını Türkçeye kazandırarak, Türkiye’de çocuk

edebiyatının gelişimine öncülük etti. Bugüne kadar çocukların okumaktan hiç vazgeçmemesi ümidiyle yerli ve yabancı altı yüzü aşkın kitap yayımladı.

Kitap okumaya merak uyandırmayı amaçlayan birbirinden renkli etkinlikler ve yazar buluşmalarıyla okurlar edebiyat evreninde eğlenceli yolculuklara davet ederek, çocukların hem yazarlarla metnin ötesinde bağ kurmasını, hem de edebiyatın, hayatlarının her alanında beslenebilecekleri değerli bir kaynak olduğunu deneyimleyerek keşfetmelerini amaçlıyor” (URL 8).

3.2.3 Günışığı Kitaplığı

“Çocuk ve gençlik edebiyatımıza yepyeni bir yol çizen yayınevi Günışığı Kitaplığı, Eylül 1996’da, çocuklar ve gençler için nitelikli edebiyat örneklerini yayımlama hayaliyle yola çıktı. Çağdaş Türk ve dünya edebiyatından çocuklar ve gençler için kaleme alınmış kitaplar yayımlayan yayınevi, her yıl bu başlıklara yenilerini ekliyor ve kataloğundaki tüm başlıkları, tekrar baskılarını yaparak okurlarına kesintisiz olarak sunuyor.

24 yıldır, her yaşın kitap seçme ve okuma özgürlüğünü savunan, edebiyatın insan yaşamındaki sihirli etkisini ve bu etkinin toplumsal barışa, huzura yansımaları önemseyen; sansür ve otosansürle mücadele eden Günışığı Kitaplığı, çocukluğun, gençliğin başta edildığı, umut dolu, özgür bir ülke hayaliyle barış, adalet, eşitlik, hoşgörü ve sevgi için çalışmayı sürdürüyor” (URL 9).

3.2.4 Tudem Yayın Grubu

“Tudem Yayın Grubu olarak yedi ayrı markamızla tam 35 yıldır eğitim ve kültür yayıncılığı alanında faaliyet gösteriyoruz. Hayallerimizdeki dünyaya ancak iyi eğitim ve iyi edebiyat ile ulaşabileceğimize; yayınladığımız her kitabın bu dünyayı inşa eden tuğlalardan biri olduğuna inanıyoruz. Yayıncılık sektörünün taşıdığı sorumluluğun bilinciyle, hem eğitim hem de kültür kitaplarında nitelikli içeriğin estetik bir tasarımla sunulmasını önemseyen, okurunu üretim sürecinin merkezine koyan bir anlayışla çalışıyoruz.

Tudem Yayın Grubu altındaki dört ayrı kültür markamız ile farklı türleri okurlar ile buluşturuyoruz. 7 yaş altı çocuklara hitap eden Uçanbalık, 7-15 yaşa yönelik Tudem Edebiyat, hikâyeyle çizgiyi buluşturan Desen ve çağdaş dünya edebiyatının en yaratıcı ve özgün eserleri ile toplumdaki değişimleri anlamlandırmaya yardımcı olan kurmaca dışı yapıtları yayımlayan Delidolu, öyküden romana, denemelerden çizgi romana kadar geniş bir yelpazedeki kitapları okurlara sunuyor” (URL 10).

3.2.5 Erdem Yayıncılık

“Çocukların okuma alışkanlığı kazanmasında ilgilerini çeken, zevklerine hitap eden, estetik gelişimlerini destekleyen, hayal dünyalarını genişleten kitapların önemli olduğunu biliyoruz.

Erdem Yayın Grubu olarak amacımız, doğru Türkçeyle, yaşa uygun cümlelerle, sağlam kurgularla, güzel illüstrasyonlarla, özenli tasarımlarla, zengin hayal gücüyle oluşturulmuş kitaplarla çocuklarımızı buluşturmaktır. 37 yıllık birikim ve tecrübeyle ortaya çıkan kataloğumuzdaki kitaplarımız sadece çocukların edebiyat zevkinin başlangıcını oluşturmakla kalmayıp başta değerler eğitimi olmak üzere eğitimin tüm süreçlerini destekleyecek başlıkları içermektedir” (URL 11).

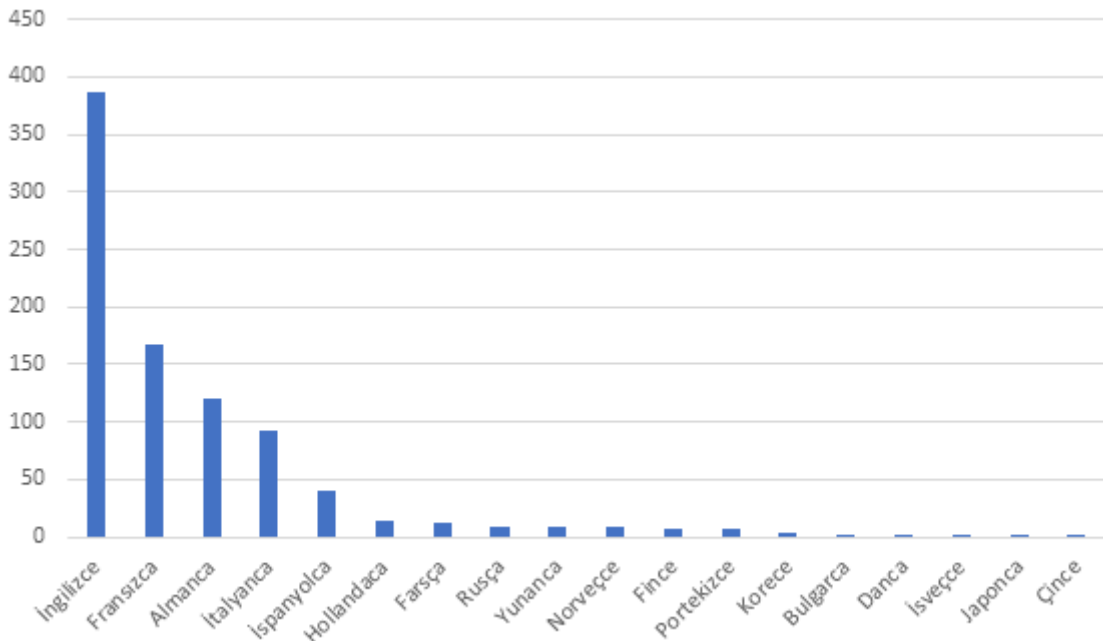
3.2.6 Genç Timaş

“Gençlere kitap okuma keyfini yaşatmayı hedefleyen Genç Timaş, özenle seçtiği eserleri yirmi yıldır okurlarıyla buluşturuyor. Yerli ve yabancı eserleriyle farklı kültürlerle, farklı renklere ve seslere kucak açıyor.

İlk gençlik ve gençlik kitaplarında popüler çizgide tutunma çabası içine girmeden, okura edebi tat barındıran eserleri sunma isteğimiz ilk günden beri devam etmekte. Seçtiğimiz eserlerde ‘İyi insan olmaya hizmet edecek mi?’ sorusunu temelde tutuyoruz. Ayrıca genç okurlara, yaşama farklı gözlerle bakarak başkalarının hayatlarını okuyarak deneyimleme imkânı sunmaya çalışıyoruz. Kitapların hayal gücümüzün sınırlarını aşmaya ve adım atmaya destek olduğunu düşünüyoruz. Ve umuyoruz ki önyargıların kırıldığı, birlik içinde yaşanan ve korunan bir dünyaya huzurla adım atmamızda kitaplar bize yol gösterici olacak” (URL 12).

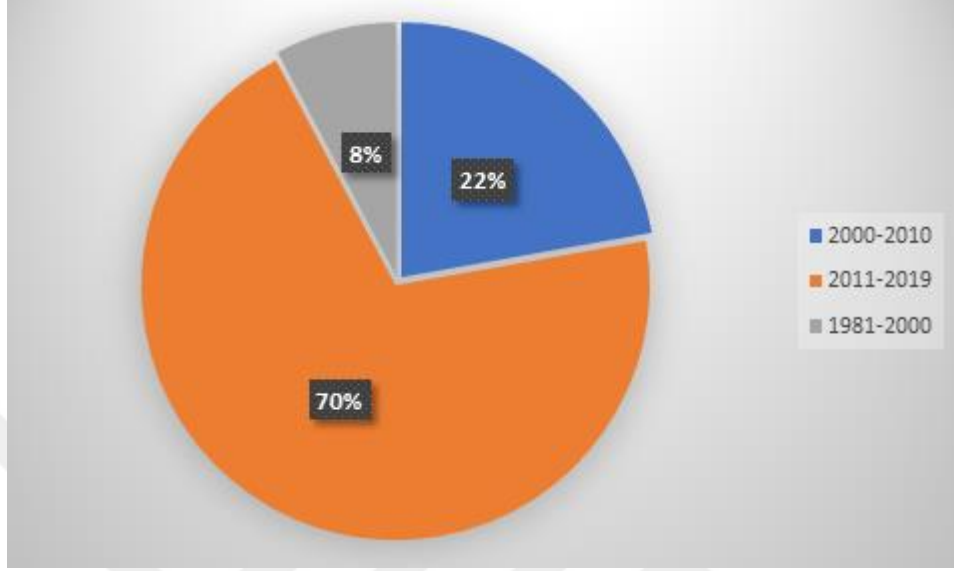
3.2.7 Seçilen yayınevlerinin çeviri kitapları hakkında genel bilgiler

Araştırmaya konu olan 6 farklı yayınevinin yaptığı çeviriler incelendiğinde 425 farklı yazar tarafından 915 farklı kitabın çevrildiği görülmektedir. 18 farklı dilden çeviri yapılmıştır. Çeviri yapılan bu diller Almanca, Bulgarca, Çince, Danca, Farsça, Fince, Fransızca, Hollandaca, İngilizce, İspanyolca, İsveççe, İtalyanca, Japonca, Korece, Norveççe, Portekizce, Rusça ve Yunancadır.

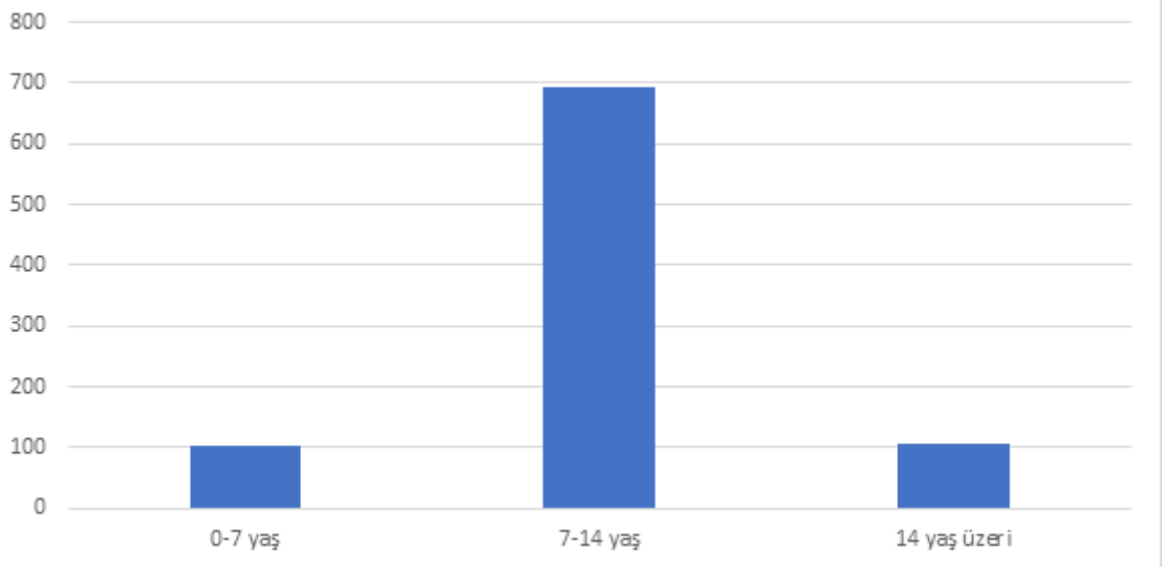
Şekil 6. Seçilen yayınevlerinde basılan çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin orijinal dillerine göre dağılımı

Şekil 6 incelendiğinde İngilizce, Fransızca, Almanca ve İtalyanca dillerinden yapılan çevirilerin çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir.

Şekil 7. Seçilen yayınevlerinde çevrilen çocuk edebiyatı eserlerinin belirli dönemlere göre sayıları

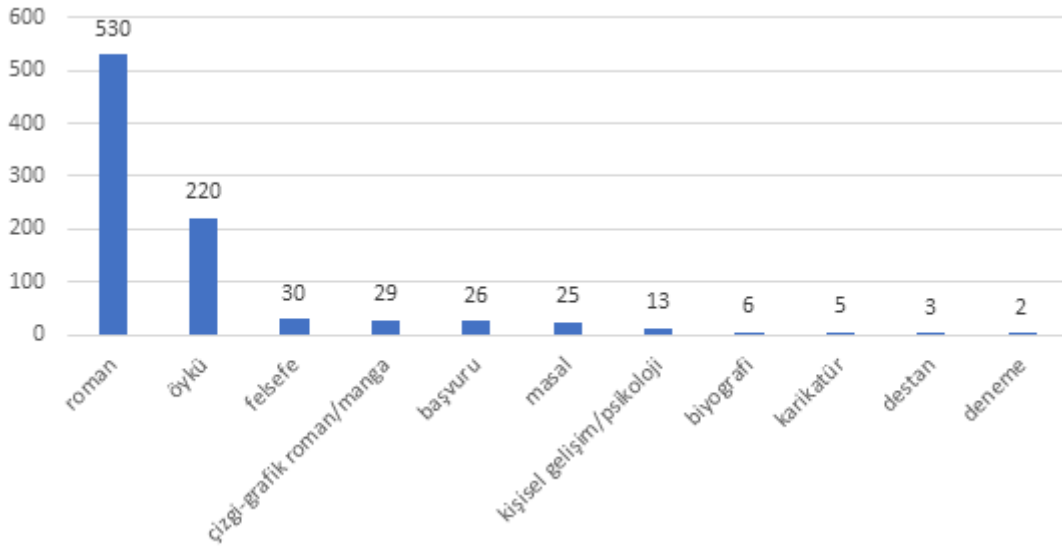
Şekil 7 incelendiğinde yayınevlerinin 1981 yılından itibaren çeviri eserler yayımladıkları ancak 1981-2000 yılları arasında yayımlanan çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin sayısının son yirmi yıl göz önünde bulundurulduğunda oldukça sınırlı olduğunu görmekteyiz. Çeviri çocuk edebiyatı eserleri sayısındaki asıl büyük artış ise 2010-2020 yılları arasında olmuştur.

Şekil 8. Seçilen yayınevlerinde basılan çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin yaş aralığına göre dağılımı

Çevrilen kitapların yaş aralıkları incelendiğinde ele alınan yayınevleri tarafından yapılan çevirilerin büyük çoğunluğunun ilköğretim birinci ve ikinci kademeye hitap eden yaş aralığı olan 7-14 yaş aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Okul öncesi dönem ve ilk gençlik dönemine yönelik çeviri eserler de mevcuttur. Ancak bu eserlerin sayısı ilköğretim döneminin gerisinde kalmaktadır.

Yayınevleri tarafından çocuklara yönelik geniş bir yelpazede çeviriler yapılmıştır. Bu çeviriler arasında sadece edebi metin türleri bulunmayıp, başvuru kitapları, psikoloji ve felsefe gibi alanlardan kurmaca dışı kitap çevirilerine de yer verilmiştir. Çevirisi yapılan kitapların türleri anlatı, başvuru, bilimkurgu, biyografi, çizgi roman, deneme, destan, felsefe, grafik roman, karikatür, kaynak kitap, kişisel gelişim, manga, masal, öykü, popüler bilim, psikoloji, resimli kitap, roman ve sessiz kitap olarak açıklanabilir.

Şekil 9. Seçilen yayınevlerinde çevrilen çocuk edebiyatı eserlerinin türlere göre sayıları

Şekil 9 incelendiğinde çevrilen kitap türleri arasında roman ve öyküye ağırlık verildiği görülmektedir. Masal, çizgi roman, başvuru, felsefe alanlarında da yine çeviriler ağırlık kazanmıştır.

3.3 Örneklem

Araştırmada nitel araştırmada kullanılan örneklem türlerinden olan amaçlı örneklem kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, örneklemin kim veya ne olabileceği, örneklem seçme yönteminin ne olacağı ve örneklem için kaç kişiye veya mekana ihtiyaç duyulacağı hakkında karar vermek gereklidir (Creswell, 2015).

Amaçlı örnekleminin de çeşitli türleri bulunmaktadır. Bu çalışmanın içeriğine uygun olması nedeniyle amaçlı örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme seçilmiştir. Ölçüt örnekleme yöntemindeki temel anlayışı, Yıldırım ve Şimşek (2013), önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılması olarak ifade etmiş ve burada sözü edilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesinin kullanılabileceğini belirtmişlerdir. Yapılan bu çalışmada da araştırmanın amaç ve alt amaçlarına uygun olarak araştırmacı tarafından birtakım ölçütler belirlenmiştir. Bu ölçütler şöyledir:

- Kitapların Türkiye'deki çeviri baskılarının 2000 yılından sonra yapılması,
- Baskı sayısının fazla olması,
- Edebi metin türlerinden olması (öykü, roman, masal vb.)

- 7-14 yaş aralığındaki okuyucu kitlesine hitap etmesi

Bu ölçütler dikkate alınarak seçilen kitapların listesi şöyledir:

3.3.1 Mavibulut Yayıncılık

Mavibulut Yayıncılık tarafından çeviri eserler basılmaya 2011 yılından itibaren başlanmıştır. 2018 yılı verilerine göre toplamda 33 çeviri eser bulunmaktadır. Bunların arasından seçilen eserler şöyledir:

Tablo 4

Mavibulut Yayıncılık'tan Seçilen Eserlerin Künye Bilgileri

Yazar	Kitap Adı	Çevirmen	Orijinal Dil	Yıl	Baskı Sayısı	Yaş Aralığı	Türü	s.s
Michael Rosen	Konuşan Köpek	Acar Erdoğan	İngilizce	2016	3.baskı	8+	Öykü	76
Pamela Butchart	Yoksa Okul Müdürü Bir Vampir mi?	Acar Erdoğan	İngilizce	2018	4.baskı	8+	Roman	248

3.3.2 Can Çocuk

Can Çocuk yayınları tarafından 1981 yılından itibaren çeviri eserler basılmaktadır. Yayınevi bu minvalde geniş bir yelpazeye sahiptir. Bünyesinde 330 çeviri eser yer almaktadır. Bunların arasından seçilen eserler şöyledir:

Tablo 5

Can Çocuk Yayınları'ndan Seçilen Eserler Künye Bilgileri

Yazar	Kitap Adı	Çevirmen	Orijinal Dil	Yıl	Baskı Sayısı	Yaş Aralığı	Türü	s.s
Claude Roy	Uçan Ev	Eray Canberk	Fransızca	2010-2018	13.baskı	9-11 yaş	Roman	88

Carl Ewald	Tabiat Ana Anlatıyor	Ayşe Sarısayın	Almanca	2004-2017	13.baskı	10-13 yaş	Öykü	232
Gianni Rodari	Gökyüzünden Gelen Pasta	Eren Cendey	İtalyanca	2010-2020	16.baskı	8+	Roman	95
Jaap Ter Haar	Oleg Ya Da Kuşatma Altındaki Şehir	Ersel Kayaoğlu	Hollandaca	2008-2018	10.baskı	10-12 yaş	Roman	144
Susanno Tamaro	Kitaplardan Korkan Çocuk	Eren Cendey	İtalyanca	2000--2020	53.baskı	7-9 yaş	Öykü	41
Maurice Druon	Yeşil Parmaklı Tistu	Esra Özdoğan	Fransızca	2000-2018	20.baskı	9+	Roman	144

3.3.3 Günişığı Kitaplığı

Günişığı Kitaplığı tarafından 1998 yılından itibaren çeviri eserler basılmaktadır. Yayınevi bünyesinde toplamda 195 kitap bulundurmaktadır. Bu eserlerin arasından seçilenler şöyledir:

Tablo 6

Günişığı Kitaplığı'ndan Seçilen Eserlerin Künye Bilgileri

Yazar	Kitap Adı	Çevirmen	Orijinal Dil	Yıl	Baskı Sayısı	Yaş Aralığı	Türü	s.s
Alexander McCall Smith	Abur Cubur Peşinde Dizisi-Balonlu Sakız Ağacı	Nazlı Tancı	İngilizce	2009-2018	18.baskı	7-10 yaş	Öykü	92
Andrew Clements	Bunun Adı Findel	Mine Kazmaoğlu	İngilizce	2007-2018	44.baskı	9-13 yaş	Roman	112
Angela Nanetti	100 Şatolu Çocuk	Nilüfer Uğur	İtalyanca	2018-2018	2.baskı	8-12 yaş	Roman	144

Dalay								
David Almond	Dünya Büyülü Bir Yer	Mine Kazmaoğlu	İngilizce	2001-2018	26.baskı	12+	Roman	256
Vladimir Tumanov	Kraliçeyi Kurtarmak	Mine Kazmaoğlu	İngilizce	2004-2019	139.baskı	9-13 yaş	Roman	160

3.3.4 Tudem Yayınları

Tudem Yayınları 2005 yılından itibaren çeviri eserler yayınlamaktadır. Yayınevi bünyesinde toplamda 265 kitap bulundurmaktadır. Bu eserlerin arasından seçilenler şöyledir:

Tablo 7

Tudem Yayınları'ndan Seçilen Eserlerin Künye Bilgileri

Yazar	Kitap Adı	Çevirmen	Orijinal Dil	Yıl	Baskı Sayısı	Yaş Aralığı	Türü	s.s
John Boyne	Çizgili Pijamalı Çocuk	Tülin - Tayfun Törüner	İngilizce	2007-2016	26.baskı	10+	Roman	224
Judith Kerr	Hitler Oyuncağı mı Çaldı	Berfu Durukan	İngilizce	2013-2017	6.baskı	10+	Roman	312
Mal Peet	File Bekçisi	Arif Cem Ünver	İngilizce	2016	5.baskı	11+	Roman	232
Michael Morpurgo	Savaş Atı	Arif Cem Ünver	İngilizce	2010-2016	14.baskı	10-14 yaş	Roman	184
Neil Gaiman	Babam Süt Peşinde	Niran Elçi	İngilizce	2015-2017	4.baskı	7-11 yaş	Roman	128
Patrick Modiano	Babam ve Ben	Sibil Çekmen	Fransızca	2014-2017	7.baskı	8-11 yaş	Öykü	112

3.3.5 Erdem Yayınları

Erdem Yayınları 2013 yılından itibaren çeviri eserler yayınlamaya başlamıştır, yayınladığı çevirilerin çoğunluğunu klasik eserler oluşturmaktadır. Yayınevi bünyesinde toplamda 58 kitap bulundurmaktadır. Bu eserlerin arasından seçilenler şöyledir:

Tablo 8

Erdem Yayınları'ndan Seçilen Eserlerin Künye Bilgileri

Yazar	Kitap Adı	Çevirmen	Orijinal Dil	Yıl	Baskı Sayısı	Yaş Aralığı	Türü	s.s
Roland Godel	Takıma Alınmayan Çocuk	Egemen Demircioğlu	Fransızca	2015	5.baskı	8-9 yaş	Öykü	48
Stephane Daniel	Zamanda Kırılma	Egemen Demircioğlu	Fransızca	2015	2.baskı	9+	Roman	64

3.3.6 Genç Timaş Yayınları

Genç Timaş Yayınları 2010 yılından itibaren çeviri eserler yayınlamaktadır. Yayınevi bünyesinde toplamda 33 kitap bulundurmaktadır. Bu eserlerin arasından seçilenler şöyledir:

Tablo 9

Genç Timaş Yayınları'ndan Seçilen Eserlerin Künye Bilgileri

Yazar	Kitap Adı	Çevirmen	Orijinal Dil	Yıl	Baskı Sayısı	Yaş Aralığı	Türü	s.s
Paola Peretti	Kiraz Ağacı İle Aramızdaki	Esmâ Fethiye	İtalyanca	2018	9.baskı	10+	Roman	208

Mesafe		Güçlü						
Sally Nicholls	Kendine Ait Bir Ada	Alim Kurtuluş	İngilizce	2017	5.baskı	12+	Roman	176
Sharon M. Draper	İçimdeki Müzik	Zeynep Kürük	İngilizce	2016- 2019	44.baskı	12+	Roman	256

3.4 Verilerin analizi

Bu araştırmada doküman kayıtlarının değerlendirilmesinde nitel veri çözümleme yöntemlerinden içerik analizinin kullanılması öngörülmektedir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 259). İçerik analizi yapılırken kod ve kategoriler kullanılır. Veriler çeşitli şekillerde kodlanabilmektedir. Bu çalışmada verilerin kodlamasında açık kodlama kullanılmıştır. Açık kodlamada veri ayrı parçalara ayrılmıştır. Verilen kod bir etikettir. Kod geçicidir ve değişebilir (Robson, 2015, s. 604).

Araştırmaya konu olan, seçilen 24 çeviri çocuk edebiyatı eserinde yer alan kodlar belirlenirken genel ve güncel değer tanımlarını karşılayan ifadeler dikkate alınmıştır. Değer ifadeleri, eserlerin kurgusu içinde yer alan olay ve durumların bağlamından hareketle anlamsal bütünlüğü sağlayacak şekilde alıntılanmıştır. Bağlamın asgari anlamsal bütünlüğünü sağlayacak cümle, cümleler, paragraf veya paragraflar ilgili kodun açıklamasında kullanılmıştır. Alıntılanan bölümlerde yer alan değer ifadelerinin esas alınan eserin kurgusu ile bağlantısı özet ve açıklamalarla desteklenmiştir.

3.5 Verilerin Geçerliliği ve Güvenilirliği

Çocuk edebiyatı ve değerler eğitimi bağlamında incelenen lisansüstü tezlerin önemli bir kısmının incelenen kaynak eseri doğrudan esas alıp değer ve değer kategorilerini incelenen eserden çıkardığı görülmektedir. Araştırmacının buradaki tutumu değerlerin varlığı-yokluğundan ziyade kaç farklı değer veya değer kategorisi oluşturduğudur (İdi Tulumcu, Özdemir ve Tulumcu, 2021, s. 260). Bu araştırmada belli bir ölçme aracı, değer ve değer kategori listesi kullanılmamıştır. Araştırmacı tarafından açık kodlama yapılarak tespit edilen değerler, çocuk edebiyatı ve değerler eğitimi alanında akademik çalışmaları olan 3

farklı uzman tarafından incelenmiş, tespit edildiği düşünölen değör ifadeleri değör olup olmaması ve hangi değör sınıfına ait olduğu ile ilgili değörlendirmeler yapılmıştır. Değör olmadığı veya herhangi bir değör sınıfına dâhili olmayan kısımlar çıkarılmıştır. Değör listelerinin esas alınmamasının sebebi farklı dillerden, farklı költürlerden ve güncel ilgi odağı olan geniş yelpazede seçilen 24 çeviri çocuk edebiyatı eserinin en tutarlı ve kapsamlı biçimde verilerini ortaya koyma çabası oluşturmaktadır. Herhangi bir değör listesi, öğretim programı ve akademik araştırmalardan üretilmiş bir değörlendirme aracı esas alınmamış, değör ifadesinin geçerli herhangi bir kaynakta yer alması yeterli görölmüştür. Değör olarak tanımlama noktasında çelişkiye düşölebileceğı durumlar için bulgularda listelenen ve tespiti yapılan değörlerin hangi değör sınıflama araçları içerisinde yer aldığı açıklanmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Çeviri Çocuk Edebiyatı eserlerinde yer alan değerleri tespit etmeyi amaçlayan çalışmanın bu bölümünde bulgular kısmının anlaşılır olması adına öncelikle incelenen eserlerin özetlerine yer verilmiştir.

4.1 İncelenen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin özetleri

4.1.1 Can Çocuk Yayınları'ndan seçilen eserlerin özetleri

4.1.1.1 Gökyüzünden Gelen Pasta

Yazar: Gianni Rodari

Çevrildiği Dil: İtalyanca

Çevirmen: Eren Cendey

İlk Baskı Yılı: 2010

Baskı sayısı: 16.Baskı

Sayfa Sayısı: 95

İtalya'nın Trullo kentinin sakinleri bir sabah uyandıklarında gökyüzünde farklı bir cisim görürler ve herkes bunun uzaylılar olduğunu düşündüğü için şehre bir korku hakim olur ve evden çıkmaları polisler tarafından yasaklanır. Babaları polis olan, anneleri de o sabah evde olmayan Paola ve Rita isimli iki kardeş de bu cismi merak edip balkondan izlemeye koyulur ve balkonlarına cisimden bir parça düşer. Düşen cismi inceleyen iki kardeş kokusunun güzel olması nedeniyle tadına bakmaya karar verir ve bunun çikolata olduğunu anlarlar. Gökyüzünden yere inen cisim bir tepede durur ve itfaiyeciler tarafından cismin yanına yaklaşmak yasaklanır. Paola ve Rita bilinmeyen bu cismin ne olabileceği üzerine tartışmaya koyulur; Paola bunun uzaylılara ait olduğunda ısrarcı olurken Rita kesinlikle bir pasta olduğunu düşünür ve iki kardeş iddiaya girerler. Cisme yakından bakıp karar vermek için yasak olmasına rağmen evden çıkarlar ve itfaiyecileri atlatarak cismin yanına gitmeyi başarırlar. Bu cismin yanına vardıklarında ise bunun kocaman bir pasta olduğunu görürler. Ancak Paola, pastadan yedikten sonra yine de araştırılması gerektiğini düşünerek pastayı

kazmaya başlar ve içinde bir adam görür. Korkup kaçan iki kardeş, daha sonra meraklarına yenik düşerler ve ertesi gün Paola tekrar pastanın yanına gider. Pastanın içindeki adamla konuştuğunda onun profesör olduğunu, devleti tarafından gizli bir görevde olduğunu ve atom bombası yapmayı planlarken bir yanlışlık olup yaptığı şeyin bir pastaya dönüştüğünü öğrenir. Profesör büyük bir hata yaptığını, pastanın yok olması için uzaylı gibi davranıp hem pastayı hem de kendisini polislere yok ettireceğini söyler. Paola, profesörü yanlış yaptığı konusunda ikna etmeye çalışırken İtalya'nın bütün çocukları akın akın pastaya doğru gelmiştir. Paola, profesörle konuşurken, pastadan daha önceden yediğini söyleyen kardeşi Rita polisler tarafından hastaneye götürülmüştür. Ancak iyi olmasını söylemesine rağmen kimseyi ikna edemeyen Rita, hastanede ziyaretine gelen çocuklara pastadan bahseder ve birlikte bir plan yaparak İtalya'nın bütün çocuklarını pasta yemek için örgütlerler ve pastanın yanına giderler. Önce çocuklar, sonra anneleri ve babaları ve sonunda bütün halk pastanın yanına gider ve birlikte pastayı yerler. Bu durumdan profesör de çok memnun olur. Kitap; bombaların yerine pastaların yapılacağı o gün geldiğinde herkese yetecek kadar pastanın olacağı söylenilerek bitirilir.

4.1.1.2 Kitaplardan Korkan Çocuk

Yazar: Susanna Tamaro

Çevrildiği Dil: İtalyanca

Çevirmen: Eren Cendey

İlk Baskı Yılı: 2000

Baskı sayısı: 53.Baskı

Sayfa Sayısı: 41

Sekizinci yaş gününü kutlayacak olan Leopoldo, ailesinin ona çok istediği koşu ayakkabısı alacağını düşünerek heyecanlanmaktadır. Ancak annesinden paketi alıp açtığında büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Çünkü paketten onun istediği şeyin aksine bir kitap çıkmıştır ve Leopoldo kitap okumayı hiç sevmemektedir. Bu durumu bir çeşit hastalık olarak değerlendiren anne ve babası onu doktora götürmeye karar verir. Doktor, Leopoldo'ya televizyon izlemeyi ve video oyunları oynamayı yasaklar. Bunlara çok zaman ayırmadığını düşünen Leopoldo bu durumu haksızlık olarak değerlendirir. Anne ve babası Leopoldo'ya kitap korkusu hastalığını yenmesi için kurallar koymaya başlar. Televizyonu ve oyunları yasaklarlar önce. Sonrasında ise günlük okuma miktarı diye bir kural koyar ve her gün

belli bir miktarda kitabı okuması için onu zorlarlar. Bu duruma daha fazla dayanamayacağını düşünen Leopoldo, bir sabah okula gitmek için evden çıktığında okula gitmez ve evden kaçmaya karar verir. Otobüsün son durağında indiğinde ne yapacağını bilmez bir halde kalır ve yakınlardaki bir parka gider. Parkta yaşlı bir adamın yanına oturur ve onunla muhabbet etmeye başlarlar. Yaşlı adam, Leopoldo'ya birbirinden ilginç serüvenlerinden bahseder, Leopoldo da büyük bir merakla onu dinler. Daha sonrasında kendisinin evden kaçtığını ve ona yalan söylediğini itiraf eder. Yaşlı adam da, kendisinin anlattığı serüvenleri aslında bizzat kendisinin yaşamadığından ve bütün bunları kitaplardan öğrendiğinden bahseder. Ancak gözleri kör olduğu için uzun zamandır okuyamamaktadır ve kitap okumayı da çok özlemiştir. Leopoldo'dan kendisi için okumasını rica eder. Leopoldo hevesle kabul eder ancak kitabı eline aldığı anda harfler gözleri önünde uçuşmakta ve bir türlü okuyamamaktadır. Yaşlı adam Leopoldo'nun gözlerinde bir sorun olduğunu anlar. Birlikte Leopoldo'nun evine dönerler. Endişelenen ailesi Leopoldo'yu görünce çok mutlu olur, yaşlı adama da çok teşekkür ederler. Oğullarının gözlerindeki rahatsızlıktan dolayı okuyamadığını da yaşlı adam sayesinde öğrenirler ve oğulları Leopoldo'yu doktora götürürler. Doktorun verdiği gözlükle iyi görmeye başlayan Leopoldo büyük bir istekle her gün kitap okumaya başlar. Ailesi de ona çok istediği bir çift koşu ayakkabısını almıştır ve Leopoldo'yu okuması için zorlamamaktadır.

4.1.1.3 Oleg Ya Da Kuşatma Altındaki Şehir

Yazar: Jaap Ter Haar

Çevrildiği Dil: Hollandaca

Çevirmen: Ersel Kayaoğlu

İlk Baskı Yılı: 2008

Baskı sayısı: 10.Baskı

Kitapta, 1942 yılı soğuk kış aylarında Rusya'nın Leningrad şehrinin Almanlar tarafından kuşatılması ve bu kuşatma esnasında Rusların yaşadıkları on iki yaşında bir çocuk olan Oleg'in bakış açısıyla anlatılmaktadır. Oleg'in babası Leningrad'a donan nehrin üzerinden kamyonuyla yiyecek taşımak için gidenlerden biridir ve bu taşıma esnaslarından birinde kamyonu donan nehrin çatlamasıyla kaza yapmış ve vefat etmiştir. Oleg, savaş koşullarında yoklukla ve açlıkla mücadele eden annesiyle birlikte yaşamaktadır. Leningrad sokaklarında her gün savaşta atılan toplardan, hastalıktan, açlıktan ve soğuktan birileri

ölmektedir. Her gün öğle vakti yemek dağıtılmaktadır ve çocuklar ve kadınlar bu yemekten evde yaşayan kişi miktarınca karneyle almaktadır. Oleg, arkadaşı Nadya ile bu sıraya girdiği ve yemek aldığı sıradan günlerden birinde Nadya'nın babası ve ağabeyinin öldüğünü ancak bunun Nadya tarafından daha fazla yemek almak için devletten gizlendiğini öğrenir. Nadya, dört kepçe aldığı yemeğinin bir kısmını Oleg ile de paylaşır. Açlık ve yalan söylemek arasında kalıp, yalan söylemenin vicdan azabının yaşayan çocuklar; evlerine giderken bir bombardıman olur ve tencerelerindeki yemekler dökülür. Bunun üzerine Nadya, Oleg'e abisinin ona ölmeden önce anlattığı Almanlar ve Ruslar arasında kalan tarafsız bölgedeki patateslerden bahseder ve bir plan yaparak buradaki patateslerden almaya gitmeye karar verirler. Ancak yol çok uzundur, hava da oldukça soğuktur. Nadya daha fazla dayanamaz ve tarafsız bölgeye yaklaştıklarında karların üstüne bayılır. Oleg çaresiz onu uyandırmaya çalışırken Alman askerinin başında beklediğini görür. Almanlara karşı büyük bir nefret duyan Oleg, korkarak beklemeye başlar. Ancak Alman askerler Nadya'yı iyileştirmeye çalışır ve onlara yiyecek ikram eder. Nadya'nın yürüyecek hali olmadığı için Almanlar tüfeklerinin ucuna beyaz mendil takarak onu Rus tarafına kadar götürürler. Almanlara karşı büyük bir nefret duyan Oleg, onların bu davranışından çok etkilenir ve iyi Almanların da olabileceğini düşünmeye başlar. Almanlar ve Ruslar arasındaki karşılaşmada Rusların Almanlardan şüphelenip silah doğrultması üzerine Oleg, silahın karşısına geçer ve onların iyi Almanlar olduğundan bahseder. Bu davranışından her iki taraf da çok etkilenmiş; Ruslar, Almanların gitmesine izin vermiştir. Rus askerler, Nadya'yı bir doktora gösterdikten sonra Oleg'le birlikte ikisini de evlerine bırakır. Eve gittiğinde, Oleg'i annesi ve Vanya Dayı beklemektedir. Annesi, Oleg'in Vanya Dayı'nın yardımıyla şehirden tahliye olmasını daha güvende olacağını düşündüğü başka bir şehirdeki kuzenin yanına gitmesine karar vermiştir. Ancak Oleg, annesini hasta ve güçsüz bir halde bırakıp gitmeyi istemez. Buna karşı çıkar ancak yine de annesini üzmemek adına kabul etmiş gibi yaparak bir çözüm düşünmeye çalışır. Ertesi gün yemek almaya gittiğinde Nadya'yı göremez. Bir sonraki gün de göremeyince onun evine gitmeye karar verir. Ancak evine gittiğinde onun öldüğünü öğrenir. Nadya'dan geriye kalan günlüğünü alır ve eve annesinin yanına üzgün bir şekilde döner. Nadya'nın günlüğüne yazdığı satırlarla savaşı, ailesini kaybedişini, neler yaşadıklarını, Oleg'e olan sevgisini annesiyle birlikte okurlar ve annesi Oleg'i teselli eder. Havanın iyice soğuması, suların donmasıyla birlikte kamyonların nehirden geçebileceğini düşünür Oleg. Şehre yiyecek getirilmesi açısından bu önemli olsa da Oleg'in tahliyesini hızlandırması bakımından Oleg

için hiç iyi değildir. Annesiyle tekrar konuşur ve gitmek istemediğini ve onunla kalmak istediğini ifade eder Oleg. Ertesi gün Almanlara karşı üstünlük sağlandığı haberi gelir; böylece trenlerle şehre yiyecek gelmesi de sağlanmaktadır. Bu sayede Oleg de şehirden gitmekten kurtulur. Esir düşen Almanların halkın içinde yürütüldüğünü gören Oleg, Alman askere doğru koşar ve onunla çikolatasını paylaşır. Başta ona tepki gösterenler olsa da bu davranışı sonrasında herkes tarafından takdir görür.

4.1.1.4 Tabiat Ana Anlatıyor

Yazar: Carl Eward

Çevrildiği Dil: Almanca

Çevirmen: Ayşe Sarısayın

İlk Baskı Yılı: 2004

Baskı sayısı: 14.Baskı

Sayfa Sayısı: 230

Tabiat Ana Anlatıyor kitabında, birbirinden farklı bölümlerde bütün tabiatın dilinden doğanın işleyişine dair kısa öyküler yer almaktadır. Kitapta yer alan on üç farklı bölümde sırasıyla denizde; deniz ve karaların oluşumu, dünya ve kuyrukluyıldızda uzay ve evrene dair, örümcek, çekirgeler, küstah serçe, kraliçe arı, solucanlar ve leylek bölümlerinde hayvanlar ve onların beslenmesi ve yaşam tarzlarına dair öyküler anlatılır. Derinliklerde ve yaşlı kazık isimli bölümlerde ise denizdeki yaşama dair hikayeler vardır. Sis isimli bölüm doğa olaylarını anlatırken, beş büyük güç bölümünde insan yaşamını tehdit eden virüslerle, döngüye katkıda bulunan maya ve bakterilerin öyküsü anlatılır. Her bölümde tabiata dair farklı bir öykü anlatılırken; dünyanın işleyişi, yaşam döngüsü, hayvanlar ve bitkilerin arasında kurduğu ilişkiden hareketle de farklılıklar, yaşam mücadelesi gibi konulara değinilir.

4.1.1.5 Uçan Ev

Yazar: Claude Roy

Çevrildiği Dil: Fransızca

Çevirmen: Eray Canberk

İlk Baskı Yılı: 2010

Hermine, Jules, Eric ve Jacques isimli dört kardeş ebeveynleri Bay ve Bayan Küçükpisi, güzel bir evde yaşamaktadır. Hermine ve Eric yatılı okulda okumakta, Jacques ve Jules'e büyükbabaları ve neneleri bakmaktadır. Yaz geldiğinde bütün çocuklar bir araya gelir, evlerinin bahçesinde eğlenceli oyunlar oynamaktadır. Oyun oynadıkları bir gün görünümü perişan bir halde olan Ludovic adlı yersiz yurtsuz bir genç bahçenin yanından geçmiş ve çocuklara her türlü işin elinden geldiğini, keman çalabildiğini ve farklı bir sürü meziyetleri olduğundan söz etmiştir. Çocuklar Ludovic'i çok sevmiş, keman çalışmaya hayran kalmışlardır; ancak babaları perişan halde görünen bu genci görür görmez onu evlerinin bahçesinden kovmuştur. Bu duruma üzülen kardeşler, Ludovic'e gizlice yiyecek bir şeyler getirmiş ve onunla konuşmuşlardır. Ludovic de çocukların bu davranışından çok etkilenir ve bu iyiliklerini unutmayacağını söyler ve yoluna devam eder. Çocukların anne ve babaları bir dostlarının daveti üzerine seyahate çıkar. Çocuklar da büyükbabaları ve neneleri ile birlikte evde kalmaya başlarlar. Ancak bir süre sonra bahçede ve evde oynadıkları oyunlardan sıkılmaya başlarlar. Evdeki eşyalarla oynamaya karar verirler. Başlarda guguklu saat, piyano gibi eşyalar söküp takmaya çalışarak bu eşyalara zarar verirler. Zamanla ise evdeki bütün eşyaları oyun malzemesi haline getirmeye başlar ve her birine türlü zararlar vermeye başlarlar. Eşyalar bu durumdan oldukça muzdarip olurlar ve çocukları korkutmaya, onlar yanlarına geldiğinde değişik hareketlerde bulunarak uzaklaştırmaya çalışır ancak çocuklar bir süreliğine bu durumdan korkup ara verse de aynı davranışlarına devam ederler. Sonunda eşyalar bu duruma dayanamaz; özellikle de yatak odasında bulunan İran halısı, bütün kardeşlerin üzerinde toplandığı bir anı fırsat bilip pencereden uçarak havalanmaya başlar. Bu durum çocuklar için başlangıçta bir eğlence aracı iken sonrasında korktukları ve endişelendikleri bir hal almaya başlar. Halıyla uçarken farklı ülkeleri görür, kuşlarla iletişime geçerler, küçük kardeşleri Jacques üşümesin diye çözümler üretirler. Ancak zaman geçtikçe acıkmaya başlarlar ve endişeleri gittikçe artar. Bu esnada daha önceden bahçelerine gelen Ludovic'i görürler; Ludovic onlara iyiliklerini karşılıksız bırakmayacağını ve kendisinin de onlara yardım edeceğini söyler ve çocuklara yiyecek getirir. Onlara aslında kendisinin bir melek olduğunu da açıklar. Bu esnada evdeki nine ve büyükbaba çocuklar için endişelenmeye başlamıştır. Aynı zamanda ev ve eşyalar da çocuklar için çok korkmuş ve onlara verdikleri cezayı abartılı bulmaya başlamıştır. Bütün eşyalarla birlikte ev havalanır ve çocukları bulmak için uçmaya başlar. Dönmeye

alışan ocuklarla karşılaşırlar ve çocukları da alıp eski yerlerine geri dönerler. Her şey çocuklar ve ev için iyi bir şekilde sonuçlanmış olur ve mutlu yaşamlarına devam ederler.

4.1.1.6 Yeşil Parmaklı Tistu

Yazar: Maurice Druon

evrildiği Dil: Fransızca

Çevirmen: Esra zdoğan

İlk Baskı Yılı: 2000

Baskı sayısı: 22.Baskı

Sayfa sayısı:132

Tistu, Fransa’da Mirepoil isimli bir kasabada çok varlıklı bir ailede dünyaya gelir. Çok güzel bir evleri, atları, arabaları ve babasının sahip olduğu bir top fabrikası vardır. Tistu, parıldayan evlerinde çok mutlu bir hayat sürmektedir. Annesi okula gidene kadar ona eğitim verir. Ancak, Tistu okulda hiç de başarılı olamaz. ğretmeni tarafından ailesine gönderilen mektupta okuldan alınmasının uygun görüldüğü yazar. Bu duruma üzülen anne ve babası Tistu’nun eğitimi için başka çözümler düşünmeye başlar. Babası, Tistu için yeni bir eğitim planlar; tek çocukları ve fabrikanın başına geçecek olan oğulları için sahada uygulamalı bir eğitim yapılmasına karar verirler. Bu doğrultuda ilk olarak evin bahçıvanı Bay Posbıyık’a yardım etmekle görevlendirilir Tistu. Bay Posbıyık, ona bitkilere ve çiçeklere dair bildiği şeyleri ğretir. Tistu çok çabuk öğrenmektedir; Posbıyık’ın verdiği görevi de bitirmiştir. Birlikte saksılara bakmaya gittiklerinde olağanüstü bir durumla karşılaşırlar. Beş dakika içinde sadece toprak olan saksılarda çiçekler açmış rengarenk olmuşlardır. Bu duruma çok şaşarlar. Bay Posbıyık, Tistu’nun ellerine bakar ve ona yeşil parmaklı olduğunu söyler. Elllerinde bir farklılık göremeyen Tistu bunun ne anlama geldiğini merak eder; bahçıvan tarafından bu durumun özel bir yetenek olduğu ancak başka insanlar tarafından nasıl karşılanacağını bilemedikleri için bunu bir sır olarak saklaması gerektiği bilgisi verilir. Ertesi gün Tistu, babasının fabrikasında ve yaşadıkları kentte düzenden sorumlu olan Bay Trunadis’ten düzen dersleri almaya başlar. Kentteki düzeni Tistu’ya öğretmeye alışan Bay Trunadis’le birlikte Tistu, cezaevinin yanında geçerler. Cezaevindeki insanların tek tip kıyafetleri ve mutsuz suratları, cezaevinin uzun duvarları Tistu’ya çok kötü gözükür ve insanların bu şekilde mutsuz olduğunu ve bu şartlar altında suç işlemekten vazgeemeyeceklerini dşndrtr. Tistu’nun fikirlerinden ve onun çok

fazla soru sormasından Bay Trunadis pek hoşlanmaz. Cezaevinin durumundan çok etkilenen Tistu, o gece kötü rüyalar görür ve pek uyuyamaz. Bunu üzerine orada kalan insanlar için bir çözüm düşünmeye başlar. Gece vakti gider ve yeşil parmaklarıyla çeşitli yerlere dokunur. Sabah olduğunda herkes çok şaşkıncıdır; cezaevinin her yerinden rengarenk çiçekler fışkırmaktadır; cezaevinde kalan tutsaklar da çok mutlu olmuştur. Başka bir gün Tistu, Bay Trunadis'le yoksulluğu öğrenmek için fakir insanların yaşadığı, gecekonduların olduğu bölgeye gider. Buradaki yoksul insanlar da Tistu'yu çok üzer. Yine bir gece vakti o mahalleye gider ve her yere çiçekler eker. Bütün mahalle çiçeklerle bezenmiştir. Burada yaşayan insanlar bu durumu fırsata dönüştürür ve para kazanmaya başlarlar. Böylece yoksulluktan kurtulurlar. Tistu'nun bir diğer dersi ise hastalığı öğrenmektir. Babası tarafından bunun için Doktor Bay Dertbabası görevlendirilir. Dertbabası ile hastaneyi gezen Tistu, hastanede her şeyin çok iyi olduğunu yine de çok karamsar bir hava olduğunu fark eder. Doktor onu hasta küçük bir kızla tanıştırır. Bu küçük kız ayağa kalkamamakta sürekli tavanı izlemektedir. Bu duruma çok üzülen Tistu, ertesi gün kızın odasını çiçeklerle donatmıştır. Böylece bu küçük kız da çok mutlu olmuş ve iyileşmek için daha çok çaba sarf etmeye başlamıştır. Kentin birçok yerinde sebepsiz çıkan çiçekler, herkesin dikkatini çekmeye başlamış ve belediye başkanı tarafından araştırılması istenmiştir. Ancak araştırma yapmak için gelen çeşitli bilim insanları bu durumun nedenini bulamazlar. Bir süre sonra Mirepoil kentinin adını Çiçekkent olarak değiştirirler. Dünyada çıkan bir savaşın haberi Tistu'yu savaş hakkında düşünmeye ve savaşı sorgulamaya iter. Cart-Curt Savaşı olarak geçen bu savaşta iki ülke çölün ortasındaki petrol için savaşmaktadır. Tistu'nun babasının da bir top fabrikası olduğu için bu iki ülkeye de silah ve top göndermektedir. Bu durumu oldukça sorgulayan ve savaşın kötü bir şey olduğunu evlerinde bulunan hizmetlilerle yaptığı konuşmalarda ve onların başına savaştan dolayı gelen kötü durumlardan hareketle öğrenen Tistu, savaşı durdurmak için ne yapacağını düşünür. Babasının fabrikasına gittiğinde gizlice bu ülkelere giden toplara çiçek tohumları eker. Toplar yerine ulaştığında iki ülkede savaşamaz, çünkü ateş etmesi beklenen toplardan çiçekler çıkmaktadır. Böylece barış imzalamaya karar verirler. Her ne kadar bu durum Tistu'nun babasını zoer durumda bırakmış olsa da Tistu'nun her şeyi kendisinin yaptığını itiraf etmesi ve yeşil parmaklara sahip olduğunu anlatması babası tarafından cezalandırılmaz ve bu durum anlayışla karşılanır. Tistu, mutlu bir şekilde hayatına devam etmeye başlar yine. Ancak bahçıvan Bay Posbıyık'ın ölümü onu çok üzer. Ölüncü onun gittiği yerle ilgili kimilerinin yerin altında olduğunu söylemesi kimilerinin göklerde

olduğunu söylemesi üzerine Tistu, önce yeryüzünü çiçeklerle kaplar; sonrasında ise gökyüzüne çıkan çiçekten merdivenler inşa eder. Kendisi de bu çiçek merdivenlerle gökyüzüne tırmanır ve melek olur.

4.1.2 Erdem Yayınları’ndan seçilen eserlerin özetleri

4.1.2.1 Takıma Alınmayan Çocuk

Yazar: Roland Godel

Çevrildiği Dil: Fransızca

Çevirmen: Egemen Demircioğlu

İlk Baskı Yılı: 2013

Baskı sayısı: 5. Baskı

Sayfa Sayısı: 48

Mişel, arkadaşlarıyla birlikte futbol oynamayı çok sevmektedir. Her gün okul bahçesinde birlikte maç yapmaktadırlar. Ancak Mişel, düşündüğünün aksine bu maçlarda pek de başarılı değildir. Ailesi tarafından piyano, satranç gibi birçok kulübe gönderilen Mişel futbol kulübüne gitmek istemektedir. Okullar arası futbol turnuvası düzenlenmekte ve Mişel’in takımında oynayan bütün arkadaşları futbol konusunda çok başarılıdır. Ancak Mişel yeteri kadar iyi olmadığı için arkadaşları tarafından takımda istenmez. Bu duruma çok öfkelenen Mişel, bir daha futbolun adını bile duymak istemez. Arkadaşı Hoze, Mişel’den özür diler, bunun üzerine Mişel yumuşar ve arkadaşlarını izleyip destek olmak için turnuvanın düzenlendiği yere gitmeye karar verir. Ancak beklemediği bir durum olur. Hoze’un sakatlanması üzerine Mişel’e telefon ederler ve takımda onun oynamasını isterler. Mişel tereddüt etse de bu teklifi kabul eder ve oyunda beklediğinden daha iyi bir performans sergiler. Mişel’in takımı kupayı kazanır; Mişel’de tekrar bir futbol kulübüne yazılma isteği oluşur.

4.1.2.2 Zamanda Kırılma

Yazar: Stephane Daniel

Çevrildiği Dil: Fransızca

Çevirmen: Egemen Demircioğlu

İlk Baskı Yılı: 2012

Baskı sayısı: 2. Baskı

Sayfa Sayısı: 64

Deymın, on iki yaşında olmasına rağmen diğer arkadaşlarının aksine okula anne veya babası tarafından bırakılmaktadır ve bu durumdan oldukça rahatsızdır. Okulda bazı arkadaşları tarafından da bu durum alaya alınmaktadır. Bir arkadaşısı hafta sonu için bir davete çağırmıştır. Ancak Deymın ailesinin bu duruma izin vermeyeceğini düşünerek akşam yemeğinde suratını asar ve bu konuyu gündeme getirerek kendisinin de belli özgürlüklerinin olmasını istediğini söyler. Annesi tarafından hoş karşılanmasa da babası bu hususta onu anladığını ifade eder. Çalar saatlerinden birini alarak sabahları kendi kendine uyanmasıyla başlayabileceklerini söyler. Deymın babasının küçüklüğünde kullandığı çalar saati kendine seçer. Çalar saatin uyandırdığı o sabah okulda yeni bir kişi girmiştir Deymın'ın hayatına. Bull adındaki yeni arkadaşısı sınıfta herkes tanımasına rağmen Deymın için yenidir. Hatta kendisine şaka yaptıklarını düşünür. Ancak Bull'la arkadaş olurlar, Bull ona Fransa milli takım kartlarını, hazinesi olarak adlandırdığı eski model oyuncak arabaların olduğu kutusunu gösterir ve bunları bir evin bahçesine saklama konusunda kendisine yardımcı olmasını ister. Bull aynı zamanda okula giden tehlikeli ve bisiklet sürmenin yasak olduğu yolda bisiklet sürer ve bir kaza geçirir; ancak annesi okuldan almaya geldiği için Deymın onu izlemeye gidemez. Ertesi gün her yerde Bull'u arar ancak bulmaz. Arkadaşları da öyle birini tanımadığını söylerler. Babasının arkadaşlarının evlerine geldiği bir gün, babasına Bull diye seslendiklerini duyar. Bunun üzerine babasıyla konuşan Deymın ona küçükken Bull diye seslenildiğini yüzündeki yara izinin çocukken bisikletten düşünce olduğunu öğrenir. Deymın, babasının küçüklüğüyle karşılaşmış ve onunla zaman geçirmiştir. Her şeyi babasına açıklayamasa da birlikte babasının çocukken sakladığı hazinesini Deymın'ın gösterdiği yerden bulurlar. Annesi ve babası belirli sınırlar dahilinde Deymın'ın özgür hareket etmesine izin verirler.

4.1.3 Genç Timaş yayınları'ndan seçilen eserlerin özetleri

4.1.3.1 İçimdeki Müzik

Yazar: Sharon M. Draper

Çevrildiği Dil: İngilizce

Çevirmen: Zeynep Kürük

İlk Baskı Yılı: 2016

Kitabın ana karakteri Melody, spastik ikili kuadriplej halk arasında beyin felci olarak bilinen hastalıkla doğmuştur. Ellerini, kollarını hareket ettirememekte başını güçlkle tutabilmektedir. Bu nedenle tekerlekli sandalyenin üzerinde hayatını geçirmektedir. Annesi ve babası bu durum için çok üzülmüyor olsa da her zaman ilgi ve şefkatle yaklaşmakta Melody'nin hayatını kolaylaştırmak için ellerinden geleni yapmaktadır. Meledoy, her ne kadar fiziksel olarak engellere sahip olup konuşamayıp kendini ifade edemese de aslında çok güçlü bir hafızaya ve iyi çalışan bir zihne sahiptir. Dolayısıyla etrafında olan biten her şeyin farkındadır; kendisini olduğu gibi kabul edenleri de ona 'özürlü' olarak yaklaşıp farklı davranmaya çalışanların da... Beş yaşına gelene kadar zamanı çoğunlukla evde geçirir, babası ona kitaplar okur, kendi başına kaldığında televizyonda çeşitli film ve belgeseller izler. Melody müzik dinlemeyi de çok sever. Kelimelerin ve müziğin oldukça farkındadır; kendi iç dünyasında müzik ve kelimelerle ifade eder hislerini. Beş yaşına geldiğinde annesi onu zihinsel gelişimi hakkında bilgi edinmek amacıyla doktora götürür. Melody, aslında çok zeki bir çocuk olmasına rağmen doktor tarafından onun verdiği tepkiler yeterince anlaşılamadığı için zihin engelli olarak nitelendirilir ve onun bir bakımevine veyahut zihin engelliler okuluna verilmesi gerektiğine hükmedilir. Ancak bu durum annesi tarafından kesinlikle reddedilir. Annesi Melody'nin zihinsel açıdan sıkıntılı olduğunu düşünmediği için normal bir okula gönderilir. Öncelikle bu okulda belirli bir seviyeye gelene kadar engelli öğrencilerin hepsi aynı sınıfta bir eğitime tabii tutulur. Melody ve onun gibi farklı problemlere sahip olan öğrencileri çok iyi anlayıp onlarla etkili bir şekilde eğitim-öğretim yapan öğretmenler olduğu gibi, onları küçümseyen ve hafife alan sürekli benzer küçük çocuk şarkıları dinletip aynı etkinlikleri yaptıran öğretmenler de mevcuttur. Sürekli küçük kurbağa şarkısını dinletip alfabe de aylar boyunca yalnızca 'b' harfine gelebilmiş olan bir öğretmen Melody'nin sabrını taşırır ve onun sinir krizi geçirerek kendini yerlere atmasına ve farklı tepkiler vermesine yol açar. Bu durum üzerine Melody'nin annesi okula çağrılınca, annesi olan bitenin farkına varır ve öğretmenle yaptığı uygulamanın yanlışlığı üzerine bir tartışmaya girer. Bir süre sonra bu öğretmen okuldan ayrılır. Anne ve babasını işlerinin yoğunluğu nedeni ile Melody'ye bakması için komşuları Bayan V ile anlaşırlar. Bayan V, Melody'ye kesinlikle farklı bir çocuk gibi davranmaz ve onun birçok şeyi başarabileceğine her zaman inanır. Melody beşinci sınıfa geldiğinde kaynaştırma öğrencisi olarak diğer çocukların arasına katılmaya başlar. Bu esnada bir de

Penny adında küçük bir kız kardeşi olur. Annesi, babası hatta Melody başlangıçta her ne kadar bu çocuğun da engelli doğabileceğı konusunda endişelenseler de sağlıklı bir şekilde dünyaya gelen bu çocuk hepsi için mutluluk kaynağı olur. Kaynaştırma sınıfına başlayan Melody, diğer çocuklarla birlikte yeni şeyler öğrenebileceğı için mutluluk duymaktadır. Ancak ona anlayışla yaklaşan çocukların yanı sıra acımasız davranan ve küçümseyen çocuklarla da baş etmek durumundadır. Melody'nin aslında zeki bir çocuk olduğu bir süre sonra anlaşılınca ona yardımcı olması amacıyla üniversiteli Katherine adında bir genç ile anlaşılır. Böylelikle Melody derslerde kendini daha rahat ifade etmeye ve başarısını da göstermeye başlar. Onun gibi özel çocuklar için tasarlanmış özel bir bilgisayara sahip olmasıyla birlikte işleri daha da kolaylaşır. Bilgisayar sayesinde söylediklerini ve düşündüklerini çok daha kolay ifade itmeye başlar. Okullar arasında düzenlenen bilgi yarışmasına sınıfta en iyi dereceyi yapan kişi olarak katılmaya hak kazanır. Bu durum bazı öğrenciler ve öğretmenlerde rahatsızlık oluştursa da Melody televizyonda canlı yayınlanan bu yarışmada çok başarılı bir performans sergilemiş ve takım arkadaşlarının gerisinde kalmamıştır. Bu bilgi yarışmasını kazanan okulun öğrencileri bir üst turda yarışmak için Washington'a gidecektir. Bu durum için çok heyecanlanan ve hazırlıklarını yapan Medody ve ailesi havaalanına gittiklerinde uçaklarının hava koşulları nedeniyle kalkamayacağını öğrenirler. Diğer çocuklar ve öğretmenlerini sorduklarında ise onların hep birlikte sabah erken gelip sabah uçağı ile birlikte gittiklerini öğrenirler. Melody'ye haber vermemişler ve onu bırakıp gitmişlerdir. Bu durum Melody'de çok büyük bir üzüntü ve hayal kırıklığına neden olur. Ancak her şeye rağmen onlar döndüğünde okula gider ve bu durumun hesabını sormak ister. Bilgisayarı yardımıyla da öğretmenlerine ve arkadaşlarına kendisini neden götürmediklerini ona zamanında neden haber vermediklerini sorar. Ancak geçerli bir bahanesi olmayan bütün sınıf ve öğretmen bu durum için Melody'den özür dilerler. Beşinci sınıfın sonuna gelen Melody, bir yandan ödevlerini yaparken bir yandan da nasıl zorlu bir yıl geçirdiğini ve gelecekte onu daha nelerin beklediğı üzerine düşünür. Söyleyecek çok fazla kelimesi yazacak tek bir parmağı vardır.

4.1.3.2 Kendine Ait Bir Ada

Yazar: Sally Nicholls

Çevrildiğı Dil: İngilizce

Çevirmen: Alim Kurtuluş

İlk Baskı Yılı: 2018

Jonathan, Holly ve Davy isimli üç kardeş annelerinin ölümü üzerine birlikte yaşamaya başlarlar. On sekiz yaşında kardeşlerinin en büyüğü olan Jonathan, anneleri ölünce üniversite okumaktan vazgeçip bir kafede iş bularak on iki yaşındaki kız kardeşi Holly ve yedi yaşındaki erkek kardeşi Davy'nin velayetini alarak onlara bakmaya başlamıştır. Üç kardeş maddi olarak zorlansalar ve sosyal hizmetlerin verdiği para yeterli gelmese de birlikte yaşamayı tercih etmekte ve beraber olmaktan dolayı mutluluk duymaktadır. Holly kitap okumayı çok sevmekte ve bir gün kendi yazacağı kitabın hayalini kurmaktadır; okuduğumuz kitap da onun dilinden yazılmış ve başlarından geçen maceraları anlatmaktadır. Büyükanne ve büyükbabalarının rahatsızlıkları nedeniyle onlarla birlikte kalamamaktadırlar ancak sık sık ziyaretlerine giderler. Bir de ailenin zengin, bilim insanı olan ancak biraz huysuz özellikleri olan Irene halası vardır. Bir gün büyükannelelerinin ricası üzerine hastanede yattığını öğrendikleri Irene halayı ziyarete giderler. Irene hala hayatta kimseye güvenmediği için servetinin yerini de ne kızına ne de eşine söylemiştir. Çocuklar onu ziyarete geldiğinde Holly'ye bir fotoğraf albümü verir. Fotoğraf albümünde sadece belirli yerlerin fotoğrafları vardır ve ne olduğu tam anlaşılmamaktadır. Holly, Irene halanın böyle bir şeyi boşuna yapmayacağını düşündüğü için albümü saklamaya karar verir. Kısa bir süre sonra Irene halanın kızı Jo'dan bir telefon alırlar; Irene halanın vefat ettiğini ve vasiyetinde mücevherlerini çocukların annesine bıraktığı için mücevherlerin onlara ait olduğunu öğrenirler. Ancak ne mücevherlerin ne de Irene halanın diğer mal varlıklarının yerini kimse bilmemektedir. Bunun üzerine Holly, fotoğraf albümündeki fotoğraflardan yola çıkarak bir araştırma yapmaya karar verir. Ağabeyleri Jonathan'ın gittiği bilim kulübündeki arkadaşlarının da fikir ve önerilerine başvurarak fotoğraflardaki yerleri araştırmaya koyulur. Fotoğrafların neresi olduğunu bulmak için interneti ve sosyal medyayı etkili bir şekilde kullanır. En sonunda bir yerlerden ipucu yakalamayı başaran Holly, bu ipucunun peşine düşerek önce yer tespitini yapar. Sonra da bilim kulübündeki arkadaşlarının da yardımıyla bir dedöktör yapar ve Jonathan'ı da ikna ederek mücevherlerin peşine düşer. Araştırmaları sonucu bir çanta bulurlar ancak bu çantanın içinden bekledikleri üzere mücevherler çıkmaz. Ama çeşitli hisse senetleri ve diğer mal varlıkları çıkar. Kendilerine ait olmadığı için bu çantayı enişterelerine verirler. Hayal kırıklığına uğrayan çocuklar, maddi güçlüklerle uğraştıkları hayatlarına geri dönerler. Bu durumun üzerine bir de bulaşık makinesi yüzünden evlerini su basınca alt kattaki balıkçı

dükkânına da su sızdığı için dükkân sahibine de borçlanmak durumunda kalırlar. Bir süre sonra da Davy'nin tavşanı hastalanır. Veteriner masrafları karşılayamacakları kadar çok fazla tutmaktadır. Tavşanın hastalığı ile iyice çaresiz kalmışlardır. Holly'nin ısrarı üzerine albümdeki diğer fotoğraflardan yola çıkarak mücevherleri aramaya koyulurlar. Ancak bu defa fotoğrafların işaret ettiği yer onlara çok uzak bir mesafede bulunan İskoç adalarından birindedir. Bilim kulübündeki arkadaşlarının yanı sıra yolda tanıştıkları yeni arkadaşlarının da yardımıyla fotoğraftaki yere ulaşırlar. Ancak buradaki çantanın bir süre önce enişterisi tarafından alındığını öğrenirler. Kendilerine bırakılan mücevherleri enişterilerinden isterler ve hukuki olarak haklarını arayacaklarını söylemeleri üzerine enişterisi çantayı vermek durumunda kalır. Mücevherleri satan çocukların buradan sağladıkları bir miktar gelir; tavşanlarının iyileşmesine, ağabeyleri Jonathan'ın üniversiteye gitmesine ve Holly'nin de yeni kıyafetler almasına katkıda bulunur, hayatlarını kolaylaştırır.

4.1.3.3 Kiraz Ağacı İle Aramızdaki Mesafe

Yazar: Paola Peretti

Çevrildiği Dil: İtalyanca

Çevirmen: Esmâ Fethiye Güçlü

İlk Baskı Yılı: 2018

Baskı sayısı: 55.Baskı

Sayfa sayısı: 255

Mafalda, dokuz yaşında bir kız çocuğudur. Gözlerinde stardgart denilen bir rahatsızlık olması nedeniyle görme yetisini altı ay içerisinde kaybedeceğini öğrenir. Gözlük kullanan ve kendi tabiriyle gözündeki sis sebebiyle görme noktasında zaten sorun yaşayan Mafalda altı ay içerisinde görme yetisini tamamen kaybedip karanlık içinde kalacağını öğrenince hem ailesi hem de kendisi bu durum ile baş etmenin yollarını arar. Babası tarafından okula bırakılan Mafalda, okulun bahçesinde çok sevdiği kiraz ağacı ile onu görme mesafesinin kaç adım olduğunu hesaplar her seferinde. Mesafe gittikçe düşmektedir. Okuldaki temizlik görevlisi Estelda, Mafalda'nın bu durumla baş edebilmesinde oldukça yardımcı olur. Ona hayatının vazgeçilmezini bulmasını öğütler. Bir de yapmak istediği şeylerin listesini yapmasını. Mafalda erkeklerle futbol oynamak, en iyi arkadaşına sahip olmak gibi gerçekleşmesini istediği şeylerin listesini yapar. Ancak görme sorunu yüzünden futbol konusunda başarısız olurken, arkadaşının üzerine yanlışlıkla limonata dökmesi sonucu da

arkadaşı ile arası bozulur. Mafalda, babasının ona okuduğu kitapları çok sevmektedir. Günlüğünü o kitaplardaki karakterlerden biri olan Cosimo karakterine yönelik yazmaktadır. Bir de kedisi Ottimo Turcaret vardır ve onu çok sevmektedir. Annesinin fularını alıp oynamak için dışarı çıktığı bir gün evlerinin yanından geçen Flippo ile karşılaşır; kısa bir sohbet ederler. Flippo'nun ona doğrudan gözlerin görmüyor mu diye sormasından rahatsız olan Mafalda, onun iyi biri olmadığını düşünür. Ancak Flippo, Mafalda'nın yere düşürdüğü ve bulamadığı annesinin fularını bulur ve Mafalda'ya verir. Zamanla Flippo ve Mafalda iyi arkadaş olurlar. Görme yetisini altı ay içerisinde kaybedeceğini öğrendikten sonra ailesi Mafalda'nın hayatını kolaylaştırmak için önlemler almaya başlar. Evlerini Mafalda için kolay olacağı düşünen başka bir yere taşımayı planlarlar. Ancak Mafalda bu duruma üzülür ve gözlerini kaybettiğinde okulun bahçesinde yer alan kiraz ağacının tepesinde yaşamayı planlar. Dertleşmek için sıklıkla yanına gittiği Estelda'yı da bir süre okulda göremeyince iyice canı sıkılmaya başlar. Mafalda, taşınmak için eşyalar toplanırken odasındaki aynada kendine bakmak ister ancak aynayı ararken kırmıştır ve kendisini de görememektedir. Beklediği karanlığın geldiğini anlar; ancak bu durumu kimseyle paylaşmak istemez ve görüyor gibi yapmaya çalışır. Annesi Estelda'dan mektup geldiğini söyler, mektubu okuması için annesinden rica ettiğinde Estelda'nın bir süredir savaştığı hastalığına yenik düştüğünü ve vefat ettiğini öğrenir. Bütün bu yaşananların üstüne evden kaçmaya ve kiraz ağacında yaşama planını bir an önce gerçekleştirmeye karar verir. Flippo'dan yardım istemeye gider ancak görmediği için Flippo'yu bulamadığı gibi aynı zamanda kaybolur. Güçlkle okulunu ve kiraz ağacını bulur. Kiraz ağacının tepesine çıkar, orada hayalinde Estelda ile konuşur. Estelda ona hayatının vazgeçilmezini bulmasını istediğini hatırlatır ve kaybolur. Sabaha kadar onu arayan babası gelir ve birbirlerine sarılırlar. Ailesi, Mafalda'nın görme yetisini tamamen kaybettiğini anlamıştır; ona yanında olduklarını hissettirip destek olurlar. Ertesi gün okula gittiğinde kendisini bekleyen arkadaşı Flippo'yla karşılaşır. Hayatının vazgeçilmezi olarak iyi bir arkadaş bulduğunu düşünen Mafalda mutludur.

4.1.4 Güneşli Kitaplığı'ndan seçilen eserlerin özetleri

4.1.4.1 Balonlu Sakız Ağacı

Yazar: Alexander McCall Smith

Çevrildiği Dil: İngilizce

Çevirmen: Nazlı Tancı

İlk Baskı Yılı: 2009

Baskı sayısı: 21.Baskı

Sayfa Sayısı: 91

Tim'in yaşadığı yerde çok güzel balonlu sakızlar yapan bir fabrika vardır, sahibi Bay Gopal de çok güler yüzlü ve cömerttir; kasaba halkıyla da çok iyi anlaşır. Tim, her sabah gülerek ve cebindeki sakızlardan vererek insanları selamlayan Bay Gopal'in çok kederli ve mutsuz olduğunu fark eder. Bu durumun sebebini sorduğunda Bay Gopal, Tim'i fabrikasına götürür ve balonlu sakız fabrikasının hikâyesini ona anlatır. Babasından ona balonlu sakız tarifinin miras kaldığını ve bu sakızların sırrının Hindistan'da bir sakız ağacının sakızından kaynaklandığını söyler. Ancak bir süredir Bay Gopal'in Hindistan'daki tanıdıkları ona bu sakız ağaçlarının sakızından göndermediği için sakızları eskisi gibi güzel değildir ve buradaki arkadaşlarından haber alamadığı için de mutsuzdur. Tim bu durumu öğrenince Bay Gopal'e Hindistan'a gitmeyi ve arkadaşlarının ve sakız ağaçlarının akıbetini öğrenmeyi teklif eder. Tim'in kız kardeşi Nikola da onlarla birlikte gelir. Bay Gopal'in deniz uçağıyla Hindistan'a giderler. Hindistan'da Bay Gopal'in dostları karşılar. Sakız ağaçlarını kesmeye geldikleri için hem kendi yaşam alanlarının tehdit altında olduğundan hem de sakız ağaçlarının tehdit altında olduğundan bahsederler. Tim bu durumdan kurtulmak için bir plan yapar; kaplan postlarının içine girerek ağaçları kesen insanları korkuturlar ve kaçmalarını sağlarlar. Böylece sakız ağaçlarını ve orada yaşayan insanları ve yaşam alanlarını kurtarmış olurlar. Bay Gopal'in sakız fabrikası için de yeterli sakızı temin eder ve huzur içinde kendi ülkelerine geri dönerler.

4.1.4.2 Bunun Adı Findel

Yazar: Andrew Clements

Çevrildiği Dil: İngilizce

Çevirmen: Mine Kazmaoğlu

İlk Baskı Yılı: 2007

Baskı sayısı: 54.Baskı

Sayfa Sayısı: 112

Nick oldukça zeki bir çocuktur ve okulda her gün yaratıcı fikirleriyle yeni bir şeyler peşindedir. Bu fikirlerini çoğu zaman da dersleri kaynatmak için kullanır. Ancak beşinci

sınıfa geçtiğinde Nick için işler değişmiştir; öğretmenler daha ciddi dersler ve ödevler ise daha zorlu bir hal almıştır. Özellikle dil bilgisi öğretmeni olan Bayan Grager'in derslerini kaynatmak oldukça zordur. Dersini kaynatmak için girişimde bulunduğu Bayan Grager sözcüklerin kökeni üzerine bir araştırma yapmasını ister. Araştırma esnasında öğrendiklerinden yola çıkarak kalem kelimesini 'findel' olarak adlandırır. Kelimenin yaygınlaşması için arkadaşlarını organize eder, okulda ve her yerde kalem yerine findel demeye başlarlar. Bayan Grager ve okul yönetimi bu durumdan rahatsız olmaya başlar ve findel kelimesini kullanan öğrencileri başta uyarır sonra da cezalandırırlar. Ancak bu tutum kelimenin yaygınlaşmasını daha çok sağlar. İlk önce yerel basının ilgisini çeken bu durum yaygınlaştıkça ulusal basının bile ilgisini çeker ve ulusal düzeyde haberlere konu olurlar. Findel sözcüğü ulusal düzeyde yaygınlık kazanmıştır. Nick'in yaşadığı kasabadan biri bu sözcüğün telif haklarını alır ve findel baskılı kalem, tişört vb. ürünler üretmeye başlar. Buradan kazandığı paradan Nick'in payına düşen kısmı Nick'in babası bankaya Nick adına yatırır. Zamanla bu durum unutulsa ve kasabada sular durulsa da findel sözcüğü kabul görmüştür. Nick üniversiteyi kazandığında, Bayan Grager'den bir mektup ve bir sözlük alır. Sözlüğün içini açtığında 'findel' sözcüğünün sözlükteki kelimeler arasına girdiğini görür. Mektupta ise kelimenin yaygınlaşması adına bilerek Nick'in karşısında olduğunu ifade etmiştir. Nick de Noel'de öğretmenine üzerine istediğini yazabileceğini belirten bir notla bir kalem hediye eder. Nick, Findel sözcüğünün telif hakkından kazandığı bankadaki parasıyla da Bayan Grager adına bir eğitim vakfı kurar.

4.1.4.3 Dünya Büyülü Bir Yer

Yazar: David Almond

Çevrildiği Dil: İngilizce

İlk Baskı Yılı: 2001

Baskı sayısı: 31.Baskı

Sayfa sayısı: 255

Kit, ailesiyle birlikte anneannesinin ölümünün ardından dedesini yalnız bırakmamak için annesi ve babasının da doğup büyüdüğü kasaba olan Stoneygate kasabasına taşınır. Burada okuluna devam eden Kit, etkileyici ve ilginç resimler yapan Askew ve hayat dolu, oyunculuğa meraklı bir kız olan Allie ile tanışır. Askew ve okuldan bir grup öğrenci kasabanın ıssız bir yerinde olan maden ocaklarında 'ölüm oyunu' adını verdikleri ilginç bir

oyun oynarlar. Askew, Kit'i de bu oyuna çağırır. Bu oyuna içindeki bir kuvvet tarafından çekildiğini düşünen Kit dâhil olmaya karar verir. Oyunda, Askew'in ortada döndürdüğü kamanın ucu kimi gösteriyorsa bu onun ölüme gideceği anlamına gelir. Kamanın ucu Kit'i gösterir ve Askew onu bir ritüelle uykuya daldırdığı ölüm alanına gönderir. Uyandığında Kit, bu durumdan çok etkilenmiştir. Kendisini sonsuz bir hiçlik içinde hissettirdiğinden söz eder. Kit'e akşamları dedesi bir zamanlar çalıştığı madenler hakkında öyküler ve anılarını anlatır. Yazma kabiliyeti güçlü olan Kit, dedesinin bu anlattıklarını etkileyici öykülere dönüştürür ve öğretmeninin beğenisini kazanır. Öykülerinin resimlenerek okul panosunda sergilenmesini teklif eder. Kit, resimleme işinin Askew'in yapabileceğini söyler. Askew okulla çok ilgili olmayan, hırçın ve öğretmenleri tarafından sorunlu görülen bir çocuktur. Askew'in babasının alkol bağımlılığı sorunu vardır ve ailesiyle pek ilgilenmemektedir. Annesi ve bir de küçük kız kardeşiyle yaşayan Askew oldukça hırşın bir karaktere sahiptir. Ölüm oyununa gittikleri bir gün yine Kit de öğretmeniyle konuşmasını bırakıp onların peşinden gider ve yine ölüm oyunu için kama onu işaret eder. Öğretmenlerinin bu durum dikkatini çektiği için peşlerinden gitmiş ve bu oyunu oynarlarken onları yakalamıştır. Uygunsuz bir oyun olarak gördükleri için okul yönetimi Askew'i cezalandırır ve okuldan atar. Askew'in öfkesi iyice büyür ve bu duruma sebep olduğunu düşündüğü için Kit'e oldukça tepkilidir. Bir süreliğine ortadan kaybolur. Kit ile karşılaştıklarında Kit, Askew'e kendisiyle arkadaşlık yapmak istediğini, onun için bir öykü yazacağını söyler. Ancak Askew bir gün onunla kendi istediği yerde buluşacağını ve o zaman hesaplaşacaklarını ifade eder ve ortadan tekrar kaybolur. Bu esnada Kit'in dedesi rahatsızlanmış ve hastaneye kaldırılmıştır. Sık sık dedesinin ziyaretine gider, bir yandan da Askew için öyküsünü yazmaya devam eder. Allie de Kit'e destek olmakta bir yandan da okuldaki tiyatro oyunundakine rolüne hazırlanmaktadır. Allie'nin tiyatro gösterisinin olduğu gün Askew Kit'e haber gönderir ve onu maden ocaklarında yer alan metruk bir yere çağırır. Kit de tereddüt etmeden gider oraya. Askew onunla arkadaş olmak istediğini söyler yine, onun için yazdığı öyküyü okur ve kız kardeşi ve annesinin ona ihtiyacı olduğunu anlatır. Tüm bu durumlar Askew'i yumuşatır. Askew ve Kit arkadaş olurlar. Eve dönmeye karar veren Askew, annesine ve kız kardeşine sahip çıkar. Kit'in dedesi Noel'den sonra vefat eder. Allie, tiyatrodaki başarılı bir performans sergiler. Stoneysgate'e bahar gelmiştir, Askew okula geri dönmüş resim derslerine katılmaya başlamıştır, Kit de öyküler yazmaya devam eder.

4.1.4.4 Kraliçeyi Kurtarmak

Yazar: Vladimir Tumanov

Çevrildiği Dil: İngilizce

Çevirmen: Mine Kazmaoğlu

İlk Baskı Yılı: 2004

Baskı sayısı: 140.Baskı

Sayfa sayısı: 176

Matematik dersiyile başı dertte olan Aleks bir gün yolda bir kalem bulur ve bu kalemin sihirli olduğunu ve bütün problemleri çözebildiğini fark eder. Bu durumu en yakın arkadaşı Sam ile paylaşır. Onları duyan Vanessa da bu sırra ortak olmuştur. Ancak Vanessa ve Sam'in kalemi çok kullanması ile kalemin bitecek olma korkusu Alex'i endişelendirir ve aslında planlamamasına rağmen bir anda kalemin kaybolduğu yalanını söylemiş bulunur. Ancak daha sonra fark eder ki kalem gerçekten de kaybolmuştur. Bu duruma canı sıkılan Aleks matematik dersinde bundan sonra başarılı olmayacağını düşünüp hayıflanır ve okumayı çok sevdiği kitaplarına geri döner. Ancak daha önce görmediği bir kitap fark eder kütüphanesinde. Bu kitabı okumaya başlar; kitapta çok iyi bir yönetici olan kraliçe zalim bir kral tarafından kaçırılıp zindana atılır. Tek bir koşulla zindandan kurtulabilecektir kraliçe. 400 farklı labirenti olan bu mahzenden her köşeyi tutan bir canavarın sorduğu soruyu doğru yanıtlayarak. Kraliçe çok bilgilidir. Ülkesinde eğitime, okula, sanata çok önem vermiştir. Dolayısıyla bu soruları çözebileceğinden emindir. Aleks kitabı heyecanla okurken ilk soruyla karşılaşır ancak sorunun cevabını veremediği yeni sayfaya geçememektedir. Bu şekilde Aleks arkadaşları ile de birlikte kraliçeyi kurtarmak için 400 farklı matematik bilmecesini çözmeye koyulur. Kitabın sonuna geldiğimizde Aleks ve arkadaşları yalnız kraliçeyi kurtarmakla kalmamış aynı zamanda matematiği de çok iyi öğrenmişlerdir. Aynı zamanda birlikte serüvenler peşinde koşarken eğlenmişler ve aralarındaki arkadaşlık bağı da güçlenmiştir.

4.1.4.5 100 Şatolu Çocuk

Yazar: Angela Nanetti

Çevrildiği Dil: İtalyanca

Çevirmen: Nilüfer Uğur Dalay

İlk Baskı Yılı: 2018

Baskı sayısı: 2.Baskı

Viola babası hapishanede olduğu, annesi de ilgisiz olduğu için yetimhanede kalmaktadır. Viola'nın damak yarığı problemi vardır ve arkadaşları arasında tavşandudak olarak sürekli Viola ile dalga geçilmektedir. Hırçın bir kız olan Viola'yı yetimhaneden 'pazar anneleri' almak istememektedir. Viola da bu sebeplerden ötürü arkadaşları ile çok sık kavga etmektedir ve yetimhanenin sorumlu rahibesi tarafından sık sık çamaşır odasında cezalandırılmaktadır. Cezalı olduğu zaman dilimlerinde resim defterine şato resimleri çizer Viola. 99 şato çizmiştir, ancak 100. şatoyu çizmekte zorlanır. Cezalı olduğu bir gün Viola yetimhaneden kaçar ve 'Hayaletli Ev' olarak adlandırılan eve doğru gider. Buraya giderken köpeğini arayan başka bir kız çocuğu ile karşılaşır ve köpeğini bulması karşılığında onu Pazar günleri evine davet etmesini ister. Ancak Bella isimli bu kız, köpeğini çok umursamamakta, zaten iyi davranmamaktadır. Viola'nın bu isteğine de sıcak bakmaz. Viola bu metruk evin mahzeninde Bella'nın Şişko adını verdiği kendi adını Ursus olarak benimseyen köpeğini görür. Bu mahzende çok uzun yıllardır 'küf' isimli leke ile 'Tobia' isimli yarasa yaşamaktadır. Olaylar onlar gözünden de anlatılır. Küf hayvanlara ve kendilerine kötü davranan çocukları gördükçe o evde eskiden oturan Pomaray ailesini ve onların çocuklarını sık sık anlatır. Bu evin mahzeninde yetimhaneden kaçtığı bir gün köpeği ararken Viola, Nano isimli bu evin eski sakinlerinden olan ihtiyar adamla karşılaşır. Kendi durumunu bu adama söylediği yalanlarla anlatan Viola, Nano'nun çok iyi resim yaptığını görünce yetimhaneye gelmeden önce kazada kaybettiği ve Elmas ismini verdiği köpeğinin resmini çizmesini ister. Nano, Viola'nın anlattıklarından yola çıkarak köpeği çok güzel çizmiştir. Ancak Viola'nın cezalı olduğu gün yetimhaneden kaçtığı arkadaşları tarafından yetimhane sorumlusu rahibeye iletilir. Rahibe de Viola'nın resmine el koyar. Viola, çok kızarak yeniden bu eve kaçar. Nano'nun yanında bir gün kalır, onun yaşam öyküsünü dinler. Nano, çocukken anne babası ve kardeşleri ile birlikte Nazi soykırımından kaçıp buraya yerleştiğini, ancak Nazilerin bir gece onları bularak silahlarla evlerini bastığını ve kendisi dışında bütün ailesini Nazilerin öldürmesi sonucu kaybettiğini anlatır. Bu durum Viola'yı oldukça etkiler; onların farklı olması ve dışlanması ile kendisinin tavşandudağı rahatsızlığı yüzünden dışlanmasını düşünür. Sabah gitmek için hazırlanan Viola, fenalaşan Nano'yu görür ve kaçmış olduğu yetimhaneye koşarak Rahibe müdirenden yardım ister. Bu sayede Nano'nun hayatının kurtulmasını sağlar. Viola, Nano'yu hastanede beklerken ilk defa bütün dürüstlüğü ile neler hissettiğini ve ailesinin durumunu rahibeye anlatır ve bütün bunlar rahibe müdire tarafından anlayışla karşılanır. Aradan geçen bir süre

sonra Viola'ya iki mektup gelir; biri annesindendir. Onu Pazar günleri evlerine çağırır ve hapisteki babasını görmeye gitmesine izin verir. Diğerisi ise Nano'nun ölmeden önce Viola'ya yazdığı mektup ve avukatına bıraktığı vasiyetnamedir. Viola'ya çok iyi resim yaptığını ve buna devam etmesini öğütleyen Nano, Viola'nın 'Hayalet Ev' diye adlandırdığı evi ona bırakmış ve kardeşleri ile olan anılarına ve onların resimlerine sahip çıkmasını istemiştir. Viola'nın dudağındaki rahatsızlıktan dolayı ameliyat olması için de gerekli olan parayı bırakmıştır. Bu sayede diğerleri ile aynı olacağını öğrenen Viola çok mutlu olur.

4.1.5 Mavibulut Yayıncılık'tan Seçilen eserlerin özetleri

4.1.5.1 Konuşan Köpek

Yazar: Michael Rosen

Çevrildiği Dil: İngilizce

Çevirmen: Acar Erdoğan

İlk Baskı Yılı: 2014

Baskı sayısı: 3. Baskı

Sayfa Sayısı: 76

Tuğçe, bir köpek sahiplenmek istediği için annesi ile birlikte hayvan barınağına gider. Annesi tarafından köpek konusunda kararlı olup olmadığı sorusuna başka bir hayvan istemediğini köpeği olmasında kararlı olduğunu ifade eder. Hayvan barınağına gittiklerinde sahiplenecekleri köpeği alıp götürmeden onların bunun için uygun olup olmadığı hakkında bir mülakata girmeleri gerekmektedir ve bu mülakat sahiplenmeyi düşündükleri köpek tarafından yapılmaktadır. Köpek, Tuğçe'ye daha önce bir evcil hayvanı olup olmadığı, kendisini neyle besleyeceği, nerede uyuyacağı, kendisine nasıl davranacağı gibi konularda sorular sorar. Kendisi ile ilgili açıklamalarda bulunur. Köpeğin şartlarını kabul eden ve onun sorduğu sorulara memnun edici cevaplar veren Tuğçe, köpeğin sınavından geçer ve onu sahiplenerek; hep birlikte eve dönerler.

4.1.5.2 Yoksa Okul Müdürü Bir Vampir Mi?

Yazar: Pamela Butchart

Çevrildiği Dil: İngilizce

Çevirmen: Acar Erdoğan

İlk Baskı Yılı: 2017

Baskı sayısı: 4. Baskı

Sayfa Sayısı: 247

Izzy, Zach, Jodi ve Massie dördüncü sınıfta öğrenim gören yakın arkadaşlardır. Okula gittikleri bir sabah tuhaf bir durumla karşılaşır. Bütün öğrencilerin konferans salonunda toplanması istenmiştir. Burada yapılan toplantıda okuldaki bazı sınıfların tavanlarının su akıtması nedeniyle tahliye edileceğini öğrenirler. Tahliye edilecek sınıflardan biri de Izzy ve arkadaşlarının sınıfıdır. Sınıfları tahliye edildiği için 6/B ile aynı sınıfı paylaşmaları gerekmiştir. 6/B sınıfındaki kızların konuşmasını gizlice dinlerken aslında okulda fare olduğu için bazı sınıfların tahliye edildiğini duyarlar. Ertesi gün okula farelerin tedirginliği ile giden öğrenciler, yeni bir toplantı duyurusuyla karşılaşır. Konunun farelerle ilgili olduğunu düşünseler de toplantının konusu okula yeni gelen okul müdürünün öğrencilerle tanışmasıdır. Izzy ve arkadaşları yeni okul müdürünü ilginç bulurlar. Onun çok uzun boylu olması, beyaz tenli olması, siyah giyinmesi, odasında asılı olan pelerinli fotoğraf, yemekhanede sarımsaklı ekmeğin yasaklanması ve odasından gelen tıslama sesi gibi özelliklerinden ötürü bir vampir olduğuna kanaat getirirler. Yeni müdürlerinin vampir olduğunu düşünen bu dört arkadaş kendilerine zarar vermesini engellemek ve onu okuldan göndermek amacıyla çeşitli planlar yaparlar. Birlikte vampirlerin özelliklerini ve nelerden korktuklarını araştırıp öğrendikten sonra vampirlere zarar veren şeylerden yola çıkarak bunları okul müdürlerinin üzerinde denemeye karar verirler. Önce sarımsaklı kek yaparlar ve bunu okul müdürüne hoş geldin hediyesi olarak takdim ederler; okul müdürü keki öğrencilerin bu davranışından mutlu olarak alır ve yer. Ancak başına hemen bir şey gelmeyince yeni bir plan yapar ve vampirlerin güneşte öldüğünü göz önünde bulundurarak okul müdürünü dışarıya çıkarırlar. Ancak dışarı çıkan müdür kızarıklıklar içinde kalıp fenalaşır ve bayılarak hastaneye kaldırılır. Öğrencilerden biri çok korkarak planlarını itiraf eder. Bunun üzerine müdür yardımcısı onları sorguya çektiğinde okul müdürünün vampir olmadığını sarımsağa alerjisi olduğu için fenalaşmış olabileceğini söyler ve öğrencilerden okul müdüründen özür dilemelerini ister. Bu durumdan dolayı suçluluk hisseden dört arkadaş ertesi gün müdürün odasına gider; onu neden vampir sandıklarını açıklayıp özür dilerler. Bunun üzerine kızmayıp aksine gülerek tepki veren okul müdürü kendisini vampir sanan öğrencilere, vampir sanılmasındaki nedenlerin hepsine açıklık getirir cevap verir ve onları affeder.

4.1.6. Tudem Yayınları’ndan seçilen eserlerin özetleri

4.1.6.1 Babam Süt Peşinde

Yazar: Neil Gaiman

Çevrildiği Dil: İngilizce

Çevirmen: Niran Elçi

İlk Baskı Yılı: 2015

Baskı sayısı: 9.Baskı

Sayfa sayısı: 125

Annesi konferansa giden iki kardeş evde babalarıyla birlikte kalırlar. Sabah kahvaltıya kalktıklarında dolapta sütün bittiğini fark ederler. Kahvaltılık gevreklerine süt dışında dökebilecekleri başka hiçbir şey yoktur onlar için babaları da kahvesini sütlü içmektedir. Baba, evlerinin köşesindeki dükkandan süt almaya gider. İki kardeş de beklemeye koyulur. Ancak babalarının eve geri gelmesi hayli uzun sürmüştür. Eve dönmesi çok uzun süren babanın gecikmesinin nedenlerini açıklaması gerekir. Babaları sütü alıp bakkaldan çıktığında başına bir sürü macera gelmiştir. Önce uzaylılar tarafından kaçırılan baba, bir delikten geçerek tarihte yolculuk yapar ve iki yüz yıl öncesine gider. Burada icatlarına farklı isimler veren Profesör Steg isimli bir dinazor ile tanışır. Onunla zamanda yolculuk yaparlar ve bu yolculuklar esnasında midilliler, vampirler ve daha niceleri ile karşılaşır çeşitli serüvenler yaşarlar. Baba, bunları çocuklara anlattığında bütün hikayesini ilgi ve merakla dinleyen çocuklar inanmadıklarını söylerler ve babaları da sütü göstererek kanıtlayabileceğini söyler. Hayal gücünün sınırlarını zorlayan öykü çocukların kahvaltılarını yapması ve babanın da gazete okumaya devam etmesi ile son bulur.

4.1.6.2 Babam ve Ben

Yazar: Patrick Modino

Çevrildiği Dil: Fransızca

Çevirmen: Sibil Çekmen

İlk Baskı Yılı: 2014

Baskı sayısı: 9.Baskı

Sayfa sayısı: 91

New York'ta dans hocalığı yapmakta olan Catherine'nin karlı bir sabah pencereden bakarken babasıyla birlikte Paris'te geçirdiği çocukluk anıları gözünde canlanır. Annesinin New York'a dönmesiyle birlikte babası ile birlikte Paris'te kalan Catherine, Paris'te bir dans kursuna gitmekte, okuldan ve kurstan geriye kalan zamanını ise babasının dükkânında babasıyla ve onun iş ortağı Bay Castarade ile geçirmektedir. Catherine gözlük kullanmaktadır tıpkı babası gibi. Gözlüklerini çıkardığında Catherine sıkıcı bulduğu babasının ortağının konuşmalarından ve diğer şeylerden kurtulur buğulu dünyasında kendi hayal alemide mutludur. Dans ederken de gözlükleri çıkarıp dans etmekte ve bu onu özgür hissettirmektedir. Gözlüklerini taktığında ise her şey bütün ciddiyetine yeniden kavuşur. Catherine çocuktur; annesinin New York'a neden döndüğünü ya da babasının tam olarak ne iş yaptığını bilmemektedir. Catherine'in çocukluğu babasıyla geçmektedir. Babasıyla birlikte yaşayan Catherine babasına yardım etmekte, birlikte eğlenceli vakitler geçirmektedir. Bir gün dans dersinden arkadaşı Odile ailesinden habersiz, onu ve babasını evlerinde verdikleri baharın gelişini kutladıkları partiye davet eder. Catherine'in babası aslında habersiz davet edildiklerini tahmin etmemeyi tercih ettiği için seve seve gitmeyi kabul ederler. Partideki insanlarla tanışmaya ve iş bağlantıları kurmaya çalışan babasını gözlemler Catherine de sürekli. Ancak partide tanıştığı ve görüşeceğini söyleyen işlerini düzeltmesi için yardım etmesini umduğu kişi de Catherine'in babasını aramaz. Bir gün Amerika'dan annesinden mektup gelir ve babası ona yeni ufuklara yelken açmak isteyip istemediğini sorar. Annesinin Amerika'ya çağırması üzerine Catherine ve babası Paris'teki iş yerlerini ortaklarına devredip Amerika'ya giderler. Amerika'da bir yetişkin olan Catherine için çocukluğunun ve geçmişinin bulunduğu Fransa hep özel ve hatıralarında kıymetli bir mekan olarak yer bulur.

4.1.6.3 Çizgili Pijamalı Çocuk

Yazar: John Boyne

Çevrildiği Dil: İngilizce

Çevirmen: Tülin-Tayfun Törüner

İlk Baskı Yılı: 2007

Baskı sayısı: 33. Baskı

Sayfa Sayısı: 198

Bruno, anne, babası ve ablası Gretel ile birlikte Berlin’de yaşamaktadır. Buradaki evlerinden, yaşantısından dolayı mutludur. En yakın arkadaşları Daniel, Martin ve Karl ile büyükannesi ve büyükbabası da Berlin’dedir. Ancak bir gün okuldan eve geldiğinde eşyaların toplandığını görür ve taşınacaklarını öğrenir. Evlerine Fury’nin (Führer) gelmesiyle Nazi subayı olan babası yeni bir göreve getirilmiştir ve bunun için de Bruno’nun Out-With olarak adlandırdığı Auschwitz’e taşınmaları gerekmiştir. Bruno, Berlin’den taşınmayı hiç istememiştir ve yeni taşındıkları yeri de küçük, sıkıcı ve rahatsız edici bulur. Penceresinden baktığında bir tel örgü gözükmemektedir. Tel örgünün arkasında ise çizgili pijamalar giyinmiş çocuk ve yetişkinlerden oluşan bir sürü insan vardır. Ancak kimse bunun hakkında Bruno ile konuşmak istemez. Babasına sorduğunda da tel örgünün karşı tarafında yaşayanların ‘insan değil, yahudi’ oldukları yönünde bir cevap alır. Ancak bunu pek anlamlandıramaz. Babasının işinden dolayı evlerine çok sık askerler girip çıkmakta ve bu askerler evlerinde çalışan (Yahudi) personellere çok kötü davranmaktadır. Bruno bu durumdan da oldukça rahatsız olur. Evde çok sıkıldığı bir gün keşif yapmak için dışarı çıkar ve tel örgü boyunca yürür. Yolun epey ilerisinde tel örgünün karşı tarafında onunla aynı yaşta olan çizgili pijama giyen Schmuel ile tanışır. Schmuel, Bruno ile aynı yaşta olmasına rağmen çok daha zayıftır. Bruno sonunda bir arkadaş bulduğu için çok mutlu olur. Schmuel ile diğer arkadaşları ile olduğu gibi oyunlar oynamak istese de Schmuel tel örgünün diğer tarafına geçemeyeceğini ifade ederek bu teklifi reddeder. Bir yıla yakın Bruno, Schmuel ile arkadaşlığını, ailesinin öğrendiği takdirde onunla görüşmesine izin vermeyeceğini göz önünde bulundurarak, gizli bir şekilde devam ettirir. Bir yıl sonra annesinin artık orada yaşamaya tahammül edemeyeceğini ve çocuklar için uygun bir yer olmaması gibi gerekçelerle oradan ayrılıp Berlin’e dönmeye karar verirler. Bruno arkadaşı Schmuel ile vedalaşmak için gittiğinde onun babasının kaybolduğunu ve iki gündür Schmuel’in babasından haber alamadığını öğrenir. Schmuel’e babasını bulması için yardım etmeye söz verir; ayrıca tel örgünün diğer tarafını çok merak ettiği için de Schmuel’in tarafına geçmeye karar verir. Ertesi gün son kez Schmuel ile vedalaşmaya gittiğinde tel örgünün karşı tarafına geçebilmek için Schmuel’in ona getirdiği çizgili pijamayı giyer. Karşı tarafa geçtiğinde hiçbir şeyin hayal ettiği gibi olmadığını görür. Hayallerindeki aksine insanlar çok mutsuz, bulundukları yer Berlin’e hiç benzemeyen koşulları oldukça kötü bir yerdir. Bruno bu yerden rahatsız olsa da arkadaşına söz verdiği için birlikte kampın içinde Schmuel’in babasını ararlar ancak bulamazlar. Bu esnada Nazi subayları

onları görür ve kamptaki başka insanları da topladıkları kapalı, havasız bir alana götürürler. Bir daha Bruno'dan haber alınamaz.

4.1.6.4 File Bekçisi

Yazar: Mal Peet

Çevrildiği Dil: İngilizce

Çevirmen: Arif Cem Ünver

İlk Baskı Yılı: 2003

Baskı sayısı: 8.Baskı

Sayfa sayısı: 232

Güney Amerika'nın en iyi futbol yazarı Paul Faustino ve El Gato lakaplı başarılı kalecisinin röportajıyla başlar roman. Dünya kupası da aralarında durmaktadır. El Gato'nun dünya kupasını kazanma serüvenini yazmak isteyen gazeteci, sohbetleri derinleştikçe Gato'nun hayatına dair birçok şey öğrenir. El Gato, Güney Amerika'nın ormanlarla kaplı küçük bir bölgesinde dünyaya gelmiştir. Babası odunculukla geçimini sağlar. Annesi, kardeşi ve ninesiyle birlikte yaşarlar. Yaşadıkları yerde en çok konuşulan ve herkesin ilgi duyduğu şey futboldur. Kasabanın neredeyse bütün çocukları okuldan çıkınca soluğu futbol sahasında alır ve futbol oynamaya başlarlar. Gato, çelimsiz ve özgüvensiz bir çocuktur. Futbolda çok başarılı olmadığını düşündüğü için on iki yaşında futbol oynamayı bırakma kararı alır. Zamanını evde geçirmekten sıkılan Gato, herkesin tehlikeli gördüğü ve kendisini gitmemesi için uyardığı ormana gitmeye başlar. Ormanda yaptığı gizemli yolculuklarından birinde, futbol için ayrılmış bir saha görür ve File Bekçisi olarak adlandırılan kayıp bir ruh ile tanışır. El Gato, arkadaşlarıyla futbol oynarken kalecilik görevinde yer almakta ancak bir türlü başarılı olamamaktadır. File Bekçisi, ona zayıf yönlerini gösterir önce, daha sonra çok çalışarak bu alanda kendini geliştirmesini sağlar. Kaleciliğin, bütün yönlerini ve futbola dair birçok şeyi Gato'ya öğretir. Gato'nun File Bekçisi ile her gün düzenli yaptığı çalışmalar sayesinde hem özgüveni yerine gelmiş hem de futbola ve kaleciliğe dair pek çok şey öğrenmiştir. İki yıl boyunca düzenli olarak ormanda File Bekçisi ile futbol çalışan Gato artık on beş yaşına gelmiştir ve kasabasındaki diğer erkek çocukların da yaptığı gibi ormanda babası ile birlikte odunculuk yapması gerekmektedir. Babasının çalıştığı yerde Gato'ya da yaşına uygun bir iş verilir. Haftalıklarını aldıkları cumartesi günleri öğleden sonra fabrika sahibinin hakemliği

doğrultusunda ormanda çalışan işçiler futbol maçları yapmaktadır. Gato da bu maçlardan birinde taraflardan birinin kalecisinin bulunmayışı nedeniyle görev alır ve çok başarılı bir performans sergiler. Zamanla bu maçlarda popülerliği artan Gato için bulundukları bölgenin önemli bir takımının kurucuları gelir ve onu bu takımda oynatmak için ailesiyle sözleşme imzalarlar. Ailesi için bu kararı vermek kolay olmasa da onun isteği doğrultusunda onay verirler. Böylece El Gato'nun futbolda ilerleyişi ve dünya kupasını kazanmak için yolcuğu da başlamış olur. El Gato, dünya çapında ünlü çok başarılı bir futbolcu olur. Faustino ile sohbetleri esnasında Kayıp Takım'ın hikayesini öğrenir. 1950 yılında Rio de Janeiro'da düzenlenecek dünya kupası finali için uçan futbolcuların, uçağın Rio taraflarında kaybolması nedeniyle bir daha bulunamamalarından dolayı bu isimle adlandırıldığını öğrenir. Fotoğraflarını görmüş olduğu futbolculardan biri File Bekçisi'ne oldukça benzemektedir. Bu durumu öğrenmesiyle birlikte File Bekçisi'ni tekrar görmek ve ona veda etmek isteyen Gato, kazandığı dünya kupasını ile ormana gider ve kupayı File Bekçisi'ne verir.

4.1.6.5 Hitler Oyuncağını Çaldı

Yazar: Judith Kerr

Çevrildiği Dil: İngilizce

Çevirmen: Berfu Durukan

İlk Baskı Yılı: 2013

Baskı sayısı: 8. Baskı

Sayfa sayısı: 242

Anna, dokuz yaşında Berlin'de ailesiyle birlikte 1933 yılında sıradan bir hayat sürmektedir. Siyasetten, Nazi-Yahudi kavramlarından ve iki grup arasındaki gerginlikten bihaber, okula gitmekte arkadaşlarıyla oyunlar oynamaktadır. Anna'nın babası Almanya'da ünlü bir yazardır ve gazetelerde Hitler aleyhine yazılar yayımlamakta, seçimi kazanacağını ön görmektedir. Anna ve ailesi Yahudidir. Ancak Anna'nın deyimiyle pek dindar olmadıkları için bunun anlamını Anna çok iyi bilmemektedir. Babasının hasta olduğu bir akşam ani bir telefon alırlar ve ertesi gün babası Prag'a gider. Nazilerin içinde bulunan bir polis tarafından yönetim tarafından pasaportuna el konulacağını öğrenmiştir babası. Bir hafta sonra ise seçimlerden önce Anna, ağabeyi Max ve anneleri, babalarının yanına Zürih'e giderler. Gidişleri çok ani olduğu için hızlı bir şekilde toparlanmaları

gerekmiştir ve çoğu eşyalarından vazgeçmek zorunda kalmışlardır. Yeni aldığı oyuncacı ile pembe tavşanı arasında kalan Anna da yeni oyuncacıyı seçmiş evlerine geri geleceğini düşündüğü için pembe tavşanını bırakmıştır. Ancak Hitler seçimleri kazanınca, mallarına el konulduğu için Anna'nın pembe tavşanına da el konulmuştur. Bir süre Zürih'de kalan Anna ve ailesi, babası buradaki gazetelerde yazamayınca yeni arayışlar içine girer ve Paris'e giderler. Fransa da yaşamak durumunda kalırlar; burada da bir süre kaldıktan sonra ekonomik sıkıntılar yaşadıkları için tekrar göç etmeleri gerekir ve İngiltere'ye taşınırlar. Anna, bu yolculuklar, farklı yerlerde yaşama gibi deneyimleri yaşarken mülteci kavramı ile tanışır. Bir mülteci olarak yeni deneyimler kazanmayı ailesi yanında olduğu sürece sorun olarak görmez hayatında. Her ne kadar ekonomik güçlükler yaşayıp yoksul bir hayat sürseler de ülkelerde farklı insanlar tanımak, yeni diller öğrenmek, farklı geleneklere ve kültürlerle tanıklık ederek yeni arkadaşlar edinmek hayata dair pek çok şey öğretmiştir.

4.1.6.6 Savaş Atı

Yazar: Michael Morpurgo

Çevrildiği Dil: İngilizce

Çevirmen: Arif Cem Ünver

İlk Baskı Yılı: 2010

Baskı sayısı: 28. Baskı

Sayfa sayısı: 158

Savaş Atı'nda olaylar bir atın gözünden ve onun ağzıyla anlatılır. Henüz bir tayken satılığa çıkarılan bu at kasabalı sarhoş bir adamın yanındakilerle iddiası ile satın alınır ve annesini de başkasının satın alması üzerine tay annesinden ayrılmış olur. Tayı alan adamın oğlu Albert, atı çok sever ve ona Joey ismini koyar. Albert, Joey'in bütün bakımını üstelenir, onunla her gün konuşur, ilgilenir ve dost olurlar. Joey, cinsi gereği tarlada çalıştırılmaya uygun bir at olmasa da aksi takdirde Albert'in babasının atı satacağını söylemesi üzerine Albert onu tarlada çalışmaya alıştırır. Albert ve Joey çok iyi anlaşmaktadır ve her şey çok yolundadır. Bir savaşın çıkmış olduğu ve hızla yayıldığı gerçeği herkes tarafından duyulur ve huzursuzluklar da böylece başlar. Bir gün yaşadıkları kasabaya bir grup asker gelir. Savaş için gerekli olan hazırlıkları yapmaktadırlar. Albert'in atı Joey de böyle bir günde paraya ihtiyacı olması nedeniyle orduya Joey'in babası tarafından satılır. Albert son anda bu durumu öğrenir ve atının peşinden gider. At satıldığı için bir şey yapılamayacağını

duyunca kendisi de atıyla beraber savaşa katılmak ister. On sekiz yaşından büyük olanlar askere yazılıp savaşa gidebilirler. Ancak Albert henüz on sekizine gelmediği için orduya alınmaz. Atı alan Yüzbaşı Nicholls, Joey'e iyi bakacağına dair Albert'e söz verir. Gerçekten de Yüzbaşı Nicholls tarafından Joey'e çok iyi bakılır. Savaş başladığında Yüzbaşı Nicholls, Joey'in üzerinde cepheye gider. Savaştan oldukça tedirgin olan Joey, Yüzbaşı Nicholls'un yakın arkadaşı olan Yüzbaşı Stewart ve onun atı Tophorn ile birlikte cephedeki yerini alır. Kendisi gibi iyi bir cins ve gösterişli bir at olan Tophorn'un varlığı ve arkadaşlığı Joey'in savaşta en büyük destekçisi olur. Savaşta Tophorn ile birlikte cepheden cepheye koşturur Joey. Bir dönem Almanlar tarafından esir alınırlar. Savaşın bütün zorluklarını görürler. Savaş sakinleştiğinde bu iki at Emilie adlı küçük bir kız ve dedesinin himayesine verilir. Emily'nin dostluğu ve onlarla ilgilenmesi hem atlara hem de hasta olan Emilie'ye çok iyi gelir. Ancak savaş yeniden hızlandığında Joey ve Tophorn, Alman askerler tarafından Emilie'den alınır. Dedesi, Emilie'ye söz verir atları bir gün ona geri getireceğine dair. Joey ve Tophorn, bu defa savaşta yaralanan askerleri taşımada görevlendirilmiştir. Zorlu koşullarda bu görevi yerine getirmeye çalışırlar. Tophorn, bir süre sonra hastalanır; savaş koşullarında tam olarak iyileşmeden yeniden göreve başlayan Tophorn çok uzun süre geçmeden güçten düşer ve ölür. Joey, yalnız kalmıştır. Cepheden hastaları taşıdığı bir günün sonunda Almanlar ve İngilizler arasında tarafsız kalan bir bölgede başıboş kalır. Alman ve İngiliz askerinin aralarında kura çekmesiyle yeniden İngilizler tarafına geçer Joey. Burada, onun için savaşa katılan ve atların bakımının sorumluluğunu üstlenen Albert ile yolları yeniden kesişir. Savaş bitene kadar Albert ve Joey, birlikte hareket ederler. Ancak savaş bittiğinde, atların ülkeye geri dönemeyeceği Fransa'da satılacağı söylenir. Bu duruma Albert çok üzülür, kendi aralarında buldukları çözümler de çaresiz kalır. Joey'i satın alan kişi ise Emilie'nin dedesidir. Emilie küçük yaşta hastalandığından vefat etmiştir ancak dedesi yine de ona verdiği sözü tutmak için Joey ve Tophorn'u aramaya koyulmuştur. Albert ve Joey'in dostluğunu öğrenince atı satın aldıktan sonra Albert'e verir; böylece Albert ve Joey uzun süren savaşın ardından birlikte eve dönerler.

4.2 İncelenen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan değerler

İncelenen eserlerde tespit edilen değerlere yönelik bulgular, eserde değer aktaran bölüm kısaca özetlenerek ilgili değer başlığının altında verilmiştir.

Eserlerin tamamında tespit edilen değerlerin tabloya yansıtılmış listesi aşağıdaki şekildedir:

Tablo 10

Çeviri Eserlerde Tespit Edilen Değerler Listesi

Adalet	Farklılıklara Saygı ve Duyarlılık	Nezaket
Aile Sevgisi/Aile Birliğine Önem	Fedakarlık	Sanatsal Duyarlılık/Estetik Zevk
Affetme/Bağışlama	Güven	Saygı
Alçakgönüllülük	Hayal Gücü	Savaşa Karşı Olma
Arkadaşlık	Hayvan Sevgisi/Hayvanlara Karşı Duyarlılık	Sözünde Durma
Bilimsellik (Sorgulama/Araştırma)	Hoşgörülü/Önyargısız Olma	Sorumluluk
Cesaret	İş Birliği	Vatan Sevgisi
Çalışkanlık	İşini İyi Yapma	Vefa
Dayanışma	İyilik	Yardımseverlik
Dürüstlük	Kanaatkarlık	
Dini Değerler	Kararlılık	
Doğal Çevreye Duyarlılık	Konukseverlik	
Değişime/Yeniliklere Açık Olma	Merhamet	

Tablo 10 incelendiğinde eserlerde kodlanan 35 değer ifadesinin yer aldığı görülmektedir. Bu değerler alfabetik sıra esas alınarak bu bölümde açıklanacaktır.

4.2.1 Adalet

Adalet, Türkçe Sözlükte (2009, s.18) hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, doğruluk, şeklinde tanımlanmaktadır. Adalet iki anlamda kullanılır: Hukuka uygunluk olarak (Latince jus) ve eşitlik ve orantı olarak (Comte-Sponville, 2019, s. 92). Aristoteles adil kişiyi, ne yasayı ne de ötekilerin meşru haklarını ihlal eden, ne (genel olarak) hukuku ne de (özel kişilerin) haklarını ihlal eden kimsedir; kısacası iyiliklerden ve kötülüklerden kendi payına düşeni alan kişidir diye açıklar (Aktaran Comte-Sponville, 2019, s. 93).

Eserlerde ‘adalet’ ile ilgili tespit edilen değerler şöyledir:

Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir isimli kitapta, savaş dolayısıyla şehir kuşatma altındadır ve yiyecek sınırlıdır. Herkes kişi sayısına göre sınırlı sayıda yiyecek alabilmektedir. Nadya’nın ağabeyi ve babası vefat etmiştir. Ancak Nadya ertesi gün bunu gizler ve karnesindeki dört kişilik yemek alımına devam eder. Bu durumdan Oleg’e bahseder. Yemeğinin bir kısmını da ona verir. Ancak iki çocuk da bu durumdan vicdani olarak rahatsızlık duymaya başlarlar; çünkü herkes eşit miktarda gıda almaktadır ve bu yapılanda bir haksızlık mevcuttur. Kitapta adalet değerini sorgulatan satırlara örnek ise şöyledir:

“Oleg bunu anlayabiliyordu, ama bu doğru değildi. Yetersiz beslenen yüzlerce anne, açlıktan kırılmış yüzlerce baba, açlığın kemirdiği yüzlerce çocuk vardı. Leningrad’da herkese aynı istihkak veriliyordu. Gıda maddesi olarak şehirde ne varsa olabildiğince adil biçimde dağıtılıyordu. Bundan kimse kuşku duymuyordu. Oleg, Nadya’ya belli etmeden bakıyordu. Nadya artık ağlamıyordu, ama kendisine bir avantaj sağladığı için vicdan azabı çektiği belli oluyordu.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.23).

Çizgili Pijamalı Çocuk adlı kitapta, Bruno, garson Pavel’e Teğmen Kotler tarafından kötü davranılmasını ve babasının bu duruma ses çıkarmamasını haksızlık olarak değerlendirir:

“O gece, Bruno yatağa gittiğinde, yemekte olan her şeyi tekrar düşündü. Salıncağı yaptığı o gün Pavel’in ona ne kadar iyi davrandığını, dizindeki kanamayı nasıl durdurduğunu ve yeşil sıvıyı nasıl nazikçe sürdüğünü hatırladı. Babanın, genelde adil, nazik ve düşünceli bir adam olduğu halde, Teğmen Kotler’in Pavel’e bu kadar kızmasına engel olmaması, ona haksızlık gibi geldi.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s.138). Teğmen Kotler ve Bruno’nun babası Nazi subayı, garson olarak çalışan Pavel ise bir Yahudi’dir ve bu sebepten ötürü Pavel’e karşı Teğmen tarafından bir

tahammülsüzlük ve sürekli tepki gösterme durumu vardı. Bruno'nun bu durumdan duyduğu rahatsızlığı dile getirmesi ve durumu haksızlık olarak nitelendirmesi aynı zamanda adalete de vurgu yapmaktadır.

4.2.2 Aile sevgisi/aile birliğine önem verme

Aile; evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik (TDK, 2009, s. 45). Aile toplumu oluşturan en temel yapı olması itibariyle aile üyeleri arasındaki sevgi ve beraberlik önem taşımaktadır. Aile birliğine önem verme, 2006 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda değerler arasında geçmektedir.

Eserlerde aile sevgisi ve aile birliğine önem vermeyi içeren değerler şu şekilde yer almaktadır:

Dünya Büyülü Bir Yer isimli kitapta, Askew ile birlikte ortadan kaybolan Kit eve döndüğünde ailesinin yaşadığı mutluluk ve aileye verilen önem şu cümlelerle anlatılır:

“Annemle babam yanıma döndüler. Birlikte oturduk ve uzun bir süre beni izleyip durdular; sanki baktıkça beni yanlarında tutabilecek, bir daha yitirmeyeceklerdi. Ağlaştık, birbirimize sarıldık ve hayır, bir daha böyle bir şey asla olmamalı dedik. Sonra dedemin gelişini konuştuk ve onun için hazırlanmaya başladık.

Benimkine bitişik odayı temizledik. Yatağını hazırlayıp, örtüsünü açtık. Düğün resminin tozunu alıp, madenci fenerini parlattık. Pencere camına Noel süsleri ve gümüş teller astık. Özel bir Noel kartı bulduk: Donmuş nehir üstünde oyun oynayan çocukları gösteren eski bir sahne. Eve hoş geldin, diye yazıp, sevgiyle imzalarımızı attık.” (Dünya Büyülü Bir Yer, s.237).

Savaş Atı isimli kitapta, Albert, babasının çok fazla alkol alıp eve sarhoş gelmesinden muzdariptir ve annesine yakınmakta, babası ile ilgili şikayetlerde bulunmaktadır. Annesi ise bu konu hakkında Albert ile konuşmalarında babasının zor zamanlardan geçtiğini ona karşı anlayışlı ve destekleyici olmayı öğütlemektedir. Albert, annesi ve babası arasında geçen diyaloglarda ailenin önemi gibi değerler ön plana çıkmaktadır:

“İyi ki almış anne,” diyen Albert, ceketini çıkartarak bana doğru yürüdü. *“O sırada sarhoş olsa da olmasa da bu şimdiye kadar yaptığı en harika şey.”*

“Baban hakkında böyle konuşma Albert,” dedi annesi. *“Çok zor zamanlar geçirmiş biri o. Haksızlık ediyorsun.”* (Savaş Atı, s.13).

Albert'in babası hakkında söylendiği başka bir zamanda yine annesi onu babasına karşı iyi olması ve iyi düşünmesini vurgular: *“Biliyorum Albert,” dedi annesi. Şimdi biraz yumuşamış, oğlunun elini avuçlarının arasına almıştı. “Fakat sen onun içindeki iyiyi görmeye çalışmak zorundasın. O iyi biri; gerçekten öyle. Bunu sen de biliyorsun değil mi?”*

“Evet anne, biliyorum,” diye kabullendi Albert, “bir de Joey hakkında bu kadar söylenip durmasa... Ne de olsa Joey artık iş görüyor ve onun da tıpkı benim gibi arada sırada dinlenmeye ve iyi vakit geçirmeye ihtiyacı var.” (Savaş Atı, s.27).

File Bekçisi isimli kitapta, kaleci olması için şehirdeki büyük bir takımdan El Gato'ya teklif gelir. Bu durumda erken yaşta ailesinden ayrı kalması gerekmektedir. Annesi ve babası, oğullarından ayrı kalma fikrinden dolayı bu teklife olan tereddütlerini dile getirirler. El Gato'nun babasının oğlunu götürmek için gelenlere yaptığı konuşmada ailenin önemine de vurgu yapılmaktadır:

“Kusura bakmayın,” dedi. “Bunu yapmak benim için çok zor. Oğlumun iyi bir işi var. Alet ambarında iyi iş çıkartıyor. Estevan ve diğerleri öyle söylüyor. Bununla kıyaslandığında futbol nedir ki? Tamam, cumartesi günleri kalecilik yapabilir. Ama o benim tek evladım. Oğlumu San Juan'a götürmenize, onu bizden koparmanıza nasıl evet diyebilirim? Bir telefonumuz bile yok. Onun burada bizimle bulunmamasının nasıl bir şey olacağını bilemiyorum. Hayal bile edemiyorum. Onu ne zaman göreceğiz ki? Beni bağışlayın Senyor ve Senyora. Bu öylesine, öylesine ani oldu ki! Şu an burada hiçbir şey imzalayamam. Düşünmek için zamana ihtiyacım var.”

O anki duygularım karmakarışık. Babamla gurur duyuyordum. Onun dışında herkesin aynı şeyi istediği bir durumda tek başına kalmıştı. Cesurluk onun doğasında yoktu. Ama şu anda tek başına savaşıyordu. Ve belki de ilk defa, beni ne kadar çok sevdiğinden, onun yanında kalmamı istediğinden söz ediyordu.” (File Bekçisi, s. 150-151).

İçimdeki Müzik isimli kitapta, Melody kendisine özel bilgisayarını sayesinde ilk defa anne ve babasıyla konuşarak iletişim kuracaktır. Anne ve babası ile Melody arasındaki bu an, ailenin önemini ve aile sevgisini vurgulamaktadır:

“Babamın ilk kelimelerimi kaydedecek olmasına inanamıyordum. Tıpkı Penny'nin ilk kelimelerini kaydeder gibi, aslında pek de öyle değildi.

Çok dikkatli yazdım ve konuşması için cihazın tuşuna bastım.

“Merhaba, baba. Merhaba, anne. Çok mutluyum.”

Annemin gözleri yaşarmış, burnu kızarmıştı. Bana yumuşacık ve duygu dolu gözlerle bakıyordu.

Düşününce aileme hiç ama hiçbir zaman doğrudan bir şey söylemediğimi fark ettim. Birkaç tuşa bastım ve cihaz benim hiçbir zaman söyleyemeyeceğim yeni kelimeleri seslendirdi.

“Sizi seviyorum.”

Annem kendini bırakmıştı. Gözyaşları içinde babama tutundu. Babam da birkaç damla gözyaşını içine çekmeye çalışıyordu.” (İçimdeki Müzik, s.122).

Melody’nin bilgi yarışmasında başarılı olmasının üzerine ailesindekilerin ve onunla ilgilenen herkesin mutluluğu ve ona desteği de yine aile sevgisinin ve dayanışmanın önemini vurgulayıcıdır:

“Annem, babam, Penny, Bayan V ve Catherine birlikte arka odada beni bekliyordu. Lotoyu kazanmışım ya da buna benzer bir şey olmuş gibi bana sarılıp beni öpüyorlardı. Catherine küçük bir mutluluk dansı yaptı. Babam her şeyi kamerasına kaydettiğini söyledi.

Bayan V, “Melody, süpersin!” diye bağırdı.

Annem, “Tatlım seninle çooooooooook gurur duyuyorum!” dedi.”(İçimdeki Müzik, s.186).

Yarışma sonrası Melody’nin gazetede reminin çıkması üzerine evde ailesinin onunla gurur duyması ve ona sevgi dolu sözcükler etmesi de aile ile ilgili değerleri vurgulaması bakımından dikkat çekicidir:

“Babam Penny’i giydirmeyi bitirmişti, onu odama getirdi. Penny gazetede fotoğrafımı fark edince Doodle’ı bıraktı ve bağırdı, ‘Dee-Dee!’ Gazeteyi aldı ve öptü.

Bahse girerim ki bugün okulda böyle tepkiler almayacaktım.

Babam uzanıp yanağımdan öptü. Yavaşça, “Seninle öyle gurur duyuyorum ki patlayabilirim,” dedi. “Seni seviyorum Melody.”

Gözlerim yaşardı. Sadece bir kez olsun kardeşime sarılabilmek ve babama onu sevdiğimi söyleyebilmek isterdim. Bir makine üzerinden değil, gerçek kelimelerle.” (İçimdeki Müzik, s.210).

Kendine Ait Bir Ada isimli kitapta, anneleri vefat ettikten sonra birlikte yaşamaya başlayan üç kardeş dedeleri ve büyükannelerini ziyarete giderler ve onları sevdiklerinden bahsederler. Bu durumdan yola çıkarak aile sevgisi değerine yer verildiğinden bahsedilebilir:

“Her Çarşamba, Davy ve ben, büyükannem ve büyükbabamın evine gider ve gece orada kalırız. Bunu yapmaya ben on bir yaşındayken, annem öldükten sonra başladık. Şimdi daha büyüğüm ve artık ilgilenilmeye ihtiyacım yok, ama hala gidiyoruz. Onları seviyorum.”(Kendine Ait Bir Ada, s.16).

Aynı kitapta çocukların hastalanan halalarını ziyaret etmeleri de aile sevgisi değerine örnek olarak verilebilir:

“Ama Jonathan, taklit bir yetişkin olmanın bir bölümünün yetişkinlere ait ufak tefek işleri yapmak demek olduğunu, diğer türlü sadece çocuk olduğumuzu ve eğer sadece çocuksak bütün kurgunun çökeceğini söyledi. Üstelik o da Irene halayı görmeyi istiyordu, çünkü Irene halayı seviyordu ve annem burada olsaydı, ziyarete giderdi. Söylediği doğru. Annem giderdi. Akrabalarla temasta kalma konusunda annem iyiydi, ben ve Jonathan ise kötüyüz. Hala yeni yılda bir sürü tebrik kartı almamıza rağmen, hiçbirine cevap vermiyoruz. Yani, Davy ve ben okuldaki çocuklara tebrik kartı gönderiyoruz ama o kadar. Kendimi bu konuda kötü hissediyorum.” (Kendine Ait Bir Ada, s.24).

Kendine Ait Bir Ada kitabında tavşanları hastalanan kardeşlerin onu iyileştirmek için çabalaması ve onu aileden görmesi ve aileyle ilgili söyledikleri ailenin önemini, aile sevgisini ve aile birliğini vurgulaması bakımından önemlidir:

“Havuçlu kek iyiydi yine de. Ve ev muhteşemdi. Keşke burada kalıp asla eve gitmeseydik.

Hayır, bunu dilemedim. Eve gitmezsek Sebastian’ı kurtaracak kimse olmazdı. Onu nasıl kurtaracağımızı yüzde yüz bildiğimden değil ama umudumu kesmeye henüz hazır değildimç Kennetler aile üyelerinden hiç umutlarını kesmezler, aile üyeleri tavşanlar olsa bile.” (Kendine Ait Bir Ada, s. 150).

Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe adlı kitapta, görme yetisini altı ay içinde kaybedecek olan Mafalda için Noel’de onuncu yaş günü hediyesi olan büyük annesinin onun için hazırladığı rengarenk battaniye de annesi ve babası tarafından hediye olarak verilir. Bu durumun sebebini anlayan Mafalda ailesinin bu davranışı için de ayrıca mutlu olur. Kitabın tamamında da görülen ailenin birlik ve beraberliği, birbirlerine olan destekleri aile sevgisi, aile birliğine önem verme değerlerini aktarır.

“Mutluydum. O kadar mutluydum ki annemle babam için aldığım hediyeleri vermeyi unuttum. Zaten onlara sadece ikisinin yüzünü çizerek yaptığım resimleri verecektim. Onları evin girişindeki gümüş çerçevenin içinde duran düğün fotoğraflarına gizlice ve dikkatlice bakarak yapmışım. Resimleri bu akşam yastıklarının üzerine koyacağım.

Öğle yemeği için hazırlanmadan önce aklıma başka bir şey geldi. “Ama bugün benim onuncu yaş günüm değildi ki.”

Annem ve babam bir süre birbirlerine baktıktan sonra cevap verdi. “Sürprizi birkaç ay öne almak istedik. Battaniyeyi daha fazla saklayamazdık. Bu çok heyecan vericiydi.”

Bir süre sessiz kaldıktan sonra birbirlerine hediyelerini verdiler. Onlara her şeyi anladığımı, bu güzel battaniyeyi bana şimdi vermekle iyi yaptıklarını söylemek istiyordum. Hala görebildiğim için battaniyeyi de görebiliyorum.” (Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe, s. 67).

Takıma Alınmayan Çocuk adlı kitapta, Mişel’in turnuva maçında oynaması ve takımının kupayı kazanması üzerine ailesinin desteğini de hissedip mutlu olması anlatılır:

“Sonra kupa elden ele dolaşıyor. Kupayı kaldırma sırası bana geldiğinde annemin de bizi alkışlamakta olduğunu görüyorum. Babam da orada. Gülümsüyor.” (Takıma Alınmayan Çocuk, s.46). Bu satırlardan hareketle aile sevgisi ve birliği değerinin vurgulandığından bahsedilebilir.

Hitler Oyuncağı mı Çaldı adlı kitapta, Anna ve ailesi Paris’e taşındığında oradaki evleri ve yaşamları hakkında konuşurlar. Daha küçük bir evde yaşamının bir öneminin olmadığını ailecek birlikte olduktan sonra başka hususların engel teşkil etmeyeceğini düşünür Anna:

“Burası çok hoş,” dedi Anna. “Gasthof Zwirn’de pijamalarımızla kahvaltı edemiyorduk.”

Max sandalyesinde gerindi ve esneyip “Bize ait bir yerimizin olması güzel,” dedi.

Güzel olmasından öte bir şey vardı. Anna ilkin bunun ne olduğunu düşünemedi. Kahve koyan annesine ve ardından yapmaması yüz defa söylendiği halde hala sandalyesiyle geriye eğilen Max’e baktı. İnce duvarlardan babasının daktilo tuşlarına basışını duydu ve nihayet anladı.

“Birlikte olduğumuz sürece nerede olduğumuzun hiç önemi yok bence.” (Hitler Oyuncağı mı Çaldı, s.129). Aile sevgisi ve beraberliği değeri vurgulanmaktadır.

Anna, ailesi maddi olarak zor durumda kalıp Paris’te geçinmekte zorlanınca İngiltere’ye iş aramak için gideceklerini ve onu ve ağabeyi Max’i anneannelerinin yanına gönderme durumlarını öğrenir. Bu duruma çok üzülür; çünkü başka bir ülkede mülteci olmayla bütün aile bir arada olarak baş edebildiğini ve beraber olmanın onun için önemli olduğunu ifade eder.

“Düşündüğüm tek şey birlikte kalmamız gerektiği,” dedi. “Nerede ve nasıl olduğum gerçekten umurunda değil. Parasızlık gibi zorluklar umurunda değil, bu sabahki o aptal kapıcı da umurunda değil. Sadece dördümüz bir arada kaldığımız sürece.” (Hitler Oyuncağı mı Çaldı, s.228).

Bu sözlerinin ailesini üzmüş olmasını düşündüğü için daha sonra pişmanlık duyar ve onlar için bir şeyler yapmak ister. Kitaptaki bu durumlardan hareketle, aile sevgisi ve ailenin birlikteliği değerlerinin ön plana çıktığından bahsedilebilir:

“Anna, sonrasında kopardığı fevrandan çok utandı. Sonuç olarak anne babasının, onu ve Max’i göndermekten başka seçeneğinin olmadığını gerçekten biliyordu. Yaptığı tek şey her halükarda olacak bir şey için herkesi daha kötü hissettirmektir. Neden çenesini kapayamamıştı? Yatağına yattığında bunun için dertlenip durdu. Sabahleyin uyandığında kendisini bir şey yapmak zorunda hissetti. Ödül parasından artakalan bir şeyler vardı, dışarı çıkıp kahvaltı için herkese kruvasan alabilirdi.” (Hitler Oyuncağı mı Çaldı, s.229).

4.2.3 Affetme/bağışlama

Türkçe Sözlükte (2009, s. 26) hoşgörü ile karşılamak, mazur görmek şeklinde anlamlandırılan affetmeyi, Comte-Sponville (2019, s.167), Büyük Erdemler Risalesi adlı eserinde “Affetmek; kabul etmek. Mücadele etmeyi bırakmadan elbette, ama kin duymaktan vazgeçerek” şeklinde tanımlamaktadır. Kin duymaya son vermek, intikamdan vazgeçmek şeklinde de ifade eder.

Eserlerde affetme/bağışlama değerine ilişkin bulgular şöyledir:

Oleg ya da Kuşatma Altında Şehir isimli kitapta, Oleg şehrin meydanından esir düşen Alman askerlerinin Ruslar tarafından götürülüşüne şahit olur ve onların da insan olduğunu düşünerek empati yapar ve onlara karşı merhamet duyarak çikolatasını Alman bir askerle paylaşır. Bu durumun üzerine Oleg’e nefretle bakan Ruslara karşı yaşlı bir kadın Oleg’in yaptığı için yanlış olmadığını, hayatlarına devam edebilmek için affetmenin de gerekli olduğunu anımsatır ve çoğu kişi bu duruma hak verir:

“Oleg arkasında döndü. Yaşlı bir kadın ona bakıyordu. Yüzü kırışıklarla doluydu, başının yarısı siyah bir başörtüsüyle örtülüydü, ama gözleri bembeyazdı. ‘Bu yaptığın iyiydi!’ etrafındaki insanlara döndü. ‘Nefret içinde yaşamamız gerekiyorsa özgürlüğümüzün bize ne yararı olur?’”

Bunun üzerine insanların çoğu doğru diye başını salladı. Çünkü çok acı çekmiş olan, çok şeyi affedebilirdi.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.141).

4.2.4 Alçakgönüllülük

Spinoza, alçakgönüllülüğü insanın kendi güçsüzlüğünü ya da zaafını göz önüne almasından doğan bir kederdir şeklinde tanımlamıştır (Aktaran Comte-Sponville, 2019, s. 194). Alçakgönüllülüğü ne olduğunu bilmek değil, daha ziyade ne olmadığını bilmek ya da kabul etmektir diye ifade eden Comte-Sponville (2019), hiçbir erdemle övünülmemeli, gurur da duyulmamalı, alçakgönüllülüğün öğrettiği budur, şeklinde bakış açısını ortaya koyar.

Eserlerde alçakgönüllülük değerinin yer alışına şu şekilde rastlanılmaktadır:

Balonlu Sakız Ağacı isimli kitapta, Tim ve arkadaşları, ormandaki ağaçları Tim'in yaptığı plan sayesinde kurtarmışlardır. Bölgenin yerel halkı Tim'i bunun için kutladığında Tim alçakgönüllü bir şekilde davranarak bunu hep birlikte başardıklarını ifade eder:

“Olup bitenleri duyunca köydekilerin hepsi havalara uçtu.

“Ağaçlarımız kurtuldu!” diye bağırdı herkes. “Bunu tamamen senin planına borçluyuz Tim.”

Tim, tabii ki, çok alçakgönüllüydü. “Ben yalnızca kaplanlardan biriydim,” dedi. “Bütün ekip çok cesurdu.” (Balonlu Sakız Ağacı, s.86).

4.2.5 Arkadaşlık/dostluk

Dostluk, Türkçe Öğretim Programı (2018) ve diğer öğretim programlarında kök değerler arasında yer almaktadır. Arkadaş, birbirlerine karşı sevgi ve anlayış gösteren kimselerden her biri anlamına gelirken; dost, sevilen, güvenilen, yakın arkadaş anlamlarına gelmektedir (TDK, 2009, s. 562).

Eserlerde dostluk değerine ilişkin bulgular şöyledir:

100 Şatolu Çocuk kitabında Viola'nın dış görünüşünden dolayı arkadaşı yoktur. Bu duruma aldırış etmiyor gibi gözükse Viola, Melli'nin onun dış görünüşünden ziyade karakter özelliklerine odaklanmasından etkilenir ve arkadaş olmak istemesine sıcak bakar. Arkadaşların birbiri hakkında nasıl düşünmesi ve davranması gerektiğine de vurgu yapan Melli ve Viola arasındaki diyalog şöyledir:

“Melli, gözlerini açarak, “Artık arkadaş değil miyiz?” diye sorar. Sesi titrer, göz pınarlarında bir damla belirir ama gözyaşını içine akıtır; Viola 'ya bakışlarıyla meydan okur.

Viola, “Benim arkadaşım yok” der. “Senin şişkon var.”

Melli, “Ama sen farklısın diye ısrar eder. Viola farklısın sözcüğüne dikkat kesilmişken Melli, “Hayaletlerden korkmuyorsun, kuyulara girmekten korkmuyorsun... Belki Ursus'u bile bulabilirsin. Ben seninle arkadaş olmak istiyorum,” diye konuşmaya devam eder.

Şimdiye kadar kimse Viola'ya böyle bir şey söylememişti, hiç kimse. Artık, varsın Melli ondan iki yaş küçük olsun, Bella'yla dolaşındı; varsın, köpek konusunda farklı fikirleri olsun... Başkaları gibi gözünü dikmiyor, burun kıvrırmıyordu; bakıyordu, yalnızca ona bakıyordu.” (100 Şatolu Çocuk, s.66).

Dünya Büyülü Bir Yer isimli kitapta, Kit ve Allie arasında geçen konuşmada, Kit, Askew'in yaşadıklarında bir arkadaşın ona yardımcı olacağını düşünerek arkadaşlığın önemine vurgu yapar:

“Milletin onun hakkında ne bildiği seni niye ilgilendiriyor ki?”

“Askew’da görünenden fazlası var,” dedim.

Başını salladı. “Mağara adamı. Soytarı. İşte o kadar.”

“Arkadaşa ihtiyacı olduğunu düşünüyorum, Allie.” (Dünya Büyülü Bir Yer, s.193).

Kit, Askew için çabalar ve onunla arkadaş olmak için elinden geleni yapar. Ailesine Askew hakkında anlattıklarından onun insanların içindeki iyiyi ortaya çıkarmak için arkadaşlığa verdiği önem anlaşılır:

“Çevremizi saran ölüleri, on üç yaşındaki John Askew ile on üç yaşındaki Christopher Watson’u nasıl anlatabilirdim? Avucumda taşıdığım çakıl taşları hakkındaki gerçeği nasıl söyleyebilirdim? Ama onlara Askew’un acı ve korkularını, yalnızlığını anlattım. Hiçbir zaman büyüme şansı bulamamış içindeki çocuğu anlattım. İkimizin de derinlerinde bizi birbirimize çeken bir şeyler olduğunu söyledim.” (Dünya Büyülü Bir Yer, s.235).

Savaş Atı isimli kitapta, Joey’e onu satın alan sahibinin oğlu Albert’in sevgisi iyi hissettirir ve yeni ortamına alışmasına ve orayı sevmesine katkı sağlar. Kitapta, bir çocukla atın aralarındaki kurduğu bağ üzerinden arkadaşlık değeri de aktarılır: *“Sonra da tatlı saman ve bir kova serin su getirdi. Bu arada konuşmayı hiç kesmedi diye hatırlıyorum. Yanımdan ayrılmak üzereyken, teşekkür etmek için seslendim ona; beni anlamış olacak ki mutlulukla gülümseyip burnumu okşadı. ‘Seninle çok iyi anlaşacağız,’ dedi sevecenlikle. ‘Sana Joey diyeceğim, çünkü Zoey’yle kafiyeli. Galiba sana da yakıştı ha, ne dersin? Yarın sabah yine geleceğim Joey ve hiç merak etme, sana bundan sonra çok iyi bakacağım. Tatlı rüyalar.” (Savaş Atı, s.14).*

“Bulunduğum kısmın kapısına kadar gidip Albert ve annesinin karanlığa doğru yürümelerini izledim. O an, ömür boyu sürecektir bir arkadaşlığın temellerinin atıldığını anlamıştım; aramızda ansızın içgüdüsel bir güven ve sevgi bağı oluşmuştu.” (Savaş Atı, s.14).

Savaş Atı isimli kitapta atlar arasındaki kurulan arkadaşlıktan yola çıkılarak arkadaşlık ve nezaket değerlerine şu cümlelerle yer verilir:

“Midilliler kış boyunca bizimle birlikte top çekmeye devam etti. Geniş sırtlarını kasa kasa, var güçleriyle çalışıyorlardı. Her ikisi de nazik ve iyi kalpli hayvanlardı ve o cesur yüreklerinde en ufak bir saldırganlık yoktu; Tophorn da ben de onları çok seviyorduk. Bizim desteğimize ve

arkadaşlığımıza ihtiyaç duyuyorlardı ve biz de bunu onlara seve seve veriyorduk.” (Savaş Atı, s.92).

Yine Savaş Atı’nda Joey’yin arkadaşı Tophorn’un hastalanması üzerine duyduğu üzüntüden ve onun için sarf ettiği çabadan hareketle arkadaşlık değeri ön plana çıkar:

“Ne yapacağımı bilemez durumdaydım; ona burnumu sürtüyor, onu sıcak tutabilmek için yalıyor ve acısını paylaştığımı, yalnız olmadığını bilmesini istiyordum. Kendimi onun şimdiye kadar gördüğüm en güçlü ve en dayanıklı at olduğu düşüncesiyle avutuyor, böyle durumlarda bel bağlayabileceği bir güç kaynağına sahip olması gerektiğini düşünüyordum.” (Savaş Atı, s.93).

İçimdeki Müzik isimli kitapta, Melody kaynaştırma sınıfına geldiğinde kendisiyle birinin arkadaşlık kurmasını bekler. Rose isimli kız Melody’i yanına oturması için davet edip arkadaşlık için bir adım atınca bu durum Melody’i çok mutlu eder:

“Öğretmen yüzünde bir beklenti ile sınıfa baktı, sanırım birinin gönüllü olarak beni yanına çağırmasını umuyordu. O anda tüm sınıf bana bakarken orada oturmak yerine mavi kuşlu sınıfımıza dönmek için her şeyimi verirdim.

Sonunda bir kız yerinden kalkıp sandalyeme kadar yürüdü. Eğilip doğrudan yüzüme baktı. Sonra gülümsedi. Bize gülen arkadaşlarına kaşlarını çatan uzun saçlı kızdı. Yumuşak bir sesle, “Ben Rose,” dedi.

Ben de gülümsedim ve tekme atmamak, homurdanmamak ya da onu korkutacak bir ses çıkarmamak için kendimi sıktım. Nefesimi tutup okyanus dalgaları gibi sakin, huzurlu şeyler düşündüm. İşe yaradı. Derin bir nefes aldım ve yavaşça tahtamda işaret ettim:

Teşekkür ederim.” (İçimdeki Müzik, s.89-90).

Melody ve Rose’un arkadaşlık kurması ve bu durumdan Melody’nin duyduğu mutluluk şu cümlelerle anlatılmıştır:

“Ama Rose sırasını sandalyemin yanına çekti. Yavaşça “Melody, bu müthiş bir şey,” dedi. Rose’un parlayan tuşlara dokunmasına izin verdim.

“Evet,” diye cevapladım. Sonra ona bakıp, “Arkadaş mıyız?” diye yazdım.

Hiç tereddüt etmeden “Arkadaşız!” dedi.

“Mutlu,” diye yazdım ama gerilmiştim. Heyecandan aptalca bir şey yapmam, bir şeyleri devirmem diye umuyordum.

Rose dikkatle bana bakıp sonunda, “Tüm kelimelerimin içimde sıkışıp kaldığını hayal bile edemiyorum,” dedi.

“Berbat bir şey,” diye yazdım.

Rose gülümsedi, “Seni anlıyorum!” (İçimdeki Müzik, s.128).

Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe adlı kitapta, Mafalda’nın gerçek bir arkadaş bulduğu için mutluluğu şu satırlarla anlatılmaktadır:

“Mutluydum. O kadar mutluydum ki hala okulun kapısında bekleyen anneme hoşça kal demeyi unutmuştum. O da mutluydu çünkü benim için vazgeçilmez olan şeyin en az bir tane gerçek arkadaş bulmak olduğunu biliyordu. Bence on yaşındaki karanlıkta gerçek bir arkadaş bulduğunda bir annenin mutlu olmaktan başka yapacağı bir şey yoktur.”(Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe, s.205).

Çizgili Pijamalı Çocuk adlı kitapta, Bruno, Berlin’den ayrılırken en çok üzüldüğü durumlardan biri en yakın arkadaşlarından ayrılacak olmasıdır. Bunun yanı sıra, Auschwitz’e alışmasındaki en önemli etken de orada bir arkadaş edinmesi olmuştur:

“Her geçen gün biraz daha Out-With’de olmaya alıştı ve yeni hayatı konusunda kendini o kadar mutsuz hissetmekten vazgeçti. Ne de olsa artık yalnız değildi; konuşacak bir arkadaşı vardı. Her öğleden sonra dersler biter bitmez Bruno, tel örgüler boyunca uzun yürüyüşünü yapıyor, eve dönme zamanı gelene kadar yeni arkadaşı Schmuel ile oturup konuşuyordu. Bu, Berlin’i özlediği zamanlar duyduğu sızıyı gideriyordu.”(Çizgili Pijamalı Çocuk, s. 124).

Bruno ve Schmuel’in arkadaşlıklarını ve birbirlerine olan sevgisini anlatan satırlar ise şöyledir:

“Bruno’nun içinden, Schmuel’e sarılmak geçiyordu, sadece onu ne kadar sevdiğini ve son bir yıldır onunla konuşmaktan ne kadar keyif aldığını göstermek için.

Schmuel de Bruno’ya sarılmak, ona sayısız iyiliği, armağan ettiği yiyecekler ve babasını bulmakta yardımcı olacağı için teşekkür etmek istedi.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s.190).

Yoksa Okul Müdürü Bir Vampir Mi isimli kitapta, dört arkadaşın okul müdürlerini vampir sanmaları üzerine yaşadıkları maceralar anlatılırken aynı zamanda arkadaşlık değerine de yer verilir. Arkadaşlık değerinin aktarıldığı bölümlerden bir örnek şöyledir:

“Tamam, ben yaparım,” dedi Zach. Çok şaşırmıştık. Zach’i cesurca bir şey yapması için genelde iyice zorlamamız gerekirdi. Ama Zach Maisie’ye bakıp gülümseyince sebebini anladım. Maisie gitmek zorunda kalmasın diye gönüllü olmuştu.” (Yoksa Okul Müdürü Bir Vampir Mi, s.151).

Takıma Alınmayan Çocuk isimli kitapta, Mişel futbol maçlarında başarısız olduğu için takım arkadaşları tarafından turnuva maçlarında oynanması istenmez. Bunun üzerine ertesi gün okula çok üzgün gelen Mişel’i arkadaşı Valentine teselli etmeye çalışır:

“Ertesi gün, okulda, Valentine sanki her şeyi anlamış gibi. Bana hiç soru sormuyor. Hatta o takılmalarını bile yapmıyor. Bir sürü komik şey anlatarak beni güldürmeye çalışıyor. Gün boyu, takımdakilerle tek kelime konuşmuyorum. Yine de zaman zaman göz ucuyla Hoze'nin olduğu tarafa bakmaktan kendimi alamıyorum” (Takıma Alınmayan Çocuk, s. 27).

Hitler Oyuncağı mı Çaldı adlı kitapta, Gunther, Max'in yakın arkadaşıdır. Anna ile de birlikte oynar, arkadaşlık ederler. Max ve Anna'nın Almanya'dan ayrılmaları gerektiğinde onlara özellikle Max'e en zor gelen husus arkadaşı Gunther'den ayrılmak olmuştur.

“Terk etmesi en zor kişi Gunther'di. Okuldan eve birlikte yürüdükten sonra Max, Gunther'i son defa öğle yemeğine getirdi. Yemekte sadece sandviç vardı, çünkü Heimpi'nin yemek pişirmeye zamanı yoktu. Yemekten sonra, gönülsüzce de olsa eşya sandıklarının arasında saklambaç oynadılar. Çok eğlenceli değildi, çünkü Max ve Gunther oldukça hüznüydü; Anna da heyecanını bastırmak için kendi içinde mücadele veriyordu. Gunther'i çok seviyordu ve ondan ayrılacağına üzülüyordu.” (Hitler Oyuncağı mı Çaldı, s. 38).

Anna, Paris'te uzun bir aradan sonra okula gittiğinde teneffüste yeni arkadaşlar edinip onlarla birlikte oyunlar oynadığında çok mutlu olur:

“Şarkı söyleme oyunu oynadılar sonrasında. Kollarını birbirlerine geçirdiler ve ahenkle ileri, geri, yana atlayarak şarkı söylemeye başladılar. İlk çok sıkıcı göründü ama oyun ilerledikçe kızlar daha da hızlandı ve sonunda öyle bir düğüm oldular ki hepsi gülerek ve nefes nefese yere yığıldı. İlk oyunda Anna durup izlemişti onları fakat ikinci seferinde Colette elinden tuttu ve sıranın sonuna götürdü. Anna kolunu Françoise'inkine geçirdi -Micheline'in de kolu olabilirdi bu- ve elinden gelenin en iyisini yaparak adımları izledi. Yanlış yaptığında herkes güldü ama gayet arkadaşça gülüşmelerdi bunlar. Doğru yaptığındaysa herkes sevindi.” (Hitler Oyuncağı mı Çaldı, s. 160).

Gökyüzünden Gelen Pasta isimli kitapta, Rita hastanede tanıştığı arkadaşlarını ve şehrin diğer çocuklarını gökyüzünden gelen pastayı yemeye çağırır ve çocuklar pasta yerken de birbirlerine karşı sevgiyle ve paylaşımcı bir biçimde davranır ve arkadaşlık kurar:

“Ama Rita o anda hastanede değil, cenneteydi. Koltuk büyüklüğünde bir helvayı dişlemekle meşguldü; Lucrezia ona minnet dolu gözlerle bakıyor, kırık kollu sarışın oğlan ona öpücükler yolluyordu. Kimsenin konuşmaya zamanı yoktu. Ama bakışlar her şeyi anlatmaya yetiyordu. Müthiş bir birlik ve beraberlik sergileniyordu; içine düştükleri odanın duvarlarını yerlerken, yeni keşfettikleri bir dondurma ya da şekerlemeyi hemen birbirlerine tattırıyorlardı.” (Gökyüzünden Gelen Pasta, s.14).

4.2.6 Bilimsellik (sorgulama/araştırma)

Bilimsellik bir değer olarak öğrencilerin bilimsel anlayış ve tutumu geliştirerek onların gerçek temelli veya hurafelerden arındırılmış bir değerler sistemi inşa etmelerine katkı sağlayabilir (Sözcü ve Aydınözü, 2018, s. 591).

Bilimsellik değerine ilişkin eserlerde tespit edilen değerler şöyledir:

Gökyüzünden Gelen Pasta isimli kitapta Paolo, balkonlarına gökyüzünden düşen ve mermiye benzeyen şeyi keşfedip araştırmak ve ne olduğuna karar vermek ister bu konuda kendini ikna etmek için Kristof Kolomb'u düşünür:

“Paolo balkona düşen mermiyi bilimsel bir biçimde incelemenin kendi görevi olduğunu düşünüyordu.

“Kristof Kolomb da benim gibi ödle olsaydı,” diye düşünüyordu kendini yüreklendirmek için, “Amerika hala keşfedilmemiş olurdu.” (Gökyüzünden Gelen Pasta, s.14).

Daha sonra kardeşi ile pastanın yanına gittiklerinde onu yemekle kalmaz ve gökyüzünden aniden gelen bu tuhaf cismin ne olduğunu keşfetmek için araştırma yapmaya başlar, kardeşiyle arasında geçen diyalog şöyledir:

“Tamam, tamam, söyledim işte. Ama şimdi bırak da işimi göreyim. Sen şu tarafa geç çünkü ben tünel kazmaya başlıyorum. Bütün pastanın içini keşfetmek istiyorum. Herhalde buraya karnımı doyurmaya gelmedim.”

“Sen böylesindir işte. Ayaklarımızın altında en az yarım metre çikolata var, kendimizi bir çikolata mağarasında buluyoruz; burada balinanın karnındaki Pinokyo'dan bile daha güvendedyiz, ama sen hala keşif peşindesin.” (Gökyüzünden Gelen Pasta, s.14).

Bu durumlardan hareketle kitapta bilimsellik değerinin aktarıldığından söz edilebilir.

Kraliçeyi Kurtarmak isimli kitapta, Kraliçe Jayden'in esir olduğu zindandan kurtulmak için onu esir eden krala itaat etmek yerine bilimsel bir yol izleyip problem çözerek oradan çıkmaya çalışması bilimsellik değerinin aktarılması bakımından dikkat çekicidir:

“Kralın evlenme teklifinin karşısında kraliçe Jayden bilimsel bir yol izleyip istemediği krala itaat etmektense aklını kullanarak zindandan kurtulmayı tercih etmiştir: ‘Jayden mahzenin bir köşesinde bir tomar kağıt bulunduğunu fark etmiş. Üstünde de birkaç kurşun kalem duruyormuş. Onun en sevdiği şeyin problem çözmek olduğundan Rechner'in haberi yokmuş.’ (Kraliçeyi Kurtarmak, s.43).

Bunun Adı Findel isimli kitapta, Nick'in üretmiş olduğu findel sözcüğü okulda çeşitli karışıklıklara neden olunca okul yönetimi Nick'in ailesinin ziyaretine gelir. Nick'in evinde öğretmenleri kuralların gerekliliği ve sözcükler üzerinde konuşurken Nick'in sorgulayıcı tavırları dikkat çekmektedir:

“Nick'in annesi müdüre lafını sürdürüyordu. “Yani, çocukların komik bir sözcük üretip kullanmalarının ne sakıncası var? Böyle bir sözcüğün kullanımını yasaklayan bir kural koymaya gerek var mı?”

Müdür hanım iç çekerek şöyle yanıtladı: “Evet, saçma sapan görüldüğü doğru. Ama Bayan Granger bunun çocukların ‘be’ demelerini engellemek gibi olduğunu düşünüyor -Kurallar olmak zorunda-Sözcükler de bunun için var. Hem zaten asıl sorun o sözcük değil, otoriteye gösterilen saygısızlık.”

Nick'in annesi “Bayan Granger o konuda haklı” dedi. “Kurallar olmak zorunda. Çocuklar ‘be’ diyerek konuşmamalı orada burada, öyle değil mi?”

İşte bu noktada Nick burnunu soktu. “Bayan Granger'in sınıfındaki o kocaman sözlük var ya? Be sözcüğü mevcut onun içinde. Aradım, buldum. Sözlükte yer alan bir sözcüğü niye kullanmadığınızı anlamıyorum. Üstelik, Bayan Granger o koca sözlük ne derse o kuraldır, demişti.” (Bunun Adı Findel, s. 61-62).

Bunun Adı Findel'de, Nick'in bulduğu yeni sözcük kasabalarında oldukça yankı uyandırmış ve bu durum basında Nick'in kuralları sorgulaması nedeniyle övgüyle yer almıştır:

“Herkes, konuşma özgürlüğünü ve eğitim kurallarının sorgulanmasını dahiyane biçimde gündeme getiren bu planın Nick Allen'in eseri olduğu konusunda fikir birliğinde. Yeni sözcüğü icat eden o.” (Bunun Adı Findel, s. 76).

Balonlu Sakız Ağacı isimli kitapta, Tim, Bay Gopal'e yardımcı olmak için onunla birlikte Hindistan'a gider. Tim'e orada karşılaştığı kişilerin yaşadığı ağaç evler ilginç gelir ve bunun sebebini sorgulamaya başlar. Tim'in cümlelerinden hareketle sorgulama ve neden sonuç ilişkisi kurma vardır. Burada bilimsellik/sorgulama değerinin öne çıktığından söz edilebilir.

“Neden ağaç-evlerde yaşıyorsunuz?” diye sordu Tim.

Sakızımsı çocuklardan biri, “Niye olmasın?” dedi. “Sen bir ağaç-evde yaşamayı istemez miydin?”

“Sanırım isterdim,” dedi Tim. “Manzzarası çok daha iyi. Ayrıca daha serin. Hem, yağmurda evi su basması mümkün değil.”

“İşte dedi oğlan, ‘bu yüzden ağaçlarda yaşıyoruz.’” (Balonlu Sakız Ağacı, s.44).

Kitaplardan Korkan Çocuk isimli kitapta, Leopoldo’ya ailesi sürekli kitap okuması noktasında telkinde bulunmaktadır. Ancak Leopoldo, kitap okumanın neden bu kadar önemli ve gerekli olduğunu anlamaya çalışmakta, anne ve babasından mantıklı bir açıklama beklemektedir:

“Son aylarda düşünmüş düşünmüş, ama ona okumanın neden gerekli olduğunu ona bir kez bile açıkladıklarını anımsayamamıştı. Annesi tabağına hafif yanmış böreklerini koyarken, Leopoldo derin bir soluk aldı ve sonra bir çırpıda şöyle dedi:

“İyi ama kitap okumak neden gereklidir?”

Bu soruyu bir anlık bir sessizlik izledi. Babası bir böreği dişledi ama içi çok sıcak olduğundan lokmasını tabağına fırlattı.

Annesi yerine geçip otururken,

“Ne biçim bir soru soruyorsun böyle?” dedi.

Leopoldo, “Neden kitap okumak derekir?” diye sorusunu yineledi.” (Kitaplardan Korkan Çocuk, s.19).

Uçan Ev isimli kitapta, dört kardeşten biri olan Jacques, soru sormasıyla ve sorgulayıcı tavırlarıyla öne çıkar:

“Aslına bakarsanız her şey Jacques’ı şaşırtıyordu. Soru sormak dışında hiç konuşmuyordu. Soru sora sora bilgin olması gerekirdi, ama kendisine verilen cevabı hemen unuttuğu için bildiği tek şey yoktu. ‘Her şeyi bilirsem,’ diye düşünüyordu, ‘artık soru soramam. Oysa soru sormak ne kadar hoş bir şey!’”(Uçan Ev, s.12).

Yeşil Parmaklı Tistu isimli kitapta, Tistu öğrendiği her şeyi ve etrafında olan biten soyut ve somut birçok konuyu sorgulamakta ve üzerine düşünmektedir. Kitapta sorgulama değerinin aktarıldığından bahsedilebilir:

“Hesap işlerine gelince elektrik tellerine konmuş kırlangıçlardan yararlandılar. Böylelikle Tistu yalnızca toplama ve çıkarma işlemlerini değil, bölmeyi de öğrendi. Örneğin iki elektrik teli için yedi kırlangıç varsa tel başına üç buçuk kırlangıç düşüyordu. Yarım kırlangıç tek bir elektrik telinin üzerinde nasıl durabiliyordu peki? İşte bu dünyada hiçbir hesaplama ile açıklanamayacak bambaşka bir konuydu!” (Yeşil Parmaklı Tistu, s.27).

Tistu’nun yoksulluğu sorguladığı bir başka bölüm ise şöyledir:

“Onun demesine bakılırsa yoksulluk gözü dönmüş, gagası kanca gibi kanatları dünya kadar geniş, sürekli canavarı civcivler yumurtlayan korkunç bir karatavuktu. Bay Trunadis bu civcivlerin her birini adıyla biliyordu: Hırsız civciv vardı örneğin, azılı bir yankesici ve kasa soyguncusuydu. Ayyaş-civciv ise orada burada bulduğunu içer, hiçbir işin ucundan tutmazdı. Düşkün-civciv her türlü pis işe bulaşmaktan geri durmazdı. Cani-civcivin elinden bıçakla silah düşmezdi; bir de devrimci civciv vardı ki kümesin en beteri idi... Sonunda bu civcivlerin cezaevini boylayacağı kesindi.

...

‘Dersimize dönelim yoksulluğa ve onun feci sonuçlarına karşı savaşmak için ne gerekir? Bir düşünün bakalım... Dü... Dü...’

‘Buldum, düşünmek gerekir,’ dedi Tistu.

“Hayır, düzen gerekir.”

Tistu bir an sessiz kaldı. Pek inanmış görünmüyordu. Şöyle bir düşündükten sonra dedi ki:

“Sizin bu düzeniniz var ya, Bay Trunadis, onun gerçekten var olduğuna emin misiniz? Ben buna pek inanmıyorum da.”

“Bay Trunadis’in kulakları öyle bir kızardı ki kulaklıktan çıkıp bir domatesi andırır oldular.

“Çünkü düzen var olsaydı eğer yoksulluk da olmazdı,” dedi Tistu kararlı bir sesle (Yeşil Parmaklı Tistu, s. 65).

Tistu’nun savaşı sorguladığı, babasının top fabrikasındaki topların savaştaki her iki tarafa da gittiğini, ticareti sorguladığı kısım ise şöyledir:

“İşte Mirepoil’i bu toplar zengin ediyor Tistu. Bir atışta seninki gibi koskocaman dört evi yerle bir edebilir bunlar.”

Bu haber Tistu için pek övünç kaynağı oluşturmamıştı ama.

“Öyleyse bir top atışı, dört evsiz Tistu, dört merdivensiz Karolus ve dört mutfaksız Amelie ediyor... Demek insanlar bahçelerini, ülkelerini, bacaklarını ya da ailelerinden birini bu makineler yüzünden yitiriyorlar... Demek öyle!”

Tistu’nun çevresinde çekiçler inip kalkmaya, örsler kızışmaya devam ediyordu.

“Peki, siz kimin tarafını tutuyorsunuz Bay Trunadis?” diye sordu Tistu, gürültünün sesini olabildiğince duyurmaya çalışarak.

“Ne dedin?”

“Bu savaşta siz kimden yanasınız?”

“Cartlar’dan yanayım,” diye bağırdı Bay Trunadis.

“Ya babam?”

“O da öyle”

“Niçin?”

“Çünkü onlar çok eski dostlarımız.”

“İnsan eski dostları saldırıya uğradığında yardım etmeli elbette,” diye düşündü Tistu.

“Öyleyse bu toplar Cartlar’a gidiyor, öyle mi?”

“Yalnızca sağdakiler. Diğerleri Curtlar’a gidecek,” diye bağırdı Bay Trunadis.

“Nasıl yani?” diye öfkeyle haykırdı Tistu.

“Çünkü onlar çok iyi müşterimizdir.”

Bu durumda Mirepoil’de üretilen toplar birbirlerine karşılıklı ateş saçacak, her iki tarafta da bir bahçeyi yok edecekti.

“Ticaret budur,” diye ekledi Bay Trunadis.

“O zaman sizin ticaretiniz iğrenç bir şey.” (Yeşil Parmaklı Tistu, s.96-97).

Tabiat Ana Anlatıyor isimli kitapta, bilimsellik değerine vurgu dünya ve kuyrukluyıldız hakkında geçen diyalogda şu cümlelerle yer alır:

“Bunun üzerine dünya alaycı güldü.

“Haydi canım, sen öyle san! Biz burada laflarken, insanlar çoktan seni de keşfetmiştir. Şimdi teleskoplarından seni izliyor, yörüngeni hesaplıyor ve hakkında kitaplar yazıyorlardır. Tabii ki bunu yapanlar akıllı olanlar. Aptallar, yalnızca korkar ve dünyanın sonunun geldiğine dair senin bir işaret olduğuna inanırlar.” (Tabiat Ana Anlatıyor, s.36).

İçimdeki Müzik isimli kitapta, Melody öğretmeninin ödev olarak biyografisini yazmak için ünlü bir ismi araştırmalarını vermesi üzerine Stephan Hawking’i seçer. Kendisi gibi özel bir durumu bulunup tekerlekli sandalyede yaşayan aynı zamanda çok zeki olan bu bilim insanının hayatını sorgulaması ve merak etmesi bilimsellik/sorgulama değeri açısından dikkat çekicidir:

“Miss Gordon sınıfta gezinip öğrencilerle projeleri hakkında konuşurken Catherine sordu, “Sen kim hakkında yazacaksın?”

Sadece bir dakika düşündüm. Heceledim S-T-E-P-H-A-N H-A-W-K-I-N-G.

Yemek, içmek gibi günlük şeyleri nasıl yaptığını öğrenmek istiyordum. Hem o bir yetişkin. Tuvalete karısı mı götürüyordu? Çocukları var. Baba olmayı nasıl başarmıştı?

Ve konuşma cihazını, konuşmasına ve uzaydaki kara delikleri bulmak gibi gerçekten zor matematik problemlerini çözmesine yardım eden süper havalı bilgisayarlarını.” (İçimdeki Müzik, s.111).

Çizgili Pijamalı Çocuk adlı kitapta, Bruno ve ablası Gretel, yaşadıkları yer hakkında konuşurlar. Gretel’in yaşadıkları yeri bir kırsal alan olarak değerlendirmesi ve Bruno’nun yaşından dolayı bazı şeyleri bilemeyeceğini iddia etmesi üzerine Bruno, ondan küçük olmasının onu haksız yapmayacağını ve söylediği bilgilerin gerçekliğini sorgular:

“Bruno bunu düşündü ve başını salladı. “Sanmıyorum” dedi kendinden emin bir şekilde.

“Sen dokuz yaşındasın,” diye karşılık verdi Gretel. “Nereden bileceksin? Benim yaşıma geldiğinde bu tür şeyleri çok daha iyi anlarsın.”

“Öyle olabilir,” dedi Bruno. Daha küçük olduğunu biliyordu ama bu, haklı olamayacağı anlamına gelmezdi. ‘Eğer dediğin gibi burası kırsalsa, bahsettiğin bütün o hayvanlar nerede’ (Çizgili Pijamalı Çocuk, s.34).

Bruno tarafından, anne ve babasının arasında geçen konuşmada yaşadıkları yerin çocuklara göre bir yer olmadığı cümlesine karşılık, tel örgünün diğer tarafında yaşayan yüzlerce çocuğun neden öyle bir yerde yaşadığı sorgulanır:

“Ben de düşününce belki de haklıdır diyorum. Belki de burası çocuklara göre bir yer değil.”

“Burada yüzlerce çocuk var,” dedi Bruno, ağzından çıkmadan önce ne söylediğini düşünmeden. ‘Sadece tel örgünün diğer taraflardalar.’

Yorumu bir sessizlik izledi, ama sadece kimsenin konuşmadığında oluşan bir sessizlik değildi. Çok gürültülü bir sessizlik gibiydi.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s. 176).

Yoksa Okul Müdürü Bir Vampir Mi adlı kitapta, okul müdürlerinin vampir olduğundan şüphelenen dört arkadaş şüphelerini doğrulamak için araştırma yapma ihtiyacı hissederler. Bunun için bilgisayardan ve kitaplardan vampirlerle ilgili araştırmalarda bulunurlar:

“Bu işi Zach’e verdik. Çünkü bilgisayarlardan en iyi o anlar. Zach arama motoruna VAMPİRLER yazdı ve siyah-beyaz bir vampir resmi çıktı. Yemin ederim Bay Mezarcı’nın tıpatıp aynısıydı. Hatta bu resimdeki o olduğuna yüzde doksan sekiz emindim.

Zach resmin altında yazılanları bize okumaya başladı. Böylece vampirler hakkında bir sürü yeni şey öğrenme fırsatı bulduk.” (Yoksa Okul Müdürü Bir Vampir Mi, s.84).

4.2.7 Cesaret

Cesaret, Türkçe Sözlükte (2009, s. 361) güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde bulunduğu güven olarak tanımlansa da onu bir erdem (değer) olarak kabul edebilmek için Comte-Sponville (2019, s. 72-75), yiğitliği (cesaret) her zaman için çıkarsızlık biçimi, başkasını düşünme ya da cömertlik biçimi gerektirdiğini ifade eder.

Cesaretle ilgili çeviri eserlerde yer alan değerler şöyledir:

Balonlu Sakız Ağacı isimli kitapta, Bay Gopal'in babasının sakız fabrikası, sebebini bilmedikleri şekilde yanmasından sonra babası ona ümitsizliğe düşmeyi değil cesaretli olmasını ve yeniden başlamasını öğütler. Bay Gopal'in babasının cümlelerinde cesaret vurgusu vardır: *“O yüzden, şunu söylemek istiyorum sana: Unutma, bir Gopal her zaman -ama her zaman- cesurdur ve yapmaktan korkacağı hiçbir şey yoktur hayatta. Büyükbaban Sikrit Pal Pravivallah Gopal, kaplanlardan bile korkmazdı; ona saldıran bir kaplana çıplak elle karşı koymuştu. Kuyruğunu öyle şiddetle ısırmıştı ki, hayvan fırlayıp kaçmış, doğruca ormana sığınmıştı. Bu bir Gopal için hiç de olağandışı değildir. Gopal'ler böyle davranır.”* (Balonlu Sakız Ağacı, s.17).

Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir isimli kitapta, Oleg Almanlar tarafından Leningrad'a saldırılar başladığında ve ilk ölüleri sokakta yatarken gördüğünde çaresizlik içinde ağlar. Bunu gören babası, Oleg'le cesaret üzerine bir konuşma yapar ve ona cesur olmasını öğütler:

“Dayanmak zorundayız Oleg. Leningrad'daki herkes dayanmak zorunda. Bizim göstereceğimiz cesaret başkalarına da cesaret verecektir. Çünkü ancak cesaretle, sürekli yeni cesaretle Almanlara karşı ayakta kalabiliriz.’ Sonra babası onun gözyaşlarını silmişti. O günden beri Oleg bir daha ağlamamıştı. Bazen şaşkınlık ve dehşet içinde şehirdeki vahşete tanık olmuştu. Ama artık ağlamamıştı – Zaretzki gelip Oleg'in babasının bir kahraman olarak Rusya ve özgürlük için şehit düştüğünü bildirdiğinde bile. Buna ağlamamak ona çok zor gelmişti.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.17).

Oleg, Nadya ile birlikte patates aramaya giderken donmuş nehirden geçmeleri gerekmiş; Oleg korkarken Nadya'nın cesaretle bu eylemi gerçekleştirmesi Oleg'i etkilemiş ve bir asker olmak istediği için kendisinin de cesur olması gerektiği kanaatine varmıştır:

“Oleg, Nadya'ya baktı. Ne kadar da cesurdu. Kıyıda, köprüünün diğer tarafında yola çıkmış, yolun boş olup olmadığına bakıyordu. Korku nedir hiç bilmez miydi bu kız? Oleg bu kadar korkak olduğu için utanıyordu. Korkak insanlar hiçbir zaman cesur bir asker olamazdı. Artık korkmamaya karar verdi.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.41).

Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir isimli kitapta, Nadya'nın günlüğünde babası ve Oleg'in babası arasında yaşanan diyalog cesarete yaklaşım açısından dikkat çekicidir. İnsanların dürüstçe ne düşündüğünü söylemesi ve kendiyle ilgili durumları kabul etmesinin de cesaret olarak değerlendirilebileceği vurgusu yapılmaktadır. Nadya'nın babasının şehre yiyecek taşımak için kamyonlarla donmuş nehrin üstünden geçmeye korkması, kendini cesaretsiz bulması ve bunu dile getirmesi üzerine Oleg'in babası Aleksey Turyenkov'un konuşması cesaretin bu yönlerine vurgu yapmaktadır:

“Aleksey Turyenkov kızmadı. O nazik bir adam. Elini babamın omzuna koydu ve şöyle dedi: ‘Ancak cesur bir adam korktuğunu itiraf etme cesareti gösterir.’ Ona sarılabildim, ama o anda babam bana baktı. Ve onun gözlerinden benim, annemin ve Seryoşa'nın yüzünden gölün üstünden geçmek istemediğini okuyabiliyordum. O gerçekten bir korkak değil! O yalnızca diğerlerinden farklı -tıpkı benim gibi.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.98).

4.2.8 Çalışkanlık

Çalışkanlık, gayretli olma, çalışmayı sevme şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2009, s. 387). Çalışkanlık MEB tarafından 2005 yılında hazırlanan öğretim programlarının çoğunluğunda değer olarak yer almıştır.

Çeviri eserlerde çalışkanlık değerine ilişkin bulgular şöyledir:

Kraliçeyi Kurtarmak isimli kitapta Matematik sınavına kitaptaki problemleri çözmeye çalışırken oldukça çok çalışmış ve iyi hazırlanmış Aleks kendi çabasıyla aldığı iyi notuna, sihirli kalemle aldığı pekiyi notundan daha çok sevinmiştir: *“Aleks notuna baktı: Sekiz. Elbette ki, sihirli kalemle yaptığı sınavlardaki başarıyı yakalayamamıştı, ama her nedense bu ‘iyi’ onu bütün o ‘pekiyi’lerin hepsinden daha çok sevindirmişti.”* (Kraliçeyi Kurtarmak, s.78).

Savaş Atı isimli kitapta, Emilie ve dedesi arasında geçen diyalogda hayata devam edebilmek adına çalışmanın önemine değinilir ve atların çalışmasına üzülen Emilie'ye bunun bir gereklilik olduğu ve atların da çalıştığı için mutlu olduğu anlatılır:

“Hayatımıza devam edebilmemiz için karnımızın doyması gerekiyor ve yiyeceğimizi topraktan alıyoruz. Yaşamak istiyorsak toprağı işlemeliyiz ve onlar da bizimle birlikte çalışmalı. Atlar için bir külfet değil bu, çalışmaktan hoşlanıyorlar. Şunlara baksana Emilie, mutsuz mu görünüyorlar sence?” (Savaş Atı, s.84).

Tabiat Ana Anlatıyor isimli kitapta, söğüt ağacı ve çeşitli bitki ve hayvanlar arasında geçen diyaloglarda yaşamda mücadele etmek gerektiği, pes etmeme, çalışarak hayatı bırakmama vurgusu yapılmaktadır:

“Söğüt ağacının ilk ziyaretçisi olan karatavuk, her yıl sık sık gelip gitmeyi sürdürüyordu. Bir gün, çok korkmuş bir halde gelerek tepede saklanmak için izin istedi. Yaramaz bir çocuk, gün boyunca av tüfeğiyle onu kovalayıp vurmaya çalışmıştı.

“Aslında şimdi avlanma yasağı var,’ dedi, ‘ama şımarık bir çocuk ne anlar ki bundan! Ayrıca yaşamım sona erecekse de en azından düzgün bir tuzağa düşmeyi isterim doğrusu!”

“Bence vurularak ölmek daha hoş,’ dedi söğüt ağacı. “Hiç olmazsa bir kere de iş biter.”

“Katılmıyorum sana,” dedi karatavuk. “Yaşadığın sürece, mücadeleyi elden bırakmamalısın. Tuzağa düştüğünde bile çırpınarak kurtulmayı umabilirsin.”

“Evet, haklısın,” dedi söğüt ağacı düşünceli düşünceli. “Benim için de farklı değil aslında. Tuzağa düştüm ve yakında öleceğimi biliyorum, ama yine de hayata asılıyorum. Evet... Yabangülünün dediği gibi, yaşıma epeyi ilerledi artık. Bir de tepemde yetişen o sevgili yaratıkların nasıl geldiklerini anlasaydım” (Tabiat Ana Anlatıyor, s. 164).

İçimdeki Müzik isimli kitapta, Melody okullar arasına düzenlenen bilgi yarışmasına katılmaya hak kazanmıştır ve başarılı olmak için elinden geleni yapar ve çok çalışır: *“Hafta geçiverdi. Her gün okulda Catherine’le, okul sonrası Bayan V ile ve her akşam evde çalıştım. Tahtamdaki her kadememin kelimelerini tekrar ettim. Uzun kelimeleri hecelemeye ve olaylar ile tarihlerini eşleştirmeye çalıştım. Kendi oyunlarımı icat ettim. Annem beni çiçekler ve tıp terimleri hakkında test etti. Babam ekonomi, perakende yönetimi ve spor hakkında sorular sordu. Hepsini yaladım yuttum.” (İçimdeki Müzik, s.148).*

4.2.9 Dayanışma

MEB tarafından hazırlanan öğretim programlarında değer olarak yer alan dayanışma; bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarında birbirlerine karşılıklı bağlanması anlamına gelmektedir (TDK, 2009, s. 479).

Çeviri eserlerde rastlanan dayanışma değerine ilişkin bulgular şöyledir:

Bunun Adı Findel isimli kitapta, Nick ürettiği sözcükten kazanmış olduğu telif hakkı parasıyla ailesine destek olmak ve bu parayı onlarla paylaşmak ister:

“Nick paranın bir kısmını anne ve babasına vermek istediysen de, Allen’lar ihtiyaçları olmadığını söyleyerek kabul etmediler. Ama Nick onlara hep çok seyahat etmek istediklerini anımsatıp, bunu büyük bir doğum günü armağanı falan gibi görmelerini önerince, kabul ettiler.

Nick ağabeyi James’e de biraz para vermek istedi, ama o da ihtiyacı olmadığını söyleyerek kabul etmedi. Ancak Nick ona iki yaşındaki kızının bir gün büyüyeüp üniversiteye gideceğini anımsattı -

Hem, James de bir zamanlar ona bütün beyzbol kartları koleksiyonunu vermemiş miydi? Sonunda James armağanı kabul etti.” (Bunun Adı Findel, s. 103.).

Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir isimli kitapta, Oleg, annesinin onu daha güvenli olduğunu düşündüğü kuzeninin yanına tahliye edilmesi fikrine sıcak bakmaz. Savaşta annesine destek olmak istediğini birlikte dayanışma içinde bu durumun üstesinden gelebileceklerine inanır:

“Bir arada kalacaklardı. Bu da iyiydi, çünkü bir savaşta herkesin birbirine ihtiyacı vardı. Ancak insanlar birbirine bağlı olursa ve birbirine güvenebilirse dehşete katlanmak mümkün olurdu.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.134).

Hitler Oyuncağı mı Çaldı adlı kitapta, Anna ve Max, Paris’te yeni hayatlarına uyum sağlamaya çalışmaktadır. Fransızca’yı henüz tam bilmedikleri ve farklı bir toplumda yaşadıkları için yabancılık çektikleri anlar olmaktadır. Max, kendini diğerlerinden farklı hissedip üzgün olduğunu ifade ettiğinde kardeşi Anna, ona destek olur ve öyle olmadığını söyler. İki kardeşin birbirleri olan dayanışması da bu durumun üstesinden gelmelerini kolaylaştırır:

“Bu durum senin hiç canını sıkıyor mu?” dedi. “Yani demek istediğim, herkesten bu kadar farklı olmak canını sıkıyor mu?”

“Hayır,” dedi Anna ve dönüp Max’e baktı. Üzerine küçük gelen bir şort giymiş ve paçalarını kıvrıdığı için daha da küçülmesine sebep olmuştu. Ceketinin yakasına havalı bir biçimde sıkıştırılmış bir atkı vardı boynunda ve saçları alışılmadık bir tarzda taranmıştı.

“Tam bir Fransız oğlanı gibi görünüyorsun,” dedi Anna.

Max’in yüzü bir anlığına ışıldadı. “Ama onlardan biri gibi konuşamıyorum,” dedi.

“Ee, bu kadar kısa sürede tabii ki konuşamazsın. Er ya da geç ikimizin de Fransızca’yı düzgün şekilde konuşabileceğimize inanıyorum.” (Hitler Oyuncağı mı Çaldı, s. 164).

Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir isimli kitapta, savaş zamanı yemek almaya giden Oleg ve Nadya isimli iki arkadaş, yemek sırasında verilen kısıtlı yemeği beklerler. Oleg’in annesi hastadır ve iyileşmek için iyi beslenmesi gerekmektedir. Oleg’in yemeği kepçeler tam doldurulmadan daha az gelmiştir, bu duruma çok üzülür. Nadya’nın yemeği daha fazla olduğu için bir kısmını Oleg ile paylaşır. Paylaşma ve dayanışma değerlerinin aktarımına örnek şöyledir:

“Kepçe tam dolu değildi. Oleg adama yalvarırcasına baktı, ama bir şey söylemeye cesaret edemedi. Sonuçta bu geçen seferkinde de işe yaramamıştı. En azından ikinci kepçe tam dolu olabilseydi... Ama o da ağzına kadar dolu değildi. Oleg’in gözlerine yaşlar doldu.”

“Getir bakalım şu tencereni,’ dedi alçak sesle. Kapağı kaldırdı ve dikkatlice bir miktar çorbayı kendi tenceresinden Oleg’in tenceresine döktü.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.21).

4.2.10 Dürüstlük

Dürüstlük, MEB tarafından 2018 yılında güncellenen Türkçe öğretim programında kök değer olarak yer almaktadır. Dürüst; sözünde ve davranışında doğruluktan ayrılmayan olarak tanımlanırken dürüstlük, doğruluk olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2009).

Çeviri eserlerde yer alan dürüstlük değerine ilişkin bulgular şöyledir:

Kraliçeyi Kurtarmak isimli kitapta, arkadaşlarına kalem hakkında yalan söylediği için suçluluk hissederek ve bu durumdan dolayı pişmanlık duyar: “Aleks haftanın geri kalanında rüyada gibi dolanıp durdu okulda; Vanessa’nın arkadaşlığından bile kaçınıyordu. Onlara yalan söylemiş olmaktan dolayı derin utanç içindeydi. Hafta sonunda, arkadaşlarına doğruyu söyleyip özür dilemeye karar verdi.” (Kraliçeyi Kurtarmak, s.26).

Kitaplardan Korkan Çocuk isimli kitapta, Leopoldo ailesinin kitap okuması noktasında baskılarına dayanamayıp evden kaçarak, parkta yaşlı bir adamın yanına oturur, adamın ona okul saatinde neden parkta olduğunu sorması üzerine yalan söyler, bu durumun yanlış olduğunu bilincindedir ve yalan söylediği için utanmaktadır. Yalan söylemenin yanlışlığı ve dürüstlük vurgulanmaktadır:

“Bu saatte neden okulda değilsin?”

Leopoldo, Pinokyo gibi burnunun uzadığını hissetti.

“Öğretmenimiz hastaydı,” dedi.

Ama bu söylediğini kendi bile pek inandırıcı bulmadı.

Yaşı adam bir süre sessiz sessiz oturdu, sonra,

“Biliyor musun?” dedi, “Sabahları parkta bir çocuk görünce aklıma hep onun evden kaçmış olduğu gelir.”

Leopoldo, “iyi ki adam kör,” diye düşündü, “yüzümün böyle kıpkırmızı olduğunu göremiyor hiç olmazsa.” (Kitaplardan Korkan Çocuk, s. 26).

Kendine Ait Bir Ada isimli kitapta, Holly kardeşleriyle beraber Irene halalarının onlara verdiği fotoğraf albümündeki ipuçlarını takip ederek içinde hisse senetlerinin olduğu bir

bavula ulaşır. Halaları onlara miras olarak mücevherlerini bıraktığını söylemiştir. Bu durumu göz önünde bulunduran ağabeyleri Jonathan, her ne kadar bunları bulmak için mücadele etmiş olsalar dahi bu para kendilerine ait olmadığı ve bahsi geçen mücevherlerin yerine bunu almanın doğru olmayacağını ifade eder ve bavulu Irene halanın kocasına vermeleri gerektiğini söyler. Çocukların bu hareketinden yola çıkılarak dürüstlük değerinin aktarıldığı öne sürülebilir:

“Ama hisse senetleri paradır!” dedim. “Değil mi? Jen?”

“Bunlar para eder,” dedi Jonathan. “Fakat bize ait değiller. Irene halamızı onlar. Ve şu an Evan eniştenin. Bunları ona geri vermemiz gerekecek. Irene hala bize mücevherlerini bıraktı Holly. Bize mücevherlerin değerinde nakit para bırakmadı.” (Kendine Ait Bir Ada, s.78-79).

Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe adlı kitapta, Mafalda okuldaki temizlikten sorumlu Estella’nın yanına gitmeyi, kendisine karşı en dürüst davranan o olduğu için onun yanında olmaktan dolayı rahat hissettiğini ifade eder:

“Ve Estella’nın yanına gittim. Genellikle yüzünü asardı. Bazen beni bir çorap gibi buruşturmak ve çamaşır makinesine atıp çevirmek istiyormuş gibi gözüktüyordu ama ben yine de onun yanına gidiyordum. Belki de onun yanında olmak istememin asıl sebebi budur. Estella hiçbir zaman olduğundan farklı davranmıyor. Annemle babam bunu yapıyor. Öğretmenler ve diğer çocuklar da aynı şeyi yapıyor. Sadece Estella ve Ottimo Turcaret dürüst davranıyor ve bu benim için önemli.” (Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe, s.81).

Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe kitabında, Mafalda gözleri tamamen görme yetisini yitirdiğinde kiraz ağacının dallarına çıkıp orada kalmayı düşünür. Ancak bunun için bazı ihtiyaçları vardır. Ailesinden isteyemeyeceği için bu ihtiyaçlarını arkadaşlarından gizlice alarak temin etmeye karar verir. Ancak bu yaptığının hırsızlık olduğunun farkındadır ve günlüğüne yazdığı yazıda bu durumdan pişmanlık duyduğunu ve bir gün mutlaka sahiplerine iade edeceğini söyleyerek dürüstlüğü vurgular:

“Biliyorum, Cosimo. Arkadaşlarımdan onlara söylemeden almamam gereken şeyleri aldım ve bunu yapmamam gerekirdi. Ama sen de haydutlara yardım etmiştin hatırlıyor musun? Hepsinin kötü olmadığını ve eve ekmek götürebilmek için bazen biraz yanlış davranmak zorunda kaldıklarını biliyordun. Lütfen, büyükanneme hiçbir şey söyleme.

Sana söz veriyorum, kiraz ağacına çıktığımda ve büyüdüğümde senin gibi kendim için bir şeyler yapmayı öğreneceğim ve aldığım her şeyi geri vereceğim. Biraz zaman alacağını biliyorum, ama bir gün bunu başaracağım.” (Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe, s.122).

Aynı kitapta yine Mafalda, yalan söylemenin rahatsızlık verici olduğunu ve yalan söyleyip yapmaması gereken davranışlarda bulunduğundan dolayı aslında pişman olduğunu ve gerçeklerin önemli olduğunu vurgular:

“Müdürün odasına ilk defa geliyordum. Ve hayatımda ilk kez bir şey çalmıştım. Bu sene din dersinde yapılması yasak olduğu söylenen ve benim de asla yapmayacağıma söz verdiğim birçok şeyi yapmıştım. Bu tür kötü davranışlarda bulunmak istemezdim ama mecbur kaldım. Aslında evden kaçmak istememiştim. Kevin’a vurmak istememiştim. Tamam, belki Kevin’a vurmak istemiş olabilirim ama beni kandırdı ve bana yalan söyleyen insanlardan nefret ediyorum.

“Yalan söylenmesinden hoşlanmadığını biliyorum ama birazdan bir yalan söylemem gerekecek ve sen de sesini çıkarmayacaksın, tamam mı?”

Flippo hafifçe koluma dokundu. Bana ilk kez dokunuyordu. Peki ama ne hakkında yalan söyleyecekti? Yalanlardan hoşlanmıyorum. Estella da her zaman “Sadece gerçekler,” derdi.” (Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe, s.151).

Mafalda’nın yalan söylemekle ilgili düşünceleri de yine dürüstlük değerini vurgular niteliktedir:

“Ravina, insanın kendine karşı dürüst davranmasının önemli olduğunu söylemişti. Ne demek istediğini pek anlamamıştım ama bunun gerçeklikle ilgili bir şey olduğunu sanıyorum. İnsanın içinden bile olsa, yalan söylememesi gerekiyor. İçinden söylenen yalanlar hakkında düşünüp yere bakarken çok uzaktan gelen zayıf ısıklık sesini duyup kafamı kaldırdım ve okulun merdivenlerine doğru baktım.” (Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe, s. 165).

Çizgili Pijamalı Çocuk adlı kitapta, Bruno, babası ile Auschwitz’e taşınmaları ve oradaki evleri hakkında yaptığı konuşmada dürüst olması gerektiğini düşünerek içinden geçenleri çok sert olan babasına ifade eder. Babasının sert tutumlarına karşın Bruno’nun dürüstlüğü yeğlediği görülür:

“Yeni evimiz hoşuna gitti mi?”

“Hayır;” dedi Bruno çabucak, çünkü hep dürüst olmaya çalışıyordu ve bir an bile duraksasa gerçekte ne düşündüğünü söyleme cesaretini asla bulamayacaktı. ‘Bence eve dönmeliyiz,’ diye ekledi cesaretle.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s.45).

Hitler Oyunağımı Çaldı adlı kitapta, Anna, babasının durumundan dolayı yalan söylemek zorunda kalır. Anna’nın babası Hitler’in aleyhine yazılar yazan bir Yahudi’dir ve Hitler yönetimi tarafından pasaportuna el konulacağını öğrendikten sonra Berlin’den Prag’a gizlice gider. Aile olarak babasının başına bir şey gelmemesi için bu durumu herkesten

saklarlar. Ancak Anna, babası hakkında yalan söylemek istemez, söylediği yalandan dolayı rahatsızlık duyar. Yalan söylemenin rahatsız ediciliğini vurgulaması bakımından kitaptaki bu durum dikkat çekicidir:

“Anne!” diye bağırdı. “Babam hakkında herkese yalan söylemekten nefret ediyorum. Berbat bir şey bu. Neden böyle davranmak zorundayız? Keşke böyle olmasaydı!” (Hitler Oyunağıını Çaldı, s. 33).

Aynı kitapta, Anna, Max ve babaları arasında geçen konuşmada da dürüstlük vurgusu yapılmaktadır:

“Yahudiler dünyanın dört bir yanına dağıldı ve Naziler onlar hakkında korkunç yalanlar anlatıp duruyor. Bu yüzden bizim gibi insanlar için tüm bu söylenenlerin doğru olmadığını kanıtlamak çok önemli.”

“Bunu nasıl yapabiliriz?” diye sordu Max.

“Diğer insanlardan daha iyi olarak. Örneğin, Naziler Yahudilerin dürüst insanlar olmadığını mı söylüyor? Öyleyse bizim, diğer insanlarla eşit ölçüde dürüst olmamız yetmez. Onlardan daha dürüst olmalıyız.”

Anna aniden Berlin’de son satın aldığı kalemi hatırlayarak suçlu hissetti kendini. Kırtasiyeci fiyatı düşük hesaplamıştı ve Anna bu yanlış düzeltmemişti. Naziler bunu duymuş muydu acaba?” (Hitler Oyunağıını Çaldı, s.109).

4.2.11 Dini Değerler

Araştırmaya konu olan eserler çeviri eser olması nedeniyle farklı ülkelerde farklı dinlerin benimsendiği göz önünde bulundurulmalıdır. Eserlerin yazarları çoğunlukla İngiliz, Alman, Fransız veya İtalyandır. Bu ülkelerde hâkim olan inanç Hristiyanlık olması nedeniyle daha ziyade Hristiyanlık dinine özgü kiliseyle, çan gibi kavramlarla bunlara özgü değerler kitaplarda ele alınmıştır. Dua etmek ise var olan bütün dinlerde yer almaktadır. Bu kısımda eserlerde aktarılan dua etmekle ilgili ve çoğunlukla Hristiyanlık dinine özgü değerler yer almaktadır.

Tespit edilen değerler şöyledir:

Dünya Büyülü Bir Yer isimli kitapta, Kit, dedesinin hastalığı karşısında kendisini çok çaresiz hisseder ve dua etmeye çalışır:

“Dışarı baktım ve Stoneygate’in üstüne çökmüş kara bulutları gördüm. Neredeyse hiçbir ışık gözükmiyordu. Duvarın altından dedem inledi. Onun için dua etmeye çalıştım, ama sözcükler

dilimde anlamsızlaşıp içeriksizleşiyordu. Ertesi sabah dedem bir türlü uyanmadı. Sanki hiç uyanmayacakmış gibiydi.” (Dünya Büyülü Bir Yer, s.76).

Savaş Atı isimli kitapta, küçük kız Emilie hastalanınca dedesi atların yanına gider ve Emilie’nin herkes için dua ettiğinden atlardan da Emilie için dua etmesini istediğinden bahseder:

“Gece geç bir saatte, büyükbabanın bize doğru gelirken karda çıkardığı ayak seslerini duyduk; çok sevdiğimiz sıcak lapaları getirmişti. Fenerin altındaki samanların üzerine oturdu ve yemek yiyeşimizi izledi. ‘Sizin için dua ediyor,’ dedi yavaşça başını sallayarak. ‘Bunu biliyor muydunuz? Her gece uyumadan önce sizin için dua ediyor. Vefat etmiş olan anne babası için dua ediyor; savaş başladıktan bir hafta sonra öldü onlar. Tek bir top mermisi yetti. Ve bir daha göremeyeceği abisi için dua ediyor. Oğlan on yedi yaşındaydı ve bir mezarı bile yok. Sanki hiç yaşamamış ve zihnimizde var olmuş gibi. Ardından da benim için ve savaşın buradan uzaklaşması için dua ediyor. Son olarak da sizler için dua ediyor. Dilediği iki şey var: Savaştan sağ salim çıkıp uzun ve sağlıklı bir ömür yaşamanız, bir de bu isteği gerçekleşirse onun da sizinle birlikte olması. Biricik torunum daha on üç yaşında; şu anda odasında yatıyor ve ben onun sabaha sağ çıkıp çıkmayacağını bilmiyorum. Hastanedeki Alman doktor zatürre diyor. Alman olmasına rağmen iyi bir doktor; elinden geleni yaptı. Artık işimiz Tanrı’ya kalmış durumda ve şu ana kadar Tanrı, ailem için pek bir şey yapmadı. Eğer Emilie ölürse, küçük torunum da bu dünyadan göçüp giderse, hayatımı aydınlatan tek ışık kaynağı da sönmüş olacak.’ Etrafı kırış kırış olmuş gözleriyle bize baktı ve yüzündeki gözyaşlarını sildi. ‘Eğer söylediklerimden en ufak bir şey anladıysanız ve dua ettiğiniz bir At Tanrısı varsa, bu gece Emilie için dua edin; tıpkı onun sizin için ettiği gibi.” (Savaş Atı; s. 78-79).

Yine aynı kitapta Albert’in Joey’ye yaptığı konuşmada Tanrı inancı ve dua etmek gibi değerler ön plana çıkar:

“Elimden geleni yaptım Joey.,’ dedi. ‘Sırf ben değil, hepimiz. Daha fazla konuşmak istemiyorum, çünkü söylediğim her şeyi anladığımı biliyorum ve duydukların yüzünden endişeye kapılmanı istemem. Bu sefer sana, babam seni orduya sattığında verdiğim söz gibi bir de söz de veremiyorum Joey; çünkü bu seferkini tutabileceğimden emin değilim. Çavuştan yardım istedim, etti. Binbaşından yardım istedim, o da etti. Az önce Tanrı’dan da yardım istedim Joey, çünkü nihayetinde her şey ona bağlı. Kesin olan tek şey var, o da elimizden geleni yaptığımız. Tanrı seni korusun Joey, iyi uyu.” (Savaş Atı, s.148).

Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir isimli kitapta, Oleg arkadaşı Nadya ile Ruslar ve Almanlar arasındaki tarafsız bölgeden patates almak için uzun bir yola çıkar, yolda

donmuş nehirden de geçmek zorundadırlar ve Oleg için bu çok korkutucudur. Oradan daha kolay geçmek için dua etmek ister:

“Karanlık suya bakmaya cesaret edemedi buzun üstüne bastı. Tanrı’yı düşünüyordu, o herhalde ona yardım etmek için bu köprüünün altına gelmeyecekti. Dua etmek istiyordu, çünkü köprüünün altındaki buz şeridi dardı ve sağlam değildi.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.41).

İçimdeki Müzik isimli kitapta, Melody bir kardeşi olacağını öğrenir, çok sevinir bu duruma ancak kendisi gibi engelli olma ihtimalinden korkar. Babası ise onun ne düşündüğünü hissedip bu konu hakkında konuşur ve kardeşinin sağlıklı olması için dua edeceklerini söyler:

“Gözlerimin tam içine baktı. ‘Bu miniğin tombul, güzel ve sağlıklı olması için dua edeceğiz,’ dedi. ‘Melody, seni çok sevdiğimizi biliyorsun, olduğun gibi. Ama kardeşinin senin yaşadığın zorluklarla karşılaşmamasını umuyoruz.’ (İçimdeki Müzik, s.66).

Savaş Atı isimli kitapta, Albert kilisenin çanının çalmakla sorumludur ve bu durum onun için gurur ve mutluluk kaynağıdır : *“Albert çan çalma göreviyle gurur duyuyordu. Zoey’yle kararmakta olan ahırda dikilmiş, altı çanın kiliseden yayılıp loş bayırlarda yankılanan sesiyle mayışırken, gurur duymak için geçerli bir sebebimiz olduğunu biliyorduk. Çok görkemli bir müziği bu, çünkü herkese hitap ediyordu. Tek yapılması gereken dinlemektir.”* (Savaş Atı, s. 18) cümlelerinden hareketle dini bir değer aktarımı yapıldığından bahsedilebilir.

Savaş Atı isimli kitapta, Hristiyanlar için anlamlı olan haç sembolünün olduğu bir kolye atlara onlar için bir motivasyon aracı olması beklenerek takılır:

“Teşekkürler dostum,” dedi. “Bizi bu cehennem deliğinden kurtaracaklarını aklımın ucundan bile geçirmezdim. Bunu dün buldum ve kendime saklamayı düşünüyordum, ama artık onun nereye ait olduğunu biliyorum.” Bunu söyledikten sonra uzanıp boynuma çamurlu bir kurdele astı. Kurdelenin ucuna demirden bir haç iliştirilmişti. “Bunu arkadaşınla paylaşmak durumundasın,” dedi asker. “Duyduğuma göre ikiniz de İngilizmişsiniz. Bahse girerim ki, bu savaşta Demir Haç kazanan ilk ve son İngiliz siz olacaksınız.” Hastane önünde bekleyen yaralılar alkışlamaya ve tezahürat etmeye başlayınca, içerideki doktorlar, hasta bakıcılar ve hastalar bu perişanlıkta alkışlanacak ne olduğunu merak ederek dışarıya akın etti”(Savaş Atı, s.75).

Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir isimli kitapta, savaş koşullarında tiyatroya götürülen çocuklar sonrasında yemek ikram edilince çok sevinirler ve bunun için şükrederler:

“Masanın diğer tarafında Oleg’in karşısında oturan iki kız haç çıkardı. Bu yerinde bir davranıştı, çünkü gerçekten güzel çorbaydı. Oleg dolu tabağın önünde içinden bir dua okudu. Tadına olabildiğince uzun süre varabilmek için yavaş yedi.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.120).

4.2.12 Doğal Çevreye Duyarlılık

Doğal çevreye duyarlılık Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının (2006) değerleri arasında karşımıza çıkmaktadır. Doğal çevreye duyarlılık; insanın, doğaya karşı bilinçli bir tutum içinde yaklaşması, doğal kaynaklara, çevresine karşı sorumlu olduğunun farkında olarak hareket etmesi ve hassas davranmasını içerir.

Çeviri eserlerde doğal çevreye duyarlılık değerine ilişkin bulgular şöyledir:

Balonlu Sakız Ağacı isimli kitabın genelinde doğal çevreyi korumak ve duyarlı davranmak değeri işlenir. Hindistan’da yerlilerin yaşadığı ormanlık alan yabancılar tarafından ağaçlar kesilerek yok edilmektedir. Kitabın karakterleri Bay Gopal, Tim ve o bölgede yaşayanların iş birliği ile ağaçları kurtarmak için planlar yapılıp ve ağaçların orada yaşayan insanların hayatındaki önemi vurgulanır:

“Bir fikrim var,” dedi Tim. “Size yardım edebilecek bir fikir. İşe yarayacağından emin değilim ama, denemekten zarar gelmez.”

Bay Balla, Tim’e baktı; sanki bir an gözleri yaşla dolar gibi oldu.

“Eğer ağaçlarımız kurtarılacaksa,” dedi, ‘her şeyi -her şeyi- denemeye değer.” (Balonlu Sakız Ağacı, s.50).

Balonlu Sakız Ağacı’nda Tim ve arkadaşlarının ağaçların kesildiği yerde aralarında geçen diyalog da doğal çevreye duyarlılık değerinin aktarımına örnek olarak verilebilir:

“Ağaçlara yaklaştıkça, kanlarını donduran bir ses duymaya başlamışlardı-Ağaca inen baltanın sesini.

“Dinleyin şunu,” dedi Tim hiddetle. “Kesilen bir ağaçtan geliyor.”

“Biliyorum,” dedi Bay Gopal. “Bir sakız ağacı için ne büyük ziyan! Yüzlerce yılın verimi bir kenara atılıyor -öylesine.” (Balonlu Sakız Ağacı, s.53).

Aynı kitapta sadece ağaçlara ve ormana duyarlılık ele alınmaz aynı zamanda ormanda yaşayan hayvanlara karşı da hassasiyet vardır. Peşlerine takılan kaplanı atlatmak için plan yaparak ondan kurtulan Tim ve arkadaşları arasında geçen hayvanlara karşı duyarlılık değerini içeren diyalog şöyledir:

“Tim yolda, “O zavallı kaplan için biraz üzıldüm,” dedi Bay Balla’ya. “Kendini çok kötü hissetmesine neden olduk bence.”

“Evet” dedi Bay Balla. “Ama aynı zamanda ona çok büyük bir iyilik yaptığımızı da unutma. Ormanı kurtararak onun evini de koruduk. Eğer tomrukçular tüm ağaçları kesseydi, onun da gidecek bir yeri kalmayacaktı.” (Balonlu Sakız Ağacı, s.85).

File Bekçisi isimli kitapta, El Gato ve yaşlı amca arasında geçen konuşmada ormana karşı saygılı olunması gerektiği amca tarafında vurgulanır, El Gato’nun evinin etrafındaki ağaçları kesen babası hakkında yaşlı amcanın düşünceleri doğal çevreye karşı duyarlı ve hassas davranılması gerektiğini vurgular:

“Yaşlı adam, “Bu bir saygı meselesi,” dedi. “Saygı. Bu kelimenin ne anlama geldiğini biliyor musun?”

“Sanırım biliyorum,” dedim.

“Sanırım bilmiyorsun,” dedi. “Ben senin yaşındayken saygının ne anlama geldiğini bilmiyordum. Ama diyelim ki biliyorsun. O zaman şunu da bil ki ormana saygı duyduğun takdirde oradaki hiçbir şey, ama hiçbir şey, sana zarar vermeyecektir. İnan bana.”

Önüdeki yoldan örümcek ağı temizliyormuş gibi bir hareket yaptı. “Bütün bunlar...” dedi, “bu meydan, bu metalden yapılmış kilise, bu maç; yalnızca orman izin verdiği için buradalar. Baban ormanın yenilebileceğini düşünüyor. Hala Pazar günleri elinde palayla evin etrafını dolaşıyor mu?”

Gülümsedim. “Evet, dolaşıyor.”

“Peh! Kaybedeceği bir savaşa girmiş ama kazanabileceğini sanıyor. O ve arkadaşları bütün ormanı kestiklerinde içinde yaşayacakları güzel bir dünya kalacağını mı sanıyorlar? Mutlu mesut yaşayabilecekleri, kızıl tozlu bir dünya?”

Bir yudum kolam kalmıştı. Şişeyi dudaklarıma götürdüm. İhtiyar adam uzanıp kolumu tuttu.

“Ormana güven,” dedi. “Ona saygılı ol. Sen onu keşfetmiyorsun; o seni keşfediyor!” (File Bekçisi, s. 28-29).

Aynı kitapta El Gato, dünya kupasını kazandıktan sonra verdiği röportajda arkadaşına futbolu bırakacağını ve birlikte yazacakları kitabın gelirini orman için harcayacağını ve ormanın kendisi için çok kıymetli olduğunu ifade eder:

“Faustino ciddileşerek, “Bu da ne demek oluyor şimdi?” dedi.

“Ormana çok şey borçluyum Paul ve artık borcumu ödemek istiyorum.” (File Bekçisi, s. 219).

Tabiat Ana Anlatıyor, isimli kitapta Dünya’nın dilinden insanların doğaya yaptıkları anlatılır ve doğal çevreye karşı bir farkındalık oluşturmaya çalışılır:

“Yaptıkları beni gerçekten öfkeliendiriyor. Kömür ve maden bulabilmek için, her yerimi delik deşik ederek, akla gelebilecek her şeyi arıyorlar. Üstüme demiryolları döşüyor, yollar yapıyorlar. En yüce dağlarımın tüneller açıyor, sularımın üstünde köprüler kuruyorlar. Sonra da dünyaya hakim olduklarını söylüyorlar.

“Bir tür haşarat tarafından yönetilmek pek de övünülecek bir şey değil...” dedi kuyruklu yıldız. “Peki onlardan kurtulman mümkün değil mi?”

“Denedim,” dedi dünya. “Hem de birçok kez ve değişik yöntemlerle. Yanardağlarımın lavlar püskürtüp kızgın kayalar fırlattım üstlerine, şehirler lavların altına gömüldü. Öyle fırtınalar çıkardım ki, binlercesi sellere kapılıp boğularak öldü. Beni çok rahatsız ettiklerinde ise silkinip depremler yarattım.” (Tabiat Ana Anlatıyor, s. 35).

Kendine Ait Bir Ada isimli kitapta, Holly çevreye karşı oldukça duyarlıdır ve kitap boyunca da sıklıkla doğal yaşama ve çevreye karşı duyarlı olmakla ilgili değerler aktarılır:

“Bir gün çevre bilimcisi veya Greenpeace çevrecisi olduğumda -hangisi olacağıma henüz karar vermedim- gideceğim birçok havalı ülkeden öğrenciler var. Çok fazla karbon salınımı yaptığı için uçaklara karşıyım, bu nedenle oralara botla seyahat etmem gerekecek. Afrika’ya kesin botla giderim.” (Kendine Ait Bir Ada, s. 10).

Holly’nin gelecekle ilgili hayalleri ve yaşantısı hakkında söylediği sözler onu çevreye duyarlı, aynı zamanda bilimselliğe önem veren biri olarak yansıtmaktadır:

“Ailemizde bilim hüküm sürer. Jonathan bilimden hoşlanır. Irene hala da hoşlanırdı. Ben de öyle. Aslına bakarsanız, büyüdüğüm zaman, iklim bilimcisi olmak istiyorum. Sıcaklığın ne kadar arttığını not edenler gibi değil, Irene hala gibi bir şeyler icat eden bir iklim bilimcisi olacağım. Atmosferden karbonu çeken, yenilenebilir enerjiyi çok ucuza getiren, gezegeni daha soğuk yapan makinalar yapacağım. Çünkü atmosferdeki bütün karbonu alsanız bile, gezegenimiz yine de olması gerektiğinden daha sıcak olacak ve dolayısıyla buzullar erimeye devam edecek. Büyük ihtimalle yapmamız gerekenin bir sürü devasa klima yapmak olduğunu düşünüyorum ama bu iş besbelli bayağı pahalıya mal olacak ve çok miktarda karbona ihtiyaç duyulacak. Bu yüzden ben parmak ısırtacak yenilenebilir enerji kaynakları tasarlayana kadar beklemek zorunda kalacağız. Ama tasarlayacağım.

Ailemdeki en çevre dostu insan benim. Jonathan’ın ıvır zıvırı yeniden değerlendirilmesi konusunda kafasını ütüleyen, yeşil enerji tedarikçisinden elektrik aldırın benim. Süpermarketteki poşetleri kullanmamak için, her seferinde oraya sırt çantasıyla giden yine benim. Gerçekten biz oldukça yeşil bir aileyiz. Yurtdışına tatillere gitmeyiz ve akrabamız yok ve kıyafetlerimizi parçalanıncaya kadar giyeriz. Bu durum büyük ölçüde yoksulluğumuzla ilgili, olağanüstü ahlaklı oluşumuzla değil. Yine de olsun.

En büyük endişe kaynağım, gezegenimizin başına gelen kötü şeyler. Büyük olasılıkla ben yaşlanamadan hepimiz öleceğiz. Ölmek de en azından bir ihtimal palmiye ağaçları bulunan Kuzey ve Güney Kutbu'na tıkmış olacağız. İnsanların gerçek ve ispatlanabilir bilime dikkat etmeyip hala uçakları kullanıyor olması, giymedikleri bir sürü kıyafet almaları ve araba sürmeleri beni korkutuyor ve kızdırıyor. Sanki yetişkinlerin hiçbiri Jonathan, Davy ve benim gibi onların bıraktığı dünyada yaşamak zorunda olacak insanları umursamıyor.” (Kendine Ait Bir Ada, s.36-37).

Holly, arkadaşları Kate'in gittikleri adadaki evlerin üzerinden konuşurken beş bin yıldır orada olduklarını hayal etmelerini istemeleri üzerine gezegenin beş bin yıl içinde insanların bu tüketim alışkanlıkları yüzünden yok olacağından bahseder. Tüketimi ve doğaya karşı duyarsızlığı eleştirir:

“İnsanların beş bin yıl sonra var olacaklarından emin değilim. Hakikaten o zamana dek tüm petrolü, kömürü tüketmiş ve muhtemelen bütün balinaları ve yunusları katletmiş olacağız. Hepimiz kirlilikten, açlıktan veya aşırı sıcaktan ya da her üçünden ölmüş olacağız. Buzdağları eriyecek ve bu küçük ev suların altında kalarak yok olacak. Geride orada yaşayan insanları, Davy'i, Jonathan'ı, Kate'i ve beni hatırlayacak kimse kalmayacak.

Bütün bunları söyledim. Kate alternatif bir bakışla yanıtladı, ‘Belki. Veya belki de problemlerimizi çözmek için bir yol bulacağız. Belki de sen bulacaksın. Belki o zamana kadar Alfa Takımyıldızı'nda yaşıyor olacağız. Kim bilir belki de bu evi paketleyecekler ve aya götürecekler.” (Kendine Ait Bir Ada, s.150).

Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe adlı kitapta, Mafalda okulunun bahçesinde bulunan kiraz ağacını çok sevmekte ve onunla bir bağ kurmaktadır:

“İlkokula başladığımdan ilk günden beri okuldaki kiraz ağacına birçok kez tırmandım. O benim ağacım. Hiçbir çocuk benim kadar yükseğe tırmanamaz. Küçükken onun gövdesini okşar, ona sarılırdım... O benim arkadaşımdı.” (Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe, s.15). Kitapta yer alan bu cümlelerden hareketle doğa sevgisinin vurgulandığı söylenebilir.

4.2.13 Değişime/yeniliklere açık olma

Schwartz tarafından yapılan değer sınıflamasında uyarılım; hayatta heyecan, yenilik ve meydan okuma olarak açıklanmıştır (Schwartz, Caprara ve Vecchione, 2010, s. 425). İçinde bulunan 21.yüzyıla ait becerilerin bile yeniden tanımlandığı düşünüldüğünde hızla değişen dünyada yeniliklere açık olmak ve uyum sağlayabilmek önemli bir etken olarak karşımıza çıkar.

Çeviri eserlerde yer alan değişime/yeniliklere açık olma değerine ilişkin bulgular şöyledir:

File Bekçisi isimli kitapta, File Bekçisi'nin El Gato'ya yaptığı konuşmada değişmenin hayatın doğal akışı içinde olması gereken bir özellik olduğu ve insanın değişmesi gerektiği vurgulanır:

“Hayatta değişiklikler olur. değişim her şeydir; hatta yaşamın kendisidir. Aynı kalan tek şey, ölü olmaktır. İnan bana. Sen de değiştin ve hayat bu sayede senin için cıvıldıyor. Buraya ilk geldiğinde güçsüz ve yalnızdın; içindeki potansiyelin de farkında değildin. Ama şimdi farkındasın. Sen bir kalecisin. Neler yapabileceğini biliyorsun. Bu yüzden git ve yap.” (File Bekçisi, s. 121-122).

Yeşil Parmaklı Tistu isimli kitapta, yeni fikirlerin oluşması, kararlar alınması ve bunların uygulamaya geçirilmesi üzerinde durulur. Kitaptaki cümlelerden hareketle yeni fikirlerin uygulanmasının desteklendiği, yeniliklere açık olmanın da bu vesileyle desteklendiğinden bahsedilebilir:

“Aklımıza bir fikir yerleşmeyegörsün, çok geçmeden karara dönüşür. Bir karar da insanın ruhunu ancak uygulandığında rahat bırakır. Tistu, bu tasarımı gerçekleştirmeden uyuyamayacağını anlamıştı.” (Yeşil Parmaklı Tistu, s. 51).

Kitabın sonunda ise savaştan yana olan kişiler bile bu konuda fikrini değiştirmiş, kasabanın sloganını:

“Savaşa karşı çıkın

Çiçeklerle karşı çıkın” (Yeşil Parmaklı Tistu, s.117). Şeklinde değiştirmiştir.

4.2.14 Farklılıklara saygı ve duyarlılık

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı değerleri arasında da yer alan duyarlılık; kişinin insanlara, topluma, doğaya karşı hassas olmasıdır. Duyarlılık Aslan (2013, s. 29) tarafından, yalnızca kendi yaşamıyla ilgilenmeyip başkalarının yaşadıkları sorunların ve duyguların da farkında olma, başkalarına yapılan haksızlıklara ve kötülüklere kayıtsız kalmama, usunu ve yüreğini işe koşarak bunları sorgulama, eşduyumsal (empatik) bir ilişkiye girerek bunlara karşı çıkma; insana ve doğaya bilinçle, sağduyuyla, anlayışla, sevgiyle, hoşgörülle yaklaşma yeteneği olarak tanımlanmıştır. Farklılıklara saygı ise; insanları görünüşleri, inançları, yaşam tarzları vb nedenlerden dolayı ötekileştirmeden ön yargısız kabul etmeyi ve saygılı olmayı içerir.

Çeviri eserlerde rastlanan farklılıklara saygı ve duyarlılık değerine ilişkin bulgular şöyledir:

100 Şatolu Çocuk adlı kitapta farklılıklara saygı değeri hem fikirlere ve inançlara saygılı olunmasına hem de insanların dış görünüşüne saygılı olunmasına değinilerek işlenir. Nano'nun Nazi soykırımını anlattığı yaşamöyküsünde Naziler tarafından Yahudi olduğu için gördükleri işkencelerle, Viola'nın dış görünüşündeki farklılık yüzünden arkadaşları ve toplum tarafından dışlanması ve sevilmeysi iç içe geçmiş bir şekilde anlatılır ve farklılıklara saygılı olunması gerektiği değeri işlenir. Nano ve Viola arasında bu konu hakkında geçen diyalog şöyledir:

- *"Polis değilse, kimdi? Hırsızlar mı?*
- *Çok çok daha kötüsü... Naziler'di. Biz de Yahudi'ydik.*
- *Yahudiler'i biliyorum, Rahibe Guistina bize onlardan söz etmişti ama Naziler'i tanımıyorum.*

Nano gözlerini yumar ve başını Viola'nın başına yaklaştırır.

- *Bana öyle bakma, der Viola.*
- *Garip bir ağzın var, çiçeğe benziyor.*
- *Yalan söylemeyi bırak! Ağzım iğrenç, herkes dudaklarıma bakıyor.*
- *Farklı farklı çiçek vardır, seninki değişik ama yine de çiçek. Ağzın da hepsi gibi bir ağız işte.*
- *İyi görmediğin için böyle söylüyorsun, köstebekten daha betersin.*

Yaşlı adam başını sallar.

- *Bizim, giysilerimizin üstüne dikilmiş sarı yıldızlarımız vardı. Herkes, canavarmışız gibi bakardı, oysa biz de diğerleri gibi çocuktuk. Aristo atları ve kurşun askerleri severdi, Venerina piyano çalardı. Giusy'nin bebek koleksiyonu vardı ve saklambaç oynamaya bayılırdı, ben geceden ve duvardaki şu lekeden korkardım. Çocuktuk ama onlar bizi değil, yalnızca sarı yıldızı görüyordu. Sana da öyle yapıyorlar, yalnızca ağzını görüyorlar."*(100 Şatolu Çocuk, s.124-125).

İçimdeki Müzik isimli kitapta, Melody ve onun gibi engelleri olan çocuklar ayrı bir özel eğitim sınıfında eğitim görmektedir. Teneffüslere çıktıklarında diğer çocuklarla birlikte zaman geçirme imkânları olmaktadır. Ancak diğer çocuklar tarafından farklı oldukları için kabul görememektedirler. Melody'nin konuyla ilgili düşüncelerini dile getirdiği cümlelerden hareketle insanları ötekileştirmeden kabul etmek ve engellerine ve farklılıklarına saygı duymak değerinin aktarıldığından bahsedilebilir:

"Hava güzel ve güneşli ise dışarıda oturuyoruz. Zilin çalmasını beklerken 'normal' çocukların dört kare oynamasını izlemek hoşuma gidiyor. Çok eğleniyor gibi duruyorlar. Birbirlerine birlikte oynamayı teklif ediyor, hiçbir zaman bizden birini oyuna davet etmiyorlar.

Onlarla oynayabilmemiz mümkün değil ama yine de biri ‘Merhaba,’ dese güzel olur. Sanırım dört kare oyuncular görünmez gibi davranılmasına aldırmayacak kadar geri zekalı olduğumuzu düşünüyorlar.” (İçimdeki Müzik, s.29).

Aynı kitapta Melody’ye bakması için Bayan V ile anne-baba arasındaki geçen diyalogda Bayan V’nin kucaklayıcı ve ötekileştirmeyen tavrı dikkat çekmektedir:

“Annemin dediğine göre Bayan V hastane dönüşü bizi ilk ziyaret edenlerdendi ve beni herhangi bir bebekmişim gibi ilk kucaklayandı. Annemle babamın birçok arkadaşı bana dokunmaktan bile korkmuştu, Bayan V hariç.

...

Kararlı bir sesle “Tabii ki Melody’e bakarım,” demişti.

Babam tereddütle, “Evet, tabii biliyorsunuz Melody, gerçekten özel...”

Bayan V otoriter bir sesle, “Tüm çocuklar özeldir,” diye karşılık vermişti. “Fakat Melody’nin gizli, süper güçleri var. Onları bulmasına yardım etmekten mutluluk duyacağım.” (İçimdeki Müzik, s.38-39).

İçimdeki Müzik kitabında, Melody ve onun gibi özel öğrencilerin öğretmeninin bütün çocuklara zekalarını yok sayıp sürekli aynı şeyleri tekrar etmesi üzerine Melody sinir krizi geçirir ve annesi müdür tarafından okula çağrılır. Anne, durumu fark edince öğretmenle arasında geçen diyalog farklılıklara saygı duymak, ötekileştirmeden kabul edip, duyarlı olmayı sezinletmesi bakımından dikkat çekicidir:

“Okul Ağustos’ta başladı. Altı aydır ‘B’ harfinden öteye gidemediniz mi?” Yumruğunu açıp kapıyordu. Annemin hiçbir şeye vurduğunu görmemiştım ama böyle yaptığını gördüğümde her zaman acaba yapabilir mi diye düşünürüm.

Öğretmen hiddetle, “Siz kim oluyorsunuz da bana sınıfta ne yapacağımı söylüyorsunuz?” diye çıkıştı.

Annem de, “Peki, siz kim oluyorsunuz da aptalca aktivitelerle çocukların canının sıkıyorsunuz?” diye karşılık verdi.

Öğretmen yutkunarak, “Bu ne cüret!” diye bağırdı.

Annem, “Kızım için her şeye cüret ederim,” diye cevapladı. Sesi tehlikeliydi, “Ve diğer çocuklar için!”

Öğretmen, “Anlamıyorsunuz,” diye başladı.

Annem lafını kesti. “Hayır, Bayan Billups anlamayan sizsiniz!” biraz sakinleşip devam etti, “bir düşünün, hiç kendi kendinize, ‘Televizyondaki şu aptal reklamı bir kez daha yayınlarsa, çılgılığı basacağım,’ dediniz mi?”

“Ya da ‘Bu trafikte beş dakika daha takılı kalırsam, gerçekten patlayacağım”

“Evet, sanırım,” diye onayladı.

“Peki, galiba Melody’e olan da bu. Kendi kendisine ‘Eğer bu harflerin üzerinden bir kez daha geçmek zorunda kalırsam çılgılığı basacağım,’ demiş olmalı. Öyle de yapmış zaten. Bu durumda onu suçlayamam, siz suçlayabilir misiniz?”

Bayan Billups bakışlarını annemden bana çevirdi. Sonunda anneminki kadar yumuşak bir sesle, “Sanırım hayır, siz bu şekilde açıklayınca,” dedi.

“Melody alfabeyi, tüm harflerin seslerini ve yüzlerce kelimeyi biliyor. Kafasında sayıları toplayıp çıkarabiliyor. Tüm bunları son veli toplantısında konuşmuştuk öyle değil mi?” Annemin kendisine hâkim olmaya çalıştığını söyleyebilirdim.

Öğretmen, “Abarttığınızı düşünmüştüm,” dedi. “Aileler konu böyle çocuklara geldiğinde her zaman gerçekçi olamıyor.”

Annem, “Eğer onlara bir kez daha ‘böyle çocuklar’ diye hitap ederseniz, ben de çılgık atabilirim,” diye bağırды.” (İçimdeki Müzik, s.53-54).

Melody ve arkadaşları kaynaştırma sınıfına dahil olduklarında Melody’nin aklından geçirdikleri ve sınıfta yaşadıkları olaylar da farklılıklara saygılı olma ve duyarlı olma hususlarında düşündürücüdür:

“Beşinci sınıf birkaç hafta önce başladı ve birkaç havalı şey oldu. Başımın üzerinde Garfield’inkiler gibi konuşma balonları çıkaran bir aygıt alamasam da akülü sandalye aldık ve okulda ‘kaynaştırma sınıfları’ denilen bir uygulama başladı. Eğlenceli olacağını düşünüyordum. Daha önce hiçbir şeye dahil edilmemiştim. Ama bu sınıflar, benim gibi çocuklara herkesin ‘normal’ öğrenciler dediği çocuklarla tanışma fırsatı veriyor olmalıydı. Normal de neyse! Peh!” (İçimdeki Müzik, s.82).

...

“Sınıftaki çocuklar da beşinci sınıf öğrencisiydi. Muhtemelen hepsinin adlarını biliyor olduğumu öğrenseler şaşırırlardı. Öğlenleri ve okul çıkışlarında bahçede onları izlerdim. Sınıf arkadaşlarım yakartop ya da körebe oynarken serinlemek için bir ağacın altına otururlardı, kim olduklarını neler yaptıklarını biliyordum. Fakat herhangi birinin bizden birinin adını bildiğini sanmıyorum.” (İçimdeki Müzik, s.84).

Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe adlı kitapta, Mafalda ve arkadaşı Flippo arasında geçen diyalogda, Mafalda'nın Flippo'nun babası ile ilgili konuşmasından annesi ve babasının boşanmış olma ihtimalini düşünerek ailesi hakkında daha fazla soru sormayı uygun görmez. Mafalda'nın bu davranışından hareketle insanlara karşı duyarlı olmakla ilgili değer aktarımının yapıldığından bahsedilebilir:

“Bilmezsın. Büyüklere göre bir kitap. Babamın en sevdiği kitap.”

“Benim babam da kitap okumayı sever. Uyumadan önce bana mutlaka kitap okurdu.”

“Benimki de okuyor.” Ona neden okurdu dediğini sormanın doğru olmayacağını düşündüm. Belki annesiyle babası boşanmıştır ve babası artık onlarla yaşamıyordur. Annesiyle babası boşananlar genellikle bu konuda soru sorulunca kızıyor. Bu yüzden sesimi çıkarmadım.” (Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe, s.51). Mafalda gözleri az gördüğü için yaşadığı aksilikler karşısında aynı hassasiyet ve duyarlılığı başkalarından da bekler. Flippo ile aralarında geçen konuşmadan sonra annesinin şalını düşürür ancak gözleri çok az gördüğü için şalı bulamaz. Bunun üzerine Flippo ona gözleriyle ilgili soru sorunca çok kızar ve üzülür:

“Flippo dirseklerini çitlere dayayarak çenesini ellerinin arasına aldı. “Sen kör olduğun için mi sana onu baban okudu?”

Yüzümün tamamen kızardığını ve gözlüğümün buğulandığını hissettim. “Ben kör değilim.”

Eve dönmek için Ottimo Turcaret'i kucağıma aldım ama annemin fuları yere düşmüştü ve onu hemen bulamazdım.

“Ama çok az görüyorsun, öyle değil mi?”

Cevap vermeden boşta kalan elimle soğuk ve kuru çimenlere dokunarak birkaç saniye daha fuları aramaya devam ettim. En sonunda vazgeçip oradan uzaklaşmaya karar verdim.

Flippo'ya arkamı döndüm. O kötü biriydi. Ben annesiyle babasının boşanması hakkında ona hiçbir şey sormamıştım.” (Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe, s.52).

Aynı kitapta, Mafalda insanların dış görünüşü ya da hastalıkları nedeniyle başkaları tarafından yargılanmasını eleştirir ve kişilerin farklı durumlarına karşı saygılı olunmasını gerekliliğini sezinletir:

“Bir keresinde beden öğretmeni benim için ‘Zavallı şey, gözleri görmüyor,’ demişti. O sırada aklımdan bağırarak geçti. Bunu yaparsam deli olduğumu düşünüp saçlarımı karıştırmaya bir son verebilirdi.” (Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe, s.106).

...

“Birinin kafama kağıttan yapılmış bir top attığını hissettim ve hızla arkama döndüm. Flippo otobüsün koridorunda yürüyerek yanıma geliyordu. Zavallı Tombik’le dalga geçiyordu.

Öfkeyle ona baktım.

“Hasta olan biriyle dalga geçilmeyeceğini bilmiyor musun?”

“Ama bir domuz gibi yedi!”

“E ne olmuş? Şimdi hasta. Ortada gülünecek hiçbir şey yok. Aynı şeyi sana yapsalar hoşuna gider miydi?”

Flippo, Tombik’le birlikte dışarı çıkan Fernando’nun yerine oturdu. Sonra dizlerinin üzerinde koltuğa çıkıp arkasını dönerek herkesten sessiz olmasını istedi. “Yeter artık gülmeyin. Bir daha gülen olursa aşağı inince ona gününü gösteririm.” (Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe, s.108).

Çizgili Pijamalı Çocuk adlı kitapta, Teğmen Kotler’in, Bruno’nun ailesinin yaşadığı evde garsonluk yapan Pavel’ e karşı kaba ve nezaketsiz tavrı Bruno tarafından hoş karşılanmaz. Bruno’nun bu durumdan rahatsızlığı sezdirilerek nezaket ve saygı değerleri ön plana çıkarılır:

“Teğmen Kotler ona baktı, açık bir cevap mı vereceğine yoksa her zaman yaptığı gibi onu kızdırmaya mı çalışacağına karar vermeye çalışır gibiydi. Sonra Pavel’i gördü. Her gün öğleden sonra mutfakta sebzelerin soyulmasına yardım etmeye gelen, sonra da beyaz ceketini giyip masada servis yapan yaşlı adam, eve doğru yürüyordu. Bir karar verdi.

‘Hey sen!’ diye bağırdı, sonra Bruno’nun anlamadığı bir sözcük ekledi. ‘Buraya gel, seni ...’ Sözcüğü tekrar söyledi ve sesindeki kabalık Bruno’nun bu işin parçası olmaktan utanmasına ve başka yöne bakmasına neden oldu.

Pavel, onlara doğru geldi. Kotler, torunu olacak yaşta olmasına rağmen onunla küstah bir tavırla konuştu.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s. 71).

Kitapta doğrudan ifade edilmese de Teğmen Kotler’in Nazi subayı, garson Pavel’in de - eskiden doktor olduğu ve Yahudi kampına getirildikten sonra- garsonluk yapan bir Yahudi olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bu diyaloglar ve anlatılanlarla savaş karşıtlığının yanı sıra, ayrımcılık yapma ve insanları dininden ya da başka nedenlerden ötürü ötekileştirme eleştirilmekte ve insanları olduğu gibi kabul edip farklılıklara saygı duyma değerleri de ön plana çıkarılmaktadır.

Aynı kitapta yine Auschwitz’de kamplarda kalan insanlar üzerinde düşünülerek; Almanlar ve Yahudiler arasındaki fark ve insanlara neye göre bu ayrımcılığın yapıldığı sorgulanır:

“İnsanlar, kendi yaşadığı evle yan yana yaşayıp beraber çalışıyorlardı. Gerçekten bu kadar farklı mıydılar? Kamptaki bütün insanlar aynı kıyafetleri giyiyorlardı: O çizgili pijamalar ve yine çizgili kumaştan takkeler. Anne, Gretel ve kendisi hariç, evinde dolaşan bütün insanlar değişik kalitede üniformalar giyiyorlar; madalyalar, kasketler ve şapkalar, parlak kırmızı-siyahlı kol bantları takıyorlar; silah taşıyorlar ve her zaman felaket derecede acımasız görünüyorlardı. Sanki tüm bunlar çok önemliymiş ve kimse tersini düşünmemeliymiş gibi.

Tam olarak fark neydi? Kendi kendine düşündü: Hangi insanların çizgili pijama, hangilerinin üniforma giyeceğine kim karar vermişti?

...

Bu insanları hiç merak etmemem garip, diye düşündü Bruno. Askerlerin oraya ne kadar sık gittiklerine bakınca, babasının da birçok defa oraya gittiğini görmüştü. Onlardan hiçbirinin eve davet edilmemesi hayret edilecek bir şeydi.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s. 93-94).

Bruno ve arkadaşı Schmucl’in hangi ülkeden olduklarına dair konuşmalarında nezaketin yanı sıra farklılıklar üzerinden ayırım yapılmasına karşı olma durumu da vardır:

“Polonya,” dedi Bruno düşünceli bir şekilde, dilinde sözcükleri tartarak. “Almanya kadar iyi değil, değil mi?”

Schmucl kaşlarını çatı. “Neden olmasın?” diye sordu.

“Çünkü Almanya bütün ülkelerin en büyüğü,” diye cevap verdi Bruno, babasının büyükbabasıyla sayısız defa tartıştıklarını duyduğu bir şeyi hatırlayarak. “Biz üstünüz.”

Schmucl ona baktı, ama bir şey söylemedi. Bruno, konuyu değiltirme ihtiyacı hissetti; çünkü o sözcükleri söylediği anda ona pek doğruymuş gibi gelmemiştir ve Schmucl’in onun nazik biri olmadığını düşünmesini istemezdi.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s.104).

Bruno ve ablası Gretel arasında geçen konuşmada da Bruno tarafından kamplarda tel örgünün diğer tarafında kalan Yahudilere karşı yapılan ayırım sorgulanır ve sebepleri anlaşılmaya çalışılır:

“Gretel, derin bir nefes aldı ve başını salladı. “Diğer Yahudilerle Bruno. Bunu bilmiyor muydun? Bu yüzden bir arada tutulmaları gerekiyor. Bizimle karışamazlar.”

“Yahudiler,” dedi Bruno, sözcüğü deneyerek. Kulağa gelişini sevmiştir. “Yahudiler,” diye tekrarlardı sonra, “tel örgünün o tarafındaki herkes Yahudi.”

“Evet, bu doğru,” dedi Gretel.

“Biz Yahudi miyiz?”

Gretel, sanki suratına tokat yemiş gibi ağzını kocaman açtı: “Hayır Bruno,” dedi. “Hayır, kesinlikle değiliz! Ve böyle bir şeyi asla söylememelisin.”

“Ama neden? O zaman biz neyiz?”

“Biz...” diye başladı Gretel, ama sonra durup bunu düşünmesi gerekti.

“Biz...” diye tekrarladı, ama sorunun cevabının tam olarak ne olduğundan emin değildi. “Şey... biz Yahudi değiliz,” dedi sonunda.

“Olmadığımızı biliyorum,” dedi Bruno kızgın bir şekilde. “Ama sana soruyorum; eğer Yahudi değilsek neyiz biz?”

“Karşıtıyız,” dedi Gretel, hızla cevap verip cevabından memnun gibi konuşarak. “Evet, işte biz karşıtıyız.”

“Tamam,” dedi Bruno, sonunda kafasında çözdüğü için mutlu olarak. “Karşıtlar tel örgünün bu tarafında yaşıyor; Yahudiler ise diğer tarafında.”

“Bu doğru Bruno.”

“Yahudiler, karşıtlardan hoşlanmıyor mu?”

“Hayır, bizler onlardan hoşlanmıyoruz, aptal!”

Bruno kaşlarını çatı. Gretel, ona aptal dememesi için defalarca uyarılmıştı, ama o yine de söylemekte ısrar ediyordu.

“Onlardan neden hoşlanmıyoruz?” diye sordu.

“Yahudi oldukları için,” dedi Gretel.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s. 168-169).

Bruno ve Gretel arasında geçen konuşmada, iki topluluk arasında ayrımcılık yapıldığı, ancak bu ayrımcılığın sebebinin ne olduğunun bile belli olmadığı vurgulanarak ayrımcılığa ve ötekileştirmeye karşı bir farkındalık oluşturulmaktadır.

Hitler Oyuncağını Çaldı adlı kitapta, yine Yahudiler ve Naziler konu edinilmekte, mültecilik ele alınmaktadır. Bir mülteci olarak Almanya’da Nazi katliamlarından kaçıp başka ülkelere sığınmak durumunda kalan Anna ve ailesi, Zürih’de kaldıkları otelde oraya tatile gelen Alman bir aile tarafından ötekileştirilmeye ve kötü muameleye maruz kalırlar. Alman aile çocuklarının Yahudi olduğu için Anna ve Max ile oyun oynamasına karşı çıkar; bu duruma anlam veremeyen çocuklar durumu ailelerine anlattıklarında bu durum anne ve babalarında öfke ve kızgınlığa neden olur. Bu durumu örnekleyen bir kesit şöyledir:

“Şeker dükkanından dönerlerken otelin kapısı önünde ciddiyetle konuşmakta olan Vreneli ve Franz’ın anlık bakışlarını yakaladılar. Çocuklar onları görmezden gelerek geçip gidince Anna ve Max hiç olmadıkları kadar kötü hissetti.

Sonrasında Max yine balık tutmaya, Anna da yüzmeye ve günü kurtarmaya karar verdi. Suda sırtüstü yattı; sadece bu sitilde yüzmeyi öğrenmişti ama bu da onu neşelendirmeye yetmedi. Her şey çok saçma görünüyordu. Neden onlar, Zwirnler ve Alman kardeşler birlikte oynayamıyordu? Neden bir karar vermek ve taraf seçmek zorundaydılar?” (Hitler Oyuncağı mı Çaldı, s. 94).

Kitap genel olarak ele alındığında insanların içinde bulundukları durumlardan dolayı ötekileştirilmemeleri gerektiği, başka bir ülkede mülteci olmak durumunda kalan insanları anlamayı ve farklılıklara saygılı olmayı değer olarak aktarmaktadır.

4.2.15 Fedakârlık

Fedakâr; Kendine âit şeyleri başka bir şey veya kimse uğruna vermekten, harcamaktan çekinmeyen, karşıdakinin menfaatini kendi menfaatinden üstün tutup ona göre davranan (kimse), özverili; fedakârlık ise Sıkıntıya katlanma pahâsına bir şeyin veya bir kimsenin menfaati için göze alınan hareket, fedâkarca davranış şeklinde tanımlanmaktadır (URL 13).

Çeviri eserlerde rastlanan fedakârlık değerine ait bulgular şöyledir:

Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir isimli kitapta, Oleg ve Nadya’nın patates aramak için çıktıkları yolda Nadya’nın bayılması ve güçsüz düşmesi sonucu amaçlarına ulaşmadan Alman askerlerin yardımıyla Ruslara teslim edilmelerinden sonra Rus askerler, çocuklara kendi yemekleri de az olmasına rağmen yiyeceklerinden verirler. Bu durumdan hareketle fedakârlık değerine yer verildiğinden bahsedilebilir:

“Rus askerleri ön mevzilerinde Nadya’ya ve Oleg’e birer tas sıcak çay ve yarım dilim ekmek verdiler. Bu çok nazikçeydi, çünkü iaşeleri Leningrad’daki insanlarınkinden daha iyi olsa bile, askerlere de ancak küçük porsiyonlar veriliyordu. Aç askerler savaşamayacak kadar güçsüz olurdu.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.67).

Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir isimli kitapta, Oleg çocuklar için düzenlenen tiyatro gösterisine gider, sonrasında çocuklara yemek verirler. Oleg de yiyeceğinden bir kısmını hasta olan annesi için ayırır.

“Oleg hızla tabağına doğru eğildi. Ama etini kesmek istediği anda pirzolayı ve bir dilim ekmeği annesi için ayırabileceğini düşündü. Paltosunun cebinde bir parça kağıt arayıp buldu. Ne yaptığını izleyen var mı diye dikkatle etrafına bakındı. Sonra pirzolayı tuttu. Hızlı bir hareketle onu kâğıdın üstüne aldı. Ekmeği de üstüne koydu.”

“Oleg çatalını hızla patates batırıp yemeye başladı. İnsanın annesi için cebinde et ve ekmeğinin olması muhteşem bir duyguydu. Bu, annesine güç verecekti.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.122). Bu durumdan hareketle fedakârlık değerinin aktarıldığından bahsedilebilir.

4.2.16 Güven

Güven; korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu; güvenilir; güven duygusu veren şekilde tanımlanmaktadır (TDK, 2009, s. 816).

Çeviri eserlerde yer alan güvenme ve güvenilir olmaya ilişkin değerler şöyledir:

Bunun Adı Findel isimli kitapta, Nick’in yaratıcılığı ve sorgulayıcı tavırları ailesi tarafından da desteklenir ve ona güven duydukları anlaşılır:

“Anne babası her bakımdan çok olgun davranmışlardı. Gerçi, yazı ilk yayımlandığında annesi üzülmişti; babası da öyle. Ancak Nick, ‘Ben yanlış bir şey yapmadım ki, anne. Gazetedeki kadın da öyle’ dediğinde, ona hak verdiler. Yazıdaki her şey doğrudur; gerçek gerçektir ve artık bu konuda yapılacak bir şey yoktu. Nick’in anne ve babası her ne kadar oğullarının bütün kasabanın diline dolanmasından rahatsızlık duysalar da gizli gizli bundan hoşnuttular da. Yepyeni bir sözcük yaratmak çok önemli bir şeydi, ne de olsa. Oğulları Nicholas, hiç lamı cimi yok, yaman bir çocuğu doğrusu.” (Bunun Adı Findel, s. 79).

Nick’in öğretmeni Bayan Granger de yaşanan olaylar karşısında Nick’e güvendiğini ve onun yanında olduğunu ve desteklediğini şu cümlelerle aktarır:

“Nick, öğretmenin bakışlarının daha yumuşak olmakla birlikte, gücünden hiçbir şey yitirmediğini fark etti. ‘Gördüğüm kadarıyla son birkaç aydır çok sessizleştin, Nicholas. Biliyor musun, sen bu yıl kötü bir şey yapmadın. Pek çok olay oldu, pek çok şey söylendi. Bazı zor günler geçirmiş olabilirsin. Ama seninki iyi bir fikirdi ve davranış biçiminden çoğu zaman gurur duyduğum.’”

Nick mahcup olmuştu, ama Bayan Granger konuşmayı sürdürdü. “Ve senin hayatta yapacağın çok önemli şeyler var, Nicholas. Bundan kesinlikle eminim; birkaç gün zorlandın diye içine kapanmamalısın.” (Bunun Adı Findel, s. 100).

Balonlu Sakız Ağacı isimli kitapta, Bay Gopal ailesi ve fabrikasıyla ilgili bir sırrından Tim’e bahsetmek ister. Ancak bunun için Tim’e güvenmesi gerekir ve Tim’e sır saklayıp saklayamayacağını sorar: *“Bay Gopal durakladı. “Sır saklayabilir misin, Tim?”*

Tim başını salladı. Sır saklama konusunda hep iyi olmuştu-hatta saklanması çok zor olanlarda bile.

“O zaman,” dedi Bay Gopal, “sana defterde ne yazdığını söyleyeceğim.” (Balonlu Sakız Ağacı, s.25).

Savaş Atı isimli kitapta, Albert ve atı Joey arasındaki bağ çok güçlüdür ve birbirlerine duydukları güven sayesinde Joey için yaptığı çiftlik işleri kolaylaşır; *“Çiftlikteyken Albert’la yollarda ve bayırlarda yaptığımız uzun gezilere bayılıyordum; sıcak ve sinekler umurumda olmuyordu. Zoey’yle tarlayı sürmek ve tapanlamak, onca ağrıya rağmen hoşuma gidiyordu. Bunun sebebi, Albert’la aramızdaki güven ve sadakat bağıydı”* (Savaş Atı, s. 37).

4.2.17 Hayal Gücü

Milton Rokeach’ın (1973) araç değerlerin içinde bahsettiği hayal gücü kuvvetli olma bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. (Aktaran Karababa, 2014, s.9) Hayal gücü; geçmiş yaşantılara özgü öğelerle şimdiki arasında bağ kurma gücü; bir nesneyi o nesne karşımızda olmaksızın tasarlama yetisi olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2009, s. 864).

Çeviri eserlerde bu değere ilişkin bulgular şöyledir:

Babam ve Ben isimli kitapta, gözlük takmak durumunda kalan Catherine bu durumun avantajlarına yoğunlaşır ve hayal gücünü etkin kılmasından dolayı gözlük takmaktan memnun olur. *“Başlarda gözlük kullanmayan arkadaşlarıma imrenmişim. Onlar için her şey basitti. Ama düşününce bir avantajım olduğunu fark ettim: Gözlük takıp takmamama bağlı olarak iki ayrı dünyada yaşama şansına sahiptim. Üstelik dans dünyası gerçek hayattan farklıydı; yürümek yerine sıçradığımız ve ayaklarımızı birbirine vurarak zıpladığımız bir yerdi. Evet, tıpkı gözlük takmadığım zamanlar gibi, bulanık ve yumuşak bir hayal alemiydi”* (Babam ve Ben, s.39).

4.2.18 Hayvan sevgisi/hayvanlara karşı duyarlılık

Duyarlılık değerinin altında değerlendirilebilecek bir değer olan hayvanlara karşı sevgi duyma ve onların yaşamlarına duyarlı olma değeri ile çeviri eserlerde sıklıkla karşılaşılmıştır:

100 Şatolu Çocuk kitabında hayvanları sevmek ve karşı duyarlı olunması değeri olumsuz bir örnek üzerinden aktarılmaktadır. Bella isimli kız, sürekli ailesinden ona küçük hayvanlar almasını ister ancak bu hayvanlar biraz büyüyünce hevesini alan kız bunları sokağa terk eder veyahut çok kötü davranır. Ursus isimli Bella’nın köpeğinin ağzından bu durum anlatılarak Bella’nın davranışı eleştirilir:

“....Bella, her türün yavrusuna kafayı takmıştır; köpek, kedi, hamster, kuş, civciv, tilki, hatta domuz yavrusu....Hepsinden satın almıştı.

....Ama büyümeğe başladıklarında sıkılır, onları artık sevmez olur ve terk etmek, atmak ister.”(100 Şatolu Çocuk, s.23). Bella’nın kendisine olan kötü davranışlarını ve onu bir oyuncak gibi kullanmasını da Ursus arkadaşları Tobia ve Küf’e anlatır:

“Şimdi seni aslana çeviriyorum” diyordu. “Dur, kıpırdama, yoksa makasla karnını deşerim!” Kirt, kirt, kirt! Sonunda biraz başımda, biraz da kuyruğumda tüy bıraktı. Aynada kendimi gördüğümde tekme yemiş gibi oldum ama Bella, kendime gelmeme fırsat vermedi: ‘Şimdi eğitime başlayabiliriz.’ Beni odasına götürdü; bir tabure, bir plastik çember, bir de babasının kemerini aldı. ‘İlk olarak çemberden atlama çalışacağız’ dedi ve beni tabureye çıkardı. ‘Haydi!’ Kemerini yerde şaklattı; sonra da ben hareket etmeyince, popoma öyle bir vurdu ki, gözlerimin önünde yıldızlar dönmeye başladı.” (100 Şatolu Çocuk, s.23). Anlattığı bu durumlara ve Bella’nın türlü eziyetlerine dayanamadığını ifade eden köpek Ursus evden böylece kaçtığını ve bir daha geri dönmek istemediğini anlatır. Romanda köpeğin dilinden kendisine yapılanlar anlatılarak doğrudan ifade edilmese de Bella’nın hareketleri gibi hayvanlara zarar veren ve onları önemsemeyen davranışların hayvanlar üzerinde nasıl bir etki bıraktığı sezdirilmektedir. Aynı romanda Bella’nın aksine Viola köpeğine onu yansıtacağını düşündüğü güzel bir isim vermiştir ve ona karşı çok merhametli davranmıştır. Köpeğini üzücü bir kaza sonucu kaybeden Viola onun için çok üzülmemekte ve onu unutmamaktadır. Viola’nın davranışlarında hayvanlara karşı sevgiyi görürüz. Elmas ismini verdiği ve yitirdiği köpeğinin resmini çizileceği için çok heyecanlanır Viola. Onu nasıl beslediğini, kazada kaybettiğinde ne kadar üzüldüğünü anlatır (100 Şatolu Çocuk, s.66).

Savaş Atı isimli kitapta, Albert’in atı olan Joey’e gösterdiği davranışlar üzerinden hayvan sevgisi değeri aktarılmaktadır:

“Baba,” dedi Albert kararlı bir ses tonuyla. “Joey’i eğitip, ona tarla sürmeyi öğreteceğim, ama sen de bana bir daha ona vurmayacağına söz ver. Onu bu şekilde eğitmenin mümkün olmadığını biliyorum baba, çünkü onu çok iyi tanıyorum. Onu kardeşimmiş gibi iyi tanıyorum.” (Savaş Atı, s.20).

Savaş Atı isimli kitapta, Albert’in babası atları Joey’e kötü davranmıştır. Ancak onu satmak zorunda kaldığında bu durumdan dolayı pişmanlığını ifade eder ve aslında davranışlarının yanlış olduğunu kabul eder:

“Yüzbaşı Nicholls, beni Albert’in babasının yanına geri götürdü. Albert’in babası, kendisine uzatılan banknotları hızla pantolonunun cebine doldururken, “Ona iyi bakacaksınız, değil mi efendim?” diye sordu. “Oğlum ona hayrandır da.” Elini uzatıp burnumu okşadı. Gözleri dolu dolu olmuştu. O an neredeyse sempatik biri gibi görünmüştü gözüme. Kulağıma yaklaşarak, “Her şey yoluna girecek evlat,” diye fısıldadı. “Bu yaptığımı senin de Albert’in de anlamayacağını biliyorum, ama seni satmazsam ipotek taksitlerini ödeyemem ve çiftliği kaybederiz. Sana kötü davrandım. Herkese kötü davrandım. Bunun farkındayım ve çok üzgünüm.” Bunları dedikten sonra

Zoey’yi arkasına katıp oradan uzaklaştı. Başını önüne eğmişti; birden ihtiyarlamış, çökmüştü sanki.” (Savaş Atı, s. 34).

Savaş Atı isimli kitapta, Joey isimli atın iç sesinde de hayvanlara karşı sevgi duyma ve duyarlı olma değeri aktarılır. Aynı zamanda Joey’in sözlerinden nezaketin önemi de anlaşılır:

“Yolda Tophorn’la daima yan yana yürüyorduk, çünkü Yüzbaşı Nicholls ve Yüzbaşı Stewart neredeyse hiç ayrılmıyordu. Bu ikili, diğer arkadaşları kadar neşeli değildi. Yüzbaşı Nicholls’u tanıdıkça daha çok sevmeye başlamıştım. Biniciliği Albert’inkine bemziyordu; ellerini hafif, dizginlerini sıkı tuttuğundan, oldukça iri bir adam olduğu halde bana çok hafif geliyordu. Üzerimde uzun süre kaldıysa, indiğinde mutlaka güzel sözler söyleyerek gönlümü alıyor ve beni mutlu ediyordu. Bütün bunlar, eğitim sırasında bana son derece katı davranmış olan Onbaşı Samuel Perkins’ten sonra kendimi çok iyi hissettiriyordu. Arada sırada onbaşıyı görünce, altındaki ata acımadan edemiyordum” (Savaş Atı, s.49).

Yine Savaş Atı’nda Joey’in düşünceleri üzerinden hayvanlara karşı sevgi dolu ve şefkatli yaklaşımın öneminin altı çizilir:

“Süvari Warren iyi bir binici değildi; bunu üzerime çıktığı anda anlamıştım. Her zaman gergindi ve sırtımda bir patates çuvalı gibi duruyor, ağırlığını hissettiriyordu. Ne Onbaşı Samuel Perkins’in tecrübe ve özgüvenine, ne de Yüzbaşı Nicholls’un beceri ve inceliğine sahipti. Eyerin üstünde dengesizce savruluyordu; dizginleriyse öylesine sıkı tutuyordu ki, onları gevşetebilmek için sürekli başımı sağa sola sallıyordum. Fakat eyerden indiği anda bambaşka biri oluyordu. Tımarlarken çok özenli ve şefkatli davranıyor; bana acı veren eyer yaralarına, pişiklerime ve sık sık mustarip olduğum diz şişliklerine anında pansuman yapıyordu. Evden ayrıldığımdan beri hiç kimse bana böylesine bir ilgi göstermemişti. Sonraki birkaç ay boyunca beni hayata bağlayan şey, bu şefkat dolu ilgi olacaktı.”(Savaş Atı, s. 54).

Hayvanlara karşı sevginin ve hassasiyetin aktarıldığı başka bir bölümünde Savaş Atı’nın, Joey ve Almanlara esir düşen yüzbaşı arasında geçen vedalaşma ve askerler arasında geçen diyalog dikkat çekicidir:

“Yumuşak bir ses tonuyla kulağıma fısıldadı: ‘Gittiğim yere senin de gelmene izin vereceklerini sanmıyorum Joey. Keşke buna izin verebilselerdi, ama yapmazlar. Yine de seni hiçbir zaman unutmayacağım söz veriyorum.’”

“Endişelenme süvari,” dedi Yüzbaşı Stewart. “Almanlar da atlarını en az bizim kadar sever. Onlara iyi bakacaklarından eminim. Zaten Tophorn’nun Joey’ye göz kulak olacağına eminim.” (Savaş Atı, s. 64-65).

Yeşil Parmaklı Tistu isimli kitapta, Tistu hayvanat bahçesine gider ancak burada yaşayan hayvanların hiç de hallerinden memnun olmadığını, çok mutsuz göründüklerini fark eder. Tistu'nun gözünden hayvanat bahçesinde yaşayan hayvanların durumu anlatılırken hayvanlara karşı duyarlılık değerinin aktarımından söz edilebilir:

“Hayvanat bahçesini, hayvanların güzelliklerini kendi istekleriyle sergiledikleri masalsı bir yer gibi düşünmüştü hep. Boa yılanının zürafanın bacaklarına dolanarak beden eğitimi yaptığı, kanguruların küçük bir ayı yavrusunu ceplerine koyup dolaşmaya çıkardığı bir tür cennet gibi... Jaguarların, boğaların, gergedanların, tapirlerin, papağanların ve şebeklerin çeşit çeşit ağaç ve olağanüstü bitki arasında, tıpkı resimli öykü kitaplarındaki gibi özgürce dolaştıklarını sanıyordu o.

Oysa Tistu, hayvanat bahçesinde demir parmaklıklardan başka şey göremedi. Bu parmaklıkların ardında, tüyleri dökülmüş aslanlar, yanlarında boş yiyecek kaplarıyla hüznü bir uykuya dalmışlardı. Kaplanlar kaplanlarla, maymunlar maymunlarla aynı kafese tıklmıştı. Parmaklıkların gerisinde dört dönen bir panteri rahatlatmaya çalışarak ona biraz çörek vermek istedi. Ama bekçi Tistu'yu hemen uyardı.

“Yiyecek vermek yasak delikanlı! Bunlar vahşi hayvanlar, biraz geride durun!” diye öfkeyle bağırdı.

“Nereden geliyorlar?” diye sordu Tistu.

“Çok uzaklardan, Afrika'dan, Asya'dan ne bileyim!”

“Hayvanları buraya getirmeden önce onlardan izin almışlar mı?”

Bekçi omuzlarını silkti, kendisiyle alay edildiğini düşünerek homurdana homurdana uzaklaştı.

Tistu'yu bir düşüncedir almıştı. Bakımını yaptığı hayvanları sevmiyorsa eğer bekçi bu işi yapmamalıydı.” (Yeşil Parmaklı Tistu, s.83-84).

Tistu, yeşil parmaklarını kullanarak hayvanları biraz da olsa mutlu edebilecek bir şeyler yapmak ister ve onların ülkelerindeki bitkileri hayvanat bahçesine eker:

“Böylelikle birkaç gün içerisinde, aslanın kafesinde dev bir baobab ağacı yükseldi. Maymunlar bir sarmaşıktan ötekine sıçırıyordu, timsahın havuzunda nilüferler açmıştı. Ayı çam ağacına, kanguru savanasına kavuşmuştu. Balıkçıl kuşlarıyla turnalar sazların arasında dolanıyor, rengârenk kuşlar devasa yasemin çalılıklarının arasında ötüşüyordu. Mirepoil hayvanat bahçesi dünyanın en güzeli olmuştu artık. Belediye Meclisi turizm acentelerine haber vermekte gecikmedi.

Bay Posbıyık ise ilk karşılaşmalarında Tistu'ya şunları söyledi:

“Demek artık tropikal bitki örtüsüne de el attın? Aferin evlat, gerçekten çok iyi işler çıkarıyorsun.”

“Oradaki zavallı vahşi hayvanlar için yapabileceğim tek şey buydu. Evlerinden uzakta o kadar sıkılıyorlardı ki,’ diye cevap verdi Tistu.” (Yeşil Parmaklı Tistu, s.84-85). Bu cümlelerden hareketle hayvan sevgisi, hayvanlara karşı duyarlı olunması gerektiği gibi değerlerin yer aldığından söz edilebilir.

İçimdeki Müzik isimli kitapta, Melody ve köpeği arasında güzel bir bağ vardır. Tekerlekli sandalyede olan Melody’i köpeği Butterscotch kollamakta o düşüğünde ise onu kurtarmak adına annesini uyandırmak için her yolu denemektedir. Melody ve ailesinin köpek ile olan duygularına yer verilirken hayvan sevgisi değeri de aktarılmaktadır:

“Annem beni dikkatlice sandalyeme oturttu ve bu kez kemerimin düzgünce bağlı olup olmadığını kontrol etti. Butterscotch önüme kıvrıldı, sanırım tekrar düşersem düşeceğim yerin daha yumuşak olmasını istiyordu. Bu köpek inanılmazdı!” (İçimdeki Müzik, s.64).

Kendine Ait Bir Ada isimli kitapta, Davy’nin tavşanı Sebastian hastalanır. Birlikte yaşayan üç kardeş maddi zorluklar yaşamalarına rağmen tavşanı veterinerine götürürler ve onun iyileşmesi için gerekli olan parayı bulmak için çabalarlar:

“Sebastian gözleri kapalı uzanıyordu. Onu Davy’den aldım. Her zaman olduğu gibi sıcak ve ağırdı, fakat parmaklarımın altındaki kalbi çok hızlı çarpıyordu. Eğildim ve kulağına ‘Se-bas-tian. Se-bas-tian’ dedim. Hafif sarstım. Hiç tepki vermedi.

‘Ah, Davy,’ dedim. Aklımdan geçen ise veterinerlerin pahalı olduğuydu. Bizim maddi gücümüz buna yetmez. Ama bunu sesli söylemedim. Nasıl söyleyebilirdim ki?

Jonathan, Sebastian’ı o sabah veterinerine götürdü.” (Kendine Ait Bir Ada, s.92).

Konuşan Köpek adlı kitapta, Tuğçe ve annesi hayvan barınağına köpek sahiplenmeye giderler. Burada bir farklılıkla karşılaşp köpeğin karar vereceğini öğrenirler ve sahiplenmeyi düşündükleri köpek ona iyi bakılıp bakılamayacağı ve nasıl davranılacağı ile ilgili sorular sorar. Hayvan sahiplenmek için pet shop yerine sahipsiz hayvanların bulunduğu hayvan barınağının tercih edilmesi, bir köpeğin bakış açısından sahiplenildiği insan tarafından iyi bakılmaya ve sevmeye duyduğu ihtiyaçların anlatılması kitabın tamamında hayvanlara karşı duyarlı olma ve hayvan sevgisi değerlerinin aktarımının yapıldığını göstermektedir.

Hitler Oyunağını Çaldı adlı kitapta, hayvanat bahçesinde çalışan Julius Amca’nın hayvanları ne kadar sevdiği, oradaki görevinden alındıktan sonra bile parası olmamasına rağmen onları ziyarete gittiği ve yiyecek bir şeyler aldığı anlatılmaktadır:

“Julius Amca, çok az parası olmasına rağmen, her zaman maymunlara yerfistiği ve diğer hayvanlara ufak tefek yiyecekler götürmeyi başarmıştı. Herr Rosenfeld, Julius Amca görünür görünmez hayvanların kafes parmaklıklarına akın etmesine çok şaşırdı.

“Konu yemek değildi,” dedi. “Onda fark ettikleri, içindeki bir tür güzelliği.” (Hitler Oyunağıını Çaldı, s.231-232).

4.2.19 Hoşgörü

Bir değer olan hoşgörü insanların birbirlerinden farklı duygu, düşünce, davranış, tutum, eylem biçimleri olabileceğini bilmek ve bunu kabul etmektir (Aslan, Karaman Kepenekci ve Doğan Güldenoğlu, 2019: 136).

Eserlerde yer alan hoşgörü değerine ilişkin tespit edilen bulgular şöyledir:

Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir isimli kitapta, Rusların şehri Leningrad Almanlar tarafından kuşatılmış; Ruslar ve Almanlar savaş içindedir. Oleg şehrinde yaşananların ve savaşın etkisiyle Almanlara karşı nefret beslemekte, onların çok kötü olduğunu düşünmektedir. Ancak arkadaşı Nadya ile patates aramak için çıktıkları yolculukta fikrini değiştirecek şeyler yaşar. Nadya soğuğa ve açlığın getirdiği şartlara dayanamayıp tarafsız bölgede baygın düştüğünde onları Alman askerler görür ve Nadya’yı iyileştirmek için çabalarlar, onlara çikolata ve yiyecek bir şeyler verirler ve canlarını tehlikeye atarak yürüyemeyecek durumda olan Nadya’yı ve beraberindeki Oleg’i Rus askerlerinin bulunduğu bölgeye götürürler. Oleg bu durumdan çok etkilenir eski düşüncelerine karşı bocalasa da aslında iyi Almanların da var olduğunu düşünmeye başlar:

“Fakat askerin Nadya’ya nasıl baktığını, onun biraz doğrulmasına yardım ettiğini ve bunu yaparken kolunu kızın omzuna koyduğunu görünce Oleg onun bir düşman olmadığını anladı. Bu durum karşısında ne yapacağını bilemez oldu.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.51)

“Bu Almanların onların dostları olduğu duygusunu Oleg bir kez daha hissetti. Leningrad’da herkes Almanların hayvan gibi davrandığını, masum kadınları ve çocukları vurduklarını ve köyleri tamamen yaktıklarını söylüyordu. Bu üç askerin böyle bir şey yapacağını Oleg düşünemiyordu.

Birden komutan onun yanına geldi, ciddi yüzünde endişeli bir gülümseme vardı. Oleg ve Nadya’nın ağzına birer parça çikolata soktu.

“Çok teşekkür ederim,” dedi Nadya kibarca.

“Evet, teşekkür ederim,” diye mırıldandı Oleg.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.57).

4.2.20 İş birliği yapma

İş birliği; amaç ve çıkarları bir olanların oluşturdukları çalışma ortaklığı olarak tanımlanırken (TDK, 2009, s. 995) diğerleriyle koordineli çalışmayı içermesi bakımında aynı zamanda 21.yüzyıl becerileri arasında yer alır. Başkaları ile birlikte uyumlu ve sorumluluklarının bilincinde olarak çalışmayı gerektirmesi bakımından bir değer olarak da değerlendirilebilir; nitekim öğretim programlarının bir kısmında (Fen ve Teknoloji, 2006) değer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çeviri eserlerde iş birliğine şu şekilde rastlanmaktadır:

Balonlu Sakız Ağacı'nda, kesilmekte olan ağaçları kurtarmak için Tim, Bay Gopal ve Hindistan'da yaşayan o bölgenin halkı ağaçları kesenlere karşı iş birliği yapar ve ağaçları kurtarmak için plan yaparlar. Birlikte hareket etmenin önemini anlatan iş birliği değeri kitapta kahramanlar ağaçları kurtarıırken ki çabalarında görülür:

“Hemen eve gidebilirlerdi artık, ama Bay Balla, adamların arkalarına bakma olasılığına karşı, biraz daha beklemenin iyi olacağını düşündü. O yüzden hepsi, kalan postların iplerini sıkıladılar, yeniden el ve ayak üstüne çöktüler. Sonra da, büyük iş başarmış gururlu birer kaplan edasıyla çalılarının arasından dışarıya yürüdüler.” (Balonlu Sakız Ağacı, s.74).

4.2.21 İşini iyi yapma

Kişinin sorumluluğunda olan işi, düzgün bir biçimde, hakkıyla, eksiksiz yapmasıdır.

Çeviri eserlerde bu değere ilişkin bulgular şöyledir:

Kendine Ait Bir Ada isimli kitapta, kişinin sorumluluğunda bulunan işi iyi yapmasına ve bunun önemli olduğuna dikkat çekilir:

“Annem işlerini seven, bunun için çok çalışan ve işlerinde iyi olan insanlardan hoşlanırdı. Jonathan ve bana her zaman ‘Çok para kazanıp kazanmamanız önemli değil, ama yaptığınız şeyle gurur duymalı ve işinizi iyi yapmalısınız,’ derdi. Annem de babam da işlerini iyi yaparlardı.” (Kendine Ait Bir Ada, s.43).

Aynı kitapta başkalarından bir şey beklemek veyahut hazır paraya ya da mirasa sahip olmak yerine kişinin kendisinin çalışarak kazanmasının önemi vurgulanır. Annelerinin ölümünden sonra yoksullukla da mücadele eden üç kardeşin Irene halanın mirasından onlara bir şey bırakmış olma ihtimaline karşın kızı Jo tarafından yapılan konuşmada bu değer altı çizilir:

“Durum şu ki,” dedi. “Annem içinüzü gerçekten severdi. Severdi biliyorum. Annenizi de severdi. Anneniz biz küçükken gelir, tatillerde bizde kalırdı ve annem onu daima sevdi. Sizin durumunuzdan dolayı kendini kötü hissettiğini biliyorum... Ama insanlara hiçbir zaman para vermedi. İnsanların başkalarının bir şeyler bağışlamasını beklemektense kendi problemlerini kendilerinin çözmesi gerektiğini düşünürdü. Ben küçükken bile kendi cep harçlığını kazanmam, okula gitmek için burs kazanmam ve bu tarz şeyler yapmam gerekirdi.” (Kendine Ait Bir Ada, s.50).

4.2.22 İyilik

İyilik; karşılık beklemeden yapılan yardım olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2009, s. 1007). Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) erdemler temasında; iyilikseverlik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çeviri eserlerde iyilik değerine ilişkin bulgular şöyledir:

Dünya Büyülü Bir Yer isimli kitapta, Kit, Askew hakkında öğretmenlerin ve arkadaşlarının konuşmaları üzerine iyiliğe olan inancını dile getirir ve Askew yanlış şeyler yapmış olsa da özünde iyilik barındırdığını ifade eder. Kit’in cümleleri ile iyilik üzerine vurgu yapılır:

“Chambers düşünceye daldı.

“Dikkatli ol,” diye fısıldadı. “Dünyada kötülük diye bir şey vardır. Üstelik, bundan en çok zarar görenler ona inanmayanlar olur.”

Not defterine bir şeyler karaladı.

“Christopher?” dedi. “Senin hiç sesin çıkmıyor.”

Omuz silktim. “Yok,” dedim. “O şeytan filan değil. Herkesin içinde iyilik vardır. Askew’un içinde de iyilik var. Yalnızca o bizlerden farklı. Yaptığımız da yalnızca bir oyundu.” (Dünya Büyülü Bir Yer, s.88).

Kit ve dedesi arasında geçen başka bir diyalogda da yine iyilik vurgusu yapılır:

“Herkesin içinde bir iyilik damarı vardır Kit,’ dedi dedem. ‘Bütün sorun bulunup ortaya çıkarılabilmesinde.” (Dünya Büyülü Bir Yer, s.125).

Kit, arkadaşı Askew ile aralarındaki sorunu çözmek ve onu evine dönmesine ikna etmek için konuşurken de onun içindeki iyiliğe vurgu yapmaktadır (Dünya Büyülü Bir Yer, s.212).

Çizgili Pijamalı Çocuk adlı kitapta, Bruno annesi ve ablası Gretel ile birlikte Auschwitz’e giden trene binerlerken onlarla aynı yere giden kapasitesinden çok daha fazla dolu olan diğer trenleri(Naziler tarafından Yahudi kamplarına götürülen insanlar) görür. Kendi

gittikleri tren boş olduğu için oradaki insanları üst üste gitmesinden kendi trenlerine davet etmeyi düşünür; ancak ailesinin vereceği tepkiden çekinerek bunu yapmaz. Bruno'nun bu şekilde bir farkındalığa sahip olup başka insanları da düşünmesi, iyilik yapmak istediğini göstermesi, iyilik değerinin aktarımı açısından dikkat çekicidir:

“Diğer tarafta yürüyen çok sayıda asker ve raylardaki makasları ayıran işaret memuruna ait uzun bir kulübe görüliyordu. Bruno ailesiyle birlikte, çok az insanın bulunduğu, konforlu, bir sürü boş koltuğu olan ve pencereler açıldığında bol bol temiz hava alan trene binmeden önce, kısa bir süre insan kalabalığını görebilmişti. Eğer trenler farklı yönere gidiyor olsalar bu kadar garip görünmezdi, diye düşünmüştü; ama öyle değildi. İkisinin de gidiş yönü doğruya doğruydı. Bir an için, diğer trene koşup oradakilere kendi vagonlarında sürüyle boş yer olduğunu söylemeyi düşünmüş; ama yapmamaya karar vermişti. Anne kızmasa bile, Gretel deliye dönerdi ve bu daha da kötü olurdu.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s.41).

Çizgili Pijamalı Çocuk adlı kitapta, Bruno bir sabah evin mutfağına gittiğinde arkadaşı Schmucl'in de orada olduğunu görür. Bardakları temizlemek için oraya getirilen Schmucl ile konuşmaya başlar. Bir yandan da dolaptan çıkardığı tavuğı yemektir. Tavuktan Schmucl'e de ikram ettiğinde, Schmucl karnı çok aç olmasına ve tavuğı çok sevmesine rağmen bunu yapmasının yasak olduğunu söyleyerek reddeder. Ancak Bruno'nun ısrarı üzerine bir parçayı hızlıca yer. Bu esnada Teğmen Kotler gelir ve durumu fark ederek Schmucl'e kızmaya ve onu hırsızlıkla suçlamaya başlar. Bruno korkusundan arkadaşını savunmadığı gibi yemeğı kendisinin verdiğini de itiraf edemez. Bu yaptığından son derece pişman olmuştur. Kendisinin iyi bir çocuk olarak düşünürken nasıl böyle vicdansız bir davranışta bulunduğunu sorgular. Yaptığı davranışın sorumluluğunu üstlenerek arkadaşından özür diler. Kitapta anlatılan bu durumdan hareketle; iyilik, cesaret ve arkadaşlık gibi değerlerin ön plana çıkarıldığından bahsedilebilir:

“Bruno başını salladı ve dönüp arkasına bakmadan mutfaktan ayrıldı. Midesi altüst olmuştu; bir an hastalanacağını düşündü. Hayatı boyunca hiç bu kadar büyük bir utanç hissetmemişti. Hiç bu kadar vicdansızca davranabileceğini düşünmemişti. İyi bir çocuk olduğunu düşünüyordu, ama arkadaşına karşı nasıl bu kadar korkakça davranabildiğini merak etti.

...

O günden sonra her öğle üzeri Bruno, tel örgülerdeki ilk tanıştıkları yere gitti; ama Schmucl orada değildi. Neredeyse bir hafta sonra, yaptığı şeyin çok kötü olduğunu ve asla bağışlanamayacağını anlamıştı. Ama yedinci gün, Schmucl'in her zamanki gibi bağdaş kurup oturmuş, yerdeki tozlara bakarak onu beklediğini görünce çok mutlu oldu.

“Schmuel,” dedi ona doğru koşup yere oturarak. Rahatlama ve pişmanlıktan neredeyse ağlayacaktı. “Özür dilerim Schmuel. Neden yaptığımı bilmiyorum. Beni bağışlayacağını söyle.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s.160-161).

4.2.23 Kanaatkârlık

Kanaat; elindekinden hoşnut olma durumu, yetinme şeklinde; kanaatkârlık ise azla yetinme durumu olarak tanımlanır (TDK, 2009, s. 1057).

Çeviri eserlerde kanaat etme ve kanaatkârlığa ilişkin değerler şöyledir:

Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir isimli kitapta, savaş koşullarında herkes yokluk ve açlıkla mücadele etmektedir. Her gün kişi başı bir kepçe çorba almak için karneyle sırada beklemektedirler. Bu günlerde birinde Oleg, hasta annesini ve yemeği düşünürken eskiden beğenmeyip yemediği yemekler aklına gelir ve pişmanlık duyar.

“Cepheden gelen son haberleri sunan radyo sunucusunun sesi bir hoparlörden duyuluyordu. Rusya’nın başka bölgelerinde de Almanlara karşı savaşıyordu. Oradaki insanlara da yemek olarak pancar çorbası mı veriliyordu acaba? Oleg, eskiden, yani savaştan önce yemeyip bıraktığı iyi şeyleri hüznle anımsadı. Keşke bunları büyü yaparak şimdi yine geri getirebilseydi! Böyle yemeklerle annesi mutlaka kısa sürede tekrar iyileşirdi.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.19).

Tabiat Ana Anlatıyor isimli kitapta, çekirgelerin istilasını anlatılırken onların aç gözlülüğü eleştirilirken kanaat etmeye vurgu yapılır:

“Bu korkunç bir hikâye!” dedi kırlangıç. “İyi olan tek şey, çekirgelerin de ölmüş olması. Açgözlülüğün sonu işte! Doymak bilmiyorlar, üstelik yediklerini tükürerek geri çıkarıyorlar. Herkes gibi doğru düzgün yeselerdi, yiyecekler hem onlara hem de bize rahatça yeterdi. Onların bulunduğu ülkeye gidersem, bunu söyleyeceğim. Ne tuhaf! Dişi çekirge, nasıl da güzel keman çalıyordu.” (Tabiat Ana Anlatıyor, s.102).

İçimdeki Müzik isimli kitapta, Melody beyin felci olması nedeniyle kollarını ve bacaklarını hareket ettiremediği için tekerlekli sandalyededir. İzlediği bir filmdeki karakterlerin yerine koyarak kendini, minimum düzeyde bile hareket edebiliyor olmayı ister. Melody’nin düşünceleri kitabı okuyanlarda sahip oldukları hakkında kanaat etme ve şükretme gibi değerleri sorgulatmaktadır:

“Filmi izlerken, acaba köpeğimle beraber Oz’a uçsam büyücüden ne isterdim diye düşündüm.

Hmmmm. Beyin? Bende yeterince var.

Cesaret? Butterscotch hiçbir şeyden korkmaz.

Bir kalp? Ben ve köpeğimin kocaman birer kalbi var.

Öyleyse ne isterdik? Korkak Aslan gibi şarkı söyleyebilmek ve Teneke Adam gibi dans edebilmek isterdim. İkisi de bu işlerde çok iyi değildi ama bana o kadar da yeterdi.” (İçimdeki Müzik, s.64).

Kendine Ait Bir Ada isimli kitapta, anne ve babalarını kaybettikleri için birlikte yaşayan üç kardeş halalarından kalan mirası bulmak için bütün imkanlarını kullanarak İskoç adalarına giderler, ancak gittiklerinde aradıkları şeyi bulamazlar. Yine de dönüş yolunda Holly, trenden dışarıyı izlerken ne kadar güzel bir dünyada yaşadığını ve sadece yaşadığı, sağ olduğu için bile ne kadar mutlu olduğunu düşünür:

“Sonra kabine geri döndüğümde, yüzüstü uzandım ve pencereden İskoç karanlığının hızlı ilerleyişini izledim ve dünyanın ne kadar büyük ve heyecan verici, macera, gizem ve güzellik dolu bir yer olduğunu ve sağ olduğunu ve sağ olduğum için ne kadar mutlu ve şanslı olduğumu düşündüm. Şanslıydım.” (Kendine Ait Bir Ada, s.164).

Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe adlı kitapta, Mafalda gözlerindeki hastalıktan dolayı iyi görememektedir ve altı ay içerisinde gözlerini tamamen kaybedecektir. Sezgileri kuvvetli olan Mafalda için bazen üçüncü gözü olduğu benzetmesi yapılır bu durumdan hoşlansa da o üçüncü bir gözünün olmasa da olacağını iki gözünün iyi görmesinin kendisi için yeterli olacağını ifade ederek var olanın kıymetinin bilinmesine gönderme yapmaktadır:

“Bir şeylerin yolunda gitmediğini biliyorum. Dördüncü sınıfta olabilirim ama her şeyin farkındayım. Kuzenimin kız arkadaşı, benim üçüncü bir gözüm olduğunu söylüyor. O Hindistanlı ve alnının ortasına boyanmış bir nokta var. Üçüncü gözümün olduğunu düşünmesi hoşuma gidiyor ama sahip olduğum iki gözün iyi görmesi benim için yeterli olurdu.” (Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe, s.10).

Çizgili Pijamalı Çocuk adlı kitapta, Bruno arkadaşı Schmuel ile konuşurken; Schmuel’in içinde bulunduğu zor koşulları göz önünde bulundurmayıp kendisinin Berlin’deki beş katlı evlerinden taşınıp bulundukları yerde üç katlı bir eve yerleşmesinden dolayı duyduğu üzüntüyü anlatması üzerinden okura Bruno’nun elindekinin değerini bilmeyip kanaat etmeyen davranışı ve bu davranışının yanlışlığı sezdirilir:

“Sen benim evimde yaşamayı denemedin,” dedi Bruno. “Birincisi, beş değil, sadece üç kat var. Kim bu kadar küçük bir alanda yaşayabilir?” Schmuel’in hikayesini -Out-With’e gelmeden önce, yanlış bir şey yapmadığı halde ona vuran Luka dahil tam on bir kişi aynı odada yaşadıklarını- unutmıştu.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s.140).

4.2.24 Kararlılık

Kararlılık; kararlı olma durumu, istikrar olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2009, s. 1081).

Çeviri eserlerde bu değere ilişkin bulgular şöyledir:

Bunun Adı Findel isimli kitapta kalem sözcüğünü ‘findel’ olarak adlandırıp yeni bir sözcük ortaya çıkaran Nick aslında yaratıcı bir eylem de yapmıştır. Ürettiği sözcüğün arkasında durur, bu sözcüğü savunur ve öğretmeninin vaz geçirmesine karşılık yaptığı şeyin doğru olduğunu düşündüğü için arkasında durur ve kararlı bir tutum sergiler:

“Bayan Granger iç geçirdi. ‘Yepyeni bir sözcük yaratılırken öyle olur evet, ama ya kalem sözcüğü? Onu o...öteki sözcüklerle değiştirmek gerekli mi gerçekten? Kalem sözcüğünün çok uzun bir geçmişi var. Eski Yunanca’da ‘kamış’ anlamındaki kalomos’tan gelir. Zamanla, bugün kullandığımız kalem sözcüğüne dönüşmüştür, çünkü ilk yazı gereçleri kamıştan yapılıyordu. Kalem sözcüğü bir şeylerden kaynaklanıyor. Bir anlamı var Nicholas.”

“Ama benim için findel de bir o kadar anlamlı.” dedi Nick. “Hem kalomos sözcüğünü de birileri uydurmamış mı zaten?”

Bayan Granger’in gözlerinde bir kıvılcım yanıp söndü, ama tek söylediği şu oldu: “Demek bu işe bir son vermeyeceksin?”

Nick gözlerini dosdoğru onunkilerin içine dikerek, “Şey, ben ve... Yani birkaç arkadaşımın birlikte bu sözcüğü kullanmaya yemin ettik; sözümüzü tutmak zorundayız. Hem yanlış bir şey olduğunu da düşünmüyorum. Sözcüğümü seviyorum,” dedi. İyi bir generalin olması gerektiği gibi, cesur görünmeye çalışıyordu.” (Bunun Adı Findel, s. 55).

Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe adlı kitapta, gözündeki rahatsızlıktan dolayı görme yetisini kısa süre sonra kaybedecek olan Mafalda’da komşuları ve arkadaşları olan Ravina tarafından üzerinde ‘Asla pes etme’ yazan bir poster hediye edilir. Mafalda’nın gözlerinin durumuna gönderme yapan bu posterle; bu rahatsızlıkla mücadele edip hayatı bırakmama konusunda kararlılık mesajı verilir:

“Ravina bugün çok güzel. Yan taraftan ördüğü saçları göğsüne kadar uzanıyor. Gözlerini mavi kalemle boyamış. Hint elbisesi değil, normal bir elbise giymiş. Beni görünce sıkıca sarıldı ve hemen hediyesini verdi: Üzerinde flamingo ve kurbağa resmi olan bir poster.

Kurbağa flamingonun gagasındaydı ama kuş henüz onu yutmamıştı, çünkü kurbağa bacaklarıyla flamingonun boynunu sıkıyordu. Flamingonun yüzünden onu yutmak istediği ama kurbağa boynunu sıkacağı için bunu yapamadığı anlaşıyordu. Resmin altında bir yazı vardı: NEVER EVER GIVE UP. Ravina’ya bunun ne anlama geldiğini sordum.

“Asla ama asla pes etme. Tıpkı kurbağa gibi.”

Gülmeye başladım. “Ama zaten kurbağanın işi çoktan bitmiş!”

Ravina parmağıyla hafifçe burnuma vurdu. “Henüz değil, Mafalda. Henüz değil.”

“Peki, bu mücadele ne zaman bitecek?”

“İkisinden biri pes ettiğinde.”

“Sence önce kim pes edecek?”

Ravina bir süre postere baktı. “Bunun bir önemi yok. Önemli olan şey, asla ama asla pes etmemek.”

Postere yaklaşıp onu yakından inceledim. Kurbağanın durumu gerçekten de hiç iyi gözükmiyordu. Kafasının tamamı flamingonun gagasının içindeydi ve küçük ayakları dışarıda sallanıyordu.

“Evet ama bu çok yorucu bir şey.”

“Peki sen yorulmamak için kuşun seni yutmasını mı tercih ederdin?”

“Hayır! Bu iğrenç bir şey!”

“O halde...”

“...asla ama asla pes etme. Anladım. Teşekkürler. Bu akşam onu odama asacağım.” (Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe, s. 67-68).

4.2.25 Konukseverlik

Konuksever Türkçe Sözlükte (2009, s. 1212), konuklarına iyi davranan, onları iyi ağırlayan ve kendisine konuk gelmesinden hoşlanan, misafirperver şeklinde tanımlanmaktadır.

Çeviri eserlerde bu değere ilişkin bulgular şöyledir:

Mahzende yaşayan Tobia isimli yarasa ve leke olan Küf'ün kaldığı yere kaçan bir köpek gelir. Kendilerince köpeğe nazık davranmaya çalışan bu iki arkadaş ona bütün iyi niyetleri ile konukseverliklerini göstermeye çalışır. Her ne kadar bu küçük ve çelimsiz köpeği onun hoşlanmadığı şekilde ‘sosis’ e benzetmiş olsalar da bunu iyi bir şey olduğunu düşünerek yapmaktadırlar: *“Yarasa yaptığı benzetmeden hoşnuttu; çok yerinde etkileyici buluyor, hiç de hakaretmiş gibi görmüyordu. Küf de, sosislerle ilgili hep çok iyi şeyler duymuştu ve Tobia’nın sözlerini, köpeği pohpohlayan bir övgü olarak algılamıştı. Üstelik bunu yeni gelen birini, kibar bir konukseverlikle karşılamak için gerekli buluyordu.”* (100 Şatolu Çocuk, s.21).

4.2.26 Merhamet

Merhamet; bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2009, s.1373). Comte-Sponville (2019, s. 153), merhamet için, en büyük kötülük olan acımasızlığın ve tüm kötülüklerin ilkesi olan bencilliğin karşıtıdır ve bizi herhangi bir dini buyruktan ya da filozofların herhangi bir özdeyişinden daha emin olarak yönlendirir, der.

Eserlerde merhamet değerine ilişkin bulgular şöyledir:

Oleg ya da Kuşatma Altında Şehir isimli kitapta, Oleg şehrin meydanından esir düşen Alman askerlerinin Ruslar tarafından götürülüşüne şahit olur ve onların da insan olduğunu düşünerek empati yapar ve onlara karşı merhamet duyarak çikolatasını Alman bir askerle paylaşır:

“Oleg içi burkularak Almanların yüzlerini düşündü. Birden saflardaki genç bir Alman’ın yüzü dikkatini çekti. Başında bir sargı vardı. Ama Oleg’e bakanlar ve onu sarsanlar sargının altındaki o gözlerdi. Oleg bunlarda acıyı, içten yaralanmayı, umutsuz çaresizliği okudu. Genç asker kollarını başka iki Alman’ın omuzlarına dolamıştı. Onlar bu buzlu caddede, onursuzlaştıran sessizliğin içinde yaralı arkadaşlarının yürütmesine yardım ediyordu.

Oleg buna artık dayanamadı. Arkasında Rus vatandaşlarının nefretini ve öfkesini hissediyordu. Etrafında ise neredeyse ölmüş olan şehrin bombalanmış binaları duruyordu. Ama Oleg birden bir şey düzeltmesi gerektiğini, iyi Almanların da var olduğunu herkese göstermek için bunun uygun bir an olduğu duygusuna kapıldı.

Oleg’in yaptığı şey için çok cesaret gerekiyordu. Sokaktaki yüzlerce insanla karşı karşıya gelecekti. Ama bunu yaptı. Kaldırımından atladı ve yaralı genç Alman’a doğru koştu. Çikolatasını cebinden çıkarttı ve onun endişeli gözlerinin önüne tuttu. Kalabalığın arasında bir şok dalgası yayılıyor gibiydi. Sonra Alman’ın gözleri parladı.

Oleg’e teşekkür etmek için başını salladı ve gülümsedi.

Sonra gitmişti. Ama Oleg bu bakışı hiçbir zaman unutmayacaktı. Şükran duygusuyla Almanların arkasından baktı. Neredeyse inanılmaz görünüyordu, ama yine de gerçektir: Küçük bir parça çikolata, sürüklenen adımlarla yürüyen Alman savaş tutsaklarının yürüyüşüne biraz canlılık katmıştı” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.140-141).

4.2.27 Nezaket

Nezaket, başkalarına karşı saygılı ve incelikli davranma, incelik, naziklik, zarafet şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2009, s. 1472).

Çeviri eserlerde yer alan nezaket değerine ilişkin bulgular şöyledir: *“Başkalarının gezegenlerine izinsiz girmekle ve o gezegenleri yeniden tasarlamakla suçlanıyorsunuz” dedi asil ve etkileyici görünümlü bir Tyrannosourus Rex. “Ayrıca, kaçmakla ve aynı şeyi başka yerlerde tekrar tekrar yapmakla.” On sekiz gezegenin sakinlerine karşı suç işlediniz. Bir de, zevksiz tasarımlar yapma suçu işlediniz.” (Babam Süt Peşinde, s.103).*

“Aleks’le Sam sığırayarak döndüler. Hemen arkalarında Vanessa duruyordu. Vanessa onlarla aynı sınıftaydı, ama Aleks ve Sam onunla pek konuşmazdı. Aleks bazen buna üzülürdü, çünkü Vanessa tanıdığı en hoş insanlardan biriydi. Başkaları ne derse desin ya da ne yaparsa yapsın, o hep sakin bir gülümsemeyle karşılardı. Tıpkı şimdi gülümsediği gibi. Aleks de ona gülümsemeden edemedi.” (Kraliçeyi Kurtarmak, s.22).

100 Şatolu Çocuk kitabında Küf ve Tobia, sahibinden kaçan köpek Ursus’un ona yemek veren ev sahibi Nano ile vedalaşmadan kaçarak gitmesini eleştirirler: *“Kirişte baş aşağı sallanan Tobia, “Ursus Bay Nano’ya veda etmedin!” diye hatırlatır. “Eminim çok üzülecektir.”*

Küf, “Haklısın Tobia,” der. “Doğrusunu söylemek gerekirse, yaşlı beyin yaptıklarına karşın bu davranışını nankörce buluyorum Ursus. Hiç değilse bir mesaj bırakabilirsin, biz ona iletirdik. Değil mi Tobia?” (100 Şatolu Çocuk, s.70).

Bunun Adı Findel isimli kitapta, öğrenciler findel sözcüğünü yaygınlaştırmak için planlar yapmaktadır. Bunlar arasında öğretmenlerinin sınıfına gidip sürekli bu sözcüğü kullanarak kalem ödünç isteme fikri vardır. Aralarında bunu tartışırken üslup noktasında dikkat edilmesi gerektiği, saygı ve nezaket kuralları çevresinde bu planın uygulamaya konulabileceği vurgulanır:

“Ertesi gün okula yürürlerken, Pete’in aklına parlak bir fikir geldi. Beşinci sınıftaki herkesi Bayan Granger’e yollayıp, “Arkadaşımdan findel ödünç alabilir miyim? diye sordursak nasıl olur?”

“Yani, ‘Öğretmenim, izninizle arkadaşşımdan bir findel ödünç alabilir miyim?’ demek istiyorsun dedi Dave.” (Bunun Adı Findel, s. 56-57).

Balonlu Sakız Ağacı isimli kitapta, Bay Gopal insanlara karşı nezaketi ve cömert özellikleri ile ön plana çıkmaktadır; *“Sokakta yürürken, ‘Günaydın, Bay Gopal. Ne kadar güzel bir gün, öyle değil mi?’ diye sorarlardı hep.*

Bay Gopal dostça bir tavırla eğilip, ‘Harika bir gün! Ah evet, harika! Gerçekten çok güzel!’ derdi. Sonra da elini cebine atar ve fabrikadan yeni çıkmış, ‘Gopal’in En İyi Pembe Balonlu Sakızı’ndan taptaze bir parça verirdi onlara. İnsanların hoşuna giderdi bu.” (Balonlu Sakız Ağacı, s. 10).

Savaş Atı isimli kitapta, Yüzbaşı Nicholls ve Joey'ye bakan onbaşı arasında geçen konuşmada insanlara gösterildiği gibi hayvanlara da nezaket gösterilmesinin önemi vurgulanarak, nezaket değeri ön plana çıkarılır:

“Şanslıyız ki onbaşı,” dedi Yüzbaşı Nicholls, “bu savaş dört duvar arasında değil, dışarıda yapılacak. Joey’yi senin eğitmeni istedim, çünkü bu işi senden iyi kimse yapamaz; birlikteki en iyi eğitmen sensin. Fakat belki de ona biraz daha yumuşak davranırsan iyi olur. Onun nereden geldiğini unutmaman gerek. Joey, bu işi yapabilecek hevese sahip bir at, sadece biraz ikna edilmeye ihtiyacı var o kadar. Ama bunu nazikçe yapmalısın onbaşı; onun huzursuz olmasını istemiyorum. Bu at beni savaş boyunca taşıyacak ve eğer şansım varsa tek parça halinde geri getirecek. Onun bende özel bir yere sahip olduğunu biliyorsun.” (Savaş Atı, s.41).

Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir isimli kitapta, Nadya’nın günlüğünde Oleg’le ilgili nezaketi öne çıkaran cümleleri dikkat çekmektedir:

“Oleg’in iyi yönü, hiçbir zaman bir şeyi aptalca bulmaması ve bütün oyunları hemen anlaması. Tanıdığım dikkatli konuşan tek oğlan o. Diğer oğlanlar öylesine sesleniyor ve bağırıyor, ama Oleg sözcüklerin acı verebileceğini çok iyi biliyor.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.99).

Çizgili Pijamalı Çocuk adlı kitapta, Teğmen Kotler’in, Bruno’nun ailesinin yaşadığı evde garsonluk yapan Pavel’ e karşı kaba ve nezaketsiz tavrı Bruno tarafından hoş karşılanmaz. Bruno’nun bu durumdan rahatsızlığı sezdirilerek nezaket ve saygı değerleri ön plana çıkarılır:

“Teğmen Kotler ona baktı, açık bir cevap mı vereceğine yoksa her zaman yaptığı gibi onu kızdırmaya mı çalışacağına karar vermeye çalışır gibiydi. Sonra Pavel’i gördü. Her gün öğleden sonra mutfakta sebzelerin soyulmasına yardım etmeye gelen, sonra da beyaz ceketini giyip masada servis yapan yaşlı adam, eve doğru yürüyordu. Bir karar verdi.

‘Hey sen!’ diye bağırdı, sonra Bruno’nun anlamadığı bir sözcük ekledi. ‘Buraya gel, seni ...’ Sözcüğü tekrar söyledi ve sesindeki kabalık Bruno’nun bu işin parçası olmaktan utanmasına ve başka yöne bakmasına neden oldu.

Pavel, onlara doğru geldi. Kotler, torunu olacak yaşta olmasına rağmen onunla küstah bir tavırla konuştu.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s. 71).

Aynı kitapta Bruno, keşif için dışarı çıktığında tel örgülerin diğer tarafında üzgün bir çocuk görür. Bruno’nun çocukla karşılaştığındaki düşüncelerinden yola çıkılarak nezaket ve duyarlı olma gibi değerlerin ön plana çıktığından bahsedilebilir:

“Çocuğa baktı ve ona neden bu kadar üzgün göründüğünü sormayı düşündü; ama sonra kabalık olacağını düşündüğünden biraz tereddüt etti. Üzgün insanların bunun sorulmasını istemediklerini biliyordu. Bazen kendiliklerinden bilgi verirler, bazen de konu hakkında durup dinlenmeden aylarca konuşurlardı. Bruno hiçbir şey söylemeden beklemesi gerektiğini düşündü.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s.100).

Çizgili Pijamalı Çocuk’ta nezaketle ilgili öne çıkan düşünceler ve diyaloglardan diğer bazı örnekler şöyledir:

“Bruno yeni arkadaşının ne kadar ufak tefek ve sıska olduğunu bir kez daha fark etti. Bu konuda bir şey söylemedi; çünkü boy gibi saçma bir şey yüzünden eleştirilmenin ne kadar tatsız olduğunu çok iyi biliyordu ve Schmuel’e kaba davranmak istemezdi.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s.122).

Bruno ve arkadaşı Schmuel’in hangi ülkeden olduklarına dair konuşmaları:

“Polonya,” dedi Bruno düşünceli bir şekilde, dilinde sözcükleri tartarak. “Almanya kadar iyi değil, değil mi?”

Schmuel kaşlarını çatı. “Neden olmasın?” diye sordu.

“Çünkü Almanya bütün ülkelerin en büyüğü,” diye cevap verdi Bruno, babasının büyükbabasıyla sayısız defa tartıştıklarını duyduğu bir şeyi hatırlayarak. “Biz üstünüz.”

Schmuel ona baktı, ama bir şey söylemedi. Bruno, konuyu değiltirme ihtiyacı hissetti; çünkü o sözcükleri söylediği anda ona pek doğruymuş gibi gelmemişti ve Schmuel’in onun nazık biri olmadığını düşünmesini istemezdi.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s.104).

Yoksa Okul Müdürü Bir Vampir Mi isimli kitapta, okul müdürünü vampir zanneden dört arkadaşın, sarımsağa alerjisi olan müdüre sarımsaklı kek ikram etmeleri ancak alerjisi olduğu için rahatsızlandığını öğrenmeleri üzerine pişmanlık duyup kendileri suçlu hissetmeleri anlatılır. Bunun üzerine okul müdürü, onlara neden vampir olmadığını dayandıkları kanıtlar üzerinden tek tek açıklar. Bu esnada öğrencilere de arada sorular yönelten müdüre karşı öğrencilerin tavrından hareketle nezaket değerinin aktarıldığından bahsedilebilir:

“Hikayesini bitirince çekmecesinden başka antika eşyalar çıkarıp onları gösterdi ve beğenip beğenmediğimi sordu. Aslında beğenmemiştim ama öyle söyleyip duygularını incitmek istemiyordum. Zaten yeterince canını yakmıştık. Ama yalan söylemek de istemiyordum. Çünkü Bay Mezarıcı’nın bir vampir olmadığından yüzde yüz emindim. Hiçbir yerde vampirlerin bu kadar sıkıcı olduğu yazmıyordu.

“Yüzünüzü erittiğimiz için özür dileriz Bay Mezarıcı’ dedim. Bunu da gerçekten içimden gelerek söylemişim.” (Yoksa Okul Müdürü Bir Vampir Mi, s.213-214).

Konuşan Köpek isimli kitapta, Tuğçe ve annesi hayvan barınağına köpek sahiplenmeye giderler. Kitabın genelinde hayvanlara karşı duyarlılık değeri aktarılırken aynı zamanda nezaket vurgusu da yapılmaktadır:

“Olsun canım, ne önemi var bunun?” dedi anne. “Hepimiz hızlı koşamayız, öyle değil mi? Bunda üzülecek bir şey yok.”

“Çok naziksiniz gerçekten” dedi Karamel. “Sizden hoşlanmaya başladım. Günde bir koşu benim için uygun.”

“Evet, bunu yapabiliriz, değil mi Tuğçe?” diye sordu annesi.

“Tabii ki yaparız” dedi Tuğçe. “Ben büyüyünce koşucu olacağım zaten” diye ekledi.

Annesini bir kaşını kaldırıp gözlerini kısarak Tuğçe’ye baktı. Karamel’in iyi koşamadığı için kendini kötü hissetmesini istemiyordu.” (Konuşan Köpek, s.30-31).

Hitler Oyunağımı Çaldı adlı kitapta, Anna ve ailesi Paris’e taşınmıştır. Burada küçük bir ev tutmakta zorunda kalırlar ve normalde evde yardımcıya alışkın olan anneleri yemek yapmak zorunda kalır. Uzun bir uğraş sonucu yemeği sofraya getirdiğinde Anna çok yorulduğunu uyumak istediğini fark eder ancak annesinin çabasına ve emeğine nezaketsizlik etmek istemez ve yemeğini yer.

“Yaklaşık bir saat sonra yemek hazırды. Anna kendini o kadar yorgun hissediyordu ki yemek yemek artık umurunda değildi. Fakat annelerinin bunca çabasından sonra bir şeyler yemesi gerekirdi.” (Hitler Oyunağımı Çaldı, s.126).

Anna, Paris’te gittiği yeni okulunda ona yardımcı olan ve arkadaşlık kuran Calotte’ye teşekkür etmek için bir resim çizer. Franszca konuşamayan Anna’ya teşekkür eden ve mutlu olduğunu hissettiren Calotte jest ve mimiklerini kullanarak bunu yapar. Bu durumdan hareketle nezaket değerine yer verildiğinden söz edilebilir:

“Öğleden sonra resim dersi vardı. Anna bir kedi resmi çizdi ve herkes çok bayıldı. Kendisine çok iyi davrandığı için resmi Colette’e verdi. Colette her zamanki hızlı Fransızcası ve pandomime benzer hareketleriyle resmi odasının duvarına asacağını söyledi.” (Hitler Oyunağımı Çaldı, s.162).

Anna, Paris’teki aile dostları Madame Fernand’lara gittiğinde annesine onların kedileriyle yaşadığı bir durumu Almanca anlatacak olur ancak Madame Fernand Almanca bilmediği

için bunun kabalık olacağını düşünerek vazgeçer ve Fransızca'yı çok iyi konuşmasa da Fransızca anlatmaya karar verir:

“Annesi görünce, “Ne sevimli kedi,” dedi.

“Anna annesine, kızmabirader oynarlarken kedinin kucağına nasıl oturduğunu anlatmaya can atıyordu ama Madame Fernand anlamadığı için Almanca konuşmanın kabalık olacağını düşündü. Bu yüzden, çok bocalasa da Fransızca açıkladı.” (Hitler Oyunağıını Çaldı, s. 178).

Kendisine kıyafet dikilmesi için kumaş veren Sarah Teyze'ye, Anna'nın şiir yazarak teşekkür etmesi de bir başka nezaket örneğı olarak karşımıza çıkmaktadır:

“Yeni kıyafetler çok geçmeden bitmişti ve bugüne kadarki en güzel Anna ortaya çıkmıştı. Yeni kıyafetlerini giyer giymez, teşekkür için yazdığı bir şiiri de yanına alarak Sarah Teyze'ye göstermeye gitti. Kıyafetlerini detaylı bir biçimde anlatmış ve şiirini şöyle bitirmişti:

“Ve böylece Sarah Teyze sayesinde,

Tüm bu güzel kıyafetleri giyen en mutlu kişiyim.” (Hitler Oyunağıını Çaldı, s.180).

Gökyüzünden Gelen Pasta adlı kitapta, hastanedeki Rita'nın yanına diğer hasta çocuklar geçmiş olsun ziyareti için giderler ve Rita da mutlu olur ve onlara teşekkür eder; çocukların birbirine olan bu nazik davranışlarından hareketle nezaket değerinin aktarımından bahsedilebilir:

“Kimsiniz siz? Ne oldu?”

“Hiç,” dedi kırmızı sabahlığı içinde sallanan em büyük kız. “Biz de hastayız. Seni ziyarete geldik.”

“Ah teşekkür ederim,” dedi Rita.” (Gökyüzünden Gelen Pasta, s.77).

4.2.28 Sanatsal duyarlılık/estetik zevk

Sanatsal duyarlılık, kişinin sanatsal uyaranlara karşı duyarlı olması, sanata ilgi duymasıdır. Çeviri eserlerde bir değer olarak sıklıkla sanatsal duyarlılık ile karşılaşılacaktır. Kendini ifade etmenin yanı sıra sorun çözmede, hayattaki olumsuzluklarla baş etmede sanattan yararlanıldığı görülmüştür.

İncelenen çeviri eserlerde bu değere ilişkin bulgular şöyledir:

100 Şatolu Çocuk isimli kitapta kahramanlar Viola ve Nano'nun yaşadıkları zor koşulların üstesinden gelmelerinde sanatın bir yardımcı işlevi olduğunu sezinlemekteyiz. Viola, kendini yalnız hissedişinin, dış görünüşünden dolayı dışlanışının ve bir aileye olan özlemini onda oluşturduğu üzüntüyü ve yarattığı boşluğu resim defterine aktardığı

hayalindeki şatolarla doldurmaya çalışır. Sanatsal bir uğraşla meşgul olmak ona iyi gelmekte ve sakinleşmektedir.

Nano'da çocukluğunda çok zor şeyler yaşamış, Nazi'lerin ailesini yok edişine tanık olmuş ve bu durum onun üzerinde derin izler bırakmıştır. Nano da kardeşlerine ve ailesine olan özlemini yaptığı tablolara yansıtmış ve ünlü bir ressam olmuştur.

Uçan Ev isimli kitapta, dört kardeş evin bahçesinde oynarken bahçelerine gelen ve iş isteyen aynı zamanda çok güzel keman çalan çocuğun keman çalmasından çok etkilenmiştir. Çocukların müziği tasvir edişlerinden hareketle sanatsal duyarlılık değerinin aktarımından bahsedilebilir:

“Bu hem kederli hem de neşeli, haziran yağmuru kadar yumuşak, sabah güneşi kadar parlak, bir havai fişek gösterisi kadar şaşkınlık ve hayran verici bir müzikti; günler ve geceler boyu, başka bir şey düşünmeksizin, uyumaksızın ve uyanmaksızın dinlenilebilecek bir müzik. Hermine, Eric ve Jacques soluklarını tuttular ve kemanın yayına bir bülbül gelip kondu.”(Uçan Ev, s.22)

Çocukların babası bahçelerine gelen ve iş arayan keman çalan bu genci tanımadıkları ve onlara ya da hayvanlarına bir kötülük yapar gerekçesi ile evden kovarken; çocukların bu gencin keman çalışından hareketle onu korumak için sarf ettiği cümlelerde de sanatsal bir aktarım yapıldığından bahsedilebilir:

“Hermine, Bay Küçükpisi'nin kollarına asılarak, “Baba,” dedi, “bu bayın keman çalışını bir kere dinlemelisin. Böylesine güzel keman çalmasını bilen birisi ne tavuklara kötülük edebilir ne de tavşanlara.” (Uçan Ev, s.23).

İçimdeki Müzik isimli kitapta, Melody müzik dinlemeyi sever ve duygularını müzik üzerinden anlatır. Engelli olan kız çocuğu Melody, sağaltıcı bir unsur ve sanatsal bir uyarıcı olarak müziği kullanır; sanatsal duyarlılık değeri aktarılır:

“Annem klasik müzik sever. Gün boyunca CD çalarından ihtişamlı, etkileyici Beethoven senfonileri yükselir. O parçalar bana her zaman parlak mavilikleri hatırlatır ve taze boya kokusunu duyumsarım.” (İçimdeki Müzik, s.9).

“Neden bilmiyorum ama ben her zaman country dinlemeyi sevdim. Yüksek sesli, gitar ağırlıklı, kırık kalp müziği. Country limon demek ama ekşi değil tatlı ekşi. Limonlu kek kreması, serin, taze limonata! Limon, limon, limon! En sevdiğim.” (İçimdeki Müzik, s.10).

Melody'nin müzik öğretmenin öğrencilere müzik hakkında söyledikleri de yine sanatsal duyarlılık değerinin aktarımına örnek olarak verilebilir:

“Sonunda öğretmen Boogie Woogie Bugle Boy’u çalmaya başladı. Babam bu şarkıyı çok sever. Çocuklar sıralarında sallanıyordu. Maria ayağa kalkıp dans etmeye başladı! Ritmi yakalamadan kendine has bir ritimde gürültülü şekilde ellerini çırpıyordu.

Bayan Lovelace şarkının sonunda durdu. “Müzik çok güçlüdür genç arkadaşlarım,” dedi. “Bizi anılarımıza götürür. Ruh halimizi etkiler ve karşılaştığımız problemlere karşı alacağımız tavrı belirler.” (İçimdeki Müzik, s.87).

Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe adlı kitapta, Mafalda’nın müzikle ilgili söyledikleri ve müzik dinlerken hissettikleri sanatsal duyarlılığı yansıtmaları bakımından önemlidir:

“Müziği çok seviyorum çünkü müzik dinlerken görmem gereken bir şey yok. Annem bir enstrüman çalmayı öğrenmemi istiyordu ama ben bunu hiç istemedim. Özellikle de gözlerim sisle kaplanmaya başladığından beri. Notaları okuyamıyorum. Siyah bir çizgi üzerinde hiç hareket etmeden duran karıncalara benziyorlar.

Ama müzik dinlemeyi seviyorum. Gösteri salonundaki ışıkları söndürdüklerinde gözlerimi kapadım ve gitarın, kemanın, piyanonun sesini dinledim. Müziği tenimde hissettim. Bir yaz mevsiminde, insanın başına kötü şeylerin gelmeyeceği akşam vakti, saat beşte, ıslak kumların üzerinde yavaş yavaş yürüyormuş gibiydim.” (Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe, s.88-89).

...

“Salonda bir sessizlik oldu ve Flippo çalmaya başladı. Zor bir parça olmalıydı çünkü çok uzun sürdü. Çalarken parmaklarını görmek istedim. Bu güzel şarkı içime doluyor, sanki bir arkadaşımın gibi ellerimden tutarak onunla koşmamı istiyordu. Piyanonun uzayıp giden ve bir kumsala dönüşen tuşlarının üzerinde hiç durmadan koşuyordum. Her nota bir dalgaya dönüşürken ben de dalgaların içine dalıp çıkan bir yunusa dönüşüp özgürleşiyordum. Müzik, denizi harekete geçiriyor, ona istediğini yaptırıyordu. Ve pırıltılı damlalardan oluşan bu denizin içinde küçükken kullanmak istediğim denizaltıyı görüyordum. Küçükken bana büyüünce ne olmak istediğimi sorduklarında denizaltı kaptanı olmak istediğimi söyledim. Gözlerimi açtığımda denizdeki rengarenk çiçekler ve şamandıralar tavana kadar tüm salonu doldurmuştu. Sonra sesler müzik çalarda kitap okuyan adamın sesi gibi azaldı ve deniz, önce berrak, küçük damlalara sonra da yüzünde minik, mavi gözyaşlarına dönüşerek elbisemin yakasına döküldü.” (Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe, s. 89-90).

Hitler Oyunağını Çaldı adlı kitapta, Anna şiir yazmayı çok sever; resimli şiirler yapmayı da. Ünlü bir yazar olan babasına şiirini gösterip onun takdirini almak Anna’yı mutlu eder.

“Babası, kendini iyi hissediyor gibi görünmüyordu. Hiçbir şey yapmadan dik bir şekilde oturuyor ve ince yüzünde gergin bir ifadeyle sadece önüne bakıyordu. Ama Anna’yı görünce gülümsedi.

Anna şiirini gösterdi, babası iki kez okuyup çok iyi olduğunu söyledi ve ayrıca çizdiği resme de bayıldı” (Hitler Oyunağıını Çaldı, s.21). Bu satırlarından hareketle sanatsal duyarlılık yansıtılmaktadır denilebilir.

Dünya Büyülü Bir Yer isimli kitapta, romandaki kahramanların sanatsal bir alana ilgisi ve yeteneğı bulunmaktadır. Çocukların sanatla ilgilenmeleri, sanatsal uğraşlar içinde bulunmaları öğretmenleri ve aileleri tarafından da takdir edilmektedir. Romanın kahramanlarından Kit, öykü yazmaktadır; Askew, resim yapmakta, Allie tiyatrodan oynamaktadır. İç dünyalarındaki sorunlarını sanatsal aktivitelerine yansıtmaktadırlar. Askew ile Kit arasındaki anlaşmazlığın çözülmesinde Kit’in yazdığı öykünün rolü büyük olmuştur. Kitapta genel olarak sanatsal bir duyarlılık oluşturulduğundan ve bu değerin dolaylı yoldan aktarımının yapıldığından bahsetmek mümkündür.

Çizgili Pijamalı Çocuk adlı kitapta, Bruno, sanatçı olan büyük annesinin şarkı söylemesinden çok etkilendiğini ve özel günlerde sergiledikleri tiyatro oyunlarını hatırlar:

“Bruno da kalırdı; çünkü en çok sevdiği şey büyükannesinin bağıra bağıra şarkı söyleyip misafirlerin alkışlarını kabul etmesiydi. Ayrıca La Vie en Rose tıylerini diken diken ederdi, ensesindeki en küçük tıyleri bile.

Büyükanne, Bruno veya Gretel’in onun izinden giderek sahneye çıkacağını düşünmekten hoşlanırdı ve her Noel veya doğum günü partisinde, anneleri, babaları ve büyükbabaları için, üçünün katıldığı bir tiyatro oyunu hazırlardı. Oyunları kendisi yazardı. Bruno en iyi cümleleri hep kendisine ayırırdı; ama buna pek aldırmazdı. Genellikle oyunda bir de şarkı olurdu. Şarkı mı istiyorsunuz, diye sorardı önce. Ayrıca Bruno için sihir yapma ve Gretel için dans etme fırsatı doğardı. Oyun her zaman Bruno’nun, büyük şairlerden birinin şiirini okumasıyla sona ererdi. Sözcükleri anlamakta zorluk çekerti; ama okudukça kulağına daha da güzel gelirdi sanki.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s.82-83). Bu cümlelerden hareketle sanatsal duyarlılık değerin aktarımından bahsedilebilir.

4.2.29 Saygı

Saygı; değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2009, s. 1714).

Çeviri eserlerde saygı değeriine ilişkin bulgular şöyledir:

Bunun Adı Findel kitabında, Nick dersi kaynatmak adına sınıfta ilginç sesler çıkarır. Ancak sesin kimden geldiğini öğretmen tam olarak tespit edemez ve seslerin Janet isimli

öğrenciden geldiğini tahmin eder ve ona kızar. Ancak sesin ondan gelmediğini anlayınca Janet'ten özür diler. Öğretmenin yaptığı bir yanlış nedeniyle öğrencisinden özür dilemesi yaşı ve konumu fark etmeksizin haksız bir durum karşısında herkesin saygıyı hak ettiğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Aynı zamanda adaletli bir davranıştır ve adalet değerinin de aktarıldığından söz edilebilir.

“Gözlerini kitabından ayırmayan Nick hiç kıpırdamadan, var gücüyle kulak tırmalayıcı tizlikte bir sesle öttü: “Ciiiiiik!”

Bayan Avery de hemen saldırıya geçti. “Janet Fisk, derhal kes şunu!”

Nick'in dört sıra ötesinde oturan Janet önce bembeyaz oldu, sonra kıpkırmızı kesildi.

“Ama ben yapmadım ki... yemin ederim.” Janet'in sesi ağlamaklıydı.

Hata yaptığını anlayan Bayan Avery, Janet'ten özür diledi.” (Bunun Adı Findel, s. 14).

Nick de bu durumdan dolayı kendini ve suçlu hisseder ve daha sonra gider Janet'ten özür diler:

“Nick okumaya devam etti ve başka cık sesi çıkarmadı.

Öğle tatilinde, Janet'in yanına gidip, onunla konuştu. Bayan Avery'nin arkadaşını suçlamasından ötürü kendini kötü hissediyordu. Janet, Nick'le aynı mahallede oturuyor, arada sırada birlikte oyun oynuyorlardı. Janet, iyi beyzbol oynadığı gibi, futbolda da ister kız ister erkek olsun okulda ne kadar çocuk varsa çoğundan daha iyiydi. “Baksana, Janet” dedi Nick, “okuma sırasında azarlandığın için kusura bakma. Benim suçumdu. O sesi çıkaran bendim.” (Bunun Adı Findel, s. 14).

Bunun Adı Findel isimli kitapta, Nick'in findel sözcüğünü okulda kabullendirme çabaları sırasında ailesinden saygılı olması noktasında uyarı alır, Nick de öğretmenine karşı saygısızlık yapmama noktasında ailesine hak verir:

“Annesi divanda oturduğu yere geri döndü ve, “Nick, bu konu üzerinde biraz daha konuşsak iyi olacak,” dedi. “Okulda Bayan Granger ya da herhangi bir öğretmene karşı saygısızlık ettiğini öğrenirsem, başın belada demektir.”

“Saygısızlık etmedim. Yeminle. Herkesin sözcüğümü kullanmasını sağladım, ama senin de dediğin gibi, bunun kimseye bir zararı yok. Dave ve Pete'le birlikte, herkesi Bayan Granger'den findel ödünç almak için izin istemeye yolladığımız için pişmanım. Bu hoş olmadı, sanırım... ama benim sözcüğümü bir kere kullandılar diye çocukları okulda alıkoyup yüz cümle yazdırarak, o başlattı bunu. Bütün çocuklar benim sözcüğümü kullanmaya bayılıyor. Bu yalnızca bir eğlence, o kadar.” (Bunun Adı Findel, s. 64).

İçimdeki Müzik isimli kitapta, Melody ve arkadaşları kaynaştırma amacıyla beşinci sınıfların müzik dersine geldiklerinde, bazı öğrenciler onların durumunu alaya alarak aralarında onlara gülerek ve onları taklit etmeye çalışarak saygısız davranışlarda bulunurlar. Bu durum öğretmen tarafından hoş karşılanmaz ve öğrencilerin saygısız davranışları cezalandırır:

“Molly kollarını başına doğru kaldırıp vücudunu eğerek, eğri büğrü bir hal alıp, “Hey Claire!” dedi. “Baksana bana, ben özürlüyüm!” O kadar çok güldü ki burnundan hırıltılar geldi.

Claire de onun gibi vücudunu şekilden şekile sokmuş ve ağzından salya akıtıyordu. Gözlerini şaşkı yapmış sandalyesinden kayarak, ‘Duh buh vuh buh,’ dedi.

Bayan Lovelace sonunda onları gördü ve “Claire hemen ayağa kalk,” dedi.

Claire, “Ben bir şey yapmadım!” diye yanıtladı.

Bayan Lovelace, “Molly sen de kalk” diye ekledi.

Molly, “Sadece güliyoruz,” dedi. Ama Claire’in yanında ayağa kalktı.

Bayan Lovelace ikisinin de sandalyesini alıp duvara dayadı.

Claire protesto eder bir tonda, “Neden bunu yapıyorsunuz?”

Bayan Lovelace, “Mükemmel bir vücudunuz ve sağlam bacaklarınız var. Onları kullanın,” dedi.

Claire, “Bütün ders boyunca bizi ayakta tutamazsınız” diye inledi.

“Eğitim kurulu size müzik öğretmemi zorunlu kılıyor. Ama yönetmelikte ben bu dersi verirken sizin oturuyor olmanız gerektiğine dair bir şey yazmıyor. Şimdi sessizce ayakta durun yıksa misafirlerimize saygısızlık ettiğiniz için sizi müdürün yanına yollayacağım.”

Ayakta kaldılar. Herkes rahatça sırasında otururken ayakta kaldılar.

Bu öğretmen bir harikaydı!” (İçimdeki Müzik, s.85-86).

Çizgili Pijamalı Çocuk adlı kitapta, Bruno’ya annesi tarafından saygılı olması, evde çalışanlar bile olsa herkese saygı gösterilmesi ve nezaket kuralları çerçevesinde hareket edilmesi gerektiği öğretilmiş ve bu durum kitapta sıklıkla vurgulanmıştır:

“Ne yapıyorsun?’ diye sordu, olabildiğince nazik olmaya çalışarak. Birinin eşyalarını karıştırdığını görmekten mutlu olmasa da; anne, Maria’ya saygılı davranması ve babanın Maria’yla konuştuğu tarzda konuşmaması gerektiğini öğretmişti ona.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s.5).

Çizgili Pijamalı Çocuk’ta Bruno, ablası Gretel’in evlerinde çalışan Maria’ya karşı saygısız davranışından rahatsız olur ve kendisini kötü hisseder:

“Sen çık,” diye cevap verdi kız, onun odası olduğu halde. Sonra dönüp Maria’ya baktı ve bunu yaparken kuşkuyla gözlerini kıstı. “Banyoyu hazırlar mısın Maria?” diye sordu.

“Neden kendin hazırlamıyorsun?” diye terslendi Bruno.

“Çünkü hizmetçi o!” dedi Gretel, gözlerini kardeşine dikerek. “O yüzden burada!”

“O yüzden burada değil!” diye bağırdı Bruno ve kalkıp ona doğru yürüdü. ‘Hepimizin yerine durmadan bir şeyler yapmak için burada değil, biliyorsun. Özellikle kendi yapabileceğimiz şeyleri.’ (Çizgili Pijamalı Çocuk, s.60).

...

“Bu tür durumlarda Bruno, kendini çok huzursuz hissederdi. Çünkü kalbinin derinliğinde, emrinizde çalışsalar bile kimseye saygısızlık yapmaya gerek olmadığını biliyordu. Ne de olsa görgü kuralları denen bir şey vardı.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s.61).

4.2.30 Savaşa karşı olma

Literatürde genellikle barış değeri ile karşılaşılırken; eserlerde özellikle savaşın yıkıcılığından, ağır koşullarından, insanlar, üzerindeki olumsuz etkisinden bahsedilerek savaşın karşısında olma bir değer olarak aksettirilmiştir.

Bu değere ilişkin bulgulara şu şekilde yer verilmiştir:

Savaş Atı isimli kitapta, Almanlar ve İngilizlerin karşı karşıya geldiği I. Dünya Savaşından bir karede askerlerle birlikte onları taşıdığı için savaşmak zorunda kalan atların toplar ve silahlar karşısında perişan oluşu anlatılır. Romanda iki asker arasında geçen konuşmadan savaşın ne kadar kötü bir şey olduğu vurgulanır:

“Tophorn’la dönüp tepeye baktık. Siperlerini yeniden ele geçirmiş olan Alman piyadeleri, hala telde takılı halde can çekişen birkaç atın acılarına son veriyordu. Çatışmanın son silah sesleriydi bunlar.

“Ne israf,” dedi Yüzbaşı. “Ne korkunç bir israf. Belki bugün yaşananları gördükten sonra atların dikenli tel ve makineli tüfeklerin üzerine yollanamayacağını anlarlar. Belki bundan sonra böyle bir işe kalkışmadan önce bir kez daha düşünürler.” (Savaş Atı, s.64).

Aynı kitapta yine Emilie’nin dedesinin atlarla geçen konuşmasında savaşın getirmiş olduğu sonuçlardan bahsedilerek savaşın ne kadar kötü olduğu vurgulanır:

“Gece geç bir saatte, büyükbabanın bize doğru gelirken karda çıkardığı ayak seslerini duyduk; çok sevdiğimiz sıcak lapaları getirmişti. Fenerin altındaki samanların üzerine oturdu ve yemek yiyişimizi izledi. “Sizin için dua ediyor,” dedi yavaşça başını sallayarak. “Bunu biliyor muydunuz?”

Her gece uyumadan önce sizin için dua ediyor. Vefat etmiş olan anne babası için dua ediyor; savaş başladıktan bir hafta sonra öldü onlar. Tek bir top mermisi yetti. Ve bir daha göremeyeceği abisi için dua ediyor. Oğlan on yedi yaşındaydı ve bir mezarı bile yok. Sanki hiç yaşamamış ve zihninizde var olmuş gibi. Ardından da benim için ve savaşın buradan uzaklaşması için dua ediyor. Son olarak da sizler için dua ediyor. Dilediği iki şey var: Savaştan sağ salim çıkıp uzun ve sağlıklı bir ömür yaşamanız, bir de bu isteği gerçekleşirse onun da sizinle birlikte olması.” (Savaş Atı, s. 78).

Savaşın ne kadar yıkıcı ve anlamsız olduğu atlar ve Friedrich arasında geçen konuşmada şu sözlerle vurgulanır:

“Artık her sabah Friedrich’in gelip bizi çayırdan almasını, koşumlarımızı takıp bizi kampın gürültü ve kargaşasından uzaklaştırmasını dört gözle bekler olmuştuk. Bir süre sonra anladık ki, Friedrich deli falan değildi; savaşmayı tabiatı kaldırmayan, iyi kalpli ve uysal bir adamdı, o kadar. Bir gün istasyona giden yolda ilerlerken, sadece Schleiden’deki kasap dükkanına geri dönmeyi arzuladığını; onu anlayan hatta dinlemeye tenezzül eden tek kişi kendisi olduğu için kendi kendine konuştuğunu itiraf etti bize. Kendi kendine gülüyordu, çünkü gülmediği takdirde ağlayacaktı.

“Biliyor musunuz dostlarım,” dedi bir gün. “Şu koca alayda tek akli başında adam benim aslında deli olanlar diğerleri, ama bunun farkında değiller. Savaşıyorlar ama neden savaşıklarını bilmiyorlar. Bu delilik değil mi? Bir insan nasıl olur da başka bir insanı öldürür, ama sebebini tam olarak bilmez? Farklı renk üniforma giymek ve farklı diller konuşmak yeterli bir neden mi yani? Bir de bana deli diyorlar! Şu karanlık savaşta gördüğüm tek mantıklı yaratıklar sizlersiniz ve tıpkı benim gibi, burada bulunmanızın sebebi zorla getirilmiş olmak. Eğer biraz cesaretim olsaydı -ama yok- bu yolda gitmeye devam eder ve bir daha arkamıza bakmazdık. Fakat o zaman beni yakalayıp vururlar ve karım, çocuklarım, annem ve babam sonsuza dek bunun utancıyla yaşardı. Bu yüzden ben de, savaşa ‘yaşlı kaçık Friedrich’ olarak devam edeceğim ki bir gün Schleiden’e geri dönüp içinde bulunduğumuz bu keşmekeş başlamadan önce, herkesin tanıdığı ve saygı duyduğu kasap Friedrich olabileyim.” (Savaş Atı, s.97-98).

Joey’in Almanlar ve İngilizler arasında tarafsız alanda dikenlerin arasında kalması sonucunda Alman askerler ve İngiliz askerler arasında atın kimde kalacağı sorununa yazıtura atılarak atın hangi tarafta kalacağına karar verilmesiyle çözüm üretilir ve yine savaşmadan sorunların halledilebileceğine değinilir:

“Evet, sanırım var. Tam yerini bilmiyorum gerçi,” dedi Alman ağır ağır konuşarak. Ardından cebinden bir madeni para çıkardı. “Hangi yüzü istediğini söyle,” dedi. “Siz ‘yazı’ ya da ‘tura’ diyordunuz galiba. Parayı iki tarafa da göstereceğim; böylece herkes, atı alan kişinin onu

tamamen şansıyla kazandığını bilecek. Bu sayede kimsenin gururu da incinmez, değil mi? Ve herkes mutlu olur.”

Galli asker, karşısındaki adamı takdir dolu bakışlarla süzdü ve gülümsedi. “Pekala, dediğin gibi olsun Jerry. Haydi, parayı herkese göster, sonra da havaya at. Ben de o sırada hangi yüzü seçtiğimi bağırayım.”

Alman asker, “Şu işe bakın,” dedi, yere eğilip parayı alırken. “İmparatorumuz çamurun içinden bana bakıyor ve bu yaptığımdan hiç memnun değil gibi. Bu da demektir, sen kazandın. At senindir. Ona iyi bak dostum.” Az önce bıraktığı ipi tutup Galli askere uzattı, sonra da elini göğsüne koydu. Yıpranmış yüzü, bir gülümsemeyle aydınlanmıştı şimdi. “Bir veya iki saat içerisinde, birbirimizi öldürmek için elimizden geleni yapmaya başlayacağız yeniden,” dedi. “Bunu niye yapıyoruz, Tanrı bilir... Hatta belki o da unutmuştur. Elveda Galli dost. Onlara gösterdik, öyle değil mi? Birbirlerine güvendikleri takdirde, iki insanın her sorunu çözebileceğini gösterdik onlara. Sadece güven gerek, değil mi?” (Savaş Atı, s.116-117).

Yeşil Parmaklı Tistu isimli kitapta, Tistu savaşı sorgular ve savaşın ne kadar kötü bir şey olduğu sonucuna ulaşır. Savaşlara karşı olunması ile ilgili kitapta aktarılan değerlere şu cümlelere yer verilmiştir:

“Savaş denince Tistu’nun aklına hiç de hoş bir şey gelmez olmuştu. Büyükler ondan hep fısıltıyla söz ediyorlardı çünkü. Çirkin bir şeydi savaş, ayyaşlıktan beter bir hastalıktı, yoksulluktan daha acımasız, olağan suçlardan bile daha tehlikeliydi.” (Yeşil Parmaklı Tistu, s.88).

Tistu, evlerinde çalışanların savaşla ilgili yaşanmışlıklarını dinledikten sonra savaşın kötülüğüne bir kez daha kanaat getirir:

“Savaş konusunda ne düşünüyorsunuz Bay Posbıyık?”

Bahçıvan şaşırmış gibiydi.

‘Savaşa karşıyım,’ dedi bıyıklarını çekştirerek.

‘Neden karşısınız?’

“Çünkü... Çünkü saçmasapan küçücük bir savaş koskoca bir bahçeyi yerle bir edebilir.”

“Yerle bir etmek mi? O ne demek?”

“Yıkarak, yok etmek, ortadan kaldırmak, demek.”

“Gerçekten mi? Peki siz... savaşın yok ettiği bahçeler gördünüz mü hiç, Bay Posbıyık?”

Bu Tistu’ya inanılmaz geliyordu ama Bay Posbıyık şaka yapmıyordu.

Bahçıvanın başı öndeydi, ak kaşlarını çatmış, bıyığını buruyordu.

“Evet, evet gördüm. Çiçek dolu bir bahçenin iki dakika içinde yerle bir olduğunu gördüm. Seraların tuzla buz olduğunu gördüm. Tepemize yağın bombalar bahçeyi öyle bir hale sokmuştu ki bir daha çiçek yetiştirmekten vaz geçecektik neredeyse. Toprak bile ölmüştü.”

Tistu’nun boğazına bir yumru oturmuştu.

“Peki kimin bahçesiydi bu?”

“Benim,” dedi Bay Posbıyık. Sonra da kederini gizlemek için arkasını dönüp bahçe makasını aldı.

Tistu sustu kaldı. Düşünüyordu. Bay Posbıyık’ın bahçesi gibi çevresindeki bahçenin de yerle bir olduğunu düşündü bir an, seraların tuzla buz olduğunu, toprağa çiçeğin yasak edildiğini düşündü. Gözlerinde yaşlar birikti.

“O zaman ben de gidip söylerim!” diye haykırdı. “Herkesin bilmesi gerek bunu. Gidip Amelie’ye söyleyeceğim, Uşak Karolus’a söyleyeceğim...”

“Ah Karolus! Onun durumu benimkinden de beter. Ben bahçemi, Karolus ise ülkesini yitirdi.”

“Ülkesini mi? Savaşta ülkesini mi yitirdi? Bu nasıl olabilir ki?”

“Oluyor işte. Ülkesi tamamen yok oldu. Bir daha asla oraya dönemedi. İşte bu yüzden burada.” Tistu düşünüyordu, “Savaşın korkunç bir şey olduğunu düşünmekte haklıymışım. İnsan mendilini yitirir gibi ülkesini yitirir mi hiç?”

“Savaş konusunda sana daha bir sürü şey anlatabilirim. Aşçı Amelie’den söz ediyordun ya, Amelie savaşta oğlunu yitirdi. Kolunu, bacağını, kafasını yitirenler oldu. Savaşta herkes bir şeylerini yitirir.”

Tistu savaşın dünyadaki en büyük, en çirkin düzensizlik olduğuna karar verdi, savaşta herkes en değerli şeyini yitiriyordu çünkü.” (Yeşil Parmaklı Tistu, s.90-91).

Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir isimli kitapta, patates ararken bayılan Nadya ve Oleg’i canlarını tehlikeye atarak Rus tarafına götüren Alman askerler, Ruslara kendilerini açıklarken savaşta çocukların masumluğuna değinir ve savaşın çocuklar için anlamsızlığına vurgu yapılır:

“Çocukların bitkin ve çaresiz bir halde olduğunu söylüyor,” diye Rusçaya tercüme etti çevirmen. ‘Herkes kendi ülkesi için savaşsa da... çocukların sonuçta savaşı başlatmadığını ve onları karda bırakıp gitmeye yüreğinin elvermediğini söylüyor. Onları Alman saflarına götürmek olanaksızmış. Bu nedenle onları buraya getirmiş.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.63).

Oleg de asker olmayı düşünen bir çocukken Almanların tavrını ve yaşadıklarını düşününce savaşa dair birçok şeyi sorgulamaya başlar. Savaşın gereksizliğine ve anlamsızlığına değinilir:

“Daha sonra asker olduğunda. Ama birden bu ona cazip gelmemeye başladı. Nadya’yı ve onu ileri Rus mevziine taşımış olan üç Alman’ı düşündü. İnsan asker olduğunda iyi Almanlara da ateş etmek zorundaydı. Sonuçta insan kime nişan aldığını da hiç bilemezdi. Daha sonra -asker olarak- Nadya’yı taşımış olan küçük devriyenin komutanına ateş etmek zorunda kalabilirdi pekâlâ. Bu düşünce Oleg’in kafasını karıştırdı. Birden asker olmayı o kadar iyi bir fikir olarak görmemeye başladı.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.70).

Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir’de yine hayatın anlamını ve savaşı sorgulayan cümlelere şu şekilde yer verilir:

“Neşe içinde yaşamayı yeğliyor olsam da, cesur biçimde ölmeyi öğrenmem gerekiyor daha. Ne için yaşadığını bilen var mıdır hiç? Burada Leningrad’da ise herkes ne için savaştığını, açlık çektiğini, öldüğünü biliyor -özgürlük için! Ama insan yalnızca özgürlük için yaşamaz ki!

İnsanın ne için yaşadığını bilmemesi ama ne için öldüğünü bilmesi tuhaf.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.103).

Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir’de barışla ilgili değere şu cümlelerle yer verilir:

“Bunu Oleg de biliyordu. Moskova ve Stalingrad’daki savaşları ve Ukrayna’daki, Belarus’taki ve Smolensk’teki Partizan Orduları hakkında konuşulduğunda çok kez tanık olmuştu. Hepsi savaş için çalışıyordu: fabrikalarda, orduda, hava kuvvetlerinde ve donanmada. Ama barış için kim çalışıyordu? Kimse bir yanıt bilmiyordu.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.127).

Kitabın sonunda yine barışın nasıl inşa edileceği hakkında Oleg düşünürken sevgi ve barış değerlerinin yer aldığı cümleler şöyledir:

“Ben değiştim,” diye düşündü Oleg bir kez daha, çünkü artık nefret hissetmiyordu ve bu nedenle barışı düşünebiliyordu. Daha yaklaşık bir hafta önce -Leningrad’daki herkes gibi- sürekli Almanlara karşı vahşi bir nefret hissediyordu. Özellikle de bu nefret ona gözyaşlarını bastırmakta yardımcı olmuştu ve ona yaşadığı her şey karşısında güç vermişti: hava saldırıları, yangınlar, kardaki ölümler. Ama onunla yıkıntılar yeniden inşa edilebilir miydi? Kimseye ait olmayan o bölgedeki karşılaşma Oleg’e iyi Almanların var olduğunu öğretmişti. Alman devriye komutanı bir dosttu. Nadya’yı kurtarmıştı -yalnızca iki gün için olsa bile.” (Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir, s.134).

Çizgili Pijamalı Çocuk adlı kitapta, Bruno’nun sokaklarında yaşayan deli olduğunu düşündüğü, kendi kendine konuşan Bay Roller isimli şahısla alay ettiğinde annesi tarafından karşı çıkılır. Annesi tarafından Bruno’ya, Bay Roller’in savaşta neler yaşadığını bilemeyeceği, savaşın korkunçluğu anlatılırken savaşa karşı olma ve insanlara karşı nezaketli olma değerleri de aktarılır:

“Zavallı Bay Roller’a gülmemelisin,” demişti annesi, Bruno bir akşamüstü onun yaptıklarını anlattığında. “Hayatında nelerle karşılaştığı hakkında hiçbir fikrin yok.”

“Delinin teki,” demişti Bruno. Parmağını şakağına dayayıp çevirerek ve ıslık çalarak ne kadar deli olduğunu göstermek istemişti. “Geçen gün sokakta bir kedinin yanına gidip onu akşamüstü çayına davet etti.”

“Kedi ne dedi?” diye sormuştu mutfağın köşesinde sandviç yapan Gretel.

“Hiçbir şey,” diye açıklamıştı Bruno, “sadece bir kediydi.”

“Ciddiyim,” diye ısrar etmişti annesi. “Franz çok sevimli bir gençti. Onu tanıdığımda küçük bir kızdım. Nazik ve düşünceliydi ve Fred Astaire gibi dans ederdi. Ama büyük savaşta korkunç şekilde sakatlandı; başından yaralandı. O yüzden bu şekilde davranıyor. Gülünecek bir şey değil. Gençlerin o zamanlar neler yaşadığı hakkında hiçbir fikriniz yok. Çektikleri acıları bilmiyorsunuz.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s.64-65).

Gökyüzünden Gelen Pasta adlı kitapta, Paola kentlerine düşen pastanın aslında atom bombası yapmaya çalışırken yanlışlıkla oluştuğunu anlatan profesöre imalı bir biçimde atom bombasının doğuracağı sonuçları anlatırken hiç yapmamanın daha tutumlu bir hareket olacağını söylerken bağlamdan hareketle savaşa karşı olma değeri de aktarılır:

“Ne şahane! Atom bombası başlarının üzerinde patladıktan sonra mantarın da evlerine gönderildiğini gören insanlar ne kadar mutlu olurlar! Biliyor musunuz profesör, siz bilim adamları gerçekten çok iyi yüreklisiniz!”

Profesör ciddi ciddi “Bunu tutumlu olmak için yapıyoruz,” yanıtını verdi.

“Bağışlayın, ama atom bombası hiç yapılmasa daha tutumlu bir durum olmaz mı?” (Gökyüzünden Gelen Pasta, s.14).

Atom bombası yerine pasta üretmesinden dolayı kendini suçlayan profesöre Paola aslında insanlık için iyilik yaptığını söyleyerek yine savaşa karşı olma durumu sezdirilir:

“Ne aptalca bir soruydu, bağışlayın. Bense kendimi dünyanın en şanslı insanı sayardım. Yoksa siz tatlı sevmez misiniz?”

“Tabii ki severim. Bayılırım. Çocuklarım da bayılır.”

“Ve siz bomba üretiyorsunuz!”

“Rica ederim, gene bu konuya dönmeyelim. Artık üretmeyi bildiğim tek şeyin pasta olduğu kanıtlandı.”

...

“Şu yaptığınızla övünmelisiniz: İnsanlık için müthiş bir iyilik yaptınız.” (Gökyüzünden Gelen Pasta, s.66).

Pastayı yemeye gelen binlerce çocuğu ve şehrin diğer vatandaşlarını gören profesör onların mutluluğundan etkilenir ve atom bombası yapması deneyinin başarısız olmasından dolayı mutlu bile olur, kitabın son cümlesi de yine savaş karşıtı bir biçimde son bulur:

“Keyif içinde, kendinden geçercesine pastaya yumulan binlerce çocuk ve anneyi görünce günün son ışıklarıyla profesörün gözleri yaşarmıştı. Başarılı olmuş hiçbir deneyi, başarıya ulaşamamış bu yanlış proje kadar mutlu etmemişti onu. Gerçekten bazen yanlışlar insanlara ders olabiliyordu.”

...

“Bombaların yerine pasta yapılmaya başlanacağı o gün geldiğinde herkese yetecek kadar pastamız olacak.” (Gökyüzünden Gelen Pasta, s.95).

4.2.31 Sözünde durma

Sözünde durma, verilen sözü yerine getirme olarak tanımlanabilir.

Eserlerde sözünde durma değerine ilişkin bulgular şöyledir:

Savaş Atı isimli kitapta, Albert’ın atı Joey orduya babası tarafından satın alınca Albert bu duruma çok üzülür, atı satın alan Yüzbaşı Nicholls, Albert’a atına iyi bakacağına dair söz verir ve sözünde durmak için savaş koşullarında bile olsa elinden gelen her şeyi yapar:

“Eğitimin ilk günlerinde bana teselli veren bir tek şey vardı, o da Yüzbaşı Nicholls’un her akşam ahıra yaptığı ziyaretlerdi. Görünüşe göre, tıpkı Albert’ın yaptığı gibi gelip benimle konuşmaya vakit bulabilen tek kişi oydu. Bir kovayı ters çevirip, ahırda bana ayrılan bölmenin köşesinde oturuyor; bir yandan benimle konuşurken bir yandan da dizlerinin üzerindeki eskiz defterine resmimi çiziyordu. Bu akşamlardan birinde, ‘Elimde birkaç tane eskizin oldu,’ dedi, ‘bunu da bitirdikten sonra senin yağlıboya resmi yapacağım. Stubbs’ın resimlerine benzemeyecek; onunkilerden daha iyi olacak, çünkü Stubbs’ın resmedecek senin kadar güzel bir atı hiçbir zaman olmadı. Resmi yanımda Fransa’ya götüremeyeceğime göre, onu dostun Albert’a yollayacağım ki sana iyi bakmaya söz verdiğimde boş konuşmadığımı bilsin.” (Savaş Atı, s.39).

Albert ve atı Joey’ye yaptığı konuşmada Albert’ın tutamayacağı bir sözü Joey’ye vermek istememesinden hareketle sözünde durmanın, verdiği sözü tutmanın önemine değinilir:

“Elimden geleni yaptım Joey.,” dedi. “Sırf ben değil, hepimiz. Daha fazla konuşmak istemiyorum, çünkü söylediğim her şeyi anladığını biliyorum ve duydukların yüzünden endişeye kapılmanı istemem. Bu sefer sana, babam seni orduya sattığında verdiğim söz gibi bir de söz de veremiyorum Joey; çünkü bu seferkini tutabileceğimden emin değilim. Çavuştan yardım istedim, etti.

Binbaşından yardım istedim, o da etti. Az önce Tanrı'dan da yardım istedim Joey, çünkü nihayetinde her şey ona bağlı. Kesin olan tek şey var, o da elimizden geleni yaptığımız. Tanrı seni korusun Joey, iyi uyu.” (Savaş Atı, s.148).

Çizgili Pijamalı Çocuk adlı kitapta, Bruno, arkadaşı Schmuel'e babasını bulma konusunda söz verdiği için tel örgünün diğer tarafına Schmuel'in yanına geçer. Ancak orada gördüğü manzara onu çok rahatsız eder ve oradan bir an önce ayrılmak ister. Ancak yine de arkadaşına söz verdiği için ve sözünde durması gerektiğini düşündüğü için bunu yapamaz:

“Aslında baktığı her yerde iki farklı tip insan görebiliyordu: Mutlu, gülen, bağırان üniformalı askerler ve çizgili pijamaları içinde mutsuz, ağlayan, bir çoğu sanki uyuyormuş gibi boşluğa bakan insanlar...”

“Buradan hoşlandığımı sanmıyorum,” dedi Bruno bir süre sonra.

“Ben de hoşlanmıyorum,” dedi Schmuelç

“Bence eve dönmeliyim,” dedi Bruno.

Schmuel durdu ve ona baktı.

“Ama babam?” dedi. “Onu bulmama yardım edeceğine söylemiştin.”

Bruno bunu düşündü. Arkadaşına söz vermişti ve sözünden dönecek biri değildi, özellikle birbirlerini son kez gördükleri bugün...” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s.192).

4.2.32 Sorumluluk

Sorumluluk, kişinin kendi davranışlarını ve kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesidir (TDK, 2009, s.1794).

Bu değere ilişkin bulgular şöyledir:

Kraliçeyi Kurtarmak adlı kitapta, fantastik dünyada Jayden isimli kraliçeyi kurtarmakta kendilerini sorumlu hisseden çocuklar aynı zamanda ders çalışma sorumluluklarını da yerine getirerek her gün düzenli Matematik çalışırlar. *“Haftanın sonraki her gecesinde bir mahzenden ötekine geçtiler. Heyecan giderek artarken Vanessa'yla Aleks endişelenmekten alıkoyamıyorlardı kendilerini. Jayden'in özgürlüğü onların elindeydi ve bu, iki çocuk için de çok büyük sorumluluktı.” (Kraliçeyi Kurtarmak, s.54).*

4.2.33 Vatan sevgisi

Yaşadığı vatani sevmeye ve vatanına karşı sorumlu olma olarak ele alınabilecek vatan sevgisi değerine incelenen eserlerde rastlanmamakla beraber, Babam ve Ben adlı kitapta Paris'ten

Amerika'ya taşınacak olan baba kızın Fransa'ya duyulacak olan özlemine ve oraya olan bağlılığına yer verilerek bu değer vurgulanmıştır:

“Yakında, ‘Yeni Dünya’da olacağız; The New World. Ama Casterade’nin dediği gibi, Fransa’yı unutmamak şartıyla...

Hep aynı kaldığımızı düşünsek de geçmişimiz sanki sonsuzluğa uzanıyor. Catherine Gerçeklik isimli küçük bir kız, Paris’n 10.bölgesindeki sokaklarda babasıyla dolaşmaya her zaman devam ediyor, biliyorum.” (Babam ve Ben, s.89).

4.2.34 Vefa

Vefa, sevgiyi sürdürme, sevgi bağlılığı şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2009, s. 2084).

Bu değere ilişkin incelenen eserlerde yer alan bulgular şöyledir:

Bunun Adı Findel isimli kitapta, Nick’in yıllar sonra dil bilgisi öğretmeni Bayan Granger’i unutmayıp onun adına bir eğitim vakfı kurması Nick’in öğretmenine göstermiş olduğu vefayı göstermektedir:

“Eğitim başmüfettişinden gelen bir tebrik mektubuydu. “Eski öğrencilerinizden birinin” yaptığı bir milyon dolarlık bir bağışla yüksek eğitim bursu veren daimi bir vakıf kuruldu, deniyordu.

Vakfa, Lorelei Granger Öğrenci Vakfı adı verilecekti.” (Bunun Adı Findel, s. 110).

İçimdeki Müzik isimli kitapta, Melody kendisiyle okul çıkışlarında ilgilenen ve ona her noktada yardımcı olan Bayan V ile okulda ona yardımcı olan üniversite öğrencisi özel öğretmeni Catherine’e bilgi yarışmasına onu hazırladıkları ve her zaman onun yanında oldukları için teşekkür etmek ister. Böylece hem nazik bir davranışta bulunurken hem de onlara karşı vefasını göstermiş olur:

“Alışveriş merkezinde gezerken bir kartpostal dükkanının önünden geçtik. Bir anda aklıma bir şey geldi ve, “İçeri girelim. Kart alalım, lütfen,” yazdım.

Annem beni içeri sokarken, “Kim için?” diye sordu.

“Catherine,” yazdım. “Hazırlanmama yardım etmesine teşekkür etmek için.”

Annem memnun bir şekilde, “Ne kadar olgun bir davranış!” dedi.

“Bir tane de Bayan V için?” diye yazdım.

“Kesinlikle!”

Bayan V için bulduğumuz kart daha mükemmel olamazdı. Ön tarafı tamamen portakallarla kaplıydı, ortada bir tane mavi hariç. “Sen milyonda bir tanesin. Teşekkürler,” yazıyordu.

Annem, “Buna bayılacak,” dedi.

Catherine için aldığım kartta ise video oyunları, MP3 çalarlar, bilgisayarlarla dolu bir masada genç bir kadın vardı, hepsine kulaklıklarla bağlıydı. İçinde, “Her zaman beni bağlantıda tuttuğun için, tüm yaptıkların için teşekkürler,” yazıyordu.” (İçimdeki Müzik, s.217).

Çizgili Pijamalı Çocuk adlı kitapta, Bruno ve evlerinde çalışan hizmetli Maria arasında geçen konuşmada Maria’nın konuşmasından hareketle vefa değerinin öne çıktığından bahsedilebilir:

“Büyükannen bir gösteriden önce soyunma odasına geldiğinde, annem her şeyin hazır olmasını sağlardı. Büyükannen emekli olduktan sonra, annem onunla dostluğunu sürdürdü ve küçük bir maaş aldı, ama zor zamanlardı, sonra baban bana bir iş teklif etti; ilk işimi. Birkaç ay sonra annem çok hastalandı ve hastane bakımına ihtiyaç duydu. Baban zorunlu olmadığı halde her şeyi ayarladı. Annesinin arkadaşı olduğu bütün giderleri cebinden ödedi ve aynı nedenle beni evine aldı. Annem öldüğünde, baban bütün cenaze masraflarını da karşıladı. Bu yüzden asla babana aptal deme, Bruno. Benim yanımda söyleme. Buna izin vermem.” (Çizgili Pijamalı Çocuk, s.59).

4.2.35 Yardımseverlik

Yardımseverlik(iyilikseverlik) değerini kişinin iletişimde sıklıkla bulunduğu insanları koruma ve iyiliklerini isteme şeklinde Schwartz Değerler Listesi’nde tanımlanmıştır (Schwartz, Caprara ve Vecchione, 2010, s.425).

İncelenen eserlerde yardımseverlik değerine ilişkin bulgular şöyledir:

Uçan Ev isimli kitapta, dört kardeş bahçelerine gelen iş arayan ve çok güzel keman çalan gencin iş talebini babalarının reddetmesi ve onu evden kovması üzerine, bu yoksul görünümlü gence yardım edip iyilikte bulunmak isterler:

“Çocuklar adama yavaşça yaklaştılar.

“Bakın bayım, üzülmeniz gerekmez. Eric çabuk git, Anne’ye ve Nine’ye gözükmekten yemek dolabından yiyecek bir şeyler al gel. Karnınızı doyurur ve biraz dinlenirsiniz. Sonra da Cassegrain Baba’nın çifiliğine gidebilirsiniz. Orada işçilere kesinlikle ihtiyaç vardır.” (Uçan Ev, s.24).

Yeşil Parmaklı Tistu kitabında, Tistu, düzen sağlamak için cezaevlerinin kurulduğunu öğrenir, cezaevinin önünden geçerken oradaki mahkumların çok mutsuz olduğunu, cezaevi denilen yerin çok çirkin bir yer olduğunu ve o kadar çirkin bir yer olmasa oradaki suçluların kötülüklerden daha kolay kurtulacağını düşünür. Bunun için sihirli yeşil parmaklarının ona sağladığı gücü, cezaevini daha güzel bir hale getirmek ve oradaki insanlara yardım etmek için kullanır:

“Hücrelerinden bakınca artık demir parmaklıkları, dikenli telleri ya da duvarların tepesindeki kazıkları görmedikleri için kaçmak akıllarına bile gelmez oldu. Çevrelerini saran bu güzelliğin tadını çıkarırlarken en mızız olanları bile şikayeti bıraktı. En kaba saba olanlar öfkelenip kavga çıkarmayı kesti. Kapılar, kilitleri saran hanımellerinden dolayı kapanmıyor ama salıverilen tutuklular bile oradan ayrılmak istemiyordu, bahçeciliği çok sever olmuşlardı çünkü.” (Yeşil Parmaklı Tistu, s. 60).

Tistu, yoksulluğu öğrenmek için gittiği mahallede insanların haline çok üzülür ve yeşil parmaklarının ona sağladığı etrafı çiçeklerle donatma gücünü yoksulluğu çözmek ve buradaki insanlara yardım etmek için kullanır. Ona yoksulluğu öğretmek için fakir mahalleye götüren Bay Trunadis yoksulluğun nasıl bir şey olduğunu Tistu’ya anlatır. Tistu önce yoksulluğun neden var olduğunu sorgular sonra da bu durumdan çok etkilenen Tistu yoksul insanlar için bir şeyler yapması gerektiğini düşünüp her yeri çiçeklerle donatır:

“Onun demesine bakılırsa yoksulluk gözü dönmüş, gagası kanca gibi kanatları dünya kadar geniş, sürekli canavarı civcivler yumurtlayan korkunç bir karatavuktu. Bay Trunadis bu civcivlerin her birini adıyla biliyordu: Hırsız civciv vardı örneğin, azılı bir yankesici ve kasa soyguncusuydu. Ayyaş-civciv ise orada burada bulduğunu içer, hiçbir işin ucundan tutmazdı. Düşkün-civciv her türlü pis işe bulaşmaktan geri durmazdı. Cani-civcivin elinden bıçakla silah düşmezdi; bir de devrimci civciv vardı ki kümesin en beteri idi... Sonunda bu civcivlerin cezaevini boylayacağı kesindi.

...

“Dersimize dönelim yoksulluğa ve onun feci sonuçlarına karşı savaşmak için ne gerekir? Bir düşünün bakalım... Dü... Dü...”

“Buldum, düşünmek gerekir,” dedi Tistu.

“Hayır, düzen gerekir.”

Tistu bir an sessiz kaldı. Pek inanmış görünmüyordu. Şöyle bir düşündükten sonra dedi ki:

“Sizin bu düzeniniz var ya, Bay Trunadis, onun gerçekten var olduğuna emin misiniz? Ben buna pek inanmıyorum da.”

Bay Trunadis’in kulakları öyle bir kızardı ki kulaklıktan çıkıp bir domatesi andırır oldular.

“Çünkü düzen var olsaydı eğer yoksulluk da olmazdı,” dedi Tistu kararlı bir sesle. (Yeşil Parmaklı Tistu, s. 65).

Tistu’nun parmaklarının değdiği her yer çiçeklenince kasabanın görünümü de değişir ve orada yaşayan insanlar bu durumdan faydalanarak yoksulluklarına çözüm bulurlar. Kitapta

Tistu'nun sihirili gücünü insanlara yardım etmek için kullanmasından hareketler 'yardımseverlik' değerinin aktarıldığından bahsetmek mümkündür.

“Gökkuşağı renklerinde küçük kemerler kulübelerin çirkinliğini örtüyordu, çimen yolların kenarında sardunyalılar uzanıyordu. İnsanların değil yaklaşmak, bakmaya bile korktuğu bu yoksul mahalleler kentin en güzel yerlerine dönüşmüştü. İnsanlar müze gezer gibi oraları görmeye gittiler.

Gecekondu sakinleriyse bu durumdan yararlanmaya karar verdiler. Bir giriş kapısı yapıp içeri girenlere bilet kestiler; bekçiler, rehberler, kartpostal satıcıları ve fotoğrafçılar türedi.

Böylelikle gelir elde ettiler.

Kazandıkları bu parayla ağaçların ortasına koskoca bir bina inşa ettiler. Binada mutfakları elektrikli fırınlarla donatılmış tam dokuz yüz doksan dokuz daire vardı. Eski gecekondu sakinleri bu evlere rahat rahat sığıldılar. Bu apartmanı inşa etmek için çok fazla işçi gerektiğinden, işsizlik sorunu da çözülmüş oldu.” (Yeşil Parmaklı Tistu, s. 66).

Tabiat Ana Anlatıyor isimli kitapta, insanlar tarafından dalları kesilip bırakılan söğüt ağacının yaşadığı zorluklar ve üzüntüsü anlatılırken doğal çevreye duyarlılık vurgusu yapılırken; bir yandan da ağacın tepesine dolan suyu kuşların içmesine izin vermesiyle birlikte yardımlaşmaya da değinilir:

“Günün birinde, bir karatavuk uçarak söğüt ağacının tepesine kondu.

“Bir yudum su içmeme izin verir misin, yaşlı söğüt ağacı?” diye sordu.

“Tabi memnuniyetle,” dedi söğüt ağacı. “Yalnız söylemeden edemeyeceğim, ben o kadar yaşlı değilim. Bana çok kötü davranıldığı için öyle görünüyorum.”

“Evet,” dedi karatavuk. “Tepeni kesmişler senin, beli oluyor.”

“Ayaklarını iyice siler misin su içmeden önce?” diye rica etti söğüt ağacı. “Belki başka biri gelip su içmek ister, bu yüzden su bulanmasa iyi olur. Bu kuraklıkta başımıza ne geleceği belli olmaz.” (Tabiat Ana Anlatıyor, s.154).

İçimdeki Müzik isimli kitapta, Melody haberlerde dinlediği marketteki zararlı kimyasalları içeren oyuncaklar konusunda konuşamamasına rağmen insanları uyarmak ve onlara yardım etmek ister:

“Sonra oyuncak bölümünde onları gördüm. Parlak renkli paketlerin içindeki plastik bloklar. Daha o sabah haberlerde, bu oyuncaklarla ilgili bir uyarı görmüştüm, kurşunlu boya ile boyandıkları için piyasadan toplatılıyorlardı. Habere göre birçok çocuk şimdiden zehirlenme nedeniyle hastanelik olmuştu. Ama işte orada, hala rafta duruyorlardı.

O blokları istemiyordum. Onların tehlikeli olduğunu anlatmaya çalışıyordum. Başka bir çocuk daha hastalanmadan, birilerine o oyuncaklardan kurtulmaları gerektiğini söylemesini istiyordum. Fakat tek yapabildiğim bağırarak, işaret etmek ve tekme atmaktı.” (İçimdeki Müzik, s.18-19).

Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe adlı kitapta, Mafalda, arkadaşı Flippo’nun giyecek başka bir montu olmadığını fark edince onu incitmeden nazikçe bir yardım da bulunur. Babasının montunu babasıyla konuşarak Flippo’ya hediye eder. Mafalda’nın bu davranışından hareketle yardımseverlik değerinin yanı sıra nezaket ve arkadaşlık değerinin de aktarımının yapıldığından söz edilebilir:

“Ben şişme montumu giydim. Flippo her zamanki gibi arkasında isminin yazılı olduğu mavi ceketini giymek üzereydi ama babam ona engel oldu. “Daha kalın bir şey giymelisin. Dışarı çok soğuk.”

Flippo bir şey söylemedi. Bu defa da ben onun yerine cevap verdim. “Baba, biliyor musun, geçenlerde Flippo’nun doğum günüymüş.”

“Ah öyle mi? Geçmiş doğum günün kutlu olsun.”

“Evet. Ve ben ona bir hediye almadım çünkü doğum günü için bir parti yapmadı.”

Flippo, Ne yapmaya çalışıyorsun? demek ister gibi bacağıma vurdu.

“İş için daha soğuk yerlere gitmen gerektiğinde yanında bulunsun diye bagaja koyduğun şu hatırlıyor musun? Hani şu pek hoşlanmadığın mont.”

Hadi baba, aklımı oku! Ne demek istediğimi anlamıyor musun?

“Şu yeşil ve mor olan mı?”

“Evet, o. Belki Flippo’ya olur.”

Babam bir süre sessiz kaldıktan sonra heyecanla bağırdı. “Ah evet, mükemmel bir doğum günü hediyesi! Aslında onu beğenmediğim için değil, Flippo, ama ben o montu hiç kullanmadım ve bir süredir onu birine vermeyi düşünüyordum.” Babam arabanın anahtarlarını alıp evin kapısını açtı. ‘Onu yeğenime hediye etmeyi düşünüyordum ama sen daha önce geldin... Dur, gidip onu getireyim,’ dedi ve dışarı çıkıp kapıyı kapadı.” (Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe, s.101).

Yoksa Okul Müdürü Bir Vampir Mi isimli kitapta, Izzy ve Zach sınıfta mahsur kalan arkadaşlarının aç olduğunu dile getirmesi üzerine ona yardım etmenin yolunu ararlar. Çocukların çok sevmemelerine rağmen zor durumda kalan bir arkadaşına yardım etmelerinden yardımseverlik değerinin aktarıldığından söz edilebilir:

“Bunun üzerine Zach’le birlikte kapının altından içeriye bir parça çikolata sokmayı denemiştik. Çünkü her ne kadar başkalarının kalem kutularını yaladığı ve sümüklerini sağa sola sürdüğü için Gary Petrie’yi pek sevmesek de açlıktan ölmesini istemezdik.” (Yoksa Okul Müdürü Bir Vampir Mi, s. 20).

Aynı kitapta, Izzy ve arkadaşları okul müdürünün odasında gizlice beslediği yılanından ayrılacağını duyunca çok üzülür ve ona yardım etmek ister:

“Yani yılan artık burada kalamazmış.

“Onu ben alabilirim” dedi Zach.

Bu fikir Bay Mezarıcı’nın hoşuna gitmiş olmalıydı. Bize gülümsedi.

“Teşekkür ederim Zach. Ama Mary’yi çoktan birine verdim. Egzotik hayvanlar besleyen birisi. Yarın sabah gelip onu alacak.”

Bay Mezarıcı için gerçekten üzölmüştüüm.” (Yoksa Okul Müdürü Bir Vampir Mi, s.235).

Hitler Oyunağıımı Çaldı adlı kitapta, Anna, ağabeyi Max ve Max’in arkadaşı Gunther okul çıkışı birlikte oyunlar oynarlar. Gunther yoksul bir ailede yaşamaktadır. Pantolonu oynarken yırtıldığında, ona Max’in küçük gelen pantolonlarından birini hediye ederler ve birlikte yedikleri kekten de annesine götürmesi için de koyarlar.

Ayrıca Anna, evde çalışanları olan Bertha’ ya yardım eder ve birlikte yemek yerler.

Bu durumlardan yola çıkarak kitapta yardımlaşma değeriinin ön plana çıktığından söz edilebilir:

“Bertha, masayı toplamaya geldi ve Heimpi, Gunther’in pantolonunun çaresine bakmak için oğlanları yukarı götürdü. “Bunları onarmak faydasız,” dedi. “Sen nefes alır almaz tekrar dikiş yerlerinden sökülür. Ama Max’e artık küçük gelen ve üzerine tam uyacak bir çift var elimde.”

Anna ne yapacağını düşünerek yemek odasında öylece kalmıştı. Bir süreliğine Bertha’ya yardım etti. Birlikte kirli tabakları servis penceresinden mutfığa koydular. Ardından küçük bir fırça ve bezle masadaki kırıntıları süpürdüler.” (Hitler Oyunağıımı Çaldı, s.19).

...

“Anna, Heimpi’ye kekleri kaplamada yardım etti; ardından o, Max ve Gunther oturup Gunther’in annesine götürmesi için Heimpi’nin kese kağıdına koyduğu keklerin üçü hariç hepsini yediler. Heimpi aynı zamanda Max’e artık küçük gelen birkaç giysi daha bulmuştu Gunther için, böylece eve dönerken poşeti tika basa doluydu.”(Hitler Oyunağıımı Çaldı, s.22).

4.3 Çeviri eserlerde yer alan değerlerin yayınevleri ve eserlere göre dağılımı

İncelenen eserlerin yayınevlerine göre dağılımını ve eserlerde yer alan değerler tablo 11 ve tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 11

Can Çocuk Yayınları, Erdem Yayınları ve Genç Timaş Yayınlarından Seçilen Çeviri Çocuk Edebiyatı Eserlerde Yer Alan Değerler

Yayınevi	Can Çocuk Yayınları						Erdem Yayın.	Genç Timaş Yayınları		
	Gökyüzünden Gelen Pasta Kitaplardan Korkan Çocuk Oleg Ya Da Kuşatma Altındaki Şehir Tabiat Ana Anlatıyor Uçan Ev Yeşil Parmaklı Tistu						Takıma Alınmayan Çocuk Zamanda Kırılma İçimdeki Müzik Kendine Ait Bir Ada Kiraz Ağacı İle Aramızdaki Mesafe			
Adalet	+									
Aile Sevgisi/Aile Birliğine Önem	+						+	+	+	+
Affetme/Bağışlama	+									
Alçakgönüllülük										
Arkadaşlık	+	+					+	+	+	
Bilimsellik	+	+	+	+	+			+		
Cesaret	+									
Çalışkanlık	+							+		
Dayanışma	+									
Dürüstlük	+							+	+	
Dini Değerler	+							+		

Doğal Çevreye Duyarlılık		+	+		+	+
Değişime/Yeniliklere Açık Olma			+			
Farklılıklara Saygı ve Duyarlılık					+	+
Fedakarlık		+				
Güven						
Hayal Gücü						
Hayvan Sevgisi/Hayvanlara Karşı Duyarlılık			+		+	+
Hoşgörülü/Önyargısız Olma		+				
İş Birliği						
İşini İyi Yapma					+	
İyilik						
Kanaatkarlık			+	+	+	+
Kararlılık						+
Konukseverlik						
Merhamet		+				
Nezaket	+		+			
Sanatsal Duyarlılık/Estetik Zevk			+		+	+
Saygı					+	
Savaşa Karşı Olma	+	+	+			
Sözünde Durma						
Sorumluluk						
Vatan Sevgisi						
Vefa					+	
Yardıms severlik			+	+	+	+

Tablo 12

Günüşiği kitaplığı, Mavi Bulut Yayıncılık ve Tudem Yayınlarından Seçilen Çeviri Çocuk Eserlerde Yer Alan Değerler

Yayınevi	Günüşiği Kitaplığı					Mavi Bulut Yayın.	Tudem Yayınları						
	Balonlu Sakız Ağacı	Bunun Adı Fındel	Dünya Büyütlü Bir Yer	Kraliçeyi Kurtarmak	100 Şatolu Çocuk	Konuşan Köpek	Yoksa Okul Müdürü Bir Vampir mi?	Babam Süt Peşinde	Babam ve Ben	Çizgili Pijamalı Çocuk	File Bekçisi	Hitler Oyuncagımı Çaldı	Savaş Atı
Adalet										+			
Aile Sevgisi/Aile Birliğine Önem			+					+	+		+	+	+
Affetme/Bağışlama													
Alçakgönüllülük	+												
Arkadaşlık			+	+	+		+			+		+	+
Bilimsellik	+	+		+			+			+			
Cesaret	+												
Çalışkanlık				+									+
Dayanışma		+										+	
Dürüstlük				+						+			
Dini Değerler			+										+
Doğal Çevreye Duyarlılık	+										+		
Değişime/Yeniliklere Açık Olma											+		
Farklılıklara Saygı ve Duyarlılık				+						+		+	
Fedakârlık													

Güven	+	+							+
Hayal Gücü						+	+		
Hayvan Sevgisi/Hayvanlara Karşı Duyarlılık			+	+				+	+
Hoşgörülü/Önyargısız Olma									
İş Birliği		+							
İşini İyi Yapma									
İyilik			+				+		
Kanaatkârlık							+		
Kararlılık			+						
Konukseverlik				+					
Merhamet									
Nezaket		+		+	+	+	+	+	+
Sanatsal Duyarlılık/Estetik Zevk			+	+			+	+	
Saygı			+				+		
Savaşa Karşı Olma							+	+	+
Sözünde Durma							+		+
Sorumluluk			+						
Vatan Sevgisi							+		
Vefa		+					+		
Yardıms severlik					+			+	

Tablo 11 ve 12 incelendiğinde; incelenen eserlerde tespit edilen 35 değer yer aldığı kitap sayısına göre aile sevgisi/aile birliğine önem verme, arkadaşlık ve bilimsellik 11; nezaket 10; sanatsal duyarlılık/estetik zevk ve yardıms severlik 7; doğal çevreye duyarlılık, hayvan sevgisi/hayvanlara karşı duyarlılık, kanaatkârlık ve savaşa karşı olma 6; farklılıklara saygı-duyarlılık 5; çalışkanlık ve dini değerler 4; dayanışma, güven, saygı ve vefa 3; adalet, cesaret, değişime-yeniliklere açık olma, hayal gücü, iyilik, kararlılık ve sözünde durma 2; affetme/bağışlama, alçakgönüllülük, fedakârlık, hoşgörü, iş birliği, işini iyi yapma,

konukseverlik, merhamet, sorumluluk ve vatan sevgisi 1 kitapta yer alan değerler olarak sıralanmıştır.

Tablo 13

Can Çocuk Yayınları Tarafından Basılan Çeviri Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Yer Alan Değerlerin Sıklıkları

	Gökyüzünden Gelen Pasta	Kitaplardan Korkan Çocuk	Oleg ya da Kuşatma Altındaki Şehir	Tabiat Ana Anlatıyor	Uçan Ev	Yeşil Parmaklı Tistu
Adalet			1			
Aile sevgisi			1			
Affetme			1			
Arkadaşlık	1		1			
Bilimsellik	1	1		1	1	3
Cesaret			3			
Çalışkanlık				1		
Dayanışma			1			
Değişime/yeniliklere açık olma						1
Dini değerler			2			
Doğal çevreye duyarlılık				1		1
Dürüstlük		1				
Fedakarlık			2			

Hoşgörü		1			
Kanaatkarlık		1	1		
Merhamet		1			
Nezaket	1	1			
Sanatsal duyarlılık			2		
Savaşa karşı olma	3	5		2	
Yardımseverlik			1	1	3

Tablo 13 incelendiğinde Can Çocuk Yayınları tarafından basılan incelenen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde bilimsellik, savaşa karşı olma ve yardımseverlik değerlerinin öne çıktığı görülmektedir.

Tablo 14

Genç Timaş Yayınları Tarafından Basılan Çeviri Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Yer Alan Değerlerin Sıklıkları

	İçimdeki Müzik	Kendine Ait Bir Ada	Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe
Aile sevgisi	3	3	1
Arkadaşlık	2	1	1
Bilimsellik	1		
Çalışkanlık	1		
Dini değerler	1		
Doğal çevreye duyarlılık		3	1
Dürüstlük		1	4

Farklılıklara saygı ve duyarlılık	5		4
Hayvan sevgisi	1	1	
İşini iyi yapma		2	
Kanaatkârlık	1	1	1
Sanatsal duyarlılık	3		2
Saygı	1		
Vefa	1		
Yardımsverlik	1	1	1

Tablo 14 incelendiğinde Genç Timaş Yayınları tarafından basılan incelenen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde aile sevgisi/aile birliğine önem verme, arkadaşlık, kanaatkârlık ve yardımsverlik değerlerinin sıklıkla işlendiği görülmüştür. Bunun yanı sıra farklılıklara saygı ve duyarlılık, doğal çevreye duyarlılık, dürüstlük ve sanatsal duyarlılık değerlerine de sıklıkla yer verilmiştir.

Tablo 15

Gümüşği Kitaplığı Tarafından Basılan Çeviri Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Yer Alan Değerlerin Sıklıkları

	Balonlu Sakız Ağacı	Bunun Adı Findel	Dünya Büyülü Bir Yer	Kraliçeyi Kurtarmak	100 Şatolu Çocuk
Aile sevgisi			2		
Alçakgönüllülük	1				
Arkadaşlık			2	1	1
Bilimsellik	1	2		1	
Cesaret	1				

Çalışkanlık			1	
Dayanışma		1		
Dini değerler			1	
Doğal çevreye duyarlılık	3			
Dürüstlük			1	
Farklılıklara saygı ve duyarlılık				2
Hayvan sevgisi				2
Güven	1	2		
İş birliği	1			
İyilik			3	
Kararlılık		1		
Konukseverlik				1
Nezaket	1		1	1
Sanatsal duyarlılık			3	2
Saygı		1		
Sorumluluk			1	
Vefa		1		

Tablo 15 incelendiğinde Güneşli Kitaplığı tarafından basılan, incelenen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde bilimsellik, arkadaşlık ve nezaket değerlerinin öne çıktığı görülmektedir.

Tablo 16

Mavibulut Yayıncılık Tarafından Basılan Çeviri Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Yer Alan Değerlerin Sıklıkları

	Konuşan Köpek	Yoksa Okul Müdürü Bir Vampir mi?
Arkadaşlık		2
Bilimsellik		1
Nezaket	1	1
Hayvan sevgisi	1	
Yardımseverlik		2

Tablo 16 incelendiğinde Mavibulut Yayıncılık tarafından basılan, incelenen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde arkadaşlık, bilimsellik, nezaket, hayvan sevgisi/hayvanlara karşı duyarlılık ve yardımseverlik değerlerine yer verilirken incelenen iki kitapta da nezaket değerine rastlanılmıştır.

Tablo 17

Tudem Yayınları Tarafından Basılan Çeviri Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Yer Alan Değerlerin Sıklıkları

	Babam Süt Peşinde	Babam ve Ben	Çizgili Pijamalı Çocuk	File Bekçisi	Hitler Oyunağı mı Çaldı	Savaş Atı
Adalet			1			
Aile sevgisi	1	1		1	3	2
Arkadaşlık			2		2	3
Bilimsellik			2			
Çalışkanlık						1

Dayanışma			1	
Değişime/yeniliklere açık olma		1		
Dini değerler				3
Doğal çevreye duyarlılık		2		1
Dürüstlük		1	1	
Farklılıklara saygı ve duyarlılık		4	1	
Güven				1
Hayal gücü	1	1		
Hayvan sevgisi			1	5
Kanaatkârlık		1		
Nezaket	1	4	4	1
Sanatsal duyarlılık		1	1	
Savaşa karşı olma		1	1	4
Sözünde durma		1		2
Vatan sevgisi		1		
Vefa		1		
Yardımsverlik			2	

Tablo 17 incelendiğinde Tudem Yayınları tarafından basılan, incelenen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde aile sevgisi/aile birliğine önem verme, nezaket ve savaşa karşı olma değerlerinin sıklıkla yer aldığı görülmektedir.

Erdem Yayınları tarafından basımı yapılan, incelenen iki çeviri çocuk edebiyatı eserinden Takıma Alınmayan Çocuk adlı kitapta arkadaşlık (2), aile sevgisi/aile birliğine önem verme (1) değerleri yer alırken, Zamanda Kırılma adlı kitapta dilin özensiz kullanımı (3), yalan söyleme (1), kopya çekme (1) ve şiddet (2) olmak üzere olumsuz değer aktarımı örnekleri görülmüştür.

4.4 İncelenen çeviri eserlerde yer alan olumsuz değer aktarımları

İncelenen eserler arasında Zamanda Kırılma isimli kitapta olumsuz değer aktarım örneklerine rastlanılmıştır. Bu örnekler şöyledir:

Tablo 18

Çeviri Eserlerde Tespit Edilen Olumsuz Değerler

Dilin Özensiz Kullanımı

Kopya Çekme

Şiddet

Yalan Söyleme

4.4.1 Dilin özensiz kullanımı

Dilin özensiz kullanımı eserin estetik zevk değerinden yoksun olduğunu gösterir. Kitapta, kullanılan dil edebilikten yoksun bir dil olarak karşımıza çıkmaktadır. Günlük hayatta ya da sokak ağzında konuşulan sözcüklerin gelişigüzel bir şekilde kullanımına rastlanılmıştır. Ayrıca ‘ahbap’ gibi aslında Türkçe’de çok sık kullanımına rastlamadığımız bir kelimenin fazlasıyla kitabın çeviri olduğunu hissettiren bir şekilde kullanımı görülmektedir. Türkçe’nin özenli kullanımı ve edebi bir dil tercih edilmesi okuyucuya estetik bir zevk kazandırması bakımından önemli olduğu için bu durum olumsuz bir değer aktarımı olarak değerlendirilebilir.

“Manuel, verecek cevap bulamayıp öylece kaldı. Bozulmuştu. Küçük görür gibi bir sırıtma takınarak rezil olduğunu gizlemeye çalıştı. Ezik bir halde uzaklaştı oradan

Bull'a imrenerek baktım. Bu ukala çocuğu nasıl da rahatlıkla terbiye edivermişti?" (Zamanda Kırılma, s.16).

...

*"- Sana da bravo, dedim. Daha fazla burada kalamayacağım. Biraz daha oyalanırsam **annemler beni öldürür!**" (Zamanda Kırılma, s.24).*

...

*"- Beni şaşırtıyorsun! **Sağ ol ahbap!**" (Zamanda Kırılma, s.25).*

4.4.2 Kopya çekme

Dürüstlük değeri ile çelişen kopya çekme davranışına yer verilmiş ve bu davranışın olumsuzluğuna ilişkin okura bir sezdirme yapılmamıştır.

Deymın, zamanda yaşadığı değişiklik dolayısıyla sınıfına gelen daha sonradan babasının çocukluğu olduğunu öğrendiği Bull isimli yeni bir arkadaşı fark eder. Onunla aralarında geçen diyalogda, Bull'un öğretmeninin çantasından soruları alarak sınavı geçmesi anlatılır. Bu durum her ne kadar Deymın karakteri tarafından şaşkınlıkla karşılanırsa da kitapta bu durumun yanlış olduğunu sezdirenen herhangi bir ibareye rastlanılmaz. Olay anlatılır ve bu olayın üzerinde durulmadan başka bir konuya geçilir: *"Geçen hafta çantasını karıştırdım dedi, bana.*

Fransızca öğretmeninden bahsettiğini anladım. Gözlerim büyüdü.

- *Ne yaptın sen?*

Aldırmaz bir ifadeyle yüzünü buruşturarak bunun her zaman yaptığı şeylerden biri olduğunu ima etti.

- *Bütün ders notlarını çantasında taşır. Aylık planı da gayet düzgün bir şekilde hazırlanmış olarak oradadır. İşlenecek konular, yapılacak imtihanlar... Bugünün tarihinde 'habersiz imtihan' yazdığını gördüm. İmtihanın soruları ve cevapları da oracıktaydı. Hemen kopya ettim onları.*

Cüreti karşısında ağzım açık kalmıştı." (Zamanda Kırılma, s.17).

4.4.3 Şiddet

Çocuk kitaplarında şiddet istenmeyen bir özellik olmasının yanı sıra şiddete başvurularak sorun çözme kitaptaki bağlamdan hareketle arkadaşlık değeri ile de çelişir.

On iki yaşında olmasına rağmen annesi tarafından okula bırakılan Deymın ile Manuel adlı arkadaşı dalga geçmektedir. Bu duruma çok öfkelenen Deymın, Manuel'e vurmak ister ancak Manuel'in kendisinden daha gelişmiş bir vücudu olması nedeniyle buna cesaret edemez:

“Okulun önünde annem alışkanlıklarından hiçbir şey kaybetmediğini gösterdi. Manuel de öyle:

- *Annen çocuk bahçesine götürmedi mi seni bu sabah?*

Kıs kıs güldü ama bunu gayet gürültüyle yapmayı başardı. Neden ağzını burnunu dağıtmadım o anda bilmiyorum.

İri kıyım bir tip olmasından dolayı herhalde.” (Zamanda Kırılma, s. 12).

Bull ile tanıştıktan sonra Manuel'in kendisine bu şekilde davranmasına izin vermemesi gerektiğini daha çok düşünen Deymın, Manuel ona takıldığında bu defa ona karşı tokat atarak şiddet uygular. Bu durum her ne kadar Deymın'ın zamanda bir kırılma yaşadığı hayal dünyasında ya da fantastik bir dünyada yaşanmış olarak gösterilip gerçek hayatta yaşanmadığı kitabın ilerleyen sayfalarında anlaşılrsa da çocuk kitaplarında sorun çözmek için şiddete başvurulması önerilmez.

“Başımı hafifçe çevirdim. Manuel bu hareketimi kendine göre yorumladı.

- *Deymıncık, Bull'unu mu aradı gözlerin? Kendin cevap versene sıkıysa!*

Bu sözden sonra ne yaptığımı ben de hatırlamıyorum.

İçimde bir yerlerde bir öfke doğdu, fokur fokur kaynamaya başladı, bir dalga gibi tüm damarlarımı doldurdu, yükselerek tepeme vurdu. Bull, kimsenin kendisiyle böyle konuşmasına izin vermezdi. Hiç kimse izin vermezdi. Peki ya ben?

Aniden döndüm ve karşılık vermesine fırsat bırakmadan Manuel'in yüzünün ortasına şamarı yapıştırdım. Bu, tokatla yumruk arası bir şeydi. ‘Şaaak!’ diye bir ses çıktı.

Manuel şamarı yedikten sonra kalakaldı. Onu böyle felç eden, darbeden çok, şaşkınlıktı.

Yuvalarından fırlamış gözleri, kesinlikle hiçbir şey anlamadan bakıyordu.

- *Bundan sonra yakamı bırakacaksın dedim dişlerimi gıcırdatarak.”* (Zamanda Kırılma, s.35-36).

4.4.4 Yalan söyleme

Yalan söyleme davranışı dürüstlük değeri ile çelişmektedir. Kitapta annesi ve babasının Deymın'a karşı koruyucu tavırları nedeniyle Deymın arkadaşları ile herhangi bir yere izinsiz gidememekte ve ailesi de bu noktada anlayış göstermemektedir. Bunun üzerine arkadaşşı Bull, ona, ailesine yalan söylemesini teklif eder. Deymın bunu tereddüt etmeden kabul eder ve sonrasında yalan söylediğı için herhangi bir pişmanlık yaşamaz.

“- Şimdi gerçekten eve dönmek zorundayım, yoksa annemler kalp krizi geçirecekler.

- Bırak şu soytarılığı artık, korkak herif! Onlara bir şey uydurursun olur biter.

Mesele uydurmaksa bunu yapabileceğimden emindim. Babam senaryo yazarlarının kralıydı

...

Masmavi bir Perşembe. Dünden önceki gün, annemler uyduruk yalanımı yutmuştu. Kütüphanede fazla oylanmak zorunda kaldığımı söylemişim. Ne var ki annem surat asıyordu arabada. Çabucak yanından ayrıldım. Beni akşam babam alacaktı okuldan.” (Zamanda Kırılma, s.28).

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1 Sonuç ve tartışma

5.1.1 Problem cümlesine ilişkin sonuç ve tartışma

2000 yılından sonra ilk defa baskısı yapılmış çeviri çocuk edebiyatı eserleri arasından Türkiye’deki çocuk edebiyatı alanındaki yayıncılığıyla öne çıkan, çocuk edebiyatı editörü bulunduran en köklü ve yayın kataloğu en geniş yayınevlerinin 7-14 yaş arasına uygun olan eserlerinden en çok baskısı yapılan kitaplar incelendiğinde 35 değer ön plana çıktığı görülmektedir. Kitaplarda tespit edilen bu 35 değer şöyledir; adalet, aile sevgisi/aile birliğine önem verme, affetme/bağışlama, alçakgönüllülük, arkadaşlık, bilimsellik, cesaret, çalışkanlık, dayanışma, dürüstlük, dini değerler, doğal çevreye duyarlılık, değişime/yeniliklere açık olma, farklılıklara saygı ve duyarlılık, fedakarlık, güven, hayal gücü, hayvan sevgisi/hayvanlara karşı duyarlılık, hoşgörülü/ön yargısız olma, iş birliği, işini iyi yapma, iyilik, kanaatkarlık, konukseverlik, merhamet, nezaket, sanatsal duyarlılık/estetik zevk, saygı, savaşa karşı olma, sözünde durma, sorumluluk, vatanseverlik, vefa ve yardımseverlik. İncelenen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan bu değerlerin MEB Öğretim Programları’nda (2018) belirlenen on kök değerden olan adalet, dostluk, dürüstlük, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik değerleri ile örtüşmektedir.

İncelenen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde olumsuz değer aktarımına da rastlanılmıştır. Dilin özensiz kullanımı, kopya çekme, yalan söyleme ve şiddet gibi davranışların eserlerde yer verilmiş biçiminden dolayı olumsuz değer olarak değerlendirmek mümkündür.

5.1.2 Birinci ve ikinci alt probleme ilişkin sonuç ve tartışma

İncelenen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan değerlerin kaç kitapta yer aldığı sıralandığında; aile sevgisi/aile birliğine önem verme, bilimsellik ve arkadaşlık değerinin 11 kitapta yer aldığı görülmektedir. Bunun yanında 10 kitapta da nezaket değerine rastlanılmıştır. Aile sevgisi, arkadaşlık, bilimsellik, nezaket değerlerinin diğer değerlere göre daha yoğun bir şekilde karşımıza çıktığını söyleyebiliriz. Teorik bir değer olan bilimsellik değeri dışarıda bırakıldığında kitapların en çok yer verdiği değer çocuğun

yakın iletişim içinde olduğu bireyler ile kurduğu ilişkiye dayanan sosyal değerler olduğu söylenebilir.

İncelenen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde aile sevgisi/aile birliğine önem verme değerinin yer aldığı kitaplarda değerin aktarılış biçimi genellikle aile veya ailenin bir bireyinin başına gelen olumsuz olaylar çerçevesinde geliştiğı görülmektedir. Kitabın ana karakterini oluşturan çocuğun ailesiyle olan ilişkisi ‘çocuğun desteklenmesi’, ‘birlik ve beraberlik’ kavramları çerçevesinde ele alındığı tespit edilmiştir. Dikkat çekici olan nokta olumsuz durumların da değer aktarımında önemli bir araç olarak yoğun bir şekilde karşımıza çıkmasıdır.

Aile sevgisinden sonra kitaplarda en çok yer alan değerlerden biri olan arkadaşlık değerinin, özellikle ‘bireysel farklılıklar’ ve ‘kişiyi olduğu gibi kabul etme’ kavramları çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Bu farklılıklar; fiziksel, duyuşsal ve sosyal olabilmektedir. Bu değerin aktarımındaki temel nokta hemen hemen tüm kitaplarda insanı olduğu gibi kabul etme, kişinin kendi seçmediğı farklılıkların dostluk ilişkisi geliştirmede bir engel oluşturmayacağı vurgusudur.

Kitaplarda en çok yer alan diğeri bir değer de bilimsellik başlığı altında ele alınmaktadır. İncelenen kitaplarda bilimsellik değeri çocuğun varlığının en önemli parçalarından biri olan merak unsuru ile birlikte ele alınmıştır. Özellikle bireyin herhangi bir bilgiyi olduğu gibi kabul etmeyip sorgulaması gerekliliğı sıklıkla vurgulanmıştır. Çocuğun belli bir bilinç düzeyine ulaşması için gözlem yaptığı olaylar veya durumlar karşısında sorular sorabilmesi ve bu sorularla ilgili akıl yürütmesi veyahut sözel olarak bu soruları ifade etmesi durumu incelenen bu kitaplarda yer bulmuştur. Teorik değerler altında ele alınabilecek olan bilimsellik değeri (araştırma/sorgulama) 21. yüzyıl becerileri arasında düşünüldüğünde incelenen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde önemli bir yer tutması çocuk/okur açısından ilgi gören eserler içinde yer alması beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir.

Nezaket değerinin incelenen 10 kitapta özellikle çocuğun en başta içselleştirmesi gereken temel nezaket unsurlarını ele aldığı görülmektedir. İzin almak, gülümsemek, selam vermek, vedalaşmak, saygılı davranmak, yargılamamak gibi temel nezaket unsurlarına rastlanılmaktadır. Geniş bir perspektifte ele alınması gereken bu adab-ı muaşeret konusunun bütün çocuk edebiyatı eserlerinde sıklıkla ele alındığı görülmektedir. Ancak nezaket değeri ile ilgili unsurların dolaylı ve buyurgan olmayan bir üslupla sunan nitelikli

çocuk edebiyatı eserine pek az rastlanmaktadır. İncelenen bu eserlerde ise dikkate değer biçimde nezaket değeri, göze batmayacak nitelikli bir kurgu içerisinde sunulmuştur. Özellikle nezaket kurallarına ilişkin çocuğun dünyasından bir bakışı okura sunarak yansıtabilmek değer aktarım tarzının çocuk edebiyatı eserlerindeki rolünü anlamak açısından örnek teşkil etmektedir.

Sanatsal duyarlılık ve yardımseverlik 7 kitapta değer olarak karşımıza çıkarken, doğal çevreye duyarlılık, hayvan sevgisi, kanaatkârlık, savaşa karşı olma 6 kitapta karşımıza çıkmaktadır. 5 kitapta dürüstlük, farklılıklara saygı değerlerine rastlanılmaktadır. Doğal çevreye duyarlılık, hayvan sevgisi, kanaatkârlık, dürüstlük, farklılıklara saygı, savaşa karşı olma değerlerine de önemli sayılabilecek orandaki kitapta karşılık bulunduğu görülmektedir. Bu değerler incelendiğinde bireyin topluma karşı sorumlulukları ve çevresine karşı farkındalığının vurgulandığı görülmektedir. İncelenen eserlerin 7'sinde karşımıza çıkan bir diğer değer ise yardımseverlik değeridir. Yardımseverlik değerinin, diğer değerlerden tamamıyla bağımsız olarak ele alınabilecek bir değer olmadığı söylenebilir. İncelenen kitaplarda yardımseverlik değerine yapılan vurgunun diğer aktarılan değerlerdeki kurgu dikkate alındığında daha zayıf kaldığı söylenebilir.

İncelenen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde sanatsal duyarlılık değerinin resim, müzik, şiir gibi unsurlarla ele alındığı görülmektedir. Değerin tespit edildiği 7 kitabın tamamında çocuk için sanat dallarının önemli bir sığınma, üretim ve kendini ifade aracı olarak öne çıkarıldığı görülmektedir. Bu eserlerde sanatsal duyarlılık/estetik zevk değeri ele alınırken çocuğun edilgen yapıdan çıkarılıp belirli bir sanatsal beceriye sahip biçimde ele alınması bu eserlerin çocuğun aktif olabileceği bir dünya tasavvuru okura/çocuğa göstermesi ilgi çekicidir.

Doğal çevreye duyarlılık değerine incelenen eserlerde ağaçların kesilmesi, ormanların yok olması, ormanların yok olmasıyla hayvanların da bu durumdan etkilenecek olması, çevre kirliliğine neden olan etmenler ve insanların çevreyi kirletmesi ve çevre üzerindeki sorumluluğu gibi kavramlar üzerinden yer verilmiştir. Çevre sorunlarına dikkat çekilirken bunların çözümleri de kitaplarda ele alınarak çevreye karşı hassasiyet gösterilmesi gerektiği, doğaya karşı insanın sorumlulukları vurgulanmıştır. Hayvan sevgisi ve hayvanlara karşı duyarlı olma değeri de doğal çevreye karşı duyarlılık değeri gibi 6 kitapta yer almıştır. Bu değer aktarımı incelendiğinde genellikle hayvanların dilinden insanların hayvanlara nasıl davranması gerektiğine yer verilmiştir. İnsanların hayvanlara karşı olumlu davranışlarından sevgiyle bahsedilirken olumsuz davranışları eleştirilmiştir. Ayrıca

incelenen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde hayvanlara karşı sevgi ve duyarlılık değerini ele alırken, hayvanlara da insan gibi bir kişilik yüklendiği, onların da insanlardan saygıyı hak ettiği vurgulanmıştır.

İncelenen 6 kitapta yer alan başka bir değer olan kanaatkârlık değerine ise sahip olduklarının kıymetini bilmek ve bunun için mutlu olmak ve açgözlü davranışların eleştirilmesi yoluyla yer verilmiştir.

Savaşa karşı olma değeri de 6 kitapta yer alan ve yer aldığı kitaplarda sıklıkla işlenen başka bir değerdir. Evrensel ve milli değer listeleri incelendiğinde yer verilen değerler arasında barış değeri görülür. İncelenen eserlerde ise barış değeri örtük olarak yer alırken özellikle savaşın karşısında olma durumu vurgulanmıştır. Savaşın insanlar, hayvanlar ve doğa üzerindeki yıkıcı etkisi, savaş sonunda mutlaka can ve mal kaybının olduğu, savaşın anlamsızlığı, neden savaşıldığı sorusuna mantıklı bir cevap verilememesi, savaşın her ne kadar iki ülke arasında farklı gerekçelerle yapılsa da aslında zarar görenin ‘insan’ olduğu, aradaki sorunların savaşmadan da başka yollarla çözülebileceği eserlerde vurgulanmış ve savaş karşıtlığının özellikle üzerinde durulmuştur. Kitapların İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra yazılmış olması, yazarların İkinci Dünya Savaşı’na bizzat tanıklık etmesi veyahut savaşın yıkıcı etkilerinin uzun yıllar devam etmesi nedeniyle üzerlerinde bunu taşımalarının etkisi olduğundan söz edilebilir.

İncelenen 5 kitapta dürüstlük değerine özellikle yalan söylemekten kaçınma ve yalan söylemenin verdiği rahatsızlık üzerinden vurgu yapılmıştır. Bunun dışında duygu ve düşüncelerini dürüstçe ifade etme ve başkalarının eşyalarını almama gibi davranışlar üzerinden vurgulanmıştır. Farklılıklara saygı ve duyarlılık değerine de yine incelenen 5 eserde rastlanılmıştır. Farklılıklara saygı, insanların fikirlerine, inançlarına, ırklarına, dış görünüşlerine, engellerine ve hastalıklarına karşı farklılık taşıdıklarında onlara karşı saygılı olma, ötekileştirmeden kabul etme ve içlerinde bulunduğu topluluğa dâhil etme gibi durumlar üzerinden vurgulanmıştır. İnsanların sahip olduğu farklı özelliklere karşı hassasiyet gösterilmesi, dış görünüş, hastalık, engellilik vb durumlardan dolayı yargılamamak gerektiği gibi durumlar üzerinden duyarlılık değerinin altı çizilmiştir.

İncelenen 4 kitapta dini değerlere rastlanırken, dayanışma, güven, saygı ve vefa değerlerine 3 kitapta rastlanılmıştır. Adalet, cesaret, değişime ve yeniliklere açık olma, hayal gücü, iyilik, kararlılık ve sözünde durma değerlerinin 2’şer kitapta yer aldığı tespit edilmiştir. Affetme, alçakgönüllülük, fedakârlık, hoşgörü, iş birliği, işini iyi yapma,

konukseverlik, merhamet, sorumluluk ve vatan sevgisi değerlerine ise 1'er kitapta yer verildiği görülmüştür.

İncelenen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde dini değerleri eserlerin yazarlarının ve çevrildiği dillerin dini inançlarından bağımsız bir şekilde ele almak mümkün değildir. Eserlerin yazarları çoğunlukla İngiliz, Alman, Fransız veya İtalyandır. Bu ülkelerde hâkim olan inanç Hristiyanlık olması nedeniyle daha ziyade Hristiyanlık dinine özgü kiliseyle, çan gibi kavramlarla, bunlara özgü değerler kitaplarda ele alınmıştır. Dua etmek ise var olan bütün dinlerde yer almaktadır. Genellikle dua etme çaresizlik karşısında yapılan bir eylem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öne çıkan değerlerin sayısı dikkate alındığında ve incelenen yirmi dört kitabın hacmi göz önünde bulundurulduğunda çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde değer yoğunluğunun dikkate değer derecede az olduğu göze çarpmaktadır. Ancak eserlerin dili, üslubu, konuları ele alış biçimi ve özellikle değerleri ele alma biçimi dikkate alındığında büyük oranda nitelikli bir değer aktarımının söz konusu olduğu görülmektedir. Yayınevleri tarafından en çok basılan ve okuyucu tarafından en çok talep gören bu kitapların en önemli ortak özelliğinin çocuk edebiyatı ilkelerine uygun, edebi değeri yüksek, çocuğun dünyasını çocuk gerçekliği içerisinde yansıtan ve belirli bir toplumsal rol üstlenmesi gerekecek olan çocuğun karşılaşması gereken değerleri ustaca ve buyurgan olmayan bir tarzda yansıtan eserler olduğu görülmektedir.

Bu eserlerin değerleri aktarma biçimi incelendiğinde özellikle bir temel değer üzerine konunun kurgulandığı dikkat çekmektedir. Bunun yanında bu eserlerin özellikle kendi yaratıldığı dillerde belli bir doyuruculukta edebi estetiği olduğu ve Türkçe'ye çevrilirken bu edebi estetikten belirli ölçüde ödün verdiği göz önünde bulundurulacak olursa kurgunun niteliğinin değer aktarımında en önemli rolü üstleneceği bir gerçektir. Bu anlamda incelenen bu eserlerin nitelikli kurguyla, nitelikli değer aktarımını buluşturan eserler olması yayınevi-okur özelinde ciddi bir odak noktasında yer almasını sağladığı söylenebilir. Kitabın estetik boyutu özellikle çeviri olan tüm kurmaca metinlerde olduğu gibi incelenen bu çocuk edebiyatı eserlerinde de yazar kadar çevirmenin de önemli roller üstlendiği bir gerçektir. Dolayısıyla değer aktarımı hususunda çocuğu etkileyen temel faktörün yapaylıktan uzak ve nitelikli bir kurgu içerisinde bir temel değer dolaylı bir tarzda sezdirilerek ve kurgunun niteliğini bozmayacak bir yapıda sunulmasıyla neden çocuğun/okurun ilgisini çektiği ve belli bir baskı sayısına ulaştığı açıklanabilir.

5.1.3 Üçüncü alt probleme yönelik sonuç ve tartışma

İncelenen eserler arasında olumsuz değer aktarımına bir kitapta rastlanılmıştır. Olumsuz olarak aktarılan bu değerler dilin özensiz kullanması, kopya çekme, şiddet ve yalan söyleme olarak karşımıza çıkar. Bu davranışların kitapta ele alınışından hareketle okurlara olumsuz bir değer aktarımında bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dilin özensiz kullanımı estetik zevk değeri ile çelişmektedir. Eserde edebi bir anlatım bulunmamakla beraber diyaloglar gelişigüzel bir şekilde yer almıştır. Başka bir olumsuz değer olarak ise kopya çekme ve yalan söyleme davranışları dürüstlük değeri ile çelişir. Eserde bu davranışlara yer verilirken davranışın yanlışlığı okura sezdirilmemiş, davranış eserdeki olay akışı içinde yer bulmuş ve bu davranışta bulunan çocuk herhangi bir suçluluk hissetmemiştir. Çocuk kitaplarında istenmeyen bir özellik olarak değerlendirilen şiddet de yine eserde yer bulmuş ve arkadaşlar arasında geçen bir sorun çözme yöntemi olarak karşımıza çıkmıştır.

5.1.4 Dördüncü alt probleme yönelik sonuç ve tartışma

Belirli kriterler doğrultusunda ve farklı yayın politikaları çerçevesinde örnekleme konu olan yayınevlerinin 2000'den sonra Türkçe'ye çevrilen ve en çok baskı yapan çocuk edebiyatı eserleri ele aldığı değerler açısından incelendiğinde yayınevlerinin yayın politikasıyla ortaya çıkan değerlerin büyük oranda çelişmediği görülmektedir. Duruma istisna olarak dil ve estetikle ilişkili değer ve değerlerin aktarımı açısından bakıldığında bir kısım yayınevinin yayın politikası hedeflerinin bazılarına nadiren de olsa istenildiği düzeyde ulaşılamadığı görülmektedir. İncelenen eserler ve yayınevleri çerçevesinde yayınevlerinin politikalarıyla yayınevlerinin okuyucuya sunduğu eserlerin değerler açısından uyum gösterdiği söylenebilir.

5.2 Öneriler

5.2.1 Araştırma sonuçlarına dayalı ve yayınevi, çocuk edebiyatı yazarları ve çevirmenlere yönelik öneriler

İncelenen çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde, eserin doğasına veya ele aldığı konuya bağlı olarak ait olduğu toplum içindeki çocuğun ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte değerlerin ele alınmış olunduğu tespit edilen bir gerçektir. İncelenen bu eserlerde bazı değerler oldukça özenli kurgulanırken bazı değerlerin eserlerde sıklıkla yer almış olsa dahi aynı özenin gösterilmediği dikkatlerden kaçmamaktadır. Tarihi ve kültürel birikimin yoğun olduğu Türk coğrafyasında eğitimin temel unsurlarından biri olarak algılanan değerler göz önünde bulundurulduğunda, çeviri çocuk edebiyatı eserleri bizim toplumumuzda çocuğa

aktarılması gereken değerler açısından yeterli görülmemelidir. Her ne kadar evrensel boyutta diğer toplumlar ile ortak olan değerlerin aktarılması açısından çeviri çocuk edebiyatı eserleri önemli bir kaynak görülse de bizim toplumumuzda öncelenen birçok değerle ilgili kurgusal metin ihtiyacını karşılamayacağı bir gerçektir. Değer aktarımı açısından özellikle çocuk edebiyatı alanında yerli yazarlar teşvik edilmeli ve telif eser ihtiyacı vurgulanmalıdır.

Yayınları Türkçe'ye çevirmeyi ön gördüğü çocuk edebiyatı eserlerini seçerken geleceğin bir parçası olan çocukların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmalı, bu konuda değerleri inceleyen akademik araştırma verilerini dikkate almalıdır. Özellikle belli temalar altında çeviri çocuk kitaplarını dikkatli bir incelemeyle yayın yelpazesi içinde değerlendirmesi ve çocuğun ilgisine yönelik seçkiler oluşturması hem okunabilirlik hem de değer aktarımı açısından nitelikli kataloglar sunmasını sağlayabilir. Ancak değer aktarımının ve çocuk edebiyatının temel ilkeleri mutlaka gözetilerek buyurganlıktan uzak kitap tasarımlarına devam edilmesi gerekir.

Yayınlarının editör bulundurulması; yapılan çevirinin değerlendirilmesi, dilin özenli kullanımının denetlenmesi ve çocuğa göreliğin gözetilmesi açısından önemlidir. İllüstrasyon, baskı kalitesi, imla ve noktalamanın çocuğun dünyasına etkisi göz önünde bulundurularak yayın yelpazesi içerisinde çocuk edebiyatı eserlerine yer veren yayınlarının mutlaka genel yayın editörünün dışında çocuk edebiyatı editörüne yer vermesi gerekir.

Çocuk edebiyatı alanında eserlerin çevirisini yapan çevirmenler; kaynak kültüre ve hedef kültüre yeterince hâkim olmalı; evrensel ve milli değerlerle ilgili ilkeleri göz önünde bulundurarak, çevirinin temel ilkelerine bağlı şekilde en az bir çocuk edebiyatı yazarı titizliğinde ürünler meydana getirmelidir.

5.2.2 Milli Eğitim Bakanlığı'na, eğitimcilere ve çocuk edebiyatı eleştirmenlerine yönelik öneriler

Milli Eğitim Bakanlığı, çocuk edebiyatı ile ilgili kitap öneri listeleri, öğretim programları, ders kitapları ve ek ders materyalleri oluştururken güncel çeviri çocuk edebiyatı eserlerini dikkate almakla beraber bu eserler tematik bir yaklaşımla değerlendirileceği ve değerler eğitimi çerçevesinde kullanılabileceği ortamlar oluşturmalıdır. Okunma oranı yüksek olan çeviri çocuk kitaplarının tavsiye edilebilirliği değerlere karşı tutumu ve aktarılış biçimi

incelenmeli, çocuk edebiyatı alanında telif eser ortaya koyacak yazarlar ve eleştirmenler teşvik edilmelidir.

Türkiye’de çocuk edebiyatı alanında bir eleştiri kültürü oluştumalı, Türkiye’de sürekli artış gösteren çeviri çocuk eserleri noktasında değerlendirmeler sunabilecek, okur, eleştirmen, uzman ve araştırmacı yetişmesine kaynaklık edecek programlar, projeler ve eğitimler ortaya koyulmalıdır.

5.2.3 Gelecek araştırmacılara yönelik öneriler

Araştırmanın sınırlılıkları göz önünde bulundurulduğunda çocuk edebiyatı editörü bulundurmayan ancak yayın yelpazesinde çocuk kitaplarına yer veren eserleri de önceleyen araştırmalara yer verilmelidir.

Çocuk edebiyatının en önemli unsuru olan çocukların çalışma grupları içinde yer alabileceği, çocuk edebiyatı eserlerinin kullanıldığı etkileşimli ortamların esas alındığı ve değerler eğitiminin teorik temellerini oluşturan felsefe, sosyoloji, psikoloji ve eğitim bilimi gibi disiplinlerarası alanlarda bilimsel araştırmalar yapılmalıdır.

21. yüzyıl becerilerine ve çocuğun ruhsal dünyasının ihtiyaçlarına yönelik değerleri aktaran çeviri çocuk edebiyatı eserlerine yönelik bilimsel araştırmalar farklı yöntem ve teknikler kullanılarak genişletilmelidir.

KAYNAKLAR

- Almerico, G.M. (2014). Building character through literacy with children's literature. *Research in Higher Education Journal*, 26, 1-13.
- Alsvatd, C. (2020). Çocuk edebiyatı ve çeviri (Çev. Zeynep Şahincan Yılmaz). *Sözelti*, 1 (1), 66-74.
- Alsvatd, C. (2010). Children's literature and translation. Yves Gambier ve Luc van Doorslaer (Yay. Haz.) *Handbook of Translation Studies* içinde (s. 22-27). Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Arı, S. (2015). Çocuk kitapları çevirilerinin çocuğun dünyasına ve toplumsal dönüşüme etkisi: martine mi ayşegül mü? *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (41), 64-73.
- Aslan, C. (2019). *Çocuk edebiyatı ve duyarlık eğitimi* (3.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Aslan, C. (2018). Duyarlık ve düşünceyi geliştirmede çocuk/gençlik edebiyatı. (Yay. Haz.) Bülent Özkan, *Çocuk Yazını Dersleri* içinde (s. 33-38). Ankara: Karahan Kitabevi.
- Aslan, C. (2013). Duyarlık ve düşünceyi geliştirmede çocuk/gençlik edebiyatı. *Çocuk Anne Baba Eğitimci Dergisi*, 12, 29-32.
- Aslan, C., Karaman Kepenekci, Y. ve Doğan Güldenoğlu, B.N. (2019). Çocuk edebiyatında hoşgörü. *Türkçe Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı Kurultayı*, 135-145.
- Atalay, İ. (2019). *Karşılaştırmalı edebiyat*. İstanbul: Hiperyayın.
- Atayman, V., Dilidüzgün, S. ve Kurultay, T. (1993). *Yabancı çocuk kitaplarına açılan bir pencere*. İstanbul: Alman Kültür Merkezi.
- Aydın, M.Z. (2020). Değerler eğitimi. Şahin Şimşek ve Funda Bulut (Yay. Haz.). *Çocuk Edebiyatı Yazarlarının Kaleminden Değerler Eğitimi* içinde (s. 1-7). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Aytaş, G. (1999). Çocuk edebiyatı etrafında.
<http://w3.gazi.edu.tr/~giyaytas/cocukEDEBIYATI.htm> 14.01.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Azim, M. (2020). *Çocuk yayınları ve çocuk edebiyatı yayınları editörlüğü*. İstanbul: Talas S-M Yayın Dağıtım.

- Bacanlı, H. (2004). Değer eğitiminde yöntem sorunu. <https://hasanbacanli.wordpress.com/2017/03/31/deger-egitiminde-yontem-sorunu/> adresinden 08.07.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Bakkalbaşı, İ. (2009). *Johanna Spyri'nin "Heidi" adlı eserinden yola çıkarak yayınevlerinin çeviri çocuk edebiyatı üzerindeki etkisinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 262564).
- Binyazar, A. (2004). Ulusal bilinç/evrensel kültür. *Çağdaş Türk Dili*, 194, 51-56.
- Biros, Y. (2019). Çeviri çocuk kitaplarındaki değerler eğitimi üzerine bir araştırma. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 590607).
- Comte-Sponville, A. (2019). *Büyük erdemler risalesi* (5.baskı). İstanbul: İletişim yayınları.
- Creswell, J.W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri* (Çev. Edt. Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çetinkaya, F. Ç. & Durmaz, M. (2020). Çeviri resimli çocuk kitaplarının kültür aktarımı açısından incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20 (2), 945-959.
- Çınar, A. (2013). *Değerler felsefesi ve psikolojisi*. Bursa: Emin Yayınları.
- Desmet, M.K.T. (2001). Intertextuality/Intervisuality in translation: The Jolly Postman's intercultural journey from britain to the netherlands. *Children's Literature in Education*, 32(1), 31-43.
- Dilidüzgün, S. (2018). Türkiye'de edebiyat öğretimi ve edebiyat öğretiminde çağdaş yönelimler. (Yay. Haz.) Bülent Özkan *Çocuk Yazını Dersleri* içinde (19-31). Ankara: Karahan Kitabevi.
- Dilidüzgün, S. (2007). *Çağdaş çocuk yazını*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2004). *İletişim odaklı Türkçe derslerinde çocuk kitapları*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dollerup, C. (2003). Translation for reading aloud. *Meta*, 48(1-2), 81–103. <https://doi.org/10.7202/006959ar>

- Dombaycı, M. A. (2012). Değer eğitiminde felsefi sorgulamanın rolü. *Değer Eğitimi Uluslararası Konferansı Bildirileri*, 28-29 Mayıs 2010 (s. 121-135). İstanbul: İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü.
- Erkurt, M. (2017, 28 Eylül). Çocuk kitaplarında çeviri ve diğer önemli şeyler. Erişim adresi: <https://t24.com.tr/k24/yazi/cocuk-kitaplarinda-ceviri,1382> 13.06.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Erkurt, M. (2019). Çocuk edebiyatında çeviri kararları. *Notos*, 74, 46-48.
- Erten, A. (2011). *Çocuk yazını çevirisine yaklaşımlar*. Ankara: Hacettepe Yayıncılık.
- Erten, A. (2014). Çeviri çocuk edebiyatının temel sorunları ve çözüm önerileri. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 756, 354-355. <https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/354.pdf>
- Ghesquiere, R. (2014). Why does children's literature need translations? Jan Van Coillie & Walter P. Verschueren (Yay. Haz.). *Children's literature in translation challenges and strategies* içinde (ss.119-33). London; New York: Routledge.
- Granahan, S. (2010). *John Newbery : father of children's literature*. United States: ABDO Publishing Company.
- Göktürk, A. (2012). *Sözün ötesi* (5.baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gültekin, A. (2009). Çocuk ve gençlerde okuma kültürü oluşturmada çocuk ve gençlik edebiyatı eğitiminin önemi. *Çocuk ve Okuma Kültürü Sempozyumu* içinde (s. 94-99). Ankara: Eğitim-Sen Yayınları.
- Gültekin, A. (2011). *Çocuk ve gençlik edebiyatı yazıları*. İstanbul: Erdem Yayınları.
- Halstead, J.M. (1996). Values and values education in schools. Halstead, J.M. ve Taylor(Yay. haz.) *Values in Education and Education in Values* içinde (3-22), M.J., Washington: The Falmer Press.
- Halstead, J.M. ve Taylor, M.J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30 (2), 169-202.
- Harland, T. ve Pickering, N. (2011). *Values in higher education teaching*. London and New York: Routledge.

- Hastürkoğlu, G. (2020). Translating culture in children's literature: A case study on the Turkish translation of Letters from Father Christmas. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 16(2), 729-737.
- İdi Tulumcu, F., Özdemir, M. ve Tulumcu, F.M. (2021). Methodological tendencies of graduate theses in the context of children's literature and values education. *Sakarya University Journal of Education*, 11 (2), 247-270. doi: <https://doi.org/10.19126/suje.951216>
- İnan, M.R. (1983). Dünyada çocuk yılı ve eğitimde çocuğa görelilik. *Eğitim ve Bilim*, 28-32.
- İpşiroğlu, Z. (2006). Çocuk yazını eleştirisi. Sedat Sever (Yay. Haz.) *II. Ulusal çocuk ve gençlik edebiyatı sempozyumu* içinde (173-176). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. 173-176.
- Jobe, R. (2005). Translation. Peter Hunt (Yay. Haz.). *International companion encyclopedia of children's literature* içinde (ss 512-522). London; New York: Routledge.
- Karababa, A. (2014). Kuramsal temelde değerler. Bülent Dilmaç ve Hasan Hüseyin Bircan (Yay. Haz.). *Değerler ve Değerler Psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karatay, H. (2015). *Değer aktarımı açısından yerli ve yabancı çocuk edebiyatı ürünleri*. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 939-948.
- Kavcar, C. (2019). Etkili Türkçe ve edebiyat öğretimi. Sedat Karagül (Yay. Haz.). *Türkçe eğitimi ve çocuk edebiyatı kurultayı* içinde (129-134). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Komissarov, V.N. (2016). Çeviride dil ve kültür: paydaş mı yoksa rakip mi? (Çev. Mehmet İli). *Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 91-102.
- Kurultay, T. ve Neydim, N. (1998). Çocuk ve gençlik edebiyatımızın oluşumunda çevirilerin yeri ve çeviri çocuk edebiyatının durumu üzerine. *Binbir Kitap Çocuk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 46-57.
- Küçük, S. (2006). Çocuk edebiyatında kültürel değerler açısından şeker portakalı ve fadiş üzerine bir değerlendirme. Sedat Sever (Yay. Haz.) *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* içinde (s. 297-306). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Lerer, S. (1955). *Childrens literature a readers history from Aesop to Harry Potter*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Lesnik-Oberstein, K. (2005). Defining children's literature and childhood. Peter Hunt(Yay. Haz.) *International Companion Encyclopedia of Children's Literature* içinde (s. 15-29). London and New York: Routledge.
- Levent, G. (2010). *Çocuk edebiyatı çevirilerinde karşılaşılan sorunlar* (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 261576).
- Lovat, T. (2011). Values education and holistic learning: Updated research perspectives. *International Journal of Educational Research*, 50, 148-152.
- Lukens, R.B., Smith, J.J. ve Miller CoffeI, C. (2018). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış* (Çev. Cenk Pamay). İstanbul: Erdem Yayınları.
- Maren-Grisebach, M. (1995). *Edebiyat bilimi'nin yöntemleri* (Çev. Arif Ünal). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- MEB (2019). *İlköğretim Türkçe dersi (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB (2006). *İlköğretim fen ve teknoloji dersi (6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB (2006). *Sosyal bilgiler dersi ilköğretim 6.-7. sınıf programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Mert, O., Albayrak, F. ve Serin N. (2013). Çeviri çocuk kitaplarının kültür aktarımı açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 58-73.
- Neydim, N. (1995). *Türkiye'de çeviri çocuk edebiyatında tarihsel süreç içerisinde çizilen çocuk figürlerine toplumsal bakış açısından yüklenen işlevler*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 52016).
- Neydim, N. (2000). *80 sonrası paradigma değişimi açısından çeviri çocuk edebiyatı*. (Doktora tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 94227).
- Neydim, N. (2009). Türkiye'de çeviri çocuk edebiyatının bu edebiyat alanının gelişimindeki işlevi. Aydın Afacan (Yay. Haz.). *Çocuk ve okuma kültürü sempozyumu* içinde (ss. 50-57). Ankara: Eğitim-Sen Yayınları.
- Neydim, N. (2020). *Çeviri çocuk edebiyatı*. İstanbul: Bilgiyolu Kültür Eğitim Yayıncılık.

- Neydim, N. (2020). Çocuk edebiyatı klasiklerinde çeviri yaklaşımları: Uyarlama, yeniden yazma, kültürel müdahale. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 19, 851-858. DOI: 10.29000/rumelide.752864.
- Nikolojeva, M.(2011). Translation and crosscultural reception. Shelby A. Wolf, Karen Coats, Patricia Enciso ve Christine A. Jenkins (Yay. Haz.). *Handbook of research on children's and young adult literature* içinde (ss. 404-416). New York: Routledge.
- Nikolojeva, M. (1996). *Children's literature comes of age : Toward a new aesthetic*. New York and London: Garland Publishing.
- Nikolojeva, M. (1995). Children's Literature as a Cultural Code: A Semiotic Approach to History. Maria Nikolajeva (Yay. Haz.). *Aspects and Issues in the History of Children's Literature* içinde (39-48). London: Greenwood Press.
- Oittinen, R. (2014). No innocent act on the ethics of translating for children. Jan Van Coillie & Walter P. Verschueren (Yay. Haz.). *Children's Literature in Translation Challenges and Strategies* içinde (35-45). London and New York: Routledge.
- Oittinen, R. (2000). *Translating for children*. Newyork&London: Garland Publishing.
- Okyayuz, A.Ş. ve Kaya, M. (2018). Çevirmenlerin gözünden çocuk yazını: çeviribilim sınıflarında çocuk yazını eğitimi verilirken üzerinde durulması gereken konuların kısa bir tanıtımı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (64), 14-39.
- O'Sullivan, E. (2013). Children's literature and translation studies. Carmen Millán ve Francesca Bartrina (Yay. Haz.). *The Routledge handbook of translation studies* içinde (ss.451-463). London; New York: Routledge.
- O'Sullivan, E. (2005). *Comparative children's literature* (Çev. Anthea Bell). London and New York: Routledge.
- Özdemir, M, İdi Tulumcu, F. (2017). Değerler eğitiminde edebi eserlerden yararlanma: Fatma Aliye'nin muhaderat romanı örneği. *Sakarya University Journal of Education*, 7 (4) (Özel sayı) , 720-729. DOI: 10.19126/suje.377548
- Özdeniz, T. (2017, 28 Eylül). Çocuk kitaplarında çeviri ve diğer önemli şeyler. Erişim adresi: <https://t24.com.tr/k24/yazi/cocuk-kitaplarinda-ceviri,1382> 13.06.2021 tarihinde erişilmiştir.

- Pascua, I. (2003). Translation and intercultural education. *Meta*, 48 (1-2), 276-284.
<https://doi.org/10.7202/006974ar>
- Ray, S. (2005). The World of children's literature: An introduction. Peter Hunt (Yay. Haz.). *International Companion Encyclopedia of Children's Literature* içinde (645-654). London and New York: Routledge.
- Robson, C. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri gerçek dünya araştırması* (Çev. Nihan Demirkasımoğlu). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Rodríguez, B. (2015) Assessing Literary Adaptations and Translations for Children: Don Quixote in English, *New Review of Children's Literature and Librarianship*, 21(2), 133-160, DOI: 10.1080/13614541.2015.1078616
- Rundell, K. (2020). *Neden çocuk kitapları okumalıyız -ne kadar büyük ve bilge olursak olalım-*(Çev. Şiirsel Taş). İstanbul: Domingo Yayınevi.
- Schwartz, S.H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2 (1), 1-20.
- Schwartz, S.H., Caprara, G.W., Vecchione, M. (2010). Basic personel values, core political values and voting: a longitudinal analysis. *Political Psychology*, 31 (3), 421-452. doi: 10.1111/j.1467-9221.2010.00764.x.
- Shavit, Z. (1995). The historical model of the development of children's literature. Maria Nikolajeva (Yay. Haz.). *Aspects and Issues in the History of Children's Literature* içinde (27-38). London: Greenwood Press.
- Sever, S.(2018). *Sanatsal uyaranlarla dil öğretimi*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2009). Türkiye'deki, bilimsel ve sanatsal nitelikli çocuk edebiyatı etkinliklerine ilişkin genel bir değerlendirme. Aydın Afacan (Yay. Haz.). *Çocuk ve okuma kültürü sempozyumu* içinde (s. 15-26). Ankara: Eğitim-Sen Yayınları.
- Sever, S.(2008). *Çocuk ve edebiyat* (4.baskı). Ankara: Tudem Yayınları.
- Sivri, M. (2018). Dünden bugüne çeviri çocuk ve gençlik edebiyatı. Bülent Özkan (Yay. Haz.). *Çocuk yazını dersleri* içinde (ss. 55-61). Ankara: Karahan Kitabevi.
- Smith, P. B., & Schwartz, S. H. (1997). Values. J. W. Berry, M. H. Segall & C. Kagitcibasi (Yay. Haz.), *Handbook of cross-cultural psychology*, içinde (77-118) . Boston, MA: Allyn & Bacon.

- Sözcü, U. ve Aydınöz, D. (2018). 7. Sınıf öğrencilerinin bilimsellik değerine ilişkin zihinsel modellerindeki değişim, *Kastamonu Education Journal*, 26(2), 589-597.
- Stevenson, D. (2011). History of children's and young adult literature. Shelby A. Wolf, Karen Coats, Patricia Enciso, Christine A. Jenkins (Yay. Haz.). *Handbook of Research on Children's and Young Adult Literature* içinde (179-194). New York: Routledge..
- Stolze, R. (2003). Translating for children – World view or pedagogics? *Meta*, 48(1-2), 208–221. <https://doi.org/10.7202/006968ar>
- Şimşek, T.(2020). Çocuk edebiyatı yazarlarının kaleminden değerler eğitimi. Şahin Şimşek ve Funda Bulut (Yay. Haz.). *Çocuk Edebiyatı Yazarlarının Kaleminden Değerler Eğitimi* içinde (110-154). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Şirin, M.R. (2020). Çocuk edebiyatı yazarlarının kaleminden değerler eğitimi. Şahin Şimşek ve Funda Bulut (Yay. Haz.). *Çocuk Edebiyatı Yazarlarının Kaleminden Değerler Eğitimi* içinde (110-154). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Şirin, M.R. (2019). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış-Çocuk edebiyatı nedir ne değildir?*- (2.baskı). İstanbul: Uçan At Yayınları.
- Tabbert, R. (2002). Approaches to the translation of children's literature a review of critical studies since 1960, *Target*, 14(2), 303–351.
- TDK (2009). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Thomson-Wohlgemuth, G. (2003). Children's literature and translation under the east german regime. *Meta*, 48(1-2), 241–249.
- Tural, S. (1995). *Edebiyat biliminin yöntemleri veya daha aydınlık bir yol, edebiyat bilimi'nin yöntemleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, I-X.
- Van Coillie, J. (2020). Diversity can change the world children's literature, translation and images of childhood. Jan Van Coillie & Jack Mcmartin (Yay. Haz.). *Children's literature in translation texts and contexts* içinde (141-156) Leuven (Belgium): Leuven University Press.

- Yates, S. (2005). Understanding reading and literacy. Peter Hunt (Yay. Haz.). *Understanding Children's Literature* içinde (s. 159-167). London and New York: Taylor & Francis Routledge.
- Yazıcı, N (2018). Çocuk edebiyatı ve edebiyat eleştirisi: çocuk kalbi romanında anlatının biçimlenişi ve söylemsel niyetler. Bülent Özkan (Yay. Haz.) *Çocuk Yazını Dersleri* içinde (s. 39-54). Ankara: Karahan Kitabevi.
- Yener, M. (2007). Çocuklar için üretilen edebiyat kitaplarına farklı bakış açılarından çözümleyici bir yaklaşım: masal, öykü ve şiirlerle duygu eğitimi. Sedat Sever (Yay. Haz.) *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri)* içinde (s. 149-156). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, D. (2016). Popüler çeviri çocuk romanlarının içerik bakımından incelenmesi. *SEFAD*, 36, 435-466.
- Webb Joels, R. (1999). Weaving world understanding: The importance of translations in international children's literature. *Children's Literature in Education*, 30 (1), 65-83.
- Wall, B. (1991). The narrator's voice - The dilemma of children's fiction. New York: Palgrave Macmillan.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2014). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- UNESCO (2002). Learning to be: A holistic and integrated approach to values education for human development. Bangkok: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. <https://www.basicknowledge101.com/pdf/Learning%20to%20Be.pdf> adresinden 07.08.2021 tarihinde erişilmiştir.
- URL1, https://www.kitapyurdu.com/index.php?route=product/best_sellers&list_id=885&sort=purchased_365&order=DESC&filter_in_stock=1&limit=100 01.02.2021 tarihinde erişilmiştir.
- URL 2, <https://www.ibby.org/about/what-is-ibby> 08.08.2021 tarihinde erişilmiştir.
- URL 3, <http://www.irscl.com/about.html> 08.08.2021 tarihinde erişilmiştir.
- URL 4, <https://www.fit-ift.org/awards/astrid-lindgren/> 08.08.2021 tarihinde erişilmiştir.

- URL 5, <https://www.ala.org/alsc/awardsgrants/bookmedia/batchelder> 08.08.2021 tarihinde erişilmiştir.
- URL 6, <https://www.bolognachildrensbookfair.com/en/about/bologna-childrens-book-fair/5656.html> 08.08.2021 tarihinde erişilmiştir.
- URL 7, <https://www.mavibulut.com.tr/hakkimizda-sID12.html>, 18.12.2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL 8, <https://www.cancocuk.com/biz>, 18.12.2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL 9, <http://gunisigikitapligi.com/gunisigi-kitapligi/>, 18.12.2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL 10, <https://www.tudem.com/hakkimizda.aspx>, 18.12.2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL 11, <https://erdemyayinlari.com.tr/wp-content/uploads/2020/09/Erdem-2020-Genel-Katalog-dusuk.pdf> 08.02.2021 tarihinde erişilmiştir.
- URL 12, <http://gencimas.com/hakkimizda/>, 18.12.2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL13, <http://www.lugatim.com/s/fedakar>
- URL14, <http://www.lugatim.com/s/ho%C5%9Fg%C3%B6r%C3%BC>

İncelenen Eserlerin Listesi

- Almond, D. (2000). *Dünya büyüğü bir yer* (Çev. Mine Kazmaoğlu). İstanbul: Güneşli Kitaplığı.
- Boyne, J. (2018). *Çizgili pijamalı çocuk* (Çev. Tülin-Tayfun Törüner). Ankara: Tudem Yayınları.
- Butchart, P.(2020). *Yoksa okul müdürü bir vampir mi?* (Çev. Acar Erdoğan). İstanbul: Mavibulut Yayıncılık.
- Clements, A. (2020). *Bunun adı findel* (Çev. Mine Kazmaoğlu). İstanbul: Güneşli Kitaplığı.
- Daniel, S. (2016). *Zamanda kırılma* (Çev. Egemen Demircioğlu). İstanbul: Erdem Yayınları.
- Draper, S.M. (2020). *İçimdeki müzik* (Çev. Zeynep Kürük). İstanbul: Timaş Yayınları.

- Druon, M. (2020). *Yeşil parmaklı tistu* (Çev. Esra Özdoğan). İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Ewald, C. (2020). *Tabiat ana anlatıyor* (Çev. Ayşe Sarısayın). İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Gaiman, N. (2020). *Babam süt peşinde* (Çev. Niran Elçi). Ankara: Tudem Yayınları.
- Godel, R. (2015). *Takıma alınmayan çocuk* (Çev. Egemen Demircioğlu). İstanbul: Erdem Yayınları.
- Kerr, J. (2018). *Hitler oyuncagımı çaldı* (Çev. Berfu Durukan). Ankara: Tudem Yayınları.
- Mccall Smith, A. (2020). *Balonlu sakız ağacı* (Çev. Nazlı Tancı). İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Modiano, P. (2019). *Babam ve ben* (Çev. Sibil Çekmen). Ankara: Tudem Yayınları.
- Morpurgo, M. (2020). *Savaş atı* (Çev. Arif Cem Ünver). Ankara: Tudem Yayınları.
- Nanetti, A. (2018). *100 şatolu çocuk* (Çev. Nilüfer Uğur Dalay). İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Nicholls, S. (2019). *Kendine ait bir ada* (Çev. Alim Kurtuluş). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Peet, M. (2019). *File bekçisi* (Çev. Arif Cem Ünver). Ankara: Tudem Yayınları.
- Peretti, P. (2020). *Kiraz ağacı ile aramızdaki mesafe* (Çev. Esma Fethiye Güçlü). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Rodari, G. (2020). *Gökyüzünden gelen pasta*. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Rosen, M. (2020). *Konuşan köpek* (Çev. Acar Erdoğan). İstanbul: Mavibulut Yayıncılık.
- Roy, C. (2020). *Uçan ev* (Çev. Eray Canberk). İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Tamaro, S. (2020). *Kitaplardan korkan çocuk* (Çev. Eren Cendey). İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Ter Haar, J. (2018). *Oleg ya da kuşatma altındaki şehir* (Çev. Ersel Kayaoğlu). İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Tumanov, V. (2020). *Kraliçeyi kurtarmak* (Çev. Mine Kazmaoğlu). İstanbul: Günışığı Kitaplığı.